R. K.

DIALECTICA IOANNIS SETONI CANTABRIGIENSIS, ANNOTATIONIBVS Petri Carteri, vt clariſſimis, ita breuiſſimis explicata.

HVIC ACCESSIT, OB ARTIVM ingenuarum inter ſe cognitionem, Gulielmi Buclæi Arithmetica.

HAC VLTIMA EDITIONE, COLLATIS variis optimiſque exemplaribus, emendatiſſimè excuſa.

LONDINI,
Ex Typographia ſocietatis Stationariorum,
1604.

Cum priuilegio.

Ἰωάννης Χῆκος.

Οὐ κρεῖττον οὐδέν ἐστι τῆς διαλεκτικῆς,
ἣν θριγηὸν εἶναι τῶν τέχνων Πλάτων λέγει,
Ταύτην Σέτωνος πανὺ καλῶστε καγαθῶς,
Τοῖς φιλοπόνοις νέοισιν εἰ σηγήσατο
Σαφῶστε συντομώστε καὶ μάλα τεχνικῶς.
Ταύτην γίνωσκε, νῦν, καὶ προθύμως μάνθανε.
Διδάσκαλον αὐτὸν οὐχ ἕνα τῶν πωλλῶν ἐρεῖς.
Χρυσίππον ἢ τὸν Αριστοτέλη μάλλον φράσεις.

Ρίχαρδος ὁ Στέφανος ἄγγλος Πέτρῳ τῷ
Καρτέρῳ νῦ πράττειν.

Κάρτερε μουσοτρόφοις πολὺ φίλτατε φίλε ποιηταῖς.
Τῆς Λογικῆς ῥέτων οὐχ ἐλάχιστε σοφῶν,
Ναίσυρε πολλὰ μόγησας, Αριστοτήλους περὶ τέχνης
[illegible]λὰ γράφων, λυσιτελῆτε νέοις.
[illegible]μαχὸν κ' ἡγήτορα σεμνὰς.
Σαυτὸν [illegible] παρεχεῖν ταῖς μελήτεσιν ὄγαν,
Τῆς σπουδῆς ἄγαμαι, τῆς εἵνεκεν οὐχὶ τυχούσης
ἄξιος ἐσσὶ τυχεῖν, Κάρτερε καλὲ, τύχης.

CLARISSIMO PRAESVLI EPISCOPO WINTONIENSI, summo huius Academiæ Cancellario.

REuerendã tuam dominationẽ (amplissime præsul) nobis multis nominibus desideratã, ad Michaëlis festũ auidè expectauimus: fore putantes, te præsente (quo nihil habet hic orbis disertius) vt literarũ studia, quæ iam diu defensorum inopia penè emarcuerãt, iam denuò velut vere nouo, arborũ instar, reflorescerẽt. Huic sic exoptato aduentui tuo, hunc qualẽcunq; de re logica libellũ, licet tantò præsule indignũ, adornauimus. Cui enim potiùs quàm tibi Cancellario nostro honorãdo dicarẽ, cuius vnius iudicio, quàm mille cæterorũ calculis mallem approbari? Nec quicquã equidẽ hinc venor aliud, quàm vt gratã animi erga dominationẽ tuã significationẽ declararẽ. Necessitate erã coactus has olim aggredi lucubrationes ante septenniũ, cùm in nostris ædibus publico prælectoris officio præficiebar. Nam posteaquàm regio decreto profligata fuit dialecticorum turba, nullum habui ad manum idoneum authorem, quem studiosæ iuuentuti (quam instituendam suscepissem) prælegerem. Aristoteles licèt summus naturæ interpres, tamen difficili quadam sublimitate teneriores, qui recens logicam auspicabantur, deterruit: nec quemuis lectorẽ desiderat, sed acutum, ingeniosũ, eruditũ, multaq; lectione imbutum: alioqui, si hæc desint, frustrà euoluitur. Rodolphus ex professo inuentionem, alteram tantùm dialectices partẽ, tractat: nec is paruulorum ingenijs, qui paruos adhuc in literis progressus fecerunt, facilis. Melanchthon stylum suum non tam ad discẽtem, quàm docentem videtur adtemperasse. Reliqui verò recentiores, dum rerũ floscvlos & orationis delicias persequuntur, lectorẽ nonnunquàm inani potiùs oblectamẽto delinire, quàm rem ipsam docere studẽt. Aristotelẽ

autem quo nihil subtilius, solidius aut neruosius ijs, qui tantæ doctrinæ videbantur capaces, sum interpretatus, interim furtiuis horis hanc operam his lucubrationibus impendens, in hunc præcipuè vsum, vt Aristotelem meo studio reddere facilioré, & adolescentibus magis familiarioré. Nondũ absoluto opere, cœptus est iuuenum manibus teri hic libellus quin quennium, frustra me interea loci ad editionem solicitãtibus venerandis viris Medcalfo, Daio, & Talero, collegij nostri præpositis. Magna erat (fatcor) horum in me authoritas, nõ parui pendebam tam insignium virorũ consilium, nec inuidebam iuuẽtuti suum commodũ. Verùm necessitatis potiùs quàm famæ acquirẽdæ gratia, hic à me susceptus erat labor. Tandẽ vbi cœpit hic liber & aliena intrare collegia, iuuẽtutisque manibus passim teri, adeunt me amici mei Chæcus, & Watsonus, viri singulari eruditione, & cõplures alij pereruditi: minantur non deesse, qui me inuito hoc opus euulgare & typographis credere studeant. Sæpenumerò hanc mihi, sed surdo, cecinêre cantionem. Secwikus verò, qui mihi in officio successit, vir doctus et prudens, scribentium mendis diu pertæsus, supra modum efflagitauit editionem: addẽs (quod & ipse priùs animaduerterem) pulchrè profecisse eos, qui hactenùs huic edisc ẽdo libello insudauerãt, nec dubitare quin longè maiore cum fructu legeretur, si typis semel excuderetur.

Quid multa? victus tandem tot importunis amicorũ admonitionibus & precibus, opus ipsum his Natalitijs feriis, nõ minori profecto diligentia, quàm priùs in initio fuit editũ, recognoui. Quod si tuæ clarissimæ Dõinationi vlla ex parte probatum iri intelligam, voto meo abundè erit satisfactum. Immò verò animos dabis maiora aliquãdo (Deo volente) aggrediẽdi. Interim amplissimã tuam dominationem CHRISTVS OPT. MAX. seruet nobis precor, diu in summa dignitate incolumem. Decimo octauo Kalendas Februarij. Cantabrigiæ ex collegio Diuo Ioanni dicato.

Reuerendæ tuæ dignitatis studiosissimus,
Ioannes Setonus, dicti collegij socius.

HONORATISSIMO ET CLARISSIMO VIRO AC DOMINO, D. Edouardo, Dorouentanæ prouinciæ comiti, Monæ insulæ Hebridum celeberrimæ regulo, nobilissimi Garteriorum ordinis equiti aurato, &c. literarum Patrono benignissimo.

IN magno pudore (Honoratisime vir) quo primùm eram suffusus, dum ad te tam clarum & illustrem, planè ipse humilis & ferè omnibus ignotus, scribere mecum decreuissem, duo ista maximo mihi solatio fuerunt, quòd & huiusmodi obseruantię erga celsitudinem tuam officium nequaquàm à prudente quopiam reprehendendũ fore sperabam: & quòd te ipsum, pro more vestrę nationis nobilium, bonarum artium præcipuo quodam amore flagrare intellegerem, vt cùm illarum studia in alijs excitare & erígere, tùm eadem etiam singulari quodam patrocinio corroborare non desistas. Itaque illis magnoperè recreatus, ab illa prima verecundia, istas ad summam Amplitudinem tuam perbreues literas, quamuis rudi (quod aiunt) & pingui Minerua, scribere sum ausus: quas quidem confido, te, qua es erga omnes humanitate, inprimísq; benignitate, et fauore erga studioſos, ex animi potiùs notione intima mensurum esse, quàm ex hac ingenij mei imbecillitate, quam legendo animaduertere facil. limè potes, æstimaturum. Feci tamen pro facultate exili, quæ in me est, vt non omni ex parte hæc Epistola, nedum nihil aliud nisi verba communis officij, & apud omnes celebrati contineret, inanis & nuda videri possit. Quare illas etiam lucubrationes, & annotationes

meas in Dialecticam Setoni per triennium iam integrum impensas, & diligenti cùm Aristotelis omnium Philosophorum iure optimo principis, tum aliorũ collatione in eo disciplinæ genere doctissimorum, absolutas adiunxi, vt habeat à me Dominatio tua iudicium minimè incertum in se futuræ obseruantiæ, cuius specimen aliquod præteriti hi anni dederunt. Quod ego id totum, quicquid in me est, sine fuco, sincerè, & ex animo recipio: Deum optimum maximum rogans, vt id indies magis magísque facere possim, vt cùm Celsitudinis tuæ in me, amicósque meos beneficia consequi nunquam queam, voluntate tamen & diligentia aliquanto propiùs accedere videar: à quo etiam per assiduas preces efflagitabo, vt tibi tuisq; omnibus salutem & incolumitatem quàm diutissimè concedat.

Cantabrigiæ 4. Calendas Ianuarii.

Honori tuo deditissimus P. Carterus, socius Collegij S. Ioan. Euangelistæ.

AD LECTOREM, P. CÀRTERI Hexastichon.

Candide primitias nostrorum sume laborum,
Signáque sudantis maxima, lector, habe.
Hæc sunt de Logica, quam si laudare pararem,
In pelagus videar fundere stultus aquas.
At te de Logica si quæ damus ista iuuabunt,
Quæ prosint, animos scribere plura dabis.

IN

IN ANNOTATIONES Carteri,

THOMAS DRANTA.

Πρωτοσόφως Socrates claris florebat Athenis,
Tradidit & tenero Logices præcepta Platoni.
Ter doctus Plato Socratis dictata magistri
Contulit in melius, melioráque pascua pandit.
Noster Aristoteles voluit sic dicere summa,
Hunc vt summatim, non multum dicere dicant.
Námque suos Logicos priuauit luce libellos.
Ipsius hunc proprias (fama est) contemnere leges,
Esse hunc exclamant magnum sine vertice truncum:
Non sensum expedies, non si centum tibi mentes,
Non si te possis centeno gutture niti.
Sed neque sic satis est tantum calcare magistrum:
Sint tenebræ, sit difficilis, sit non caput, aut pes,
Vtcunque est, certè est Dialecticus ille monarcha.
Namque filix Logices eius mansuescit aratro:
Hoc omnes fassi, cuncti simul ore frememus.
Porphyrius princeps, princeps Dialecticus esset,
Sed vix progressus, verba imperfecta reliquit.
Agricolæ pulchrum est opus immortale Rodolphi:
Assidua versate manu studiosa iuuentus.
Aures atque animum comptus Perionius opplet,
Res agit, & dictis non deest facundia rebus.
Sturmius ornato format sermone loquentes,
Hic docet, hic discit vero distinguere falsum.
Ammoniúsque, & Matthisius, non multa locutus
Psellus, Alexander, Boëthius, Hunnius, Hamo,
Arborius, Faber, Cæsarius, Hospinianus,
Valerius, Niphus, Glareanus, Valla, Philippus,
Gasperus, & Crusius, Curio, Trapezuntius edunt.
Quis rectè, quis non, per me sub iudice lis sit.
Clictouius balbus nobis dialectica trudit,

Thomas & Scotus, Tartar, Dorbellâque, Dúnſque
Dicere cùm poterunt, maiori iure docebunt.
Vtilis aſt Ramus, quaſi ſolus fructifer eſſet,
Protrudit lætos (Phœbo ridente) racemos.
Hunc exemplorum virtus, hunc finis, & vſus,
Hunc ars & voces ornant & lucidus ordo.
Fructibus iſtius Rami, nil dulcius eſu.
Wilſonus noſtrâs, noſtrati voce locutus,
Claret adhuc nouitate rei Muſaq́, Britanna:
Nec (SETONE) tuum planè eſt ignobile factum,
Nec (CARTERE) tuum: decus eſt in vtroque labore.
Eſt aliquid doctis ſuccedere poſſe merendo.
Eſt aliquid ſupereſſe diù poſt funera famam,
Omnia nec tacito ſimul importare ſepulchro:
Et palma tu dignus, & hic, & quisquis in aliam
(Pluribus vt proſit) gnauus deſcendit arenam.

THOMAS NEWTONVS, Ceſtreſhyrius.

Te inuenum philomuſa probat, Setone, caterua,
Euehit & laudes ſydera adúſque tuas,
Te nihilóque minùs, Cartere diſerte, fouebunt,
Qui Logicæ griphos enucleare doces.
Plaudite tyrones, lætare ſcholaſtica pubes,
Et gratum grata concine voce melos.
Setonum ſertis, Carterum ornato corollis:
Meſsis vt in veſtro luxurietur agro.

T. N.

DE IVDICIO, ALTERA PARTE DIALECTICES.

Dialectica est scientia probabiliter de quouis themate differendi. Huius munus est rectè diuidere, definire, & ratiocinari: quorũ singula maximi sunt momenti, & studio nostro digniſſima. In hac autem arte, tria veniunt præcipuè considerãda: nimirum, vox simplex, Propositio, & Argumentatio. De his omnibus ordine, quàm poterimus apertiſſimè, breuiſſiméque dicemus. Seton.

Vox est animantis sonus, gutture, aliísque oris partibus æditus, vt Deus.

Vox articulata est, quæ syllabicam compositionem recipit: vt Cœlum.

Inarticulata vox, quæ literarum notis nequit comprehendi: vt hinnitus equorum.

Vox significatiua est, quæ audientem rem aliquam docet: vt caput, Vrbs.

Non significatiua est, quæ nulli rei significandæ destinatur: vt ouium balatus.

Con-

Consignificatiuam dicimus eam, quæ non nisi aliis adiuncta significat, vt omnis, nullus.

Vox significans ad placitum, quæ fingentis arbitrium sequitur, vt aurum, sylua.

Naturalis vox est quæ eandem apud omnes naturalem affectionem præ se fert, vt risus.

Vox incomplexa, est dictio simplex per se elata, vt, iustitia, præceptor.

Complexa, quæ ex duabus, vel pluribus simplicibus conflatur, vt AEterna virtus, Turpe vitium.

Superior suam inferiorem & quiddam amplius complectitur, vt animal ad hominem.

Inferior, quædam, sed non omnia quæ sua superior continet.

Conuertibiles, quæ nec plura nec pauciora significant, appellamus, vt homo & risibile.

Dissentaneæ sunt, quarum omninò diuersa est significatio, vt, Lapis & Sol.

Prætereà singularis dicitur, quæ vni tantùm rei competit, vt Cato, Cantabrigia, Olympus, hæc papyrus.

Communis est, cuius nomen pluribus congruere natum est, vt scientia, vinum.

Dialectica est artificium, docens de quauis materia probabiliter disserere. Hanc in duas secant partes, nimirum inueniendi & iudicandi. De priori diligenter & satis copiosè scripsit Rodulphus: De altera verò nos

nos (volente Deo) dicere aggrediemur. Huius summa est vtilitas, & ad omnes penè artes necessaria cognitio: quippe quæ tum rectè diuidendi, & definiendi, tum argumentandi modum docet. Tria sunt hîc cognitu præcipua. Vox simplex, quæ terminus dicitur: Propositio, & Argumentatio. Recipit Vox sex diuisiones, non quòd non sunt plures, sed quòd in initio nimiùm multis non sunt obruendi tenelli puerorum animi, quibus hæc potissimùm scripsimus. Prima Vocis diuisio est in Articulatam & Inarticulatam. Altera est Articulatæ in Significatiuam, Consignificatiuam, & nõ Significatiuam. Significatiuarum, aliæ ad Placitum, aliæ Naturaliter significant. Vox Significans, iuxta primi fingentis placitum, diuiditur in Complexam & Incomplexam. Potest tamen quandoque eadem dictio voce esse Simplex, & Complexa significatione, vt Polypus, Taurus. Diuiditur Vox in Superiorem, Inferiorẽ, Conuertibilem, & Dissentaneam, quę citra relationem quandam non possunt intelligi: eadem enim vox alijs atq; alijs collata, nunc Inferior, nunc Superior existit: vt, Equus ad brutum Inferior, ad Bucephalũ fit Superior, atque ita etiam equus ad hinnibile conuertibilis, ad bouem Dissentanea vox est. Diuiditur iterum Incõplexa in communem & Singularem. Communis in prædicabilium genera consumitur, vt in proxima tabula apertè liquebit. Iam reuertere, & contemplare tabulam illam de vocis speciebus, illic velut in speculo quodam hæc omnia clarè perspicies ob oculos posita, si nõ ipsas definitiones tradideris obliuioni. Multùm iuuat considerare, quæ voces, in quas diuidãtur, & quæ velut inutiles ab hac arte reijciantur. Poterunt & plura vocis membra assignari, vt Vniuocæ & Æquiuocæ, sed volui contextum ipsum breuem esse, nec quicquam præter definitiones, diuisiones, & necessarias regulas continere: quæ desiderabuntur, in his scholijs adijcientur.

Terminus

Terminus communis, qui & prædicabilis dicitur, omnibus huius artis candidatis ſumma cura venit adnotandus. Aduerte igitur, lector, dum hîc tibi prædicabile definiamus, ac in ſuas ſpecies diuidamus. Nam nomen & verbum, etiam ſi ab incomplexa voce deriuantur, commodior tamen explicandi locus ſeſe offert in proximo libro, qui de propoſitione inſtituetur, cuius ſunt præcipuè partes.

ANNO-

ANNOTATIONES P. CARTERI, in primum librum Dialecticæ *Ioannis Setoni.*

Dialectica est scientia disserendi de quauis re probabili, Carter.
& in vtranque partem.

Dialectices partitio.

Dialectices duæ sunt partes: { Inuentio. / Iudicium.

Inuentio est, quæ certos locos continet, ex quibus argumenta depromuntur, ad quanque rem confirmandam, vel refellendam.

Iudicium est argumentorũ, quæ ex locis deprompta sunt, certo ordine collocandorum, scientia.

Quæstio.

Inuentio ordine naturæ & doctrinæ prior est & antiquior: iudicium posterius est.

Inuenire, est intellectus agentis: iudicare, intellectus pa- Ratio 1.
tientis: actio passionis causa est.

Inuentio similis est materiæ: iudicium formæ, vt inquit Boëtius. Materia forma prior est.

Inuentio petitur ex locis: iudicium ex cognitione syllo- Ratio.
gismorum dependet.

Setonus inscripsit librum suum de iudicio, quia præcipuè eam Dialectices partem tractat.

De materia Dialectices.

OMnis scientia, Rhetorica excepta, habet certam materiam in qua versatur; vt, Arithmetica in numeris, Geometrica

Geometria in magnitudinibus. Dialectica non habet certam materiam, ſed poteſt & ſua, & aliena principia probare. Hæc enim omnibus artibus & ſcientijs ſubſeruit, vt teſtatur Ariſt. 1. Topicor.

De fine Dialect.

Finis Dialectices, eſt probabiliter diſſerere de quæſtione probabili.

Ars diſſerendi Dialectica eſt, ars dicendi Rhetorica eſt: hæc enim latior eſt, illa eſt ſtrictior.

Dialectica affecta eſt ad Logicam, tanquam pars ad totum. Cœlius ſecundus.

Quomodo Dialect. eſt ſcientia, & quomodo eſt ars.

Dialectica eſt ſcientia reſpectu materiæ, ex qua conſtat: eſt ars reſpectu materiæ quam tractat, & in qua verſatur, vel vt apertiùs dicam; Dialectica eſt ſcientia ſecundũ ſua principia, quæ ſemper certa ſunt: eſt ars, vt diſputat probabiliter de quæſtione probabili.

Definitio ſcientiæ communiter ſumptæ.

Scientia eſt comprehenſio quorundam præceptorum, ad aliquem finem vtilem.

Probabiliter diſſerere quid.

Probabiliter diſſerere, eſt aliquid probabili ratione concludere.

Prima diuiſio Thematis.

Thema duplex, { Simplex. / Compoſitum.

Alia

Alia diuiſio Thematis.

Thema triplex eſt:
- Manifeſtè verum.
- Manifeſtè falſum.
- Probabile.

Manifeſtè verum, & manifeſtè falſum, aliena ſunt à Dialectica: probabile autem thema, eſt materia circa quam verſatur Dialectica.

De officiis Dialect.

Tria ſunt munera Dialectices:
- Diuidere.
- Definire.
- Ratiocinari.

Diuidere, eſt diducere genus in ſuas ſpecies per differentias diuiſiuas. Vt, vocum alia eſt articulata, alia inarticulata.

Definire, eſt breuiter explicare quid ſit res: vt interroganti, Quid ſit homo, Reſpondendum eſt, Eſt animal rationale, mortale.

Ratiocinari, eſt propoſitiones ad notam illatiuam connectere: vt iuſtitia eſt virtus, ergo eſt laudabilis.

Quando à definitione, & quando à diuiſione exordiendum eſt.

Si obſcurum & multiplex ſit, à diuiſione: ſi obſcurum tantùm, à definitione exordiendum.

Regula.

Obſcura definienda: vniuerſa diuidenda: argumenta vera confirmanda, falſa refellenda ſunt.

Tria

Tria sunt in Dialect. præcipuè considerãda:
- Vox simplex.
- Propositio.
- Argumentatio.

Vox simplex est dictio simplex per se elata: vt, virtus.

Propositio est oratio verum vel falsum significans.

Argumentatio est oratio, concludens vnam propositionem per alteram, per aliquam coniunctionem illatiuam.

Ordo istorum librorum.

In primo libro, de voce simplici: quia vox simplex est materia propositionis, id est, propositio fit ex vocibus simplicibus.

In secundo libro, de propositione: quia est materia argumentationis.

In tertio libro, de argumentatione. Quia argumentari est finis Dialectices.

DE VOCIBVS.

Differentia inter vocem & sonum.

SOnus est quicquid ab auditu percipitur: vox id solum dicendum est, quod nouem illis naturæ instrumentis editur, gutture, lingua, palato, quatuor dentibus prioribus, & duobus labijs simul.

Sonus est qualitas, auditu perceptibilis, proueniens ex aeris collisione inter bina corpora.

Tria requiruntur ad sonum,
- Corpus percutiens.
- Corpus percussum.
- Aër motus.

Cautio.

Cautio.

Aliquando aër fungitur vice corporis percussi, simul & medij collisi. Vt in ruptura panni, duæ partes aëris se mutuò collidentes efficiunt sonum.

Regula.

Omnis sonus fit, vel { Percussione, / Scissione corporum, / Moto aëre.

De diuisione vocum.

Recipit vox sex diuisiones, non quòd non plures sunt, vt inquit Setonus, sed quòd initio nimiùm multis non sunt obruenda tenella puerorum ingenia.

Diuisio vocum.

Vox.

Articulata, *Inarticulata.*

Articulata.

Significatiua, non significatiua, consignificatiua.

Significatiua.

Ad placitum, *Naturalis.*

Ad placitum.

Incomplexa, *Complexa.*

Incomplexa.

Superior, *Inferior,* *Conuertibilis,* *Dissentanea.*

Incomplexa.

Singularis, *Communis.*

Communis.

In quinq; prædicabilia.

Regula.

Hæ diuiſiones vocum perfectæ omninò non ſunt, ſed docendi gratia adhibentur. Nam vox non ſignificatiua articulata non eſt: nec omnis vox ſignificans ad placitum ſignificatiua eſt. Reliquæ diuiſiones perfectæ ſunt.

Vox articulata hominis tantùm eſt, inarticulata bruti.

De voce conſignificatiua.

Vox conſignificatiua, comprehendit in ſe omnes orationis partes, præter nomen ſubſtantiuum, pronomen ſubſtantiuum & verbum.

De voce complexa & incomplexa.

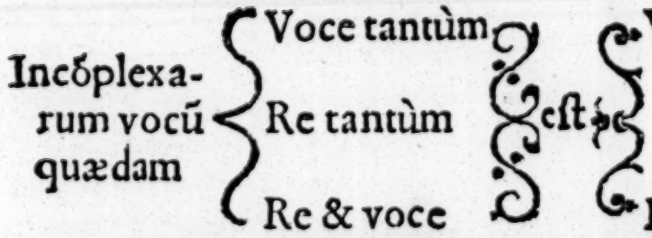

Re tantùm incomplexa, cuius nomina diuerſa ſunt, res autem vna: vt definitio vniuſcuiuſque rei, vt ſubiectum per ſe accidentium.

Voce tantùm incomplexa, cuius nomen vnum eſt, diuerſæ tamen ſunt nominis ſignificationes: vt omnes voces æquiuocæ, videlicet Canis.

Re & voce incomplexa cuius nomen ſimplex eſt, & eadem nominis ſignificatio, vt Iuſtitia.

Regula.

Regula.

Re tantùm incomplexa, est voce complexa. Voce tantùm incomplexa, est re complexa. Re & voce complexa est, quæ ex duabus vel pluribus simplicibus conflatur.

De voce inferiori.

Inferior quædam, sed non omnia, quæ sua superior, continet. Hæc definitio non intelligenda est de omni voce inferiore: sed tantùm de voce inferiore communi, quæ prædicabile est.

De voce conuertibili.

Voces conuertibiles:
- Definitio & definitum.
- Proprium & species.
- Genus & membra diuidentia simul sumpta.
- Differentia constitutiua, composita, & species.
- Descriptio & descriptum.
- Interpretans & interpretatum, & ea omnia quæ referuntur ad prædicatum definitionis.

Nulla est vox, neque superior, neque inferior, neque conuertibilis, neque dissentanea per se, nisi respectu alterius.

De voce singulari, siue de indiuiduo.

Indiuiduum quid.

Indiuiduum eſt, quod conſtat ex huiuſmodi proprietatibus, quarum collectio nunquam in alio quopiam reperitur.

Indiuiduum ſiue ſingulare.	Determinatum,	vt	Hector & omnia propria nomina.
	Vagum,		Quidam homo.
	Demonſtratiuum,		Hæc virtus.
	Ex Hypotheſi.		Æneæ filius ex Creuſa.

Indiuiduum determinatum eſt, quod rem certam ſignificat.

Indiuiduum vagum, dicitur ſingulare, de quo fit mentio: vt quidam homo.

Indiuiduum ex demonſtratione, cùm vox communis cum pronomine demonſtratiuo ſumitur, ad aliquam rem certam ſignificandam.

Indiuiduum ex hypotheſi eſt, quod per ſe communis terminus eſt: ſed facta ſuppoſitione, fit vt de vno ſolo dicatur.

PRAE-

PRAEDICABILE.

Seton.

- Genus, { Generalissimum, vt substantia, Quantitas.
  { Subalternum. { vt virtus ad { Iustitiam. / Habitum.
- Species. { Subalterna. { Ima, vt Tigris.
- Differentia. { Diuisiua.
  { Constitutiua. { vt sensibile ad { Viuens. / Animal.
- Proprium. 1 { Medicum esse.
  2 { Bipedem esse.
  3 { Canescere in senio. { Homini.
  4 { Speciale. { Hinnibile.
  { Subalternum. { Sentire.
  { Generalissimum. { Per se subsistere.
  { Transcendens. { Habere essentiam.
- Accidens. { Separabile { vt calor { Aquae. / Igni.
  { Inseparabile.

De Prædicabilibus.

PRædicabile eſt nomen ſimplex, quod de pluribus enunciari poteſt.

In quinque membra conſumitur; genus, ſpeciem, differentiam, proprium & accidens.

Genus eſt prædicabile de pluribus differentibus ſpecie in quid: vt flos, virtus, metallum.

Generum aliud eſt { *Generaliſſimum,* / *Subalternum.*

Generaliſſimum eſt genus capaciſſimum, quod nunquam queat eſſe ſpecies: vt ipſa prædicamenta, de quibus mox plura accipies.

Subalternum genus eſt, quod poteſt eſſe ſpecies, vt virtus.

Species eſt prædicabile de pluribus differentibus numero tantùm in quid: vt, Narciſſus, fortitudo.

Subalterna ſpecies aliquando generis formam induit, à quo ſola ratione diſcrepat: imã ſpeciem vocamus, quæ ſemper ſpecies, nunquã fit genus: vt Leo.

Differentia eſt prædicabile de pluribus eſſentialiter in quale: vt Rationale.

Differentia diuiſiua eſt, qua genus in ſuas ſpecies diuiditur.

Con-

Constitutiua est, quæ ad speciem suam refertur.

Proprium, est prædicabile, quod vni tantùm speciei & omni & semper accidentaliter inest, vt Rugibile, gannibile.

Accidens est, quod tum adesse, tum detrahi alteri potest, saluo interim subiecto, vt Calor, Frigus.

Quod subiecto adimi licet, separabile dicunt: quod actu nequit adimi, inseparabile.

PRædicabile nihil aliud est, quàm vox communis, vt dictum est: vnde facilè liquet, ex quo prioris tabulæ ramo educuntur prædicabilium genera. Superioribus enim ista sunt cognata, id quod etiam in omnibus sequentibus licet animaduertere. Nam priusquàm de istis quicquam scripsimus, generalem quandam tabulam, fluminis instar in mille riuulos decurrentem, ac singula, quæ in his tribus libris continentur concatenata, complectétem, depinximus. Quam rem inprimis studiosis vtilem futuram existimo, si ingenij vires tentent, quàm aptè possint omnia in compendium redigere, & inuicem colligare.

Prædicabile, est vox simplex communis, quæ de multis dici potest vnivocè. Quinque sunt prædicabilium genera: Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens, quæ sunt definiendi materia.

Genus est prædicabile, quod de pluribus speciebus dicitur in quale, vt Arbor, Frumentum. Generum aliud generalissimum, aliud subalternum.

Generalissimum est supremum genus, vt ipsa præ-

dicamenta. Subalternum genus potest esse species, quoties, versa vicè, ad superiora confertur.

Species est prædicabile de pluribus in quid, numero tantùm differentibus, vt aurum, æquitas.

Subalterna species potest esse genus, si habitudo, vt vocant, mutetur: quantum enim ad rem attinet, cum genere prorsus conspirant, ratione tamen multùm inter se distant. Ima species (quam vulgò appellant specialissimam) est, quæ semper species & nunquam genus collatione fit, vt linea, fraxinus.

Differentia est prædicabile de pluribus essentialiter in quale, vt, Sensibile. Differentia diuisiua est, qua diuidimus genus in suas species. Constitutiua est, quæ ad speciem suam, quam cum genere definit, refertur. Ita ratoniale ad animal diuisiuam, ad hominem constitutiuam dicimus. Alij dicunt differentiam in quale quid prædicari, quod idem sonat ac si dicas in quale essentialiter. Notandum est suprema genera constitutiuis carere, & imas species diuisiuis: rarò aut nunquam inueniuntur veræ & germanæ differentiæ.

Proprium, est prædicabile, quod conuersim, & accidentaliter de sua specie dicitur: vt rugibile leonibus, gannibile vulpipus, mugibile bobus, id est, posse mugire. Nam huiusmodi verba potentiam potiùs quàm actum designant. Porphyrius in Isagoge sua quadrifariàm diuidit proprium. At nos hîc quartam tantùm speciem definiuimus, quòd reliqua accidentia veriùs quàm propria sunt censenda. Proprium etiam speciale, subalternum, generalissimum & transcendens, breuitatis causâ omitto. Quorum singula sunt propria quarto modo & conuersim prædicantur: vt, Gannibile proprium est speciale, si ad vulpem: sensibile proprium subalternum, si ad animal: per se subsistere, proprium generalissimum, si ab substantiam:

tiam :habere eſſentiam propriam tranſcendens, ſi ad ens referatur, cum quibus conuerſim prædicantur.

Accidens eſt, quod cùm adeſſe, tum abeſſe poteſt, citra ſubiecti corruptionem. Quædam accidentia ſubſtantiæ inhærent, vt inde re expelli nequeant: vt, Calor igni, nigredo coruis: Cogitatione tamen, quod ſatis eſt, adimuntur. Quod à ſubiecto adimi licet, ſeparabile dicunt: vt, Candor chartæ. Quod actu nequit adimi, inſeparabile dicunt; vt, Leuitas igni, humor aquæ. Omne prædicabile, aut in quid, aut in quale prædicatur. Percontanti enim quid ſit Plato, aut Socrates, hominem reſpondemus: roganti autem quid homo, aut bos, animal reſpondemus. Ita qualis ſit homo, interroganti, dicimus rationalem, riſibilem, vel clementem eſse.

Duplex eſt ergo interrogatio, qualis; eſsentialis, & accidentalis: hanc proprium, & accidens, illam verò differentia ſibi vendicant.

Indiuiduum, quod dictum eſt vni tantùm rei competere, ijs omnibus quinque vocibus vniuerſalibus propriè ſubijcitur: vt, Bucephalus eſt equus, eſt animal, eſt irrationalis, eſt hinnibilis, eſt velox: & tamen Bucephalus non eſt genus, nec ſpecies, nec differentia, proprium, aut accidens; ſed, vt prædictum eſt, indiuiduum, & ijs omnibus ſubijcibile. Attende ergo, quicquid de prædicabili, de prædicamento, de propoſitione, definitione, argumentatione, & alijs artis vocabulis diximus, aut dicemus, id de rerum vocibus eſse intelligendum. Alij primam & ſecundam intentionem dicunt, quæ nos artium & rerum vocabula appellamus. Exempla omnia per vocabula rerum danda ſunt, & quarumcunque regularum verificationes. At præceptiones & ipſæ regulæ, è contrario, per artium voces potiſſimùm traduntur.

De voce communi.

Carter. *VOx communis diuiditur in quinque ſpecies prædicabiles.*

De prædicabilibus.

Prædicabile eſt nomen ſimplex, quod de pluribus enunciari poteſt vniuocè: id eſt, prædicabile eſt vox communis & incomplexa re.

Regula.

Omne prædicabile de pluribus prædicatur.

Obiectio.

Sol, Luna, Phœnix, non prædicantur de pluribus: ergo, Omne prædicabile non prædicatur de pluribus.

Reſponſ.

Sol, Luna, Phœnix, quoad nomen, prædicantur de pluribus, licet ob defectum rei non poſſunt, quia vnum tantùm continent.

Regula.

Omne prædicabile prædicatur vniuocè.

Vniuoca prædicatio triplex.
- Vniuocè, non æquivocè,
- Vniuocè nomine & ratione.
- Vniuocè non ſecundm magis & minùs.

Primum genus vniuocæ prædicationis intelligitur in definitione prædicabilis. Secundum genus nõ intelligitur, quia genus, ſpecies, & differentia tantùm prædicantur nomine & ratione. Neque tertium intelligitur, quia accidens in concreto prædicatur ſecundum magis & minùs.

Eorum quæ ſunt, quædam prædicantur

De pluribus, vt
- Prædicabilia.
- Indiuiduum, quod impropriè prædicabile eſt.

De vno ſolo:

De

De genere vniuersaliter sumpto.

Genus triplex:

1. Primo modo, quod est principium vniuscuiusq; generationis, siue à patria, siue à parente, vt Romulus, pater Romanorum.
2. Secundo modo, genus dicitur multitudo collecta ab vno principio.
3. Tertio modo, genus Dialecticum dicitur, quod de pluribus speciebus prædicatur in quid. De hac generis acceptione loquuntur Dialectici.

Diuisio generis Dialectici.

Genus triplex:

- Generalissimum.
- Subalternum.
- Quæuis vox superior.

Genus generalissimum, est genus capacissimum, quod nunquã queat esse species, scilicet alicuius generis vniuoci: sed æquiuoci generis potest esse species. Vt, substãtia est res, tamen res non est verum genus substantiæ, sed æquiuocum genus: non enim prædicatur de substantia, nomine & ratione.

Regula.

Dicuntur genera generalissima, quia inter vniuoca nihil est superius generalissimo.

Genus generalissimum nunquam potest esse species: nec ima species, vnquam genus.

Genera subalterna quæ sunt.

Ea dicuntur genera subalterna, quæ sita sunt inter supremum genus & imam speciẽ, quæ subalternatim genera & species sunt.

Genus quid?

Genus est prædicabile de pluribus differentibus specie in quid. De pluribus, scilicet, quia omne genus est plurium specierum genus.

Diffe-

Differentibus, scilicet, quia singulæ species eiusdem generis specie inter se differunt. In quid, quia genus aptè respondet ad quæstionem factam per quid.

Quæ differunt specie.

Ea dicuntur differre specie, quæ sunt diuersa individua diuersarum specierum, vel diuersæ species generis eiusdem.

Obiectio.

Aliquid redundans ponitur in definitione generis: ergo mala est definitio.

Ratio.

Valla. *Genus est, quod prædicatur de differentibus specie in quid. Ergo, aliquid superfluum ponitur in definitione generis, nimirùm, pluribus.*

Respons.

Nihil superfluum ponitur in definitione generis, sed vnum alterius est expositio.

De specie.

Species duplex. { Forma vniuscuiusque rei, vt forma hominis, pulchritudo. / Dialectica species, quæ generi proximè subijcitur.

De specie Dialectica.

Species Dialectica. { Subalterna, / Ima.

Subalterna respectu superioris est species; respectu inferioris, est genus: Vt animal ad viuens, species; ad hominem relatum, genus est.

Species est prædicabile de pluribus differentibus numero tantùm in quid. Hæc definitio intelligenda est de Ima specie tantùm.

Quæ

Quæ differunt numero.

Ea dicuntur differe numero, quæ, dum numerantur, sunt inter se diuersa.

Ima ſpecies ſemper eſt ſpecies: nam ſi referatur ad ſuperiora, eſt ſpecies ſuperiorum: ſi ad inferiora referatur, eſt ſpecies inferiorum: Vt, Fortitudo reſpectu virtutis, eſt ſpecies virtutis, tanquam ſui generis. Reſpectu fortitudinis iſtius, vel illius hominis, eſt ſpecies indiuiduorum ſuorum.

Dubitationis ſolutio.

Notio vniuſcuiuſq; ſpeciei, naturâ cõmunis eſt: propter tamen defectum rei, actu non poteſt ineſſe pluribus. Vt Phœnix, &c. quod tribus rationibus effici poteſt.

1 *Cùm tota natura & eſſentia ſpeciei cõtinetur in vno indiuiduo.* Ratio.

2 *Quando illum vnum indiuiduum per ſe, & ſua naturâ ſufficiens eſt, vt Sol, Luna.*

3 *Quando plura indiuidua non requirũtur quàm vnũ, ad generationẽ & cõſeruationem ſpeciei. Vt in Phœnice.*

Differentia.

Diuiſio differentiæ vniuerſaliterr acceptæ.

Differentia triplex. {
- Communis, accidens ſeparabile.
- Propria, accidens inſeparabile.
- Maximè propria, differẽtia diuiſiua, & conſtitutiua.

Differentia maximè propria quid.

Differentia eſt prædicabile de pluribus eſſentialiter in quale.

Expoſitio.

Differentia conſtitutiua ſubalternæ ſpeciei, predicatur de vna ſubalterna ſpecie propriè, & de pluribus ſpeciebus & indiuiduis, vt ſenſile.

Differentia conſtitutiua compoſita, prædicatur de vna ſpecie, & de pluribus indiuiduis.

Prædi-

Prædicari in quale duplex: { Essentialiter, differentię tantùm est. / Accidentaliter, proprij & accidentis.

Diuisio differentiæ Dialecticæ.

Differentia duplex est. { Diuisiua. / Constitutiua.

Differentia diuisiua diuidit genus in suas species: vt, Rationale, adiuncto irrationali, diuidit animal in hominem & brutum.

Constitutiua differentia est suæ speciei procreatrix: vt rationale hominis.

Regula.

Omnis differentia diuisiua superioris, est constitutiua inferioris: vt, Rationale ad animal, est diuisiua: ad hominem, est constitutiua.

De proprio.

Diuisio proprii.

Proprium quadruplex. { 1. Soli, sed non omni, vt nautam esse. / 2. Omni sed non soli, bipedem esse. / 3. Omni soli, sed nõ semper, canescere in senio. / 4. Omni soli & semper, risibile. } Homini.

Diuisio proprii 4. modo.

Imæ speciei, / Subalternæ speciei, / Generis generaliss. / Transcen. } vt { Mugibile, bouis. / Sensibile, animalis. / Per se subsistere, substantiæ. / Habere essentiam, proprium rei.

Sub-

Subdiuisio proprii 4. modo.

- Simplex, vt capax disciplinæ.
- Compositum, dicitur descriptio: vt, animal natura mansuetum, proprium hominis.

De accidente.

Accidens est, quod potest adesse & abesse sine interitu subiecti, vel actu, vel cogitatione.

Accidens separabile actu, id est, quod reuera separari potest à subiecto: tamen quando separatur, accidens non est.

Accidens inseparabile, non reuera, sed tantùm cogitatione separatur à subiecto, quod in accidente satis est.

Secunda diuisio accidentis.

Accidens duplex: { Vniuersale, Singulare, } vt { Albedo. Hæc Albedo.

Regula.

Accidens vniuersale prædicabile est: singulare non est, quoniam de pluribus non prædicatur.

Tertia diuisio accidentis: { Prædicabile. Prædicamentale.

Vniuersale axioma.

Quicquid est, aut est Substãtia, aut accidens prædicamentale.

Prædicabilium proprietates & differentiæ notiores.

Seton.

- Genus, & species in quid:
- Reliqua tria in quale.
- Genus, species & differẽtia, essentialiter:
- Reliqua duo accidentaliter.
- Proprium de specie conuersim:
- Cætera non conuersim.
- Genus, species & differentia nomine & ratione:
- Reliqua solùm nomine.

} Prædicantur.

Genus,

Seton. Genus, differentia, & proprium cognata sunt speciei,& eam necessariò sequuntur.

Accidens non ita speciem comitatur, vt eam sequi sit necesse.

Genus & differentia ad definitiones conducunt.

Proprium & accidens, ad descriptiones sunt aptiora.

Proprium præcipuè speciebus suis inest, ac deinde specierum indiuiduis.

Accidentia, è regione primùm & præcipuè competunt indiuiduis, & minùs principaliter deinde speciei & generi.

Omne superius ad suum inferius relatum, faciem generis induit, & eundem ferè locum in argumentando obtinet.

Hæ conuenientiæ differentiæ vtilissimæ sunt cognitu. Aliæ etiam sunt,sed non ita necessariæ.

Quamuis proprium & accidens ad descriptiones sunt aptiora,tamen ijsdem in definiendo,differentiarum defectu, creberrimè vti cogimur. Rodolphus vocat omne superius,genus,quòd à genere & superioribus similiter oriuntur argumenta. Nos tamen ne vocum pararetur confusio, hîc, non abs re genus à specie,& proprium à differentia separauimus. Diligenter enim nauare operam debent Dialecticam auspicaturi, vt statim in initio ipsa vocabula cognoscant ad vnguem, atque ea superstitiosè admodum decernant.Primum ergo de regulis in vtranque partem pueris est disputandum.

Deinde

Deinde animaduertendum quo pacto altioribus, hoc est scribendi dicendiq; vsui obseruiant.

Sed quoniam diu erit (exigente huius libri ordine) priusquam ad propositionem, & argumentationem ipsam perueniatur, sine quibus haud facilè poterunt reliqua intelligi, hîc vjsum est, quædam ex secundo & tertio libro desumpta inserere.

Propositio est oratio indicans verum, vel falsum: vt, Deus est author omnium bonorũ. Propositio vera est, quæ vt res est, significat: vt, Adamas trahit ad se ferrum. Falsa, quæ aliter quàm res se habet, significat: vt, Omnis senex est liberalis.

Propositio affirmatiua est, vbi principale verbum affirmatur. Negatiua, vbi negatur. Exemplum affirmatiuæ: vt pueri amant otium. Negatiuæ, vt, Venter non habet aures.

Argumentatio est propositionũ ad illatiuam notam connexio. Tria sunt in argumentatione notanda, antecedens, copula, & consequens.

Antecedens, est prior pars argumentationis, copulam præcedens.

Copula est nota illatiua, vnde infertur consequens.

Consequens est posterior pars argumentationis, notam subsequens.

Argumentatio bona est, cuius antecedens necessariò infert consequens: vt, Cernit, ergo oculos habet.

Mala est, cuius Antecedens potest esse verum, consequente existente falso: vt, Adolescens est, ergo prodigus. Facilè poterit hoc loco præceptor ille, qui hæc dignabitur docere, plures ex secundo & tertio libro propositionis & Argumentationis diuisiones colligere, quò cætera citiùs à tenellis intelligantur, & postea ordinem ipsum contextus seruare.

DE PROPRIETATIBUS prædicabilium.

PRædicari in quid, vel in quale, est respondere ad hãc quæstionem factam per quid vel quale.

Prædicari in quid duplex: { Completè, definitionis est tantùm. / Incompletè, generis & speciẽi.

Prædicari in quid completè, est absoluere totam naturam rei interrrgotæ.

Prædicari in quid incompletè, est absoluere aliquam partem rei interrogatæ.

Genus, species, & differentia essentialiter, id est, sunt de essentia earum rerũ de quibus dicuntur, vt genus est de essentia specierum & indiuiduorum. Differentia de essentia speciei & indiuiduorum: species de essentia indiuiduorum. Rcliqua duo accidẽtaliter, id est, Proprium primo modo, & per se, non est de essentia speciei. Accidẽs nullo modo est de essentia subiecti.

Proprium de specie conuersim, cætera non conuersim, id est, proprium dicitur conuersim de specie necessariò. Cætera non conuersim necessariò, sed non necessariò.

Dubitationis solutio ex distinctione.

Prædicari conuersim bifariam dicitur: { Necessariò. / Non necessariò.

Proprium necessariò conuertitur cum specie: puta, si non conuertatur, tollitur nomen proprij.

Differentia constitutiua simplex (non composita) ex necessitate non conuertitur, quia obtinet nomen differentiæ si non conuertatur.

Regula

Regula.

Vnaquæque res habet ſuam veram differentiam, cum qua cõuertitur: ſed nobis minimè nota propter imbecillitatem intellectus noſtri.

Omnis differentia conſtitutiua compoſita conuertitur cum ſpecie, vt rationale & mortale cum homine cõuertuntur. Differentia ſimplex non conuertitur, aut ſaltem non eodem modo quo proprium.

Genus, ſpecies, & differentia, nomine & ratione prædicãtur, id eſt, nomen generis, & definitio generis, nomen ſpeciei & definitio ſpeciei, nomen differentiæ, & definitio differentiæ prædicãtur de his, quorũ ſũt genus, ſpecies, & differẽtia, vt homo eſt animal. Animal dicitur nomen, accipiẽda eſt definitio nominis, id eſt definitio animalis, nimirùm, Corpus animatũ, viuẽs, ſenſibile. Eadem eſt ratio ſpeciei & differentiæ.

Obiectio.

Genus non prædicatur de differentia, nec eſt differentia differentiæ: ergo differentia non prædicatur nomine, & ratione.

Reſponſ.

Quando definitio atribuitur differentiæ, nõ accipitur pro vera & genuina definitione, quæ ex genere & differentia cõſtat, ſed pro definitione minùs perfecta; quæ tamen eſſentiam rei explicat: Vt, rationale eſt, quod poteſt vti ratione.

Reliqua ſolùm nomine, id eſt proprium & accidens.

Obiectio.

Accidentia definienda ſunt, vt inquit Ariſt. in 2. Topic. cap. 2.

Reſponſ.

Eſſentialis definitio non attribuitur accidenti, ſed deſcriptio; quæ qualitatem non eſſentiam rei explicat. Et eodem modo dicendum eſt definitione propry.

NOTE

This volume h
tight binding and
effort has been m
duce the centres,
result in d

acade
microforms

has a very
d while every
made to repro-
s, force would
damage

emic
ns

DE PROPRIETATIbus prædicabilium.

PRædicari in quid, vel in quale, est respondere ad hãc quæstionem factam per quid vel quale.

Prædicari in quid duplex: { Completè, definitionis est tantùm. / Incompletè, generis & speciei.

Prædicari in quid completè, est absoluere totam naturam rei interrogatæ.

Prædicari in quid incompletè, est absoluere aliquam partem rei interrogatæ.

Genus, species, & differentia essentialiter, id est, sunt de essentia earum rerũ de quibus dicuntur, vt genus est de essentia specierum & indiuiduorum. Differentia de essentia speciei & indiuiduorum: species de essentia indiuiduorum. Rcliqua duo accidẽtaliter, id est, Proprium primo modo, & per se, non est de essentia speciei. Accidẽs nullo modo est de essentia subiecti.

Proprium de specie conuersim, cætera non conuersim, id est, proprium dicitur conuersim de specie necessariò. Cætera non conuersim necessariò, sed non necessariò.

Dubitationis solutio ex distinctione.

Prædicari conuersim bifariam dicitur: { Necessariò. / Non necessariò.

Proprium necessariò conuertitur cum specie: puta, si non conuertatur, tollitur nomen proprij.

Differentia constitutiua simplex (non composita) ex necessitate non conuertitur, quia obtinet nomen differentiæ si non conuertatur.

Regula

Regula.

Vnaquæque res habet ſuam veram differentiam, cum qua cõuertitur: ſed nobis minimè nota propter imbecillitatem intellectus noſtri.

Omnis differentia conſtitutiua compoſita conuertitur cum ſpecie, vt rationale & mortale cum homine cõuertuntur. Differentia ſimplex non conuertitur, aut ſaltem non eodem modo quo proprium.

Genus, ſpecies, & differentia, nomine & ratione prædicãtur, id eſt, nomen generis, & definitio generis, nomen ſpeciei & definitio ſpeciei, nomen differentiæ, & definitio differentiæ prædicãtur de his, quorũ ſũt genus, ſpecies, & differẽtia, vt homo eſt animal. Animal dicitur nomen, accipiẽda eſt definitio nominis, id eſt definitio animalis, nimirùm, Corpus animatũ, viuẽs, ſenſibile. Eadem eſt ratio ſpeciei & differentiæ.

Obiectio.

Genus non prædicatur de differentia, nec eſt differentia differentiæ: ergo differentia non prædicatur nomine, & ratione.

Reſponſ.

Quando definitio atribuitur differentiæ, nõ accipitur pro vera & genuina definitione, quæ ex genere & differentia cõſtat, ſed pro definitione minùs perfecta; quæ tamen eſſentiam rei explicat: Vt, rationale eſt, quod poteſt vti ratione.

Reliqua ſolùm nomine, id eſt proprium & accidens.

Obiectio.

Accidentia definienda ſunt, vt inquit Ariſt. in 2. Topic. cap. 2.

Reſponſ.

Eſſentialis definitio non attribuitur accidenti, ſed deſcriptio; quæ qualitatem non eſſentiam rei explicat. Et eodem modo dicendum eſt definitione propry.

Genus, differentia, & proprium, dicuntur sequi speciem, nõ quòd posteriora sunt specie, sed quòd posita specie, hæc tria sequuntur: vt posito homine, ponitur animal, ponitur rationale, ponitur risibile.

Accidens non sequitur ex necessitate speciem, quia omne accidẽs, vel actu vel cogitatione potest separari à subiecto, quod in accidente sufficit.

Regula.

Præintelligendum est, semper subiectum existere priusquàm id quod subiecto accidat.

Genus & differentia ad definitiones conducunt, id est, ad explicandum quid sit res. Conducunt, quia omnis definitio vera constat ex genere & differentia.

Proprium & accidens ad descriptiones sunt aptiora.

Proprium enim descriptionis est ostẽdere qualis sit rei, non quid sit res.

Proprium præcipuè conuenit speciei; gratia speciei, indiuiduis: accidentia, contrario modo.

Regula.

Proprium secundum intellectum primò conuenit speciei; secundum nostram cognitionem, primùm conuenit indiuiduis: nã nostra cognitio oritur ex sensibus externis.

Accidentia primùm conueniunt indiuiduis, quia hæc sensibus externis proxima sunt.

Omne superius in eodem ordine prædicamenti est genus inferioris, secundum inuentionem.

QVAEDAM PROPRIETATES, & conuenientiæ generis & cæterorum prædicabilium.

1 *OMne genus notius est naturâ suis speciebus: species nobis notiores sunt.*

2 *Genus prius est specie, natura, non tempore: quia sunt relatiua*

relatiua actu: vnum relatiuorum neque prius, neque posterius est altero.

3 Genus prædicatur tantùm de speciebus & indiuiduis.

4 Genus primam partem definitionis sibi vendicat: differentia constitutiua secundam.

5 Genus simile est materiæ, differentia formæ, species corpori composito.

6 Quicquid diuiditur, est genus: quicquid definitur, est species.

7 Quicquid aptum est ad diuidendum, aptũ est ad definiendum: quicquid enim diuiditur, diuiditur per differẽtias: quicquid definitur per differentias definitur.

8 Differentia constitutiua prior & notior est sua specie.

9 Nulla prædicatio sumitur de differentia diuisiua.

10 Species habet vnam differentiam actu: genus nullam habet actu, sed potentia.

11 Genus, species, differentia & proprium prædicantur æqualiter.

12 Speciei plura propria esse possunt.

13 Omne proprium est vnius speciei proprium.

14 Omne proprium notius est specie.

15 Subiectum prius est tempore accidente, etsi inseparabile sit: quia quod accidit alicui, posterius est eo.

16 Accidentia continent subiecta, & continentur. Continent, quia in pluribus insunt: Continentur, quia subiectum non est vnius, sed plurium accidẽtium susceptibile.

17 Solum accidens dicitur secundum magis & minus, idq; in concreto.

18 Accidens vniuersale non conuertitur cum subiecto: accidens singulare potest.

19 Accidentia quædam in concretis prædicantur nomine & ratione: quædam verò minimè.

20 Eadem est ratio in accidentium descriptione, quæ est differentiæ constitutiuæ in definitione.

DE PRAEDICAMENTIS.

PRædicamentum, eſt ſimplicium terminorum pariter ac rerum certa quædam ſeries. Decem ſunt huiuſmodi : Subſtantia, Quantitas, Qualitas, Ad aliquid, Actio, Paſſio, Quando, Vbi, Situs, Habitus.

Nulla eſt vox, ſiue ſingularis, ſiue communis, quin in aliquo prædicamentorum inueniri poſſit, modò non ſit inter nouem illa genera, quæ his verſiculis complexi ſumus;

Vox artis, conſignificans, priuatio, fictum,
Pars, Deus, excedens, complexum, vel polyſemum,
Iſta Categoryis haud poſſunt verba locari.

NVnc eſt, vt ſimili compendio Prædicaméta perſtringamus: quæ ſunt, ſubſtantia, quantitas, &c. Hæc ſumma genera & capita ideò dicuntur, quòd nullum habent ſuperius vniuocum. In his elementis, ſeu claſſibus, res omnes & vocabula eò reponuntur, vt inter definiendum, ac ratiocinandum, habeas in promptu, vnde velut è quodã penu, quibus opus eſt, depromas. Prædicamenta ſubijciuntur tranſcendentibus, ſic appellant Dialectici vocabula illa, quorum ſignificatio ad rem quamque ſe extendit, qualia ſentiens, res, aliquid & vnum. Ens ergo, ſiue res æquiuocæ prædicamenta complectitur. Sed hîc opportunũ videtur, vt quid ſunt vniuoca, æquiuocaq; dicamus.

Vniuoca dicuntur, quorum nomen commune eſt, & ſecundum illud nomen eadem ratio ſubſtantiæ, vt Animal, Saxum, Arbor.

Æqui-

Æquiuoca verò dicuntur, quorum nomen commune est, & secundum illud nomen substantiæ ratio diuersa, vt Sagitta, piscis, capra. Hæc à logicis reijciuntur. Quatuor sunt tantùm prædicamenta, re pariter & ratione distincta, Substantia, quantitas, qualitas, & vbi. Reliqua rerum relationes magis quam res significant.

Expositio carminum.

Vox artis) de qua superius præbuimus exemplum à prædicamẽtorum cõsideratione reijcitur: vt, prædicabile, prædicamentum, propositio, & cætera. Casus, numerus, verbum, cõiugatio, &c. Exordium, narratio, Epilogus & cętera in alijs scientijs: quæ quidam in relatione, alij in nulla locant classe.

Consignificãs) omnia significat syntegoreumata, qualia sunt, vel, &, ac, omnis, nullus. Adde etiam & non significatiua: vt, Latratum, hinnitum, & similia, quæ eduntur à bestijs.

Priuatio) quæ nullam rem, sed potiùs rei absentiam significat, propriè in nulla est categoria, nisi fortè per accidens, in ea, in qua res illa, cuius est priuatio, cõtineatur: vt, Tenebræ, foramen, cæcitas, ignorantia, obliuio, vmbra.

Fictum) verba commentitia designat, qualia sunt Gorgon, Chymera, Stix, Cerberus, Sphinx, Sirenes, Cyclops, Acheron, Alecto, Tisiphone, Megæra, Lamia, & cætera.

Pars) totius membra, aut qualescunque totius rei partes designat: vt, manus, caput, oculi, cor, pulmo, vena, cutis, fundamentum, paries, tectum, radix, ramus caulis, culmus, gluma, geniculus, &c.

Deus) creditur à multis non esse in prædicamento, vt alia quę sunt actu infinita: vt, Deitas, creator, numen, æternum, & cætera. Deus tamen rectiùs (opinor) ab alijs dicitur esse perfectissima substantia.

Excedens, id est transcēdens: vt ens, res, vnum, aliquid, opinabile, & si quæ sunt alia, quæ nil certi sed omnia indiscriminatim (vt dictum est) significant.

Complexum) vt, Homo iustus, irrationale animal, quæ non sub aliquo, sed in diuersis continentur prædicamentis. Veruntamen si voce solùm sit complexū, vt corpus animatum, hæc modestia, & talia (quibus vocum inopia vtimur) non debet à prædicamento videri alienum.

Polysemus) id est æquiuoca: vt acutum, virgo, liber, leue, & cætera, quorum incerta est significatio, & idcircò distinguenda, priusquàm in categorijs reponantur. Sed de ijs nimis fortasse multa.

De prædicamentis.

De diuersa ratione collocandarum vocum in prædicamentis, & prædicabilibus.

Carter. *VOces collocantur in prædicabilibus, quemadmodum cum alijs considerantur. Vt, virtus respectu hominis, accidens est: Respectu habitus, species: respectu temperātiæ, genus. Voces collocātur in prædicamentis, quemadmodum per se considerantur: vt, virtus sine alterius respectu est in qualitate.*

Prædicamentum quid?

Prædicamentum est certus & distinctus quidam ordo vocum simplicium pariter ac rerum.

Diuisio eorum, quæ pónuntur in prædicamentis.

Eorum quæ ponuntur in prædicamentis, quædam { Per se: Genus, species indiuidua. / Per accidēs, reliqua omnia.

Regula

Regula.

Definitio est in prædicamento secundum partes, non secundum totum.

De numero prædicamentorum.

Quatuor sunt prædicamenta re pariter & ratione.
- Substantia.
- Quantitas.
- Qualitas.
- Vbi.

Cætera prædicamenta, rerum relationes, potiùs quàm res significant.

Discrimen inter prædicabile, & prædicamentum.

Prædicamentum est receptaculum vocum communiũ & singularium: prædicabile vocũ communium tantùm.

De vocibus, quæ reiiciuntur à prædicamentis.

Vox artis quid?

Vox artis est verbum, quo aliqua ars vtitur in suis regulis explicandis: vt, prædicabile.

Cautio.

Vox artis reiicitur ab omnibus prædicamentis, excepta relatione. Vt, omne genus est speciei genus: Genus & species relatiua actu sunt.

De voce consignificante.

Consignificans sub se complectitur omnes orationis partes, præter nomen substantiuum, pronomen substantiuũ, & verbum. Et comprehendit etiam omnes voces quæ à bestijs eduntur, vt Latratus.

Cautio.

Concretum ponitur in prædicamento, non per se, sed gratia abstracti.

De

De priuatione.

Priuatio est absentia rei naturalis, & per se reiicitur à prædicamento, (priuatio enim rei, res non est) ponitur in prædicamento, gratiâ eius rei, cuius est priuatio.

De ficto.

Ficta sunt verba commentitia, qualia perplurima à poëtis finguntur, vt Achates. Ficta res, res non est.

De parte.

Partium, aliæ sunt

Vniuersales,	vt	Temperantia respectu virtutis.
Integrales,		Caput pars corporis.
Essentiales,		Forma pars rei naturalis.
Definitiuæ,		Genus pars definitionis speciei.

Regula.

Partes vniuersales, essentiales, & definitiuæ, per se in prædicamento sunt: pars integralis non per se, sed gratiâ totius, cuius est pars.

Partes essentiales & definitiuæ priores sunt toto.

De Deo.

Deus non est in prædicamento, quia nihil quod est actu infinitum, reperitur in aliquo prædicamento, vt, Deus, Creator, numen.

De excedente.

Excedentia sunt ipsa transcendentia, quæ nihil certi significant, sed omnia sine aliqua differentia: & ea de causa aliena sunt à prædicamentis, vt res, vnum, &c.

Regula.

Non est aliquis certus & definitus numerus transcendentium, sed perplurima sunt, vt traditur ab Arist. in Metaphys.

De Complexo.

Complexum hoc in loco duplex est: { Voce tantùm. / Re & voce.

Regula

Regula.

Complexum voce tantùm, ſecundum partes eſt in prædicamento, non ſecundum totum, vt, animal rationale.

Dubitationis ſolutio.

Tertium membrum complexi omittitur in hac diuiſione, ne complexum & polyſemus inter ſe confunderẽtur.

De Polyſemo.

Polyſemus eſt vox æquiuoca.

AEquiuoca ſunt, quorum nomen commune eſt, definitio nominis alia atque alia.

Vniuoca ſunt, quorum nomen commune eſt, & eadem nomini attributa naturæ definitio.

Diuiſio æquiuoci.

Æquiuocum duplex: { Æquiuocans, vt canis. / Æquiuocatum.

AEquiuoca æquiuocata, ſunt ſignificationes æquiuoci æquiuocantis: vt animal latrabile, piſcis marinus, ſidus cœleſte.

AEquiuocum æquiuocans locum non habet in categoriÿs: AEquiuoca æquiuocata habent, nam reipſa vniuoca ſunt.

Iſta Categoriÿs haud poſſunt verb. &c. Scilicet per ſe, ſed per accidens tamen quædam poſſunt.

De Subſtantia.

SVbſtantia eſt res, qua ſuffulciuntur accidentia. Prima, Secunda. Seton.

Subſtantia prima, eſt indiuiduum ſubſtantiæ, vnum aliquod deſignans. vt, Virgilius, hic lapis.

Secunda, eſt primæ genus, aut ſpecies, multa repræſentans. Vt arbor, ceraſus.

Pro-

Proprietates ſex.

1 Nulla ſubſtantia eſt in aliquo ſubiecto.

2 Secunda ſubſtantia & eius differentia vniuocè,& propriè,de primis prædicantur.

3 Prima hoc aliquid ſignificat: Secunda verò quale quid.

4 Subſtantiæ nihil eſt contrarium.

5 Non ſuſcipit magis aut minùs.

6 Prima ſubſtantia propriiſſimè contrariorum eſt ſuſceptibilis.

Completæ ſubſtantiæ, genera cœli, elementa,vegetabilia,animalia, foſſilia, imperfectè miſta,&c.

Incompletæ ſpecies ſunt,angelus, ſpiritus, manes,dæmon, anima ſeparata, materia, forma,partes,& ſi quæ ſunt huiuſmodi.

Subſtantia.

Corporea, ~ Corpus. *Incorporea.*

Compoſitum, ~ Compoſitum. *Simplex.*

Viuens, ~ Viuens. *Inanime.*

Senſile, ~ Animal. *Inſenſile.*

Rationale, ~ Homo. *Irrationale.*

Plato. ~ Maro. *Socrates.*

Subſtan-

SVbstantia, vt planissimè dicatur, res est solida, cui cætera quoque accidentia obueniunt. Est enim quasi sustẽtaculum, ac basis reliquorum, vt saxum, vt ignis: illi crassities, huic raritas, veluti suo susceptibili innititur, & inest.

Prima substantia singularis est, & infima, quæ de vna tantùm re enũciatur: vtpote, Demosthenes, hic psittacus: quorum natura (quo minùs de plurimis dicantur) repugnat. Secunda verò, genus, seu species est primæ, hoc est, communior quædam & amplior, quàm vt ad vnum aliquod significãdum astringatur: vt, Demosthenis species homo, genus animal. Ita ad hunc psittacũ, species est psittacus, genus verò auis.

Nulla substantia est in subiecto: quia ipsa est potiùs cæterorum predicamentorum subiectum, vt ex definitione eius patet. Nam licet vinum in cado sit, non tamen vt in suo subiecto, sed inest vt in loco. Dicitur aliquid inesse nouẽ modis: veluti in loco, vase, toto, partibus, genere, specie, fine, efficiente, forma.

Differentiæ & partes substantiæ, quoniam incompletæ sunt, non putantur propriè in prædicamento locari. De primis tamen propriè, & vninocè prædicantur, vt latiùs dicetur, vbi ventum est ad prædicationem.

Quale designat qualitatem circa substantiam: vt cùm dico animal, ostendo talem esse substantiam, qualis de pluribus prædicari potest.

Substantia non agnoscit contrarium, quamuis iuxta eius qualitates & formas nonnunquam cõtrariatur. Vt ignis, & aqua, quæ ob mutuam pugnam à physicis contraria appellantur. At completæ substantiæ nec inuicem cõtrariantur, nec quicquam aliud ijs alienum.

Non intenditur, nec remittitur, sed omnis substãtia æquè est substãtia: vt bos, brutum, ignis, æs, cor-

pus,

pus,ex æquo ſunt ſubſtantiæ.Vna tamen alijs magis vel minùs dici poteſt,ſecundum anguſtiam aut amplitudinem: vt,ſpecies magis quàm genus eſt ſubſtãtia,& indiuiduum maxima dicitur, quòd plurimis ſubſtat,ſed nec magis nec minùs eſt,ſecundum prædicamenti eſſentiam.

Prima ſubſtantia, cùm ſigularis ſit, proprijſſimè per ſuam ipſius variationem contrariorũ eſt ſuſceptibilis. Nam etſi opinio, & enunciatio, ſuſcipiant cõtraria,verum & falſum,nulla tamen in ipſis, ſed ipſa re potiùs,permutatio exiſtit.Semper enim eadẽ permanet hæc propoſitio, Cæſar pugnat,quicquid agat Cæſar:veram tamen,niſi eo pugnante,non dicimus.

Secunda autem ſubſtantia,gratia primarum, contrarijs ſubijcitur.Dicitur homo diues,quia Cræſus & Attalus,& alij fuêre diuites:pauper, quia Codrus & alij rerum inopia laborabant. Longè igitur aliud eſt contraria habere,& contraria ſuſcipere. Pueris dialecticam auſpicantibus,non ſolùm enitendum cenſeo,vt voces quaſcunque in ſuas claſſes reducere,ac collocare diſcant,verùm etiam vt gradus vocum inter ſe cognatarum perfectè cognoſcant,quò ab imis ad ſuprema, velut per gradus quoſdam aſcendere & contrà ad ima vſq; ,inde deſcendere poſſint,vt ſciãt quouſque ſit progrediendum:nempe ab omni indiuiduo cuiuſque ſit categoriæ,tanquam à primo gradu,per intermedia ad ſũma vſque genera licet progredi,vbi oportet ſiſtere, vt, Cicero, homo animal, viuens,corpus,ſubſtantia: hìc ſiſtendũ eſt.Similis eſt à generaliſſimo in quoduis ſuum indiuiduum deſcenſus,vt ſubſtantia,corpus,compoſitum,viuẽs,animal,brutum,terreſtre,greſſibile, quadrupes, equus, Bucephalus :nihil eſt infra Bucephalum , nec ſupra ſubſtantiam,quod ſub huius categoriæ ambitu contineatur. Nam ens reijci à prædicamentis, ſuperiùs oſtenſum

ostensum est, quòd res omnes quæ sunt, indiscriminatim significat, & vltra ens, opinabile, dictio amplissima, ea omnia quæ sunt, fictitiaq; monstra, quæ non sunt, sed imaginantur, significans. Hic vocũ gradus, rem quempiam definituros iuuabit plurimùm.

Recitantur à quibusdam hæc completæ substantiæ genera, cœli, elementa, animalia, vegetabilia, fossilia, imperfectè mista. Mihi videntur vix satis integrè huius prædicamenti seriem complere. Pãnus enim, cadauer, & lac, & talia vocabula non possũt aptè prædictis generibus comprehendi. Incompletæ substantię species sunt, Angelus, spiritus, manes, dæmon, anima separata, materia, forma, partes substãtiæ, & si quæ sunt huiusmodi. Discant pueri, quot genera sub se continent vegetabile, & fossile, vt huius prædicamenti intelligant immensitatem.

De Substantia.

Substantia triplex:
- Secundum rem tantùm, vt rationale & singulæ differentiæ constitutiuæ specierum. — Carter.
- Secundum modum prædicandi, vt vniuersalia accidentia, vt Color.
- Secundum rem & modum prædicandi, vt secundæ substantiæ.

Regula.

Substantia primum locum sibi vendicat, quia quæ continentur in cæteris prædicamentis, referuntur ad substantiam, tanquam ad proprium subiectum.

Substantia quid?

Substantia est subiectum per se accidentium.

Subiectum triplex.

In quo, De quo, Circa quod,
- In quo accidentia inhærent.
- Subiectum in propositione.
- Materia circa quam res versatur.

Sub-

Subiectum in quo duplex { Per se / Per accidens.

Subiectum est accidentium per se, substantia tantùm est: subiectum esse accidentium per accidens, id est impropriè, cæteris prædicamentis conuenit, vt superficiei.

Diuisio Substantiæ.

Corporea. } alia { Prima.
Incorporea. } alia { Secunda.

Obiectio.

Secunda substantia dicitur de prima: ergo, mala est diuisio substantiæ.

Respons.

Secunda non dicitur de prima, quemadmodum sunt membra diuidentia substantiæ: sed si ipsas res respiciamus secunda prædicatur de prima.

DE PROPRIETATIBVS Substantiæ.

Proprietates conuenientiæ sunt, quæ neque solis, neque omnibus insunt.

Proprium & proprietas non confunduntur: sed proprietas latiùs sumitur quàm proprium.

1 *Nulla substantia est in aliquo subiecto, scilicet vt accidens in subiecto.*

Inesse in subiecto duplex: { Substantiale in substantiali: vt anima in corpore hominis. / Accidens in subiecto.

Inesse vt accidens, quid?

Inesse vt accidens est, quod neque est pars subiecti, neque ab eodem subiecto separatur.

Regula.

Omne accidens, quatenùs est accidens, inest subiecto

Aliquid

Aliquid dicitur ineſſe 9. modis.

In loco,	vt	Cicero in ſenatu.
In vaſe,		Vinum in cado.
In toto,		Caput in corpore.
In partibus,		Omnis humana vis in animo & corpore.
In genere,		Aurum in metallo.
In ſpecie,		Metallum in auro.
In efficiente,		Fœlicitas in virtute.
In fine,		Virtus in fœlicitate.
In materia,		Forma in materia.

2 *Secũda ſubſtãtia & eius differentia conſtitutiua prædicantur de primis vniuocè, id eſt, nomine & definitione.*

3 *Prima hoc aliquid ſignificat. i. rem ſingularem.*

Obiectio.

Hic homo eſt Ioannes, & ille homo eſt Ioannes: ergo prima ſubſtantia de pluribus dicitur.

Reſponſ.

Prima ſubſtantia non prædicatur de pluribus propter communem in ea ſpeciẽ, ſed propter nominis ſimilitudinẽ.

Secunda verò, quale quid: id eſt, omnis ſecunda ſubſtãtia ſibi innatam hanc qualitatem habet, vt de pluribus poſſit prædicari.

Dubitationis ſolutio.

Quale hic non ſumitur quemadmodum in prædicamẽto Qualitatis, pro qualitate accidẽtaria, ſed pro communi notione eſſentiali. Non enim idem eſt ſignificari quale quid, & prædicari in quale quid.

4 *Subſtantiæ nihil eſt contrarium, id eſt, vna ſubſtantia non eſt contraria alteri ſecundum eſſentiam prædicamẽti, ſed aliquando ſecundum qualitates, quæ phyſica contraria ſunt, vt, Ignis, & aqua.*

5 *Non ſuſcipit magis & minus, ſecundum prædicamẽti eſſentiam.*

Obiectio.

Indiuiduum est magis substantia quàm species, species quàm genus: ergo, Vna substantia est magis quàm altera.

Respons.

Vnum indiuiduum non est magis substantia quàm alterum indiuiduum: nec vna ima species est magis quàm altera: nec vnum genus, magis quàm alterum genus, neque secundum essentiam prædicamenti, neque secundum rationem suscipiendi accidentia.

Regula.

Omnis comparatio est eorum, quæ sunt generis eiusdem.

6 Prima substantia propriissimè contrariorum accidentium est susceptibilis.

Suscipere contraria quid.

Suscipere contraria, est subiectum esse contrariorum accidentium.

Obiectio.

Oratio dicitur vera, vel falsa: ergo, Non est proprium substantiæ, suscipere contraria.

Respons. 1.

Oratio dicitur vera vel falsa, non per se: sed quia res est, vel nõ est, dicitur esse oratio vera vel falsa. Vt, Hector pugnat. Hæc oratio est vera, Hectore pugnante: falsa est quando non pugnat.

Respons. 2.

Proprium est substantiæ suscipere contraria, sui ipsius mutatione: orationi conuenit, non sui ipsius mutatione (quia eadẽ oratio semper manet) sed mutatione substãtiæ.

Completa substantia quid.

Completa substantia, siue corporea est, quæ cerni tangi ue potest. Incompleta, quæ nec cerni, nec tangi potest: sed solummodò cogitatione comprehenditur. Vt Deus.

De

De numero cœlorum.

Cœli siue sphæræ 8. sunt secundum Arist.

1 Lunæ.
2 Mercurÿ.
3 Veneris.
4 Solis.
5 Martis.
6 Iouis.
7 Saturni.
8 Firmamenti, siue primi mobilis.

Cœlum quid?

Cœlum est corpus simplex, æthereum & sphæricum, perpetuò mobile actu, stellis & astris insignitum.

Elementa quatuor.

Ignis.
Aër.
Aqua.
Terra.
} Et omnia cœlestia corpora simplicia sunt.

Corpus compositum quid?

Corpus compositum est, quod componitur ex quatuor elementis, & ipsa quatuor elementa & omnia cœlestia corpora, respectu primæ formæ, corpora composita sunt.

DIVISIO VITAE.

Vita triplex.

Vegetatiua,
Sensitiua,
Rationalis,
} attribuitur. {
Plãtis, brutis, & hominibus.
Brutis, & hominibus.
Homini tantùm.

Fossilia sunt quæ è terris effodiuntur, vt Metalla.

De imperfectè mistis.

Meteoron est corpus compositum imperfectum, ex vapore, vel exhalatione affectum, in aëre vel terra apparere solitum, vt Grando, draco volans.

Regula.

Dicitur imperfectum, propter subitam meteori generationem.

De materia meteororum.

Materia meteororum sunt fumi, qui è terra & aqua oriuntur.

Diuisio meteororum.

Duo sunt genera meteororum { Exhalatio. / Vapor.

Materia & forma, sunt prima principia rerum naturalium.

Anima separata, scilicet à corpore. Partes, id est, substantiæ.

Regula.

Duo sunt extrema in omni prædicamento { Genus generaliss. / Species specialiss.

Quæcunque comprehenduntur inter genus generalissimum, & speciem specialissimã, sunt genera & species: genera respectu inferiorum, species respectu superiorum: vt corpus, ad substantiã species, ad compositum corpus, genus.

Dubitationis solutio.

In omni diuisione, proximum genus intelligendum est: vt in diuisione corporis compositi in viuens & inanime, in inanime intelligendum est genus suum proximũ: nec pro alijs sumi potest, quàm pro inanimatis compositis. Vt, omne corpus inanime compositum, est corpus compositum.

De Quantitate.

QVantitas, est cuius gratia diuisibile sectionem participat, vt linea, sex.

Continua discreta.

Continua, est cuius partes in communi termino

mino connectuntur. Eius quinque sunt species, linea, superficies, corpus, tempus, & locus.

Communis terminus:	Lineæ,	est	Punctum.
	Superficiei,		Linea.
	Corporis,		Superficies.
	Temporis,		Iam nunc, &c.
	Loci,		Linea.

Punctum, est insecabile quoddam, quo solam longitudinem diuidimus.

Linea, est longitudo, latitudine & profundo carens.

Superficies, est longitudo & latitudo, sine profundo.

Corpus, est longitudo, latitudo, & profunditas.

Tempus, est primi motus per successionem numerus.

Locus, est concaua superficies corporis concaui.

Quantitas discreta est, quæ discretas, & minimè continuas habet partes, vt numerus.

Numerus, est vnitatum collectio, vt viginti.

Vnitas est quiddam, non quantum, vnde quemuis numerum licet procreare.

Binarius est numerorum minimus. Maximus autem numerus non potest assignari.

QVantitas est suapte natura in partes diuisibilis. Huius gratiâ diuiduntur, substantia, qualitas, &

quęcunque participant ſectionem. Nam omne quantum, & ſolum quãtum, eſt diuiſibile, ſi (vt hîc ſumitur) diuiſionem realem intelligas. Quantitatum, alia cõtinua, alia diſcreta: Hoc eſt, magnitudo & multitudo.

Continua, eſt quantitas diuiſibilis in ſemper diuiſibilia, vt Linea, ſuperficies, & cæteræ ſpecies. Eius partes in termino aliquo communi connectuntur.

Terminus communis eſt principium vnius partis, & finis alterius: vt communis terminus, lineę eſt punctum, ſuperficiei, linea: corporis, ſuperficies: temporis, iam, nunc præſens, inſtans, loci linea, quia locus eſt ſuperficies: & hîc pro re ipſa, hoc eſt, pro menſura loci ſumitur.

Punctum eſt quiddam nõ quantum, inſecabile, quo ſola longitudo diuiditur. Duo ſunt actu puncta in omni linea, principium & finis: poteſtate verò infinita ſunt, vel, in minima linea. Porrò, vt linea diuiditur per puncta: ita ſuperficies per lineas, corpus per ſuperficies, tempus per præſens, & locus per lineas diuiduntur. Linea nuda eſt longitudo reliquis carens dimenſionibus. Talem autem cogitatione oportet fingere, quòd omnis linea ducta ſecum trahit latitudinem. Quin etiam mente concipienda eſt & ſuperficies, vt hîc definita eſt, quòd omne planum in rebus profundum habet ſibi adnexum.

Corpus, vt hîc capitur (abutimur enim hac voce aliarum defectu) omnem dimenſionem deſignat. Atque ob hanc dimenſionis trinitatem, habetur corpus perfectiſſima quantitas.

Tempus eſt numerus primi motus, hoc eſt, primum mobile, dum ſolem & alias planetas rapit motu ſuo, & continua reuolutione tempus numerat, & æquis ſpatijs menſurat. Aduerte temporis partes licèt ſint continuæ inuicem, non eſſe permanentes, nec vt partes lineæ in continuo poſitionem habent: qua de re plu-

ra te docebit Aristoteles. Quãtitas discreta est, cuius partes nullo communi termino adnectũtur, sed separatæ inuicem existunt, vt numerus, vel oratio ad nullum limitem communem copulantur numeri, aut orationis partes. Vt quãtitas continua perpetuò minui, ita discreta semper augeri potest: hîc maximum, illic minimum ignoramus. Quod de numero dictum est, de numero numerante, quo res numeramus, intellige, vt quinque, decem, centum, &c. quod numeratur, est aut substantia, aut qualitas, aut aliquid aliud. Tempus non numerat motum supremæ spheræ, sed ab eo numeratur, vt prædictum est, & ideò non numerans numerus, & discretum, sed numeratus numerus, & continuum habetur.

Oratio pro tenore vocis, hoc est, pro syllabarum mensura, quantitas potest dici, quanquàm nec oratio, nec locus, propriè quantitas censentur: quandoquidem locus, (si eius rationem complexeris) vt ad locatum refertur, in relatione locatur. Oratio autem rectiùs in tertia specie qualitatis, cùm sit vox, reponitur.

De Quantitate.

Carter.

QVãtitas primum locum obtinet post substãtiam, quia vi quantitatis cætera in substantia inhærent.

Quantitas quid?

Quantitas est diuisibilis in semper diuisibilia.

Ratio.

Quantitas continua semper diminui potest: quantitas discreta semper augeri potest.

Diuisio duplex, { Logicalis. / Realis.

Logicalis diuisio est generis in species per differentias accomoda deductio.

Realis diuiſio (quæ partitio vocatur) eſt totius integralis in ſuas partes. De hac diuiſione loquitur Setonus.

Quantitatis diuiſio.

Quantitatis duæ ſunt ſpecies.

Continua, } dicitur { Magnitudo.
Diſcreta, } dicitur { Multitudo.

Terminus communis quid?

Terminus communis eſt finis vnius partis, & initium alterius.

Linea duplex: } Communis. } Mathematica.

Mathematica linea (de qua Setonus loquitur) mente tantùm & cogitatione comprehẽditur. Eadem eſt ratio in cæteris.

Dubitationis ſolutio.

Omnis linea diuiditur per puncta: nulla tamen linea fit ex puncto, iuxta Ariſtotelem in 6. Phyſicorum.

Rationes duæ.

1 *Nullum continuum compoſitum eſt ex impartibilibus, punctum inſecabile quiddam eſt.*

2 *Ex non quantis, nulla aſſurgit quantitas: punctum, quantitas non eſt.*

De corpore.

Corpus duplex. } Subſtantiale. } Subſtantia. } Mathematicum. } Quantitas.

Dimenſiones tres ſunt: } Longitudo, } Latitudo, } Profunditas.

Regula.

Hæ dimenſiones reſpectu ſubſtantiæ accidentia ſunt: reſpectu quantitatis, differentiæ ſunt.

Tempus

Tempus quid?

Tempus eſt numerus primi motus, id eſt, menſura primi motus cœleſtis: per ſucceſſionem, id eſt, ſecundum prius & poſterius.

Numerus duplex: { Numerans. / Numeratus.

Numerus numerans, eſt numerus quo res numeratur, vt duo, tria.

Numerus numeratus, eſt numerus rebus applicatus, vt duo homines.

Tempus eſt numerus numeratus, reſpectu motus primi mobilis: reſpectu ſui ſubiecti mobilis, eſt numerus numerãs

Omnis numerus numerans eſt in prædicamento quantitatis: numerus numeratus in omnibus prædicamentis eſt.

Tempus aliquando dicitur eſſe quantitas per ſe, & aliquando quantitas per accidens. Per ſe, quemadmodum quantitas ſumitur ſecundum rationem menſuræ. Eſt quãtitas per accidens, quemadmodum quãtitas ſumitur ſecũdum eſſe.

Locus quid?

Locus eſt concaua ſuperficies corporis continentis immobilis prima.

Obiectio.

Locus & ſuperficies ſunt ſpecies quantitatis continuæ: ergo locus ſuperficies non eſt.

Reſpons.

Locus & ſuperficies reipſa omninò eadem ſunt, ſed ratione differũt. Nam dicitur locus reſpectu corporis contẽti, ſuperficies verò reſpectu corporis continentis.

Diuiſio loci.

Locus quadruplex: { Proprius. / Communis. / Naturalis. / Violentus.

Locus

Locus proprius, neque maior, neque minor corpore locato: locus communis est maior.

Aliquid dicitur esse in loco trifariàm.

Per se: } vt { Omnia corpora inferiora.
Per accidens: } vt { Animus.
Per partem: } vt { Primum mobile.

Primum mobile dicitur esse in loco, non secundum totum, sed secundum partem, partem dico, quia cẽtrum eius est in loco.

Regula.

Omne corpus est in loco, vel secundum totum, vel secundum partem.

De quantitate discreta.

Quantitas discreta, & numerus numerans, idem sunt omninò.

De oratione.

Oratio est in quantitate, iuxta mensuram syllabarum: est in qualitate, vt infert passionem auditui: est in substantia, quatenus scripta est.

Maximus numerus non potest assignari, quia maximum ignoratur in quantitate discreta, quẽadmodum minimum in quantitate continua.

Punctum & vnitas non sunt in prædicamento per se, sed gratiâ lineæ & numeri, quorum sunt principia.

Proprietates. III.

Seton. 1 QVantitas non habet contrarium.
2 Non suscipit magis aut minùs.
3 Quantitas est, quâ res æqualis, vel inæqualis censetur alteri.

Sub hoc prædicamento continentur omnia magnitudinis, numerorum, & mensurarum nomina.

Quantitas.

Continua. ~ *Discreta.*

Continua.

Permanens. ~ *Diffluens.*

Permanens.

Superficies. ~ *Linea.*

Superficies.

Concaua. ~ *Conuexa.*

Concaua.

Hæc & illa concaua superficies.

Prima & secunda proprietas facilè ex substantiæ proprietatibus cognoscuntur. Tertia huic prædicamento est peculiaris. Nam ex quantitate dicitur res esse alteri æqualis, vel secùs: nempe tum res æquales dicimus, cùm illarum quantitates sunt æquales. Continet sub se quantitas nomina, id est, species magnitudinis, mensurarum, & numerorum. Nomina magnitudinis, longitudo, latitudo, profunditas, altitudo, planum, granum, digitus, spithama, dychas, cubitum, vlna, pes, sesquipes, gradus, passus, pertica, stadium, miliare, leuca, parasanga, &c.

Mensurarum, pinta, sextarius, congius, cotyla, dyaulus, modius amphora, vncia, libra, semis, triens, sextans, chœnix, polichus, pondo, talentum, bilibris, & alia huius generis sexcenta, quæ studiosi pueri sedulò conscribent.

Numerorum, decem, viginti, quadraginta, centum, sexcenta, mille, myrias, & reliqua infinita.

De Proprietatibus Quantitatis.

QVantitati nihil est contrarium. Carter.

Dubitationis solutio.

Sursum, deorsum, & cætera non sunt contraria, quia nõ repugnant

repugnant secundum pugnantiam formæ, sed secundũ distantiam loci.

Omnia contraria insunt eidem subiecto, & eidem parti subiecti diuersis tẽporibus, nisi alterum sit à natura, quod minimè congruit positionibus loci.

Regula.

1 *Omnia contraria opponuntur secundum pugnantiam formæ.*

2 *Diuersa nunquam possunt competere eidem subiecto.*

3 *Magnum & paruum nõ sunt contraria, quia nihil est magnum aut paruum per se, sed tantùm comparatione.*

Quantitas non dicitur secundum magis & minùs, id est, omnia quæ sunt in prædicamento Quantitatis, æqui sunt quantitates, quoad genus.

A quantitate res solùm dicuntur æquales, & inæquales: quia æqualitas & inæqualitas cernuntur in magnitudine, vel in multitudine. Magnitudo, quantitas continua est: multitudo, quantitas discreta est. Tamen æquale & inæquale non tam quantitates sunt, quàm qualitates, & passiones qualitatis.

AEqualitas, est rerum differentium eadem quantitas.

Inæqualitas, est rerum differentium diuersa quãtitas.

DE RELATIONE.

Seton. AD aliquid dicitur, cuius essentia ex alio dependet: vt, Pater. Relatiua actu, ea dicuntur, quæ aptè inuicem referuntur in obliquis, vt, Pater est filii pater.

Relatiua potentiâ sunt, quorum existente vno, non necessariò sequitur alterum: vt, Sensibile & sensus.

Pro-

Proprietates. IIII.

1 Ad aliquid habet contraria.

2 Suſcipit intentionem & remiſſionem.

3 Relatiua propria neceſſariò ſeſe mutuò conſequuntur: vt Præceptor, & diſcipulus.

4 Propria Relatiua ſunt ſimul naturâ: hoc eſt, ſeſe ponunt & auferunt: vt loquitur ille.

Ad aliquid.

Magiſtratus, ~ *Cognatio, ætatum nomina, &c.*

Magiſtratus.

Prætor, ~ *Rex, Conſul &c.*

Prætor.

Vrbanus. ~ *Peregrinus.*

Vrbanus.

~

Hic Prætor vrbanus, & ille.

AD aliquid dicitur, cuius eſſentia non ex ſe, ſed ex alio pendet: vt, pater & dominus, ex ſuis correlatiuis filio & ſeruo. Relatiua actu ea ſunt quæ aptè inuicem, & mutuò ſeſe in obliquis ſequuntur: vt, duplum eſt dimidij duplum, & contrà dimidium eſt dupli dimidium.

Relatiua potentiâ, non neceſſariò ſeſe conſequuntur. Nam quãuis ſequitur, ſi ſenſus ſit, ſenſibile eſſe: tamen è contrario non ſequitur: quia poteſt eſſe ſenſibile abſque ſenſu, ſi ſenſibile paſſiuè ſumatur.

Suſcipit contraria: vt, virtus contraria eſt vitio, non quòd virtus referatur ad vitium. Virtus enim ſtudioſi eſt virtus, & non vitij virtus, ſunt tamen inuicem contraria.

Intenditur & remittitur: vt, ſimile & æquale magis & minùs dicuntur.

Neceſ-

Neceſſaria eſt conſecutio in proprijs relatiuis, vt præceptor eſt diſcipuli præceptor, & diſcipulus præceptoris diſcipulus.

Relatiua actu ſunt ſimul natura, nam ponunt ſe; vt, ſi dominus eſt, ſeruus eſt, & auferunt, vt ſi non ſit dominus, non eſt ſeruus, ſi non eſt ſeruus, nec dominus eſt. Relatiua propria & relatiua actu, & ſecũdum eſſe, ſunt idem: ſic & idem ſunt relatiua potentiâ, impropria, & ſecundum dici, vt loquuntur. Hæc omnia prædicamẽta penè complectuntur, nec ſunt ita multùm neceſſaria. Ad hanc claſſem referendæ ſunt, iuxta quoſdam, omnes voces quæ non poſſunt in alijs collocari: verum qùamuis hoc prædicamentum adeò ſit capax, vt videatur multis omnia penè reliqua ambitu ſuo complecti, difficile tamen eſt, vocabulorum inopia, eius intermedia genera inuenire, etiam ſi ſexcentæ eius ſpecies vltrò ſeſe quærenti offerunt.

Si certò vnum relatiuorum cognoſcas, & alterum ſcias oportet: vt ſi ſcias Bacchum eſſe Iouis filium, ſcias Iouem eſſe Baccho patrem. Ad hæc, ſi relatiuum definias, eius correlatiui facienda eſt mẽtio. Deniq;, Ad aliquid, quoniã ſola eſt relatio rerũ, non vt cętera accidentia ſenſui obijcitur, ſed ſolo intellectus obtutu apprehenditur. Huius ergo Categoriæ ſunt, quæcunque, non rem, ſed rei deſignãt collationem: vt omnia cognationis, affinitatis, magiſtratus, & ętatis nomina.

De Relatione.

Carter. *AD aliquid dicitur, cuius eſſentiæ conſequentia nõ ex ſe dependet, ſèd ex alio, id eſt ſuo correlatiuo.*

Relatiuorum duæ ſunt ſpecies: { Relatiua actu, Relatiua potentiâ.

Relatiua actu ſunt propria relatiua, quæ aptè inuicem referuntur in caſibus obliquis, vel quomodolibet alterum ad aliud.

Rela-

Relatiuorum actu, quędam { In casu { Referuntur. / Absque casu { tur.

Quæ referuntur in casibus, referuntur in { Genitiuo, vt, regnum est regis regnum. / Datiuo, vt simile est simili simile. / Ablatiuo, vt maius est minore maius.

Absque casu referuntur, vt mons magnus ad montem paruum. Dicitur esse absque casu, quia vis istius relationis non dependet ex casu, sed ex propositione.

Relatiua potentiâ quæ.

Relatiua potentiâ sunt, quæ mutatis casibus referũtur, ita vt vnum alterum minimè sequatur: vt, Scientia est scibilis scientia, & scibile est scientia scibile.

Regula.

1 *Omnis relatio est vocum relatio, non rerum: nam relatio potius designat rei collationem, quàm rem ipsam.*

2 *Omnia relatiua conuertuntur, vel secundum actum, vel secundum potentiam.*

3 *Omnia relatiua sunt accidentia.*

De Proprietatibus relatiuorum.

1 *Ad aliquid habet contrarium, non per se, sed ratione qualitatum, & eodem modo dicitur secundum magis & minus: vt, Virtus vitio contraria est.*

2 *Et Ad aliquid dicitur magis vel minùs simile.*

3 *Relatiua propria, id est, relatiua actu, conuertuntur secundum conuersionem relatiuorum.*

4 *Relatiua actu sunt, quæ sese ponunt & auferunt, id est, posito relatiuo, ponitur & correlatiuum: & sublato relatiuo, tollitur correlatiuum: vt, posito seruo, ponitur & dominus: & sublato domino, tollitur nomen serui: nam substantia*

stantia ipsa potest remanere, non tamen seruus est dicendus, sed homo, vt loquitur ille Aristoteles.

DE QVALITATE.

Seton. QValitas est forma accidentalis, qua res qualis appellatur, vt fortitudo.

Hæc in quatuor partes consumitur: habitum, potentiam, passibile, & formam.

Addunt authores habitui affectionem: potentiæ impotẽtiam: passibili passionem, & formæ figuram.

Habitus, est qualitas sensim acquisita, sensimque à subiecto mobilis, vt Dialectica.

Affectio, est breuis inclinatio ad aliquid, vnde habitus initium sumit & gignitur, vt Desiderium discendi Græca.

Potentia, est donum naturæ innatum, qua quid firmiùs & magis possimus, vt Visus.

Impotentia, est illius naturalis vis absentia, vel potiùs naturalis quædam imbecillitas, qua quid minus audemus, vt timiditas.

Passibile, est qualitas permanens, quæ sensui passionem incutit, vt dulcedo, albedo.

Passio, est momentanea qualitas ex affectione excitata.

Forma, est ex numeri proportione proueniens qualitas.

Figura, similiter ex continui terminatione assurgit.

Qualitas

QValitas est secundum quam aliquid dicitur esse quale, vt à fortitudine dicitur homo fortis, à sapientia sapiens: addunt authores habitui affectionem, potentiæ impotentiam, passibili passionem, & formæ figuram: ita habitus & affectio primam speciem, potentia & impotentia secundam complent, atque ita de reliquis. Habitus est qualitas, non natura, sed studio sensim parta, & sensim à susceptibili separabilis, vt doctrina: sub hac specie virtutes, vitia, scientiæ, artésque omnes continentur.

De Qualitate.

Diuisio qualitatis.

Qualitas duplex.

Essentialis, Accidentalis, } vt { Rationale. Virtus.

Regula.

Forma essentialis, secundum rem, substantia est: secundum modum prædicandi, qualitas est.

Qualitas est, secundum quam res qualis appellatur, vel aliquo alio modo.

Regula.

Hæc postrema particula ponitur in definitione qualitatis, gratia potentiæ.

Quale dupliciter dicitur.

Largè, Strictè, } vt { Concretum vniuscuiusque abstracti. Concretum tantùm accidentis, quod reperitur in hoc prædicamento.

Regula.

Quale strictè sumendum est, non largè.

Quale duplex: { Quod est in qualitate solùm. Quod est in cæteris prædicamentis.

Id dicitur quale, in prædicamento qualitatis, à quo res

ſimpliciter denominatur qualis, vi qualitatis, vt à iuſtitia dicimur iuſti.

Quale, in cæteris prædicamentis, à quo res non ſimpliciter denominatur qualis, vi qualitatis, ſed ſecundum aliquem alium modum: vt dicimur fœlices à fœlicitate, ſecundum quid agentes.

Diuiſio qualitatis.

Qualitatis quatuor ſunt ſpecies non imæ, ſed ſubalternæ.
1. Habitus, & affectio.
2. Potentia & impotẽtia.
3. Paſſibile & paſſio.
4. Forma & figura.

Habitus quid.

Habitus eſt qualitas, non à natura data, difficulter à ſubiecto mobilis.

Diuiſio habitus.

Habitus duplex:
- Animi.
- Corporis.

Habitus animi eſt qualitas inhærens in animo hominis tantùm: quæ vel intelligendi, vel deliberandi facultate perficitur. Intelligendi, virtutes intellectiuæ: deliberandi, virtutes morales.

Habitus corporis eſt qui corporis actionibus cõparatur.

Affectio quid.

Affectio eſt qualitas, quæ facilè à ſubiecto dimouetur.

Diuiſio affectionis.

Affectio duplex:
- Propria.
- Communis.

Propria affectio eſt qualitas non natura data, facilè à ſubiecto mobilis.

Affectio communis, eſt qualitas nõ natura inſita, ſed induſtria acquiſita, ad benè maleue agendum, ſiue facilè, ſiue difficulter à ſubiecto mobilis, vt Faber.

Regula.

Omnis habitus eſt affectio communis: ſed non omnis affectio

fectio in genere habitus est. Qui enim habitum habẽt, dispositi sunt: sed omnes, qui dispositi sunt, habitum non habent.

Regula.

Propria affectio non differt ab habitu, neque genere, neque specie, sed numero: habitus enim est qualitas firma: dispositio propria, qualitas infirma.

Potentia quid.

Naturalis potentia est facultas à natura data, vel animo, vel corpori, vt Mens, Robur.

Naturalis impotentia est reluctatio naturæ, vt velocitas asino, obliuio homini.

Regula.

Nihil dicitur tale à potentia, vel impotentia, quia iam tale est, sed quòd tale esse potest: vt lignum fragile dicitur, non quòd fractum est, sed quia facilè frangi potest.

Passibilis qualitas quid.

Passibilis qualitas est, quæ permanet in subiecto, sensũ mouens, cui passionem infert: Vt albedo, qualitas permanens in cygno, & infert passionem visui.

Diuisio passibilis qualitatis.

Passibilis qualitas.

Corporis, } vt { Insania ex tristitia.
Animi, } vt { Pallor ex morbo.

Passio quid.

Passio est momentanea qualitas, quæ oritur ex aliquo affectu, vel in animo, vel in corpore.

Regula.

Passibiles qualitates sunt obiecta sensuum, nõ subiecta.

Dicuntur passibiles qualitates, non quòd subiecta, vel qualitates ipsæ aliquid patiantur, sed quòd inferunt passionem sensibus.

De forma,& figura.

Forma eſt ex numeri proportione prouenieus qualitas, id eſt,oritur ex diſcreta quantitate.

Figura ſimiliter, &c. id eſt, figura oritur ex ratione quantitatis continuæ.

Qualitatum diuiſio.

Qualitatum aliæ ſunt

Senſibiles, Inſenſibiles, } vt { Paſſibile & forma. Habitus & potentia.

Diſcrimen inter habitum & potentiam.

Omnis potentia à natura eſt. Habitus à natura non eſt, ſed induſtria acquiſitus.

Diſcrimen inter patibilem qualitatem,& habitum.

Patibilis qualitas,eſt qualitas ſenſibilis, ſenſum mouens:habitus eſt qualitas inſenſibilis,in ſubiecto remanens.

Diſcrimen inter paſſibile & paſſionem.

Paſſibile,eſt qualitas diuturna & ſtabilis:paſſio eſt temporaria, & facilè mobilis.

Diſcrimen inter formam & figuram.

Forma conſiderat quantitatem diſcretam:figura quantitatem continuam: Vt,ſtatua forma eſt, ſi conſideremus aptam & conuenientem proportionem lineamentorum: figura eſt,ſi conſideremus lineamentorum diductionem tantùm,quia hunc vel illum repræſentamus.

Regula.

Affectio,impotentia,& paſſio non ſunt propriè qualitates:ſed gratia habitus,potentiæ,& paſſibilis.

ton. 1 QValitati aliquid eſt contrarium.

2 Qualia intenduntur & remittuntur.

3 Quali-

3 Qualitatis eſt, quòd res ſimiles & diſſimiles dicuntur.

Similia ſunt quæcunque ſimili imbuuntur qualitate.

Diſſimilia verò, quæ diuerſa.

Denominatiua, ſunt ſubſtantiuum & adiectiuum, partim nomine, partim re, cõgruentia.

Subſtantiuum appellant logici abſtractum, adiectiuum concretum.

Quædam ſunt voce tantùm, quædam re tãtùm, quædam re & voce ſimul denominatiua.

Qualitas.

Animæ, ~ *Corporis.*

Animæ.

Aquiſita, ~ *Naturalis.*

Acquiſita.

Permanens, ~ *Tranſiens.*

Permanens.

Moralis, ~ *Intellectualis.*

Moralis.

Virtus, ~ *Vitium.*

Virtus.

Principalis, ~ *Minùs principalis.*

Principalis.

Iuſtitia, ~ *Fortitudo, &c.*

Iuſtitia.

~

Ciceronis Iuſtititia.

QValitates inuicem contrariantur, vt bonum & malum, calidum & frigidum, album & nigrum,

vel frigiditas & caliditas, albedo & nigredo, &c. Secunda proprietas potiùs de qualibus intelligitur, quàm de ipſis qualitatibus: vt doctus, iuſtus, albus, alter altero magis & minùs dicitur. Albedo, iuſtitia, & cętera abſtracta, propriè nec intenduntur, nec remittuntur: quod concretis, hoc eſt qualibus, creberrimũ eſt. Iſtæ voces, ſimile & diſſimile, qualitates non ſunt, ſed in prędicamento relationis. Res tamen ſecundum earũ qualitates ſimiles vel diſſimiles appellãtur, non aliter, ac ſecundum quantitatem dicitur quoduis æquale, aut inęquale. Inſuper infinita denominatiua ex hac claſſe ſumuntur: itaq; hîc vſum eſt, quid ſint explicare Denominatiua, partim nomine, ſimiliter enim incipiunt, partim re, hoc eſt ſignificatione congruunt: vt ſapientia, ſapiens: prodigalitas, prodigus. Intelligẽda eſt igitur definitio de iis, quę nomine pariter & ſignificatione ſunt denominatiua: atq; ad huius definitionis analogiã facilè aptari poteſt eorum definitio, quæ re aut nomine tantùm ſunt denominatiua. Virtus & ſtudioſus re ſolùm, pater & paternitas tantùm voce ſunt denominatiua. Marmoreum autẽ, ligneum & lapideum, opinor propriè non eſſe denominatiua, quoniã ſubſtantiam, verùs quàm accidens, ſignificant; quando idẽ prorſus eſt marmorea columna & marmor, lignea menſa & lignum: intellige ergo ſubſtantiuum & adiectiuum in accidentibus potiùs quàm in ſubſtantia, vt iuſtitia & iuſtus, nõ autem homo & humanus. Longior eſſem, ſi conarer recenſere ea quę ſub huius prædicamenti ambitu continentur, tam innumera ac diuerſa ſunt: poſſunt, qui volunt Murmelium cõſulere, cui multum debemus ob ſuam in prædicamentis operã, quanquam & alibi & in hoc prædicamento non ſemel (me iudice) ſit lapſus. Nec hominem taxo, cui potiùs agendas eſſe gratias cenſeo, quòd in re ardua, quod potuit præſtitit.

DE

DE PROPRIETATIBVS

Qualitatis.

QValitati aliquid eſt contrarium, id eſt, omnis contra-
rietas quæ eſt in qualitate, eſt inter habitum & ha- Carter.
bitum, & paſſibile & paſſibile: vt iuſtitia iniuſtitiæ,
frigiditas caliditati.

Secũda ſpecies, & quarta non habent contraria, neque
tamen tertia ſemper habet aliquid ſibi cõtrarium. Vt me-
dij colores, & medij ſapores contrary nõ ſunt, ſed diuerſi,
quia vnum vni non repugnat.

2 Qualia ſuſcipiũt magis & minùs, nõ qualitates ipſæ.

Qualia quæ ſunt.

Qualia ſunt, quæ denominatiuè dicuntur ſecundũ qua-
litates, vel quomodolibet aliter ab ijs. Hæc poſtrema parti-
cula additur propter potẽtiam. Vt curſor non dicitur qua-
lis ab aliqua qualitate, ſed ſecundum naturalem potentiã.

Regula.

Qualitates reſpectu ſubiecti dicuntur ſecundum magis
& minùs: reſpectu generis non dicuntur ſecundum magis
& minùs.

3 Qualitatis eſt, quòd res ſimiles & diſſimiles dicũtur:
id eſt, proprium eſt qualitatis, vt res cuiuſcunque generis
fuerint, ab eiſdem ſimiles, vel diſſimiles dicantur. Vt, He-
ctor & Achilles ſimiles ſũt, quia ſimili qualitate prædi-
ti ſunt: Diſſimiles, vt Memnon & Paris: Memnon fortis,
Paris timidus.

Similitudo eſt rerum differentium eadem qualitas.

Diſſimilitudo eſt rerum differentium diuerſa qualitas.

Diuiſio denominatiuorum.

Denominatiua quædam.

Re tantùm,	vt	Somnus, dormiens.
Voce tantum,		Vinum, vinolentus.
Re & voce,		Temperantia, temperans.

Regula

Coniugata sunt ipsa abstracta.

Casus, sunt concreta, & aduerbia quæ deriuantur ab abstractis.

Argumentum sequitur affirmatiuè & negatiuè ab illis coniugatis, quæ sunt re tantùm, & re & voce. Ab his quæ sunt voce tantùm minimè sequitur, vt vinum habet, ergo est vinolentus, non sequitur.

De Actione.

ACtio est vis ab agente in passum proueniens, vt secare.

Seton. Diuiditur multifariàm, vt in tabula sequenti leges.

Omnis actio est in motu.

Omnis actio infert passionem.

Pioprietates. II.

1 Contrarietas reperitur in actione.

2 Actio recipit plus & minus.

Actio.

Perdurans, ~ *Subitanea.*

Perdurans.

Animati, ~ *Inanimati.*

Animati.

Sensilis, ~ *Insensilis.*

Sensilis.

Voluntaria, ~ *Non voluntaria.*

Voluntaria.

Ambulare, ~ *Studere.*

Ambulare.

~

Ambulatio Ciceronis.

Nihil

NIhil est in hac categoria, quod interprete egeat. Nemo, qui regulas gustauit grammatices, ignorat quid sint actio & passio. Verùm hîc largiùs aliquantò sumitur actio, quàm apud grammaticos. Nam proficisci, insidiari, loqui, licet nõ voce, significatione tamen sunt actiua.

Contrarietas est in actione, vt calefacere, frigefacere. Intenditur ac remittitur actio, vt, siccare, frigefacere, plùs aut minùs dicimus. Nec omnis, nec sola actio habet contraria: vnde habere contrarium, nec primo, secundo, tertio, aut quarto modo conuenit actioni. Non est itaque proprium actioni, sed potiùs quædam conuenientia. Ac idem de secunda proprietate huius capitis, & aliorum prædicamentorum penè omnibus proprietatibus est dicendum.

De Actione.

ACtio est forma accidentalis, secundum quam res aliqua dicitur agere in id, quod subijcitur. Carter.

De proprietatibus Actionis.

1 *Contrarietas est in actione, non per se, sed per accidẽs, videlicet ratione contrariarum qualitatum, quæ per actionem agentis suscipiuntur in patiente.*

2 *Actio suscipit magis & minùs, non vi actionis, sed ratione qualitatum in subiecto patiente: vt Ignis igni magis calefacit vel minùs.*

Regula.

1 *Omnis actio est ab aliquo. Omnis passio est in aliquo.*

2 *Actio & passio vnum motum constituunt.*

3 *Omnia ferè verba, quæ habent actiuam significationem, sunt in prædicamento actionis, vt proficiscor.*

4 *Quædam verba passiua referuntur ad prædicamẽtum actionis: vt intelligor, &c.*

5 *Perplura sunt verba, quæ neque sub prædicamento actionis,*

actionis, nec passionis cõtinentur, vt calco, frigeo: tamen sub passibili qualitate cõtinentur. Item, iaceo, sto, sedeo, species situs sunt, licèt non tam propriè, quàm statio, sessio.

De Passione.

Seton. PAssio, est actionis in aliquo affectus, & illatio, vt secari, percuti.

Diuidi potest in animæ & corporis passiones, ac deinde in varias species, vt posteà erit manifestum.

Proprietates.

Passio participat contraria, vt Calefieri, frigefieri.

Prætereà recipit passio plus & minùs, vt, Aliud alio magis secatur & minùs.

Passio.

Animæ, ~ *Corporis.*

Animæ.

Brutæ partis, ~ *Intellectus.*

Brutæ partis.

Sensitiuæ, ~ *Appetitiuæ.*

Sensitiuæ.

Externi, ~ *Interni.*

Externi.

Visio, ~ *Auditus, gustus, &c.*

Visio.

~

Socratis visio, & hæc & illa.

DOcet Aristoteles in physicis, nihil esse re ipsa inter actionem & passionem, quæ tamen ratione adeò

adeò idem non ſunt, vt inuicem opponantur. Nemo neſcit actionem & paſſionem eſſe relatiua, veluti ſitum & habitum, quæ ſequuntur: quæ, ne eſſet magna relatiuorum confuſio diſcentibus, non immeritò à Philoſopho ſeparatim traduntur: vt omnis actio ab aliquo, ſic omnis paſſio eſt in aliquo. Ad hæc, quemadmodum in actione paſſiuæ vocis aliquot verba recitantur: ita hîc contrà in Paſſione, quædam actiuæ vocis ponuntur, vt Timere, mœrere, intelligere, videre, audire, tangere, & huiuſmodi. Nam ſuperiùs monuimus omnem ſenſum patiendo ſuam exercere operationem, non agendo. Nec emittunt quippiam oculi, vel aures inter ſentiendum, ſed aliquid recipiunt potiùs: nimirùm ſenſibilium ſpecies, & ſimilitudines ad ipſa organa pertingentes. Non ſumitur hîc paſſio, vt illa quæ eſt in tertia ſpecie qualitatis: hîc enim eſt, vt definitur, vis ab agente illata, illic verò vt ex paſſione excitata qualitas.

DE PASSIONE.

De Proprietatibus Paſſionis.

PAſſio participat contraria. Dicitur plus & minùs, non per ſe, ſed gratia contrariarum qualitatum. Carter.

Regula.

1 *Omnia ferè verba, quæ paſſiuæ ſignificationis ſunt, ad hoc prædicamentum pertinent.*

2 *Verba ad ſenſus pertinentia, ſunt in prædicamento paſſionis, vt intelligo, video, audio. Nam quod intelligit, non agit, ſed patitur, recipiens ſpecies ſenſibilium.*

3 *Actio & paſſio ſunt relatiua actu, quia eadem eſt omninò ratio actionis & paſſionis. Dicitur actio, vt prouenit ab agente: dicitur paſſio, vt recipitur in paſſum.*

Quando.

NOTE

This volume
tight binding and
effort has been m
duce the centres,
result in d

acade
microforms

z has a very
nd while every
made to repro-
s, force would
damage

emic
ns

actionis, nec passionis cõtinentur, vt calco, frigeo: tamen sub passibili qualitate cõtinentur. Item, iaceo, sto, sedeo, species situs sunt, licèt non tam propriè, quàm statio, sessio.

De Passione.

Seton. PAssio, est actionis in aliquo affectus, & illatio, vt secari, percuti.

Diuidi potest in animæ & corporis passiones, ac deinde in varias species, vt posteà erit manifestum.

Proprietates.

Passio participat contraria, vt Calefieri, frigefieri.

Prætereà recipit passio plus & minùs, vt, Aliud alio magis secatur & minùs.

Passio.

Animæ, ~ *Corporis.*

Animæ.

Brutæ partis, ~ *Intellectus.*

Brutæ partis.

Sensitiuæ, ~ *Appetitiuæ.*

Sensitiuæ.

Externi, ~ *Interni.*

Externi.

Visio, ~ *Auditus, gustus, &c.*

Visio.

~

Socratis visio, & hæc & illa.

DOcet Aristoteles in physicis, nihil esse re ipsa inter actionem & passionem, quæ tamen ratione adeò

adeò idem non sunt, vt inuicem opponantur. Nemo nescit actionem & passionem esse relatiua, veluti situm & habitum, quæ sequuntur: quæ, ne esset magna relatiuorum confusio discentibus, non immeritò à Philosopho separatim traduntur: vt omnis actio ab aliquo, sic omnis passio est in aliquo. Ad hæc, quemadmodum in actione passiuæ vocis aliquot verba recitantur: ita hîc contrà in Passione, quædam actiuæ vocis ponuntur, vt Timere, mœrere, intelligere, videre, audire, tangere, & huiusmodi. Nam superiùs monuimus omnem sensum patiendo suam exercere operationem, non agendo. Nec emittunt quippiam oculi, vel aures inter sentiendum, sed aliquid recipiunt potiùs: nimirùm sensibilium species, & similitudines ad ipsa organa pertingentes. Non sumitur hîc passio, vt illa quæ est in tertia specie qualitatis: hîc enim est, vt definitur, vis ab agente illata, illic verò vt ex passione excitata qualitas.

DE PASSIONE.

De Proprietatibus Passionis.

PAssio participat contraria. Dicitur plus & minùs, non per se, sed gratia contrariarum qualitatum. Carter.

Regula.

1 *Omnia ferè verba, quæ passiuæ significationis sunt, ad hoc prædicamentum pertinent.*

2 *Verba ad sensus pertinentia, sunt in prædicamento passionis, vt intelligo, video, audio. Nam quod intelligit, non agit, sed patitur, recipiens species sensibilium.*

3 *Actio & passio sunt relatiua actu, quia eadem est omninò ratio actionis & passionis. Dicitur actio, vt prouenit ab agente: dicitur passio, vt recipitur in passum.*

Quando.

Quando.

Seton. QVando, est rerum affectio ex tempore relicta: vt hodiè, cras, olim.

Multum cum tempore conspirat, sed omno idem non est.

Proprietates. II.

1 Quando non habet contrarium.

2 Non dicitur plus aut minus. Eius pars semper fluunt, vt temporis.

Quando.

Circumstans, ∿ *Præsens,*

Circumstans.

Præteritum, ∿ *Futurum.*

Præteritum.

Olim, ∿ *Nuper.*

Olim.

Sæculum, ∿ *Lustrum.*

Sæculum.

∿

Hoc & illud sæculum.

TEmpus, vt priùs docuimus, est numerus primotus, nullo ad alias res respectu: at Quando rum actiones & euenta respicit. Quando igitur nest tempus simpliciter, nam tum esset quantitas, sest applicatio temporis ad personam, rem, vel factuideò dicitur affectio relicta ex tempore: vt herì, olinuper. Quando est & ipsum prædicamentum, & interrogatio eiusdem, veluti & Vbi, proximũ prædicmentum. Est ergo in hac classe quicquid aptè ad interrogationem Quãdo, respondetur. Non intendihoc prædicamentum. Videtur tamen incrementsumere, quando dicimus serò, seriùs, id est, magis se

Eius partes nũquam non fluunt, vt partes temporis: Circũſtans continet præteritum & futurum, non quidem ſimpliciter, ſic enim ſunt partes temporis, ſed vt euenta rerum reſpiciunt.

De Quando.

QVando, eſt applicatio temporis ad rem, perſonam, vel facta. Carter.

Regula.

Quãdo, eſt ipſum prædicamentũ, & interrogatio eiuſdẽ.

De Proprietatibus.

Quando non habet contrarium propriè. Sæculum eſt ſpatium centum annorum.

Luſtrum ſpatium eſt quinque annorum.

Regula.

Circumſtans, non continet præteritum & futurum ſimpliciter, ſed vt reſpiciunt euenta rerum.

De *Vbi*.

VBi eſt, quæ à loci circumſcriptione procedit, corporis locatio: vt Londini, vel in foro eſſe. Seton.

Reſpicit perſonam, rem, & facta.

Proprietates. II.

1 Non eſt capax contrariorum propriè.

2 Nec admittit intentionẽ & remiſſionem.

Vbi.

In aëre, ~ *Extra aërem.*

In aëre.

In vrbe, ~ *Extra vrbem.*

In vrbe.

Sub tecto, ~ *Sub dio.*

Sub tecto,

Pub-

Publico, ~ *Priuato.*

Publico.

Sacro, ~ *Profano.*

Sacro.

In templo, ~ *In Curia.*

In templo.

In templo Petri, & Pauli.

VBi, est ipsa corporis in loco circumscriptio. Est nim applicatio loci ad rem aliquam: vt, Rom in Templo, in gymnasio; non est tamen nuda rer relatio, vt Quando & reliqua quæ sequuntur præ camenta, sed vnum est è quatuor rerum generib Quando & Vbi multum ponderis habent in or controuersia, & rhetoribus cum primis in vsu: Lo ces negotio parùm admodum subseruiunt. Non cipit contraria, nec plus aut minus, nisi vtrunque propriè secundum distantiam locorum intelligas Sursum, deorsum: oriens, & occidens. Est Vbi præ camentum pariter & interrogatio: vnde quicquid quæstionem Vbi propriè respondetur, sub hac ch locatur, vt Vbi crescit juncus? in loco palustri: V capitur scarus? in mari.

Carter. *VBi, est circumscriptio corporis locati, quod procedit loci circumscriptione: vel, Vbi, est applicatio loci rem, personam, & facta.*

Regula.

Vbi non est nuda rerum relatio, sed est vnum ex quatuor prædicamentis, quæ sunt re pariter & ratione distincta.

De Proprietatibus.

1 *Vbi non est capax contrariorũ propriè, sed impropriè nam sursum & deorsum contraria sunt, secundum phy cam considerationem: nam motus sursum, & motus deo*

sur

sum, secundum naturalem philosophiam, sibi inuicem esse contrary.

2 Vbi non dicitur secundum plus & minùs: nam in templo esse, non dicitur magis Vbi, quàm in domo esse: tametsi frequentius sit, vel diutius.

De Situ.

SItus est partium rei positio, vt Sessio, sta- Seton.
tio.

Proprietates. II.

1 Nihil est situi contrarium.

2 Non suscipit incrementum, nec decremẽtum.

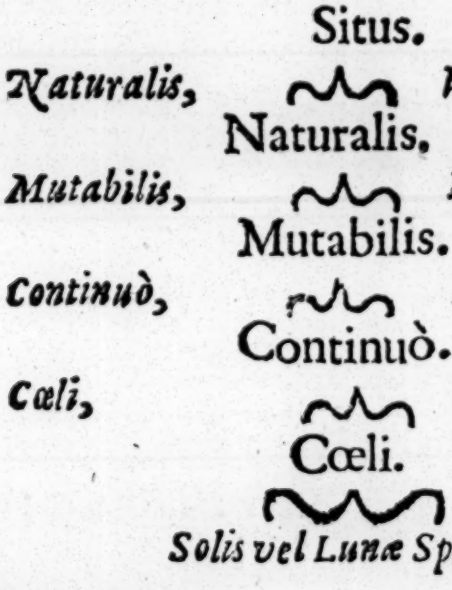

VIdetur Situs multis esse qualitas: vt acutum, obtusum. Sed id verum non est, nempe obtusitas gladij non vlla qualitas est in gladio, sed potiùs partium gladij positio. Scindit enim scannum cùm eius extremum in tenuem aciem acuitur: alioqui, si densa sit acies ferri non æquè scindit præ obtusitate, hoc est præ spissitudine situs partium. Sedere & stare

non

non propriè positiones, sed ab ijs (vt à Philosopho in Relatione dictum est) denominatiua sumuntur. Nihil est situi contrarium, licèt stare & sedere videantur esse contraria. Præterea dicimus aliud magis & minùs supinum, pronum & decliuum: quæ tamen omnia ex æquo arbitror situs iudicanda. Huius categoriæ sunt sessio, statio, accubitus, raritas, spissitudo, asperitas, leuitas, accliuitas, inflectio, inclinatio, obtusitas, acuitas, & si quæ sunt aliæ partium rei positiones.

Contendunt quidam, quod de supino & prono, & alijs concretis diximus, de abstractis potiùs esse intelligendum: quanquam supinum & supinitas, decliuum & decliuitas ad idem prædicamentum pertinere computantur, veluti cætera quæcunque denominatiua. Huius interrogatio est, quo modo situatur? respondetur, iacet, sedet, recumbit, pendet, erigitur, & cæteræ positionum varietates.

De situ, siue positione.

Carter. *SItum esse, est quod positionem habet quoquo modo partes corporis, vel sic se habentis.*

Regula.

Quæ denominatiuè dicuntur à positione, prædicamentum Situs præcipuè non constituunt: vt, sessio est situs, non sedere neque stare est situs.

Quæ denominatiuè dicuntur à positione, non tam propriè situs sunt, quàm positiones ipsæ.

Situs tres sunt species. { Sedere. Stare. Iacere.

Sedere, partim erecto corpore, partim incuruo esse.
Stare, est erecto omninò corpore esse.
Iacere, est in toto esse corpore prostrato.

Eorum

Eorum quæ ſitum habent, quædam ſecundum

Naturam, Artem, } vt { Elementa. Columnæ.

De *Habitu*.

HAbitus eſt alicuius circa aliquid applicatio: vt, Annulatum, Ocreatum, vel petaſatum eſſe. Seton.

Proprietates II.

1 Nihil habitui contrariatur.
2 Non dicitur habitus plus & minùs.

Habitus.

Domeſticus, ~ *Peregrinus.*

Domeſticus.

Decorus, ~ *Indecorus.*

Decorus.

Virilis, ~ *Muliebris.*

Virilis.

Ocreatum eſſe, ~ *Armatum eſſe.*

Ocreatum eſſe.

~

His & illis ocreis ocreatum eſſe.

HAbitus eſt veſtium, aut armorum, in corpore veſtiendo, ornando, vel defendendo, vel alicuius alterius circa corpus applicatio. Nec tam ad veſtium materiam aut formam in habitu, quàm ad veſtiendi rationem & vſum circa corpus, eſt reſpiciendum. Tunica enim, ſi ipſum pannum contempleris, ſubſtantia eſt. At tunicatum eſſe, hoc eſt, modus ipſe veſtiendi corpus tunicis, habitus eſt. Fingendaq; ſunt nomina quoties deſunt, vt calceatura, & ſimilia. Nihil eſt ſimi-

litudinis inter hoc prædicamentum & primam ſpe-
ciem qualitatis, licèt nomine omninò conueniant.
Quandò, Vbi, Situs, Habitus, eaſdem prorſus habent
proprietates; vel, vt rectiùs dicã, eaſdem conuenien-
tias. De ijs fuſiùs ſcripſit quidam, ſed tanta cum diffi-
cultate, vt iuuentutis non multùm interſit eum euol-
uere. Facilè poterit Momus quiſpiam qui nihil vn-
quam candidè interpretari didicit, omnes, quas his in
tabulis aſſignauimus, diuiſiones reprehendere: ſed
ſtudioſæ, & obſequenti iuuentuti, potiùs quàm præ-
fractis, & omnia cauillaturis, hanc operam inſumpſi-
mus. Scio enim omnem virilem habitum nõ eſſe de-
corum, nec omnem decorum habitum eſſe domeſti-
cum. Sic obiecturis ergo dicendum eſt, quòd quem-
admodum vnum membrorum diuiditur, ita nonnun-
quam & reliquum diuidi poſſe. Inſuper in membris
diuidentibus, proximum genus intelligendum eſt, ne
nimis latè ſe extendat membrum diuidens: ſed hæc
adhuc planiora faciamus.

In primi prædicamenti tabula, compoſitum corpus
in viuens & inanime ſecuimus. Iam ſi quis cauillabi-
tur, malam eſſe hanc diuiſionem, quia latiùs ſe exten-
dit compoſitum (nam terra inanimis eſt, & aqua, nec
tamen compoſita corpora) huic facillimè reſponderi
poteſt, in inaninime intelligendũ eſſe genus ſuum, nec
pro alijs ſumi poſſe, quàm pro inanimatis compoſitis.
Hoc qui non admittit, inter diuidendum, vix vllum
prædicamentum à ſummis ad infima exactè diuidere
poteſt. Id quod videre eſt in pleriſque alijs prædica-
mentorum tabulis, hîc breuiter & rudi Minerua præ-
dicaméta tradidimus, præſertim ſex poſteriora, quæ
Ariſtoteles ſicco pede præterijt, quòd non ita mul-
tùm ad Dialecticam, aut philoſophiam conducerent:
ſunt tamen (ſicuti prædiximus) in dies, dum iſta edi-
ſcuntur, exercendi pueri, vt cum condiſcipulis ſuis in

regulis

regulis periculum faciant, quæſtionibus & interrogationibus mutuis aſſueſcant, adeò vt nulla ſit vox omninò quam non poſſunt facilè in ſua categoria, atque adeò in ſua propria ſpecie locare, vel ſaltem rationem reddere cur non ſit ei in prædicamentis locus: nec ad cætera priùs progredi debeant, quàm iſta ad amuſſim calleant.

HAbitus eſt modus corporis veſtiendi. Carter.

Regula.

In habitu non eſt conſideranda materia, vel forma rei, ſed modus corporis veſtiendi: vt, pileus ſubſtantia eſt: at pileatum eſſe, habitus eſt.

Diuiſio habitus.

Habitus triplex.

Habitus eſt prædicamentum.
Habitus, prima ſpecies qualitatis.
Habitus, naturalis potentia.

De proprietatibus.

Nihil eſt habitui contrarium: vt habitus decorus indecorus contraria non ſunt, ſed priuatiua.

De Poſtprædicamentis.

OPpoſita ſunt, quæ non poſſunt eidem simul ſimili reſpectu congruere.

Relatiua ſunt, quæ non poſſunt ſine collatione intelligi: vt, præceptor, & Diſcipulus.

Priuatiua ſunt habitus, & priuatio eiuſdem, quæ ſucceſſiuè eidem nata ſunt aduenire: vt, viſus, cæcitas.

Contraria ſunt ſub eodem genere poſita, quæ ob maximam diſtantiam ſe mutuò à ſuo

ſuſceptibili expellunt, niſi alterum eorum ſit inſeparabile.

Contraria immediata ſunt, quorum alterum non poteſt non ineſſe ſuo ſuſceptibili: vt ſanum vel ægrum, animali.

Media ſimul poſſunt à ſuſceptibili abeſſe: vt, Album & nigrum à lapide.

Bonum ſemper malo contrarium eſt: malum nunc bono nunc malo.

Non neceſſe eſt, ſi vnum contrariorum actu ſit, alterum quoque actu eſſe: vt Callidum poteſt eſſe, etſi non ſit frigidum.

Neceſſe eſt contraria in eodem eſſe prædicamento.

Impoſſibile eſt, ea ſimul eidem, ſeruato eodem reſpectu, competere.

Contradictoria (quæ vocant ſimplicia) ſunt voces, quę affirmationi & negationi ſubiacēt: vt, Sedet, non ſedet: ſapientia, non ſapientia.

IAm ſeſe offert occaſio de Oppoſitis reliquiſq; Poſtprædicamētis dicēdi, quæ ideò in nullo certo prædicamento recenſentur, quòd varia ſit eorum acceptio, hoc eſt, ſcilicet ſecundum partes in prædicamentis locantur, non tamen ipſa ſumma capita, vt oppoſita prius, & motus.

Poſtprædicamenta vocat Ariſtoteles quaſdam diuiſiones & definitiones, & regulas aliquot, non alio (opinor) nomine, quàm quòd ea poſt ſuam de prædicamentis introductionem tradiderit, atque eodem modo de Anteprædicamentis iudicandum putamus.

Oppoſita

Oppoſita non poſſunt eidem ſimul ineſſe, id eſt, non ſimul competunt eidem ſingulari. Additum eſt, ſimili reſpectu, ob relatiua: nam poteſt vnus idemq; vir ſimul eſſe & pater, & filius, ſed non eodem reſpectu, id eſt, non eiuſdem. Priuatiua ſunt habitus & priuatio eiuſdem. Habitus hoc loco eſt qualitas certo tempore alicui ineſſe deſtinata: vt guſtus, lumen. Priuatio eiuſdem defectus, quæ quandoq; ſolum actum, vt tenebræ, quandoq; & actum & potentiam priuat, vt cæcitas. Contraria ſunt in eodē prædicaméto, quæ maximè inter ſe repugnant, & ſeſe mutuò à ſuo ſuſceptibili expellunt, vt, album, & nigrum: niſi alterum ſit inſeparabile, hoc eſt, innatum, vt igni calor: quæ licèt per frigus non ſeparatur ab igni, frigori tamen eſt contrarius & aduenienti frigore ſeparatur ab aëre, aqua, & alijs ſuis ſubiectis. Suſceptibile eſt, quod poteſt eſſe ſubiectum, & accidentia recipere.

Ad contrariorum definitionem, analogicè reducuntur cætera quæ minùs ſunt contraria, vt fuſcum & album, flauum & nigrum: nam propriè de extremis tantùm intelligitur ſuperiùs data definitio. Contradictoria vocant, terminum finitum & infinitum, vt ſanatus, non ſanatus. Valla verba tantùm, & non nomina infinitari poſſe exiſtimat. At, Cicero, bonum & non bonū pro contradictorijs vtitur. Horum alterum de omni re verè enunciatur: vt Plato ſtudet, Plato non ſtudet, vnde contradictorijs hoc peculiare videtur, quòd in altera contradictionis parte, addito verbo inuenitur verum vel falſum, ſiue res exiſtat, ſiue ſecùs: vt Socrates eſt, Socrates non eſt, alterum verū eſt, ſiue ſit Socrates, ſiue nō ſit, quod non in reliquis oppoſitionibus inuenitur: nam quod non exiſtit, nec ſanum, nec ægrum eſt: nec videns, nec cæcum: nec pater, nec filius. Filius enim non omnino erit, ſi non ſit qui genuit.

De Differentijs, hoc eſt, de diſſentaneis, ſatis eſt dictum:

ctum: quæ propriè non opponuntur, licèt sint oppositis simillima.

Obiectiones.

Dixerit aliquis, Non possunt homo & brutum simul eidem congruere: ergo aut mala est oppositorũ definitio, aut homini & bruto conuenit.

Sic occurendum est, vbi dicitur non posse opposita simul eidem conuenire, intelligendum est, illa diuersis temporibus eidem rei singulari congruere: vt idem homo nunc sanus, nunc æger, hoc in dissentaneis est impossibile.

At iterum obijcies, dissentaneorum definitionem quibusdam oppositis conuenire. Nam calidi & frigidi omninò diuersa est significatio, quid ni ergo dissentanea? Quia nimirum illa sunt dissentanea propriè, quorum omninò diuersa est significatio, & quæ nullo alio oppositorum modo repugnant: nam tale quiddam in definitione illa est intelligendum. Rursum si quis obiecerit, relatiua opposita eidem simul posse congruere; Vt, Apollo idem pater & filius fuit: palàm est hîc non eundem seruari ordinem, & respectum; non enim vnius & eiusdem pater & filius erat Apollo, sed filius Iouis & Phaëtonis pater. Assuescant pueri ad hunc modum singulas regularum, sed potissimùm definitionum particulas examinare, & ex ijs solutiones obiectorum eruere.

DE POSTPRAEDICAMENTIS.

Cur dicuntur postprædicamenta.

Carter. *Dicuntur postprædicamenta, quia summa genera eorum (vt, opposita, prius, simul, idẽ, & motus) nõ possunt in prædicamentis collocari. Vel dicuntur postprædicamenta, quia eadem ratione non ponuntur in prædicamentis: Vt virtus, per se cõsiderata, est in qualitate, vt verò opponitur vitio est in oppositis.*

Repug-

Repugnantia quæ sunt.

Repugnantia, est dissidens per se rerum habitudo: qua fit, vt nec alterum de altero, nec ambo de tertio dici possint.

Repugnantium diuisio.

Repugnantium duo sunt genera.

Opposita, Diuersa: } vt { Vnum vni, Vnum pluribus, vel plura vni, } Repugnant.

Obiectio.

Auaritia repugnat liberalitati, & prodigalitati: ergo vnum duobus.

Respons.

Vnum oppositorum potest repugnare pluribus, non eadē ratione: nam prodigalitas opponitur liberalitati secūdum excessum, auaritiæ autem secundum defectum.

Opposita quæ sunt.

Opposita sunt repugnantia, quæ non possunt eidem, scilicet subiecto & eidem parti subiecti, simul, id est, eodem tēpore, simili respectu, id est, eadē comparatione cōpetere.

Regula.

Omnia opposita sunt accidentia, præter voces contradicentes.

Omnia opposita debent eisdem subiectis cōpetere diuersis temporibus, nisi alterū eorū sit accidens inseparabile.

Omnia opposita repugnant, vt vnum vni.

Diuisio oppositorum.

Oppositorum quatuor sunt species: { Relatiua. Priuatiua. Contraria. Contradicentia.

Relatiua quæ sunt.

Relatiua sunt, quæ non possunt intelligi sine mutua collatione vnius ad alterum.

Dubitationis Solutio.

Relatiua sunt in prædicamento relationis, quemadmodum essentia consequentiæ vnius dependet ex essentia alterius: Sunt verò in oppositis, quemadmodum opponuntur vt, vnum vni: vt, pater filio.

Priuatiua quæ sunt.

Priuatiua sunt habitus, id est, naturalis potentia destinata tempore definito alicui subiecto inesse, & priuatio eiusdem defectus.

Diuisio priuatiuorum.

Priuatiuorum quædam { Actum tantùm, / Potentiam & actum } Tollunt.

Regula.

A priuatione in habitum nulla est regressio, si sint priuatiua potentiâ: sin actu priuatiua sunt, est regressio, vt à tenebris in lucem.

De contrariis.

Diuisio contrariorum.

Contrariorum quædam { Mediata, / Immediata.

Contraria immediata sunt, quorum necesse est alterum semper esse in subiecto. Vt, omne animal (secũdũ Dialecticos, non verò secundum medicos) est vel sanũ, vel ægrum.

Corpus secundum Medicos triplex: { Sanum. / Ægrum. / Neutrum.

Mediata contraria sunt, quorum non est necesse alterũ semper esse in subiecto, sed ambo possunt abesse, vt dulcedo & amaritudo.

Diuisio medii.

Medium duplex: { Ex subiecto. / Ex negatione.

Medium

Medium ex subiecto dicitur, quando aliquod medium exprimitur inter duo extrema contraria: vt inter albedinem & nigredinem, flauus color.

Medium ex negatione, dicitur ex negatione vtriusque extremi: vt quod neque est bonum, neque malum.

Dubitationis solutio.

Par & impar contraria non sunt, sed differentia numeri: licèt pro contrarijs sæpè ponuntur.

Regula.

Veritas in exemplis Aristotelis non est inquirẽda, sed expositio.

Discrimen inter Relatiua & contraria.

Relatiua ad inuicem dicuntur: Contraria sibi inuicem opponuntur.

Discrimen inter Priuatiua & contraria.

Priuatiua & contraria mediata præcipuè in hoc differunt, quòd necesse est alterum priuatiuorum (post tẽpus definitum) inesse subiecto: Vt, canis post nouem dies est vel cæcus, vel videns: ante nouem dies, neque cæcus, neque videns; sed non videns: verùm ambo contraria mediata possunt abesse post tempus definitum.

Priuatiua & immediata contraria in hoc differunt, quòd necesse est alterum contrariorum immediatorũ semper inesse subiecto: sed ambo priuatiua possunt abesse à subiecto ante tempus definitum: vt canis, ante nouem dies, neque cæcus, neque videns.

Bonum semper malo contrarium est, scilicet si versantur circa easdem res: Vt, Iustitia iniustitiæ contraria est: iustitia prodigalitati nunquam.

Malum, nunc bono, nunc malo contrarium est, quia vnaquæque virtus habet duo extrema: Et extremum extremo contrarium est, & vtráque medio: Vt, audacia timiditati contrariatur: & ambo fortitudini aduersantur.

Non

Non necesse est, si vnum contrariorum actu sit, alterū quoque actu esse.

Obiectio.

Asserit Arist. in 3. cap. de cœlo & mundo, Si vnum cōtrariorum sit, alterum esse necesse est: vt, si terra sit, ignem esse, est necesse. Respons.

Verum semper est in contrarys elementorū, si vnum sit, alterum quoque esse: quia elementa semper in se inuicem agunt, & à se mutuò patiuntur.

Necesse est contraria in eodē esse prædicamento, id est, si sint in prædicamētis omninò. Nam illa superna cōtraria quæ sunt transcendentia, non sunt in aliquo certo, & definito genere, sed in omnibus prædicamentis, vt bonum & malum in substantia, quantitate &c. Sed hæc moralia, nō logica contraria sunt.

Impossibile est ea, id est, contraria: &c.

Regula.

Alterum priuatiuorum expellit alterum; alterum contrariorum expellit alterum: alterum contradicentium expellit alterum à subiecto: & relatiua simul eidem, seruato eodem respectu, non possunt competere.

De contradictoriis.

Contradictoria (quæ vocant simplicia) &c.

Diuisio contradict.

Contradicentium quædam sunt { Simplicia. / Composita.

Simplicia contradictoria, sunt voces simplices, quæ subiacent affirmationi & negationi: id est, non sunt affirmationes & negationes, sed subiacent affirmationi & negationi. Si subiectum copulæ, vel copula subiecto addatur, sunt affirmationes & negationes.

Contradictoria composita sunt propositiones contradicentes, quarum altera est vniuersalis, altera particularis: & duæ quoque singulares secundum legem oppositionis,

contradicentes propositiones sunt. De quibus dicetur in secundo libro.

Regulæ simplicium contradic.

1 Altera pars simplicis contradictionis est finita, altera infinita.

2 Altera pars contradictionis dicitur de omni re.

TEmpore, natura, ordine, honore prius. Seton.

Prius, primo modo est, quod alterum tempore præcessit: vt senex iuuene prior.

Secundo modo, cùm essentia consequentiæ non conuertitur: vt, vnum duobus prius.

Tertio modo, quod ordine præcessit: vt, litera syllabis.

Quarto modo, quod perfectione præstat: vt, Sol, Luna.

Simul itidē ea propriissimè dicuntur, quæ in eodem tempore habent originem, vt Gemelli.

Secundo modo, cùm consequentiæ essentia conuertitur, & neutrum est alterius causa, vt duplum & dimidium.

Tertio modo, simul ea dicuntur, quæ ex aduerso idem genus condiuidūt: vt, volatile, gressibile, aquatile.

Porrò idem tripliciter diuiditur, nempe, idem genere, specie, & numero.

Idem genere sunt, quæ sub eodem genere continentur, vt homo & brutum.

Idem specie sunt, eiusdem speciei indiuidua, vt, Socrates, Plato.

Idem

Idē numero ſunt, quæ rem eandem ſingulari deſignant, vt, Stratiocles, & Ariſtotelis pater.

Quæcunque ſunt ſpecie idem, genere ſunt idem, non contrà.

Quæcunque ſunt idem numero, ſunt ſpecie & genere idem, non è diuerſo.

Quid diuerſum ſit, & quot modis dicatur facilè per hæc potes colligere.

PRius, primo modo, vt, ſenex puero. Secundo, vt num duobus. Nam ſi ſint duo, ſequitur vnum eſſe ſed non conuertitur ſequela. Nam exiſtente vno, non ſtatim neceſſarium eſt duo eſſe. Tertio modo, prius eſt, quod ordine præcedit, vt proœmium narrationi protaſis Cataſtrophe. Quarto modo dicitur prius quod perfectius, melius, honorabilius eſt: vt, Sol, Luna præceptor diſcipulo: anima corpore: rex ſubdito, &c. Et è regione per omnia intellige poſterius. Simul tempore, vt gemelli. Secundo modo, vt duplum & dimidium, nam firma in ijs eſt conſecutio: vt, ſi duplum ſit, eſt & dimidium: ſi dimidium, & duplum, horum neutrum eſt alterius cauſa. Tertio modo, ſimul ſunt omnia eiuſdem diuiſionis membra diuidētia, vt iuſtitia, fortitudo, &c. Idem genere, vt grammatica, rhetorica. Specie idem, vt Baſilius, Ambroſius. Idem numero, vt Romulus & conditor Romæ. Nihil eſt in ijs, quod magnoperè eget expoſitione. Ex his intelliges diuerſum.

De quinque modis prioris.

Carter. Aliquid dicitur altero prius modis quinque,
- Tempore.
- Natura.
- Ordine.
- Honore.
- Cauſa cauſato.

1 *Prius tempore, quod est antiquius vel vetustius alterō tempore: vt, Academia Cantabrigiensis prior Oxoniēsi.*

2 *Prius natura est, cùm essentia consequentiæ non conuertitur, id est, cùm id quod ex necessitate aliquā rem sequitur minimè tamen cum eadem potest conuerti.*

Regula.

Omnis vox superior, prior est natura inferiore: nam posita inferiore voce, sequitur superiorē esse, sed nō è contra.

Prius ordine est, quod alterum ordine præcedit: vt, Exordium prius narratione est.

Prius ordine bifariàm dicitur: { Ordine naturæ. / Ordine doctrinæ.

Regula.

3 *Vniuersalia priora sunt particularibus, ordine naturæ. Particularia priora sunt vniuersalibus, ordine doctrinæ. Nam, nostra cognitio oritur ex sensibus: sensus verò singularium, non vniuersalium sunt.*

4 *Prius honore dicitur, quod est honorabilius & præstātius altero: vt, iustitia mansuetudine prior est.*

5 *Prius causa causato est, quod secundum subsistendi consequentiam conuertitur, quod nimirum est alterius causa & principium, vt Res oratione prior.*

De tribus modis eorum quæ sunt simul.

Simul itidem propriissimè dicuntur, quæ in eodem tempore habent originem, id est, quēadmodum id propriissimè dicitur prius, quod est tempore prius: sic ea propriissimè dicuntur simul, quorum generatio eodem fit tempore.

Simul natura quæ sunt.

Simul natura ea sunt, quæcunq; ad inuicem cōuertūtur, & neutrū est alterius subsistendi causa, vt pater & filius.

Diuisio causæ

Causa duplex: { Subsistendi. / Denominandi.

Pater

Pater est causa denominandi filij, scilicet vt dicat filius: homo est subsistendi, id est, vt sit.

Simul tertio modo, sunt species diuersæ generis eius vel differentiæ diuisiuæ eiusdem generis.

Respons.

Vnum membrum diuidens respectu diuisi, neque prius neque posterius est altero: sin respectus sit vnius ad alterum, è contra fit.

De eodem.

Idem triplex: { Genere, Specie, Numero.

Idem genere sunt species diuersæ eiusdem generis, substantia prima & secunda.

Idem specie, sunt diuersa indiuidua eiusdem speciei vel diuersæ species generis eiusdem.

Idem specie dupliciter dicitur: { Strictè. Largè.

Si strictè sumatur, ea tantùm idem specie sunt, quæ diuersa indiuidua eiusdé speciei. Si largè sumatur, idem specie sunt, vel diuersa indiuidua eiusdem speciei, vel diuersæ species generis eiusdem.

Idem numero sunt, quæ rem eãdem singularẽ designant.

Idem numero.

Definitione, Nomine, Proprio, Accidente. } vt {
- Definitio & definitum.
- Proprium & species.
- Plura nomina eandem rem significantia.
- Subiectum singulare, & accidens quo subiectum significamus.

Regula.

1 *Quæcunque sunt idem definitione, vel nomine, proprio, sunt idem, quia sunt idem primo modo, & per se.*

2 *Deinde proprium & species, quia sunt idem per se*

nem primo modo, sed secũdo. 3. Postremò subiectum & accidẽs: atque hic alienissimus modus est, quia accidit vt eadem significent.

Quæcunq; sũt idem specie, genere sunt idem, quia species sub genere cõtinetur, vt omne inferius sub superiore. Non contrà: id est, quæcunq; sunt idem genere, nõ sunt specie idem: vt, hominis & bruti non sunt eadem individua.

Quæcũque sunt idem numero, sunt genere & specie idem, non contrà.

Expositio.

Hæc regula non intelligitur de his omnibus quæ sũt idem numero: nam ea quæ sunt proprio, vel accidẽte, continentur in diuersis prædicamentis.

Quid diuersum sit, &c.

Diuersum triplex: { Genere. / Specie. / Numero.

Ea genere differunt, quæ sunt diuersæ species diuersorum generum, vt virtus & homo.

Diuersa specie sunt, diuersa individua diuersarũ specierum, vel diuersæ species diuersorũ generum. Et eodem modo dicendum est de reliquis.

De Motu.

MOtus sex habet species, generationem, corruptionem, augmentationem, diminutionem, alterationem, & lationem. Seton.

Generatio est non existentis in essentiam productio, vt cùm ex semine fit arbor.

Corruptio existentis est desitio: vt, quando lignum comburitur.

Augmẽtatio est in toto maioris quantitatis acquisitio.

Dimi-

Diminutio verò est quantitatis in toto de-
crementum.

Alteratio est qualitatis in aliquo productio
vel destructio.

Eius sex sunt modi.

Alteratio fit

Ab extremo	in	Extremum.
Ab extremo		Medium.
A medio		Extremum.
A medio		Medium.
Ab habitu		Priuationem.
A priuatione		Habitum.

Latio est localis permutatio vt *Sol* motus
ab oriente in occidentem, & rursum hinc in o-
rientem.

Quies motui per omnia ex opposito respon-
det. Hic septem habendi modos, & alia pos-
prædicamenta, ne sim prolixior, omitto. Ha-
igitur de voce simplici hactenus.

DE MOTV.

GEneratio, vt ex semine fit arbor, herba aut fru-
mentum. Corruptio, vt quando lignum combu-
tur. Augmentatio & diminutio, quando quantitas re
in toto augetur & minuitur: vt, Puerorum corpora
que ad periodum quandam ætatis augentur: Senu
verò corpora diminuntur, præsertim quum sint de-
crepiti. Alteratio est mutatio qualitatis, vt quum e
albo fit nigrum aut fuscum: aut est corruptio qualita
tis, vt vbi ex docto fit indoctus, ex luminoso fit tene
brosus. Motus localis est in loco vel circa locum mu-
tatio. In loco, vt motus maris, vel lapidis: circa locum

vt motus primæ ſphæræ, quæ nullo loco circumſcribi-
tur, ſed omnia intra ſe cõprehendit. Motus, vt has ſex
ſpecies complectitur, largiſſimè ſumitur. Ariſtoteles
negat, in quinto Phyſicorum, generationẽ & corrup-
tionem eſſe motus, quòd eo in libro ſolùm accidenta-
lem motum cõſiderat. In tertio verò Phyſicorum li-
bro, vbi applicat motum prædicamentis, dicit tot eſſe
motus ſpecies, quot ſũt entis. Generationem & cor-
ruptionem, quæ fiũt circa ſubſtantiam, pro prima ſpe-
cie, computans: augmentationem & diminutionem,
quæ reſpiciunt quantitatem, pro ſecunda, alterationẽ
& lationem, pro tertia & quarta: quarum hæc circa
prędicamentum Vbi, illa circa Qualitatem verſantur.
Motus motui opponitur vt forma, vel actus. Quies
autem motui opponitur, vt priuatio vel finis. Tot mo-
dis dicitur quies, quot motus, vt quies à generatione,
corruptione, augmẽtatione, & ſic deinceps: facilè per
motum intelligi poteſt quies, quia oppoſitorum eadẽ
eſſe diſciplina ſolet. De ſimplici themate quærimus,
quid ſit & quotuplex? vt, quid virtus, quotq; ſunt eius
ſpecies? De compoſito themate quærimus, verúm-ne,
an falſum? neceſſarium, an contingens? & alia multa.
Sed à rudimentarijs, qui paruos adhuc progreſſus in
dialectica fecerunt, nec ſecundum librum, aut tertiũ
attigerunt, ſatis erit quærere, qualis vox ſit virtus?
qualis vox ſit auaritia, aut triticum? articulata an in-
articulata? complexá-ne, an incomplexa? Superior an
inferior? atq; ita vſq; ad prædicabilia. Rurſum, quale
prædicabile? vtrùm genus, ſpecies, differentia, pro-
prium, an accidens? num in quid an in quale, num eſ-
ſentialiter, an accidentaliter prædicatur? Si genus ſit,
quas habet ſpecies? & contrà, ſi ſpecies, quod proxi-
mum genus, quæ inferiora & ſuperiora? ab imis ad ſu-
prema vſque in quo reponitur prędicamento? Si ſub-
ſtantia, quæ habeat in ſe accidẽtia? quas proprietates?

Si qualitas, quod habeat ſubiectum? Poſtremò, ſit nō qualitas acquiſita, an innata? permanens, an fluxa: Si paſſibilis, cui ſenſui inferat paſſionem? quæ organa? quæ obiecta illius ſenſus? quæ ſentiendi media, quæ media & extrema obiectorum: Denique quæ ei cognata, quæ oppoſita, quæ diſſentanea, perutile mihi in initio videtur, ad hunc modum puerilis ingenij vires experiri.

DE MOTV.

Motus quid.

Carter. *MOtus eſt actus entis in potentia, quatenus eſt in potē tia: vt generatio eſt actus generabilis, in quātum eſt generabile: vel Motus eſt acquiſitio, vel amiſſio alicuius in aliquo.*

Motus ſpecies ſex.

Generatio, Corruptio, Augmentatio, Diminutio } Circa ſubſtantiam. Circa quantitatem. } Verſatur.
Alteratio circa qualitatem.
Latio, circa vbi.

Dubitationis ſolutio.

Motus ſi ſtrictè ſumatur, eius ſpecies ſunt tantùm quatuor: ſin ſumatur pro mutatione (quemadmodū à Setono) tum ſex ſunt ſpecies motus. Nam Ariſt. negat in 5. Phyſicorum, generationem & corruptionē eſſe motus: quod verum eſt, ſi conſideremus motum accidentalem, de quo loquitur Ariſt. eo in libro.

Regula.

Quinq; in motu conſideranda ſunt: Mouens, Mobile, Tempus, Locus, Terminus { à quo, ad quem.

Omne

Omne corpus compositum ex materia & forma mouetur, vel secundum totum, vel secundum partem.

Generatio quid?

Generatio est rei non existentis actu, sed potẽtia, in rem actu existentem, vt ex ouo fit pullus.

Corruptio est rei actu existentis desitio, vt quando frangitur ouum.

Regula.

1 *Res corrupta nõ statim euanescit in primã materiam, sed gradatim.*

2 *Generatio vnius est corruptio alterius & è contra.*

Augmentaio dicitur, vbi singulæ partes alicuius totius maiorem quantitatem suscipiũt: diminutio è contra, vt corpora puerorum, corpora senum.

Alteratio est acquisitio vel deperditio alicuius qualitatis in aliquo subiecto, vt, cùm ex iniusto fit iustus.

Diuisio Lationis.

Latio triplex.

Recta, Circularis, Mixta, } vt { Elementorum. Orbium cœlestium, Volatus auium.

Quies motui per omnia ex opposito respõdet, id est, quies opponitur singulis speciebus motus.

Obiectio.

Quies opponitur motui, & motus motui: ergo duo opponuntur vni.

Respons.

Quies opponitur motui, quẽadmodum est finis vel priuatio motus: Motus opponitur motui, vt forma vel actus.

De septem habendi modis.

Habere, septem modis dicitur.

Qualitatem,	vt	Scientiam.	Habere.
Quantitatem,		Bicub.quantit.	
Vestimentum,		Pallium.	
In parte,		Annulum in digito.	
Partem,		Pedem.	
In vase,		Triticum.	
Possessionem,		Agros.	

Finis libri primi.

LIBER SECVNDVS.

De Propositione.

Seton. INito tandē libro primo, de simplice voce, restat vt aliquid de composita, id est, de integra oratione, quam Logici propositionem appellant, dicamus.

Sed priùs dicendum est (vt pollicitus sum) quid sit nomen, & verbum, vnde conflatur propositio.

Est igitur nomen, definitore Aristotele, vox ad placitum significans sine tempore, cuius partes nihil repræsentant seiunctæ, vt arbor.

Verbum, vox est ad placitum consignificans tempus, cuius partes seperatim nihil designant, vt, Scribo.

Propo-

Propositio, est oratio indicatiua, verum vel falsum significãs: vt, Auaritia est radix omnium malorum.

Eius tres sũt partes, duo termini, hoc est, subiectum, & prædicatum, & copula.

Subiectum dicitur, quod præcedit copulam: Prædicatum verò quod eam sequitur.

Copula, verbum principale extrema connectens: vt, Apelles fuit elegantissimus pictor. Apelles, subiectum est: fuit, copula: elegantissimus pictor, prædicatum.

Explicanda est propositio, si fuerit implicita, & verbum adiectiuum in substantiuum soluendum, eodem prorsus sensu remanente: vt, Cæsar pugnat, id est Cæsar est pugnans.

RElicta tandem incomplexa voce, de cõposita aliquid est dicendum. Ea autem complexa vox, quæ appellatur terminus, facilè ex incomplexa deprehenditur, quando (vt diximus) nihil aliud est, quàm duæ simplices pariter elatæ: vt, acutus ensis, fuluum aurũ, & cætera, cum quibus nihil commercij habebimus in hoc libro. Hîc ab illa cõposita voce nobis auspicandũ est, quę nominibus verba coniungit: atque hæc etiam bifariàm sumitur, vel vt oratio imperfecta suspensum habens sensum: vt, Sacerdos in templo, Deum conténi, Si rescripseris, Qui non operatur, & cætera, vel vt perfecta, cuius expletus & absolutus est sensus, in qua nihil amplius desideratur: vt, nulla virtus senescit vnquam. Perfecta vox, hoc est, perfecta oratio, vel sẽtentia consumitur in indicatiuam, imperatiuam, optatiuam, subiunctiuam, & infinitiuam: ex quibus logici tã-

tùm indicatiuam (quam propositionem vocant) recipiũt, reliquas poëtis rhetoribusq; (quibus subseruiũt) relinquentes. Propositio & quæ illi accidunt, huius secundi libri sunt argumẽtum. Partes nominis separatæ nihil significãt, licèt aliquãdo videntur designare, vt in hac voce sorex, rex nil designat. Verba consignificant tempus, id est, præter significationes, temporis differẽtiam inducunt: vt puta præteritum, prẽsẽs, vel futurum, & est verbum semper eorum quæ de alio dicuntur, nota, vt Scribo. Ex ijs propriè omnis constat sententia: cætera orationis supplementa, Dialectici, veritatem in primis spectantes, pro partibus nolunt cõputari. Propositio est oratio indicatiua, hoc est, ex verbo indicatiuo constãs. Subiũctiua quoque oratio, & aliæ cùm pro indicatiua ponuntur, propositionem constituunt: vt, Vellem vinum gustare, id est, volo.

Propositionem { Aristoteles, Cicero, Viues, Stoici, Alij } Appellat { Pronũciationẽ. Effatum. Enũciationem. Axioma. Pronũciatũ, & Proloquium. }

Eius partes sunt tres, subiectũ, & prędicatum, (quę sunt propositionum materia) & copula: quanquam alij sub prędicato copulam intelligunt. Grammatici dicũt subiectum & prædicatum, suppositũ & appositum: Viues obiectum, & dictum. In hæc, tanquam in simplices partes, soluitur propositio. Omnis virtus est habitus bonus: virtus hîc est subiectũ, est copula, habitus bonus, prædicatum. Signa non sunt partes subiecti, nec negationes. Explicanda est propositio quæ fuerit implicita: & verbum adiectiuum in substãtiuum conuertendum: vt, Plato disputat, Plato est disputãs. Quod non semper oportet. Nam non est idem, Hic puer suauiter canit, &, hic puer est suauiter canens.

Nec

Nec idem ſonant, Neſcit aliquis mortem, & aliquis eſt neſciens mortem. Aut igitur non ſoluenda ſunt huiuſmodi pronunciata, aut ſic ſoluenda, vt prorſus idem ſenſus remaneat: vt, Neſcit aliquis mortẽ, id eſt, nemo ſcit mortem. Aſſerit quidam poſſe pronũciatum ex ſola prima, aut ſecunda, nonnunquam ex tertia perſona conſtare, vbi certa poſſit intelligi: vt, Pluit, ningit: ſed grammaticorum eſt hæc docere.

ANNOTATIONES P. CARTERI in ſecundum librum Dialecticæ *Ioannis Setoni.*

De Propoſitione.

OMnis Propoſitio cõſtatur ex vocibus ſimplicibus. His igitur explicatis, aliquid de Propoſitione dicẽdũ erit. Sed prius dicendum eſt, &c. Carter.

Omne totum ex ſuis partibus cognoſcitur. Propoſitio totum eſt, nomen & verbum partes ſunt.

Diuiſio Nominis.

Nomen triplex.

Rectum, Caſus nominis, Infinitum. } vt { Iuſtitia. Iuſtitiæ. Non iuſtitia.

Eadem eſt Verbi diuiſio.

Hæc diuiſio nominis, eſt nominis tantùm diuiſio, non rei.

Regula.

Caſus nominis, & nomen infinitum, ad dialecticos non pertinent.

Nomen quid.

Nomen eſt vox ad placitum ſignificans ſine tempore: id eſt, importans nullam temporis differentiam, neq; temporis præſentis, neque præteriti, neque futuri.

Diuiſio nominis.

Nomen duplex.

Simplex, Compoſitum, } vt { Arbor. Domus.

Regula.

Partes nominis ſimplicis neque videntur aliquid ſignifi. care, nec aliquid ſignificant omnino. Partes nominis compoſiti videntur aliquid ſignificare, nihil tamen ſignificant: vt in hac dictione, Domus, mus, nihil ſignificat, quemadmodum eſt pars huius nominis Domus.

Diſcrimen inter nomen & verbum.

Nomen & verbum in hoc tantùm differunt, quòd verbum conſignificat tempus, id eſt, præter ſuam ſignificationem, aliquam temporis differentiam importat: Nomẽ verò ſignificat aliquando tempus, ſed nullam temporis differentiam, vt dies, menſis.

Propoſitio quid?

Propoſitio eſt oratio indicatiua, verum vel falſum ſignificans, id eſt, Dialectica propoſitio conſtat ex verbo indicatiui modi, & temporis præſentis. Nam orationes cæterorum modorum, niſi ponantur pro indicatiua oratione (vt, Vellẽ eſſe iuſtus, id eſt, volo) non dicuntur dialecticæ propoſitiones, quia neque verum, neque falſum ſignificant.

Veritas & falſitas in tribus reperitur.

Intellectu, Voce aut ſcriptis, Rebus ipſis. } vt in { Subiecto. Significatione. Cauſa.

Diſcrimen

Discrimen inter verbum, & casum verbi.

Dicitur verbum, quod est indicatiui modi & temporis præsentis: Casus verbi, alterius modi & alterius temporis.

De oratione.

Oratio est vox significatiua secundum placitum, non sicut instrumentum, cuius partes separatim aliquid significant, vt dictio, non vt affirmatio & negatio.

Dubitationis Solutio.

Instrumentum duplex: { Proximum. / Secundarium.

Oratio est vox, instrumentum secundarium & remotã non proximum: nam omne proximum instrumentum naturaliter significat.

Oratio duplex: { Simplex. / Composita.

1 *Partes simplicis orationis significant vt dictio, non vt affirmatio vel negatio: Partes orationis compositæ significant, vt affirmatio & negatio, vt partes syllogismi.*

Si loquamur de simplici oratione, partes vicinæ accipiendæ sunt: si de composita, partes remotæ intelliguntur.

Regula.

Partes remotæ compositæ orationis, sunt literæ, syllabæ, dictiones: partes vicinæ, vt affirmatio & negatio significãt.

Explicanda est propositio si fuerit implicita, &c.

Propositionum, aliæ sunt, { Implicitæ. / Explicitæ.

Explicita est propositio, in qua explicantur subiectum, prædicatum, & copula. Implicita verò propositio est, quãdo aliquid horum deest.

Regula

Regula.

Verba ſubſtantiua ſunt, Sum, forem, fio, exiſto: Cætera omnia verba ſunt adiectiua.

Propoſitio poteſt conſtare ex verbo tantùm primæ vel ſecundæ perſonæ, & aliquãdo tertiæ, quoties certa perſona verbo intelligitur: vt, Pluit, nimirũ vel Deus, vel natura.

Seton. PRopoſitorum alia Categorica, alia Hypothetica: illa ſimplex, hæc compoſita.

De hypothetica poſteà ſuo loco eſt dicendum.

Categorica eſt ſimplex propoſitio vno tantùm principali verbo contẽta: vt, inſcitia eſt loquax.

Categoricam quadrupliciter diuidunt: primo in vniuerſalem, particularem, indefinitam, & ſingularem: Iterum in affirmatiuam, & negatiuam: deinde in veram, & falſam: poſtremo in neceſſariam, contingentem, & impoſſibilem.

Vniuerſalis propoſitio eſt, quando vniuerſale ſignum ſubiecto præponitur: vt, Omnis poteſtas eſt à Deo. Nulla turpitudo eſt cum honeſtate coniuncta.

Particularis eſt, quando ſubiecto præponitur nota particularis: vt, Aliqua mulier linguam refrænat. Quidam Monachus non eſt indoctus.

Indefinitam dicimus, quando nullum ſignum antecedit ſubiectum: vt, Labor improbus

bus omnia vincit. Hæc de communi ſubiecto ſunt intelligenda.

Singularis enunciatio eſt, quando ſubiectum eſt vox ſingularis: vt, Londinum eſt vrbium præclariſſima. Hoc falernum non eſt dulce.

Signa vniuerſalia ſunt omnis, quiſque, vnuſquiſque, totus, vniuerſus, ſingulus, cunctus, vterque, quis non, nullus, nemo, & neuter.

Signa particularia ſunt, vnus, alter, aliquis, quidam, quilibet, quiuis, quiſpiam, quiſquis, quicunque &c.

Affirmatiua dicitur, vbi principale verbum affirmatur: vt, Forma eſt inconſtans.

Negatiua verò, vbi principale verbum negatur: vt, Charitas non eſt ſuſpicioſa.

Propoſitio vera eſt, quæ cum ſignificatione ſua re conſentit: vt, deus eſt omnipotens.

Falſa autem eſt, cuius ſignificatio à re diſſentit: vt, Stellæ decidunt.

Neceſſaria eſt, vbi prædicatum neceſſariò conuenit ſubiecto: vt, Smaragdus eſt lapis.

Contingens dicitur, cuius extrema nulla neceſſitate cohærent: vt, Philoſophus eſt diues.

Impoſſibilis eſt, cuius ſignificatio ex natura rei repugnat veritati: vt, lapis ſentit.

Propo-

QVinque modis diuiditur propositio. Primò secũdum substantiam (vt dictum est) in categoricam & hypotheticam, quæ latinè sonant Simplicem & Cõpositam. Categorica ergo est simplex propositio, vno tantùm principali verbo contenta: vt, Magistratus virum arguit. Vultus indicat iram. De hypothetica in fine huius libri dicetur. Categorica in vniuersalẽ, particularem, infinitam & singularem diuiditur. Vniuersalis

salis est, in qua vniuersalis nota præponitur toti subiecto: vt, Omnis potestas impatiẽs consortis erit: Nulla tyrãnis diu durat. Particularis itidem, in qua nota particularis subiectum præcedit: vt, aliqua culpa est inexcusabilis: Aliquis senex non est morosus. Signa vniuersalia sunt, omnis, quisq;, vnusquisque, totus, vniuersus, singulus, cũctus, vterque, quis, nonnullus, nemo, neuter, &c.

Signa particularia sunt, vnus, alter, aliquis, quidã, quilibet, quiuis, quispiam, quisquis, quicunque. Quidã tamen fit frequẽtius singularitatis nota, nec vnquam aliter sumitur, si Vallæ credas. Sunt qui vniuersalibus adijciunt aduerbia quædam, vt semper, nũquam; Et particularibus, aliquando, quandoque, interdum: sed sequentem vocem potiùs quàm integram propositionem distribuunt. Quod facilè deprehendas, si ipsa aduerbia dissolueris: vt, Nũquam crescit lapis, id est, lapis nullo tempore crescit: Sẽper ridet Democritus, id est, Democritus omni tẽpore ridet. Hæ propositiones non sunt vniuersales. Infinitã dicimus, in qua subiectum signo vacat: vt, Pax bello optatior. Hæc, iuxta Vallæ sententiã, ferè semper cum vniuersali cõspirat.

Censet Lodouicus infinitam ex sensu, nunc in Vniuersalem nunc particularem, quandoq; in singularem transire: vt, Virtus est præponenda opibus, vniuersalis est: Animal respirat, particularis. Homo adest, singularis, si priùs de aliquo fueris loquutus. Hęc de cõmuni subiecto sunt intelligenda. Nam si subiectum singulare fuerit: qualecunque signum præcedat, singularis est propositio. Propositio singularis est, cuius subiectum est terminus singularis: vt, Thamesis fluit, & refluit. Nec refert, quæ negatio aut quod signũ præcedat, nihil enim virium habẽt in voces singulares. Huius species est collectiua propositio, licèt vniuersalitatẽ præ se ferat: vt, Omnes sapientes Græci fuêre septem, id

est,

eſt, hi omnes pariter fuêre ſeptem: & vt ad Papyrium dixit Fabius: Omnes magiſtratus, & populus Romanus, maioré habent poteſtaté quàm Dictator, id eſt, non Conſul, non Prætor, non Quæſtor, non Ædilis per ſe ſingulatim, ſed omnes vnà iũcti. Aduerte igitur cùm ſignum vniuerſale nunc diuiſivè, nunc collectiuè ſumatur, nullam eſſe propoſitionem vniuerſalem, niſi diuiſiuè ſumatur nota vniuerſalis. Viues, inter vniuerſalem, & ſingularem, miſtam facit: vt Socrates ſéper deambulat in Academia. Idem recenſet vniuerſales cõueniẽtias & reflexas: vt, Omnia tua cauſa volo, id eſt, omnia quæ conueniunt. Ariſtoteles omnia diligẽter ſcripſit, id eſt, omnia quæ ſcripſit: quas ego omnes ſingulares dixerim. Quãtitas enim propoſitionis ex ſubiecto potiſſimùm eſt æſtimanda: vt, Sol eleuat vapores ſingulis diebus, particularis eſt. Cicero omnes Romanos anteibat eloquẽtia, ſingularis eſt. Nec tamẽ vniuerſalis nota in iſtis caret ſua vi, ſed eã in ſequẽtem dictionem imprimit, afficítque, vt ea vniuerſaliter ſupponat, & copulatiuè deſcẽdat, de quo ſuo loco plura dicentur.

Ad hæc, categoricam diuidit Tullius in aientem & negantem, id eſt, in affirmatiuam & negatiuam. Alij vocant affirmationem, & negationẽ, quæ in cõnexionem verbi incumbunt: vt, Auaritia eſt inſatiabilis: Sol nõ eſt calidus. Affirmatiua eſt, vbi principale verbum affirmatur: vt, Pueri ſunt futiles. Negatiua, vbi principale verbum negatur: vt, virtus non eſt caduca. Miſta hîc fortaſſe locum habebit, vt Socrates aliter diſputat quàm Plato: Tu omnibus præterquam pecunia abũdas. Negatio vim ſuam amittit, ni principali copulæ addatur. Hæc enim ſunt affirmatiuæ: Odi ſapientem, qui ſibi non ſapit: Pater qui non caſtigat liberos, eos indulgentia corrumpit. Nec ſemper neceſſum eſt negationem exprimi: vt, Arrogans eſt alius ſapiente bonoque,

nóque,&c. De negatione infinita nihil hoc loco mihi dicendum eſt, de qua & alijs nõ paucis, plura ſubtilius quàm vtilius à quibuſdam præcipiuntur. Præterea Categorica in veram & falſam, vt ex eius definitione liquet, dirimitur. Quarum gratiâ hęc omnia hactenus docuimus. Fruſtrà enim (vt prædiximus) cætera cognoſti, ſi neſcias veram propoſitionẽ à falſa diſcernere. Propoſitio vera eſt, quæ vt res ſe habent ſignificat: vt Chriſtus piorum preces exaudit. Troia olim diruta fuit: Deus impietatem puniet. Falſa, quæ aliter quàm res eſt, deſignat: vt, Deus non reſpicit mortales: Opes reddunt hominem fœlicem. Valla ſemiueram & ſemifalſam addit, in qua re eum nemo, quòd ſciam, dignatur imitari. Poſtremò vltima enunciationis diuiſio, quæ eſt in neceſſariam, contingentem, & impoſſibilem, ex vera & falſa gignitur. Nam vt vera in neceſſariam & contingentem, ita falſa in impoſſibilem, & contingentem ſecatur. Neceſſaria eſt, vbi extrema ſimpliciter perpetua neceſſitate cohærent: vt, Fortitudo eſt virtus. Id fit quoties definitio aut eius pars definito tribuitur: vt, Virtus eſt habitus voluntatis bonus: Mendacium eſt vitium: Leo eſt rugibilis. Huius certa & perpetua eſt veritas, nec temporis fluxu mutatur. Contingens dicitur, cuius prędicatum contingẽter cohæret ſubiecto: vt, Iuuenis eſt ſtudioſus: Mercator eſt cupidus. Harum non eſt neceſſaria veritas, ſed ex æquo veræ vel falſæ poſſunt eſſe. Nam etſi quod præterijt nequit mutari, & quæ ſunt, cùm ſint, authore philoſopho, neceſſe ſit eſse: Tamen hæ non ſimpliciter, ſed neceſsariò ex hypotheſi, id eſt, ſuppoſitione dicuntur. Quòd illorum materia ſit contingens, id fit quoties accidens adijcitur ſubiecto, niſi fortè & abſtracta ſubiecto conueniant: vt, Deus eſt iuſtitia, veritas, ſapientia, bonitas, quæ in abſtractis ſoli Deo congruunt. Subiectum, vt hîc definitur,

dicitur,

dicitur, cui accidentia insunt: vt, Timiditatis subiectũ est lepus, Virtutis anima, Albedinis paries, &c. Impossibilis est, quæ nũquam potest esse vera: vt, Saxum cernit, homo est immortalis. Hoc etiã de impossibili per se, & & simpliciter dictum volo, & non per accidens: quod, ne molestus sim discẽtibus, veluti multa alia prudens prætereo.

Diuisio propositionis.

Propositio diuiditur secundum

Substantiam,	in	Categoricã & hypotheticã.
Quantitatem,		Vniuersalem, particularem.
Qualitatẽ ex voce,		Affirmatiuam & negatiuã.
Qualitatẽ ex re,		Veram & falsam.
Qualitatẽ ex materia subiecta,		Necessariam.
		Conting. & impossib.

Regula.

Propositio & quæstio eadem sunt secundum rem ipsam. Discrimen inter problema dialect. & propositionem siue quæstionem dialecticam.

Duplex est eorum, differentia. { Ex parte rei, Ex modo proferendi.

Dialectica propositio est interrogatio alterius tantũ partis. Problema dialecticũ est vtriusque partis interrogatio: vt, an oppositorũ eadem sit disciplina: quæstio est dialectica: An oppositorũ eadẽ sit disciplina, an non, problema est.

Hypothetica propositio quid.

Hypothetica propositio est cõiunctio duarũ categoricarum propositionũ, vel plurium cum aliqua cõiunctione vel aduerbio æquiualente: vt, si dies est, lux est.

Categorica propositio quid.

Categorica propositio est pura propositio, constãs ex vno subiecto, vno prædicato & vna copula.

Diuisio

Diuiſio categor. propoſitionis.

Categorica propoſitio alia: { Pura. / Impura.

Solucio tacitæ obiectionis.

Modales propoſitiones continentur ſub categoricis propoſitionibus, dicuntur enim categoricæ impuræ.

Vniuerſalis Propoſitio quid.

Vniuerſalis propoſitio eſt, quando vniuerſale ſignum vniuerſali ſubiecto præponitur: vt omnis virtus eſt laudabilis.

Particularis propoſitio eſt, quando particulare ſignum præponitur vniuerſali ſubiecto, vt, Aliquis eſt doctus.

Indefinita propoſitio eſt, quando nec nota vniuerſalis, nec particularis antecedit ſubiectum: vt, mala vituperantur.

Regula.

Indefinita propoſitio ex ſenſu aliquando ſumitur vt vniuerſalis, aliquando vt particularis, quandoque vt ſingularis.

Hæc de communi ſubiecto, &c. id eſt, nulla propoſitio eſt vniuerſalis, particularis, vel indefinita, niſi ſubiectũ fuerit vox vniuerſalis.

Regula.

Omnis collectiua propoſitio eſt ſingularis.

Dicitur collectiua propoſitio quando vel ſubiectum, vel prædicatum ſit numerus: vt omnes ſapientes Græciæ fuere ſeptem: Omnes digiti huius manus ſunt quinque.

Signum vniuerſale duplicitur ſumitur. { Diſiunctiuè. / Copulatiuè.

Nulla propoſitio vniuerſalis eſt, niſi ſignum diuiſiuè, ſiue diſiunctiuè ſumatur.

Omnis affirmatio eſt alicuius de aliquo: Omnis item negatio eſt alicuius de aliquo.

Diuisio negationis.

Negatio triplex est.

Simplex, Priuans, Infinitans, } vt { Homo non est iustus. / Homo est iniustus. / Homo est non iustus.

Regula.

Negatio priuans non est negatio re ipsa, sed affirmatio, vt, Homo est indoctus, propositio affirmatiua est, quia principale verbum affirmatur. Eadem est ratio negationis infinitantis.

Materia propositionum triplex: { Necessaria. / Contingens. / Impossibilis.

Dicitur propositio necessaria, in qua genus prædicatur de specie: species de individuo: differentia de specie & individuo: proprium de specie: accidens inseparabile de subiecto: definitio de definito: interpretans de interpretato, &c.

De Quæstione.

Seton. EAsdem omnino cum propositione diuisiones recipit & quæstio. Alia enim est simplex, alia composita: simplex, in vniuersalem, particularem, indefinitam, singularem, in veram & falsam, in affirmatiuam, & negatiuam, in necessariam, contingentem & impossibilem diuimitur. Nec mirum, quũ quæstio nihil sit aliud: quàm propositio cum interrogatione elata: vt, An oppositorum eadem sit disciplina? An non sint Antipodes?

De interrogationibus.

TRes sunt interrogationes propositionis, quæ, quanta, qualis: quibus interrogamus

naturas

naturas pronunciatorum, & quæ illis accidunt omnia: vt si quærere velles, quæ, quanta, qualis sit hæc propositio.

Quisque homo auaritiæ studet: respondemus esse categoricam, vniuersalē, affirmatiuā, falsam & contingentem. Quæ, quanta, qualis: Non est aliquod brutū insensile: respondemus esse categoricam, particularem negatiuam, veram, & necessariam, & ita de similibus.

QVæstio, dempta interrogationis nota, propositio est, ita mirum videri non debet, si eadem cum propositione diuisiones recipiat. Sed quia in quæstione nihil est obscurum, tria illa interrogationum genera aggrediar. Habet enim propositio, iuxta suas diuisiones, aliquot interrogationes, quas vulgo vocant quæsitiua: quæ? quanta? qualis? quæ quærit, sit ne propositio categorica, an hypothetica: quanta quærit, sit ne vniuersalis, particularis, indefinita, an singularis: Qualis, affirmatiuáne an negatiua. Vt per contanti; quæ? quanta? qualis, sit hæc: Vsus in naturam vertitur. Respondemus esse categoricam, indefinitam & affirmatiuam. Deinde si iterum roges qualis affirmatiua, adijcimus esse affirmatiuam veram. Postremò si qualis vera interroges, affirmamus esse veram contingentem. Atque hoc modo de vnaquaq; propositione licet interrogare, donec absoluta fuerit responsio. Quòd si prima interrogatione perfecta sit responsio, non vltrà quærendum est: vt, quæ? quanta? qualis est? Quisquis homo est bipes. Huic interrogationi satisfactum erit, si dixeris esse categoricam, vniuersalem, affirmatiuam, veram. Alioqui donec plenè satisfecerit aduersarius, vltra per postremam illam interrogatiuam licet scisitari: nempe vt prima propositionis diuisio secundum

ſubſtantiam, id eſt eſſentiam, & ſecunda ſecundū quantitatem, ita tres reliquæ ſecundum qualitatem dantur. Vnde interrogatio quæ? ſubſtantiam quærit: quanta, quantitatem. Denique qualis? propoſitionis qualitatem quærit, hoc eſt, num affirmatur, num vera ſit, num neceſſariò vera, an ſecus.

Tres ſunt interrogationes Propoſitionis.

Verſiculus.

Carter. *Quæ? ca, vel hyp. qualis: ne vel aff. vn. quanta? par in, ſin.*

Expoſitio verſiculi.

Quæ, quærit vtrùm propoſitio ſit categorica, vel hypothetica: quanta, vtrùm ſit vniuerſalis, particularis, indefinita, vel ſingularis: qualis, vtrum affirmatiua, vel negatiua: qualis affirmatiua, vel negatiua: vera, vel falſa: qualis vera vel falſa: contingens, vel neceſſaria.

De ſuppoſitione.

Seton. SVppoſitio eſt ſignificationis terminorū in propoſitione acceptio: plurimū momenti habet ad inquirendam veritatem.

Veritas autem pronunciati ex quantitate, qualitate, verbo & affectionibus eſt inquirenda: ſed præcipuè ex quantitate, vt, patebit ex regulis.

1 Subiectum ſemper capitur in vniuerſali, vniuerſaliter: in particulari, particulariter.

2 Prædicatum verò in vniuerſali affirmatiua immobiliter ſupponit, & confuſè capitur.

In

In particulari & ſingulari affirmatiuis, particulariter.

In vniuerſali, particulari, & ſingulari negatiuis, vniuerſaliter, niſi fuerit ſingulare.

3 Vera eſt igitur vniuerſalis affirmatiua, cùm prædicatum omnibus & ſingulis ſui ſubiecti ſingularibus cõgruit. Negatiua, quando nullis.

4 Particularis eſt vera, quando prædicatum verè affirmatur de aliquo, vel aliquibus eorum quæ in ſubiecto continentur: aut negatur ſi ſit negatiua.

5 Singularis nullam habet dubitationẽ, quod vnum & non ampliùs reſpicit. Quare, vera eſt ſingularis affirmatiua, quando extrema conueniunt: negatiua, quando diſconueniunt.

Exempla hæc ſunto: Omnis homo equitat, non erit hæc vera niſi vnuſquiſque hominum equitet: falſa, ſi Cæſar, vel vllus alius non equitet. Et hæc, Aliquis homo pingit: vera erit ſi Zeuxis ſolus, aut vllus pingat: falſa, quando nemo pingit.

Notandum eſt maiorem eſſe vim in nota vniuerſali quâm particulari, & negatione, quàm in affirmatione. Denique vniuerſalia pronunciata, tum in aſſenſu tum in deſcenſu, coniunctionem copulatiuam aſſumunt, quemadmodum & particularia diſiunctiuam.

Versiculi.

A *A, prius extremum reddit generale, sed alterum semper confundit.*

E *Generale, E, reddit vtrunque.*

I *Particulariter, I, quicquid sibi sumit habebit.*

O *Particulare prius facit, O, generale secundum.*

V *Pro solo & certo discretum sumitur vno.*

IAm quoniam res est valdè, & in primis necessaria, noscere, quid verum & aliquid falsum, plura adhuc pueros docere oportet, de veritate dinoscenda, quæ præcipuè in suppositionem eluceſcit. Suppositio est significatiui termini in propositione acceptio. Termini propriè dicuntur in propositione duo, subiectum & prædicatum, qui variè pro quantitatis ratione sumuntur. Nunc enim latior, nunc angustior est extremorum significatio. Subiectum in vniuersali largissimè significat, in singulari parcissimè, in particulari medio quodã modo: vt, Hic homo est medicus. Subiectum, id est, hæc vox, hic homo, solùm vnum certum hominem, & non amplius signat. Aliquis homo est medicus, Homo in hac propositione Galenum, vel Hypocratem, vel quemuis alium medicum significat. Omnis homo est medicus. Hîc verò homo, pariter pro vnoquoque homine sumitur, nec minus diuersitatis in negatiuis reperitur. Atque hoc est quod dictum est in prima regula. Subiectum in vniuersali vniuersaliter, in particulari particulariter, in singulari singulariter capitur. Vniuersaliter, hoc est, pro vniuersis, & singulis suis significatiuis, Particulariter, hoc est, pro vno aliquo, sed non pariter, pro vnoquoque significatiuo. Singulariter, hoc est, pro vno tantùm singurali, & eo certo: nec potest (opinor) planius & manifestius his dici, quàm in textu explicuimus. Ascensus fit ab inferioribus ad communiora, vt, Iustitia est amplectenda: & fortitudo, & temperantia, & prudentia:

prudentia: ergo omnis virtus est amplectenda. Hoc oppidum est expugnabile, vel hoc, vel hoc, vel istud, & ita de cæteris, ergo aliquod oppidum est expugnabile. Descensus fit è regione à superiori ad inferiora, vt, Omnis ciuitas mœnijs est munita, ergo Londinum, & Roma, & singulæ sunt mœnijs munitæ. Aliqua quadrupes est mutula: ergo vel hæc, vel illa est mutula, & sic singulis. Signa & negationes alterant suppositionem. Aduerbia, coniunctiones & cætera orationis supplementa non mutant suppositionem propriè, licet veritatem & sensum alterare possunt. Non est idem sensus in his. Quidam homo vigilat, & quidam homo semper vigilat: attamen extrema in vtraque similiter supponunt, nimirum particulariter. Copularum autem ampliationes, & restrictiones (quas vocant) prudens omitto: vt, Polycletus sculpit: Polycletus sculpturus est. Polycletus potest sculpere: quæ facilè ingenijs patebunt.

Notandum est præterea voces quasque trifariam accipi posse. Quandoque personaliter, hoc est, significatiuè: vt, Fraxinus non facit fructum. Quandoque materialiter, hoc est, pro ipsa nuda voce: vt, Fraxinus est nomen fœminini generis. Aliquando copulatum, hoc est, pro natura sua communi: vt, Fraxinus est species arboris: Frumentum est genus: Albedo est accidens, & cætera, quæ omnia de industria prætereo. Nam à grammaticis pretenda est suppositio propria & impropria, materialis, & personalis, nos quæ propria sunt huius artis solùm exequemur. Ad hæc suppositio respicit solummodo contingentes propositiones, quantum ad veritatis varietatem attinet. Nam in necessarijs haud ita multum refert ad sensum vniuersaliter ne, an particulariter quid enuncies: vt, Smaragdus est lapis, & quæque Smaragdus est lapis. In contingenti materia non ita est. Multũ enim interest an dixeris: quidam homo pingit: &

quisque homo pingit: quum hæc sit vera, quando solùm Zeuxis pingit, aut Apelles, aut vllus hominum pingit: illa verò falsa erit, si vllus sit omnino, qui non pingit. Sed de his priùs satis diximus.

De suppositione.

arter. *SVppositio est significationis terminorum, &c. id est, suppositio docet quomodo subiectum & prædicatum, sumuntur in quauis propositione.*

Regula.

Suppositio non est totius propositionis, sed terminorũ propositionis.

Veritas propositionis inquirenda est, ex quantitate, vtrum sumitur vniuersaliter, particulariter, vel singulariter: ex qualitate, vtrùm sit affirmatiua, vel negatiua, &c.

De affectionibus propositionum.

Affectiones propositionum sunt, oppositio, æquipollentia, & conuersio.

Confusa suppositio duplex: { Confusa tantùm. / Confusa distributiua.

Subiectum in vniuersali affirmatiua confusè & distributiuè supponit: prædicatum confuse tantum.

Immobiliter supponere, quid.

Dicitur immobilis suppositio, quando ex subiecto non fit prædicatum simpliciter vertendo: vt, omnis temperantia est virtus: ergo, Omnis virtus est temperantia, non sequitur. Quando termini sunt conuertibiles, nulla est immobilis suppositio, licet prædicatum confusè capiatur.

Regula.

1 *Nulla propositio est vera, in qua vniuersale signum praponitur prædicato, nisi prædicatum & subiectum sint termini conuertibiles: vt Homo est omne risibile.*

2 *Subiectum vniuersale efficit propositionem vniuersalem: signum cur sumatur vniuersaliter.*

Vniuer-

Vniuersaliter capi, quid.

Vniuersaliter, pro omnibus & singulis sui subiecti significatiuis: particulariter, pro aliquo, vel aliquibus.

In vniuersali, particulari, & singulari negatiuis, prædicatum supponit vniuersaliter, nisi prædicatum fuerit singulare.

Maior est vis in negatione quàm in affirmatione: quia vniuersalis negatiua efficit, vt prædicatum & subiectum sumantur vniuersaliter, vel, Maior est vis in negatione quàm in affirmatione, quia facilius res improbantur, quàm probantur: facillimum enim est definitionem refellere, confirmare difficillimum: tum proprium, deinde genus, postremo in loco accidens vniuersale: attamen particulare accidens facilius confirmatur quàm refellitur: vt, citiùs probatur aliquem hominem esse doctum, quàm nullam hominem esse doctum. Attamen particularis negatiua faciliùs probatur quàm improbatur.

Denique vniuersalia pronunciata, &c.

Ascensus fit ab inferioribus, ad magis superiora: vt, ars habitus est, scientia habitus est, ergo Omnis virtus intellectiua habitus est.

Descensus fit à superioribus ad inferiora: vt, homo est animal: ergo, Ioannis, Richardus, & singuli homines animalia sunt.

Versiculorum expositio.

A, Vniuersalis affirmatiua, facit prius extremum, id est, subiectum, vniuersaliter sumi, sed alterum, id est, prædicatum, confusè capitur.

E, Vniuersalis negatiua, facit cùm prædicatum, tum subiectum vniuersaliter sumi.

I, Particularis affirmatiua, facit subiectum & prædicatum particulariter sumi.

O, Particularis negatiua, facit vt subiectum particulariter sumatur: prædicatum verò vniuersaliter.

Discretum

Diſcretum individuum dicitur, quod minimè in partes vniuerſales ſecari poteſt.

De Repugnantium formis.

Seton. PRopoſitionum genera quadrifariam inuicem referuntur, nimirum vt contrarietas, ſubcontrarietas, contradictio, & ſubalternatio.

Contrarie ſunt duæ vniuerſales, altera affirmatiua, altera negatiua, vt, Omne metallum liqueſcit: Nullum Metallum liqueſcit.

Subcontrariæ, duę particulares, hæc affirmatiua, illa negatiua, vt Arbor eſt ſatiua: Arbor non eſt ſatiua.

Contradictoriæ ſunt vniuerſalis & particularis, quarum altera affirmatur, altera negatur, vt omnis eruditio auget virtutes, Aliqua eruditio non auget virtutes: vel, nulla mater trucidat liberos, aliqua mater trucidat liberos: vel duæ ſingulares: vt, Terentius fuit Comicus, Terentius non fuit Comicus.

Subalternæ ſunt, vniuerſalis & particularis pariter affirmatiuæ, aut pariter negatiuæ: vt omne vitium eſt fugiendum: Aliquod vitium eſt fugiendum: aut ſic, Nullum bellum eſt licitum: Aliquod bellum eſt licitum.

Omne

Omnis virtus labore paritur. } Contrariæ, { Nulla virtus. Labore paritur.

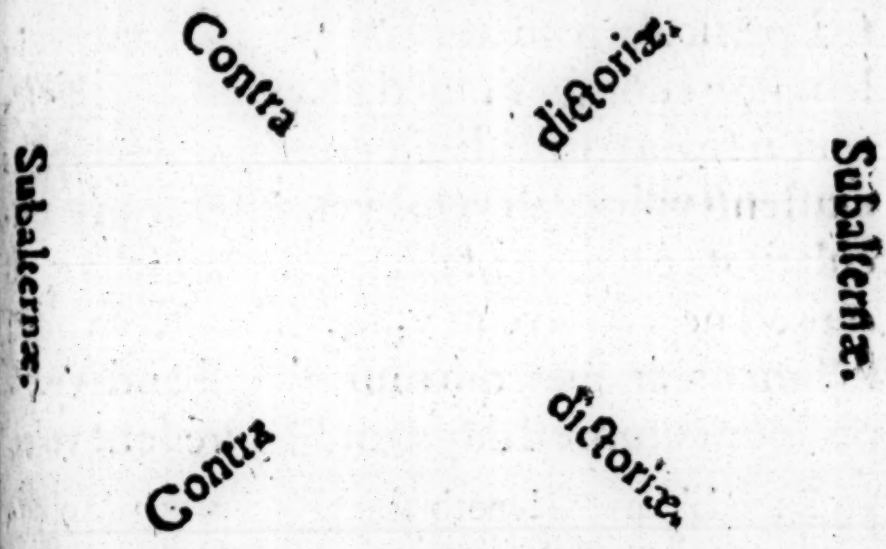

Aliqua virtus labore paritur. } Subcontra, { Aliqua virtus non labore paritur.

Prædictarum leges.

Contrariæ hanc sortiuntur naturam: vt, si vna sit vera, alteram esse falsam est necesse. Nam si vera sit, omnis auarus est miser: falsa est, Nullus auarus est miser. Non contrà requiritur, nisi in contingenti materia.

Subcontrariæ nunquam reperiuntur simul falsæ, sed in contingenti materia, possunt simul esse verę: vt, Cõscius pallet, Conscius nõ pallet.

Contradictoriæ acerrimè & ex diametro inter se pugnant, quippe quæ nunquã, neq; pariter

riter veræ, neque pariter falsæ reperiuntur. Se
si hæc sit vera, falsa erit illa: è contrario si illa
falsa fuerit, hæc necessariò vera erit.

Subalternæ non opponuntur, vt dictum est:
sed particularis in veritate sequitur vniuersa-
lem, non contrà: Vniuersalis autem in falsis se-
quitur suam particularē, non contrà. Nempe
existenti vniuersali vera, vera est & eius parti-
cularis, ita è regione, falsa particulari, falsa quo-
que est necessariò eius vniuersalis. Nec vnquā
fallunt hi canones, qui tum ad probandas pro-
positiones, tum ad disputandū mirè sunt vtiles.

DE modalibus & Hypotheticis alias, interim de oppo-
sitione aliquid est dicendum. Dictum autem est in-
compositas voces, quatuor modis opponi: verùm pro-
positionis proprie trifariam tantùm habetur oppositio,
licet quadrifariam referantur, nimirum contrarietas, sub-
contrarietas, & contradictio. Subalternæ veriùs inuicem
referuntur, quàm opponuntur. Cæterùm reliquæ species
inter sese opponuntur. Contrariæ sunt duæ vniuersales
in qualitate repugnantes: hoc est, vniuersalis affirmatiua
& vniuersalis negatiua, eiusdem per omnia subiecti, co-
pulæ & prædicati: vt omnis piscis est mutus: Nullus
piscis est mutus. Subcontrariæ sunt duæ particulares
similium partium, in qualitate repugnantes: vt, aliqua
culpa est excusabilis, aliqua culpa non est excusabilis.
Contradictoriæ sunt duæ propositiones earundem par-
tium, sed tum qnantitate, tum qualitate repugnantes. Al-
tera enim vniuersalis est, altera particularis, & altera af-
firmatur, altera negatur: vt, omne bonum est à Deo: a-
liquod bonum non est à Deo: Scientia præstat virtute,
nulla scientia præstat virtute, vel duæ singulares: vt, Mi-
la

lo interfecit Clodium: Milo non interfecit Clodium. Talibus dialectici, neſcio quo iure, nullum locum in figura (vt loquntur) nec in æquipollentia, aut conuerſione reliquêre.

Has enim ſolent dialectici vocare contradictorias de lege, & non contradictorias de forma. Nam quamuis formam contradictionis non ſeruant, hoc eſt, repugnant quantitate, tamen legem ſubeunt eandem, hoc eſt, quantitate per omnia repugnant, vt contradictoriæ, hinc eſt, quod in repugnantium tabula, quam figuram dicunt, non locantur. Subalternæ ſunt vniuerſales & particulares pariter affirmatiuæ, vel pariter negatiuæ: vt, Omne periurium eſt caſtigandum, aliquod periurium eſt caſtigandum: aut ſic, Nulla fraus eſt licita: aliqua fraus non eſt licita.

Porrò in hac mutua enunciationum collatione, non ſolùm vitanda eſt omnis æquiuocatio, amphibologia, tranſlatio, verùm etiam curandum eſt, ne propoſitionum partes vllo modo mutentur: id quod etiam in æquipollentijs, conuerſionibus, argumentationibus, obnixè debet obſeruari. Hæ enim non repugnant, Omnis equus eſt ſolipes. Nullus bos eſt ſolipes: nec iſtæ, Galea eſt leuis, & nulla Galea eſt leuis, ſi leuis in priori vt aſpero opponitur, in altero, vt graui, ſumatur: nec iſtæ, Omnis ſtolidus, eſt infans: quidam ſtolidus eſt infans, ſi infans in altera ſolùm ſumatur metaphoricè. Satis de formis dictum eſt. Nunc de legibus dicendum eſt ſimili breuitate. Contrariæ hanc legem obſeruant, vt in vero nunquam conueniant, in falſo, aliquando conueniant, ſi materia contingens. Si ergo prior ſit vera, neceſſariò ſequitur alteram fore falſam, non contrà poſſunt enim ſimul eſſe falſæ, vt omnis homo eſt medicus, nullus homo eſt medicus. Subcontrariæ imitantur contraria, ſed ex aduerſo, non poſſunt vnquam ſimul eſſe falſæ, veræ poſſunt in contingentibus: vt, Conſcius pallet, conſcius

non

non pallet. Vbi materia non ſit contingens, quoties vna eſt vera, altera eſt falſa. Contrà ſi hæc falſa, illa vera erit neceſſariò: vt, Brutum ſentit, brutum non ſentit, atque hoc etiam in contrarijs tenet ſimiliter. Cõtradictoriarum acerrima eſt pugna: nam vt ex diametro lacertur, ita ex diametro (vt eſt in prouerbio) repugnant.

Quippe quæ nunquam ſimul veræ, nec ſimul falſæ inveniuntur in vlla materia, ſed ſi prior ſit vera, poſterior erit falſa: nam tum quantitate, tum qualitate repugnant: quod in cæteris non eſt neceſſum. Subalternæ propriè non opponuntur, quantitate tamen ſemper ſunt diſsimiles, & non nunqam etiam aliqua qualitate, nam licet ſunt pariter affirmatæ, vel negatæ, non tamen ſunt ſemper pariter veræ, vel pariter falſæ, ſed vbi contingens eſt materia, poteſt hæc eſſe vera, illa falſa: ſed hoc eſt generale, quod particularis ſequitur ſuam vniuerſalem in veris, non contrà: & vniuerſalis ſequitur particularem in falſis. Namque vt exiſtente vniuerſali vera, vera eſt & particularis, ita è regione, falſa particulari, falſa erit & eius vniuerſalis: generales & firmi ſunt ij canones. Hæ igitur leges velim à pueris ad amuſsim obſeruari, quæ ſanè ingenioſis vix vnius horæ negotium faceſſunt tamen ratiocinaturo ingentem materiam miniſtrant.

De oppoſitione Propoſitionum.

Carter.

OPpoſitio eſt *repugnantia duarum categoricarum propoſitionum, vel qualitate tantùm, vel quantitate tantum, vel quantitate & qualitate ſimul.*

Repugnantes propoſitiones.

Quantitate tantùm, Qualitate tantùm. Quantitate & qual. } vt { Subalternæ. Contrariæ, ſubcontrariæ. Contradicentes.

Cautio.

Propoſitiones quatuor modis, ſcilicet ſecundum prædictam definiẽ-

definitionem ad inuicem referuntur, sed tribus modis opponuntur. Nam subalternæ propositiones non opponuntur, quia non repugnant qualitate.

Regula.

In omni oppositione debet esse idem subiectum, idem prædicatum, idem tempus: neque vlla debet esse æquiuocatio in vocibus, aut amphibologia in propositionibus.

Duplex consideratio oppositionis.

Forma, Lex, { Quantitas, Qualitas, } Proposit.

Duæ singulares propositiones contradictorio modo opponuntur, secundum legem, non secundum formam.

Diuisio contradicentium proposit.

Contradict. triplex.

Supremæ, Mediæ, Infimæ, } vt { Vniuersal. particula. / Duæ singulares. / Subcontrariæ.

Eadem est ratio indefinitæ propositionis, quæ est particularis, quoad suppositionem propositionum & oppositionem, & formam argumentationis.

De lege contrariarum propositionum.

Lex siue conditio contrariarum propositionum est, vt si prior sit vera, secunda erit falsa. Ambæ tamen possunt esse falsæ, quoties accidens separabile est prædicatum: vt Omnis homo est iustus, Nullus homo est iustus, ambæ sunt falsæ.

Lex subcontrariarum.

Subcontrariæ nunquam reperiuntur simul falsæ, sed ambæ possunt esse veræ, quoties prædicatum est accidens, quia particularis propositio est vera, si prædicatum verè affirmatur de aliquo, vel aliquibus.

Cautio.

Duæ subcontrariæ non possunt simul esse veræ, nisi in vtraque propositione diuersum subiectum intelligatur.

Lex

Lex contradicentium.

Contradictoriæ acerrimè & ex diametro inter se pugnant: quia repugnant tam quantitate, quàm qualitate, vt si prior propositio fuerit vera, secunda erit falsa, in quacunq; materia fuerit: vt, Omnis virtus est amplectenda: Aliqua virtus non est amplectenda.

Subalternarum lex.

Subalternæ non opponuntur, quia non repugnant qualitate: sed particularis est vera, si vniuersalis sit vera: & si particularis fuerit falsa, vniuersalis quoque erit falsa.

Cautio.

Subalternæ possunt aliquando opponi, quoties prædicatum est accidens, nam etsi pariter sunt affirmatiuæ, vel pariter negatiuæ, non tamen pariter veræ vel falsæ in materia contingenti: vt omnis homo est medicus: aliquis homo est medicus: tamen non propriè opponuntur.

Regula.

Subalternæ opponuntur in materia contingente, secundum qualitatem ex re, non secundum qualitatem ex voce.

De Æquipollentia.

Seton. ÆQuipollentia, est aliquot pronũciatorum verbis differentium eadem significatio.

Hæc ad veritatem inuestigandum plurimùm conducit: quandoquidem omnis propositio eiusdem est substantiæ, quantitatis & qualitatis, cum ea cui æquipollet, & idẽ prorsus sonat.

Vniuersalis affirmatiua, præposita negatione æquipollet suæ cõtradictoriæ: vt, Non omnes possunt esse diuites. i. Aliqui non possunt esse diuites. Non omnis qui te blandè alloquitur est amicus. i. Aliquis qui te blandè alloquitur non

non est amicus. Non tota Europa paruit Alexandro. i. Aliqua pars Europæ non paruit Alexandro, &c.

Vniuersalis affirmatiua, postposita negatione, æquipollet (penè semper) suæ contrariæ: vt, omnis spurcus sermo non procedat de ore vestro, id est, nullus.

Vniuersalis negatiua, præposita negatione, contradictoriæ suæ æquipollet: vt, Non nemo fatebatur, id est, aliquis fatebatur. Non nihil deerat: id est, quiddam. Nonnunquam reprehenditur veritas, id est, aliquando.

Postposita negatio in vniuersali, semper facit contrarias æquipollere: vt, nemo non sibi melius mallet quàm alteri, id est, vnusquisq; . Nullus vir non cæcutit aliquando, id est, quisque.

Vtraq; vniuersalis, pariter præposita & postposita negatione, cum sua particulari conspirat: vt, non omnis Episcopus non est hospitalis, id est, quidam Episcopus est hospitalis. Nonnulli homines non amant literas, id est, aliqui homines non amant literas.

Particularis affirmatiua, præposita negatione, in contradictoriam transit: vt, non se quisque odio habet, id est, nullus.

In neutra particulari potest negatio geminari, nemo omnium (quod sciam) dixerit, Non quidam non studet, pro eo quod est, vnusquisque studet.

Quod ad hanc rem ſpectat, iubebo ſtudioſos, latiniſſimos authores cõſulere, potius quàm dialecticorum turbam, qui in æquipollentijs aſſignandis toto cœlo ſolent errare.

PRoximum eſt, vt ad æquipollentiam, & conuerſionem, ſermonem conuertamus. Poteſt æquipollentia dupliciter accipi, vel in dictionibus, vel in orationibus: In dictione, vt idem eſt non nihil & aliquid, nihil non & omne, de quibus Eraſmus in copia ſua diſſerit eruditiſsimè: ſed hic de ea, quæ in oratione eſt, æquipollentia, dicendum occurrit, quæ eſt diuerſarum propoſitionum eadem ſignificatio. Hæc (vt cætera taceam) ad præcedentis tabulæ cognitionem multùm conducit.

Omnis enim propoſitio æquipollens in ſenſu eadem eſt, cum ea, cui æquipollet, eſt etiam eiuſdem eſſentiæ, & quantitatis, & qualitatis per omnia. Nam quoniam hæc, Quiſquis ſibi melius mallet, quàm alteri eſt categorica, vniuerſalis, affirmatiua, vera, contingens, ſic erit & hæc illi æquipollens: Nemo ſibi non melius mallet quam alteri, & quia idem prorſus ſonat, eundem locum in præcedenti tabula occupant. Falsò putant quidam affirmationem non æquipollere, perperamque multa de negatione præcipiunt. Certè mea ſententia hallucinatur tota penè dialecticorum turba, in tradendis æquipollentijs, non obſeruantes latini ſermonis proprietatem, à qua ne latum quidem vnguem erat recedendum. Alij omiſſis regulis ad exempla confugiunt, ſed præcepta certiora & vtiliora credo.

Prima Regula.

1 Præpoſita negatio in vniuerſali facit contradictorias æquipollere: vt, non quiſq; verum cernit. Idem eſt ac ſi dicas, quidam non cernit verum. Quandoq; tamen: vt, in ſcriptura vbi Hebraiſmus eſt, æquiualet contrariæ: vt, Non omnes qui dicunt mihi domine, domine, intra-

bunt

bunt in regnum cœlorum, id est, nulli qui dicunt mihi, domine, domine, intrabunt in regnũ cœlorũ: id fit potissimùm, interposito verbo inter negationem & signũ: vt, Non glorietur omnis caro, id est nulla: non misereris omnium, qui operantur iniquitatẽ, id est nullorum.

Secunda regula.

2 Postposita negatio, ex vniuersali affirmatiua facit vniuersalem negationem: vt, Omnis immunditia non est inter Christianos nominanda, id est, nulla.

Tertia regula.

3 Vniuersalis negatiua, præposita negatione, æquipollet suæ contradictoriæ: vt, Non nemo ait, id est, aliquis. Non nihil deest, id est, quiddam. Nonnunquam reprehẽditur veritas, id est, aliquando. Quanquã tales propositiones ex aduerbijs compositæ non sunt dicendæ vniuersales, sed potius inter dictiones est æquipollentia. Postposita negatio in vniuersali negatiua facit contrarias æquipollere, non equidem dum sunt contrariæ equiualent, sed quæ alioqui essent contrariæ, ablata negatione: vt, Nemo non sibi parcit, id est, vnusquisque sibi parcit. Nullus vir non cęcutit aliquando, id est, quisque. Nihil non mouetur ab alio, id est, omne: verum, hæc infinita magis est dicenda, quàm vniuersalis. Nullam ætatẽ non decet religio, hunc enim sensum habet: Religio decet omnem ætatem. Ita & hæc. Nusquam non est virtuti locus: infinita est, licet vniuersalis speciem præ se ferat. Nec hic tam propositiones, quàm illarum partes æquipollent.

Quarta regula.

4 Vtraque vniuersalis negatione pariter præposita & postposita subiecto, cum subalterna conspirat, id est, cum particulari: vt, Non omnis episcop⁹ non est lucro dedit⁹, id est, Quidã episcopus est lucro deditus. Nonnulli pisces non sunt surdi, id est, Aliqui pisces non sunt surdi.

Quinta regula.

5 Particularis affirmatiua, præposita negatione, in

contradictoriam transit: vt, Non potest quidam simul sorbere & flare, id est, nullus: non mortui te laudent domine, id est, nulli. Aliæ propositiones, quas Valla particulares putat, singulares potius dixerim: vt, De grege non ausim quicquam deponere tecum, id est, nihil. Efficiam posthac ne quenquam voce lacessas, id est, nullum: in quarum partibus & dictionibus potiùs cernitur æquipollentia, quàm integris propositionibus. Valla ait idem pollere quoque, quum subiecto postponitur negatio in particulari: vt, Aliquis beatus non est quispiã: vel, quispiam non est beatus. Verùm æstimo particularem, postposita negatione, rarò aut nunquam fieri vniuersale, nisi cùm fit comparatio: vt, Aliquis non est me fortunatior, Quisquam non est te melior, id est nullus. In neutra particulari potest negatio geminari. Absurdè enim dixeris, Non quidam, vel, Non aliquis vir non legit: Absurdius, Quidam non homo non pingit: Absurdissimè, Non est non iustus non Socrates: Rectè tamen dicimus. Non sum non fortunatus, & non tu non es fœlix, non autem, non tu non es fœlix. Non est ergo situs negationũ negligendus. Adhæc in lingua latina duæ negationes, si in idem cadant, affirmant: vt, Nonnihil scit, id est omnia: Græcè vehementius negant οὐ μηλλω γινώσκει nihil scit prorsus. Negant etiã Latinè, quando in diuersa incũbunt: vt, Nullus est mihi neque pater neque mater, id est, desunt mihi parentes. Denique multa sunt linguæ propriè: vt, Quid non vastauit, id est, omnia vastauit. Num ego te coëgi, id est, non coëgi te: Nonne prædixi ita futurum, id est, etiam prædixi ita futurum. Caue lædas, id est, caue ne lædas. Iuuenesque senesque, id est, omnes. Sed longum esset omnia persequi. Cætera ab authoribus petenda sunt. Nam consuetudo optima est (vt ait Fabius) loquendi magistra.

De

De Æquipollentia.

Carter.

Aequipollentia duplex: { Dictionum. / Propositionum.

Æquipollentia propositionum quid.

Æquipollentia propositionum est idem sensus duarum propositionum verbis differentium.

Hæc ad veritatem inuestigandum, &c.

Omnis propositio secundum significationem suam eiusdem est substantiæ, quantitatis & qualitatis cum ea cui æquipollet: vt, si propositio æquipollens sit categorica, particularis affirmatiua, vera contingens, tum ea cui æquipollet erit categorica, particularis, affirmatiua, vera & contingens, &c.

Versiculus.

Præ contradict. post contra, præpositq; subalter.

Expositio.

Præ contradict. id est, Si negatio præponatur toti propositioni, æquipollet suæ contradictoriæ.

Post contradict. id est, si negatio postponitur subiecto, æquipollet maximæ ex parte suæ contrariæ. Præ post. subalter, id est, si negatio præponatur & postponatur in vtraque vniuersali, æquipollet suæ subalternæ, id est, particulari affirmatiuæ, vel negatiuæ.

Voces Æquipollentes.

Non omnis,	Id est,	Aliquis non.
Non nullus,		Aliquis.
Non aliquis,		Nullus.
Nulli non,		Omnes.
Omnes non,		Nulli.
Non omnis non		Aliquis non.
Nonnullus non		Aliquis non.

Signū. Viuersale negatiuum.	Est,	Nullum.
Vniuersale affirmatiuū.		Omne.
Particulare negatiuum.		Aliquod non.
Particulare affirmatiuū.		Aliquod.

1 *Præposita negatio vniuersali affirmatiuæ facit contradicentes æquipollere.*

Regula.

Contradicentes non æquipollent, nec contrariæ, neq; subalternæ: vt sunt contradicentes, &c. sed quæ prius erant contradicentes, contrariæ, & subalternæ, dempta negatione vel negationibus.

2 *Quando negatio postponitur vniuersali affirmatiuæ, equiualet vniuersali negatiuæ, vt omne vitium non est amplectendum, id est nullum vitium est amplectendum.*

3 *Si negatio præponatur vniuersali negatiuæ, æquipollet suæ contradictoriæ, id est, particulari affirmatiuæ.*

4 *Cùm negatio postponitur vniuersali affirmatiuæ: vt nemo non est animal, id est, omnis homo est animal.*

5 *Quando negatio præponitur & postponitur vniuersali affirmatiuæ vel vniuersali negatiuæ, æquipollet suæ subalternæ, id est, particulari affirmatiuæ, vel particulari negatiuæ, vt non omnis virtus non est mediocritas, id est, Aliqua virtus est mediocritas, &c.*

Si negatio præponitur particulari affirmatiuæ, æquipollet vniuersali negatiuæ: vt, Non aliquis homo est doctus, id est, nullus homo est doctus.

In neutra particulari potest negatio præponi & postponi, tum propter veritatem propositionum, tum maximè propter phrasim loquendi.

De conuersione.

IAm ad conuersionē cōuertendus est sermo. Conuersio propositionis est apta extremorum cōmutatio. Eius duo sunt genera, simplex & attenuatum.

eton.

Simplex conuersio dicitur, vbi transpositis terminis, eadem remanet quantitas.

Ita vertitur vniuersalis negatiua, & particu-

laris

laris affirmatiua: vt, Nulla virtus eſt inuidia: nulla inuidia eſt virtus. Aliqua intemperantia eſt vitium: Aliquod vitium eſt intemperantia.

Attenuata autem conuerſio eſt, quando cõmutatis partibus minuitur quantitas. Nam mutatis ſignis, ex vniuerſali colligitur particularis: vt, Omnis æquitas eſt virtus: aliqua virtus eſt æquitas.

Hæc ſpecies vertendi peculiaris eſt vniuerſali affirmatiuæ.

Præterea, in conuertendis propoſitionibus ſemper eadem qualitas debet remanere.

E, I, ſimpliciter vertendo ſigna manebunt.

A ſt, A, cùm vertas ſigna minora cape.

COnuerſionis apud authores non admodum frequens eſt vſus, verùm apud quæſtioniſtas, qui nihil non euertunt, nihil frequentius.

Conuerſio eſt apta mutatio extremorum, apta eſt quando iuxta ſequentes canones fit. Duæ ſunt ſpecies eius: Simplex & attenuata, æqualem & inæqualẽ appellare poſſumus. Simplex eſt, quando mutatis partibus, quantitas ſeruatur: ita vertitur particularis affirmatiua, & vniuerſalis negatiua, vt intemperantia eſt vitium, ergo aliquod vitium eſt intemperantia. Nulla inuidia eſt virtus, ergo, Nulla virtus eſt inuidia. AEquale ex æquali colligitur, & remanet eadem quantitas. Conuerſio autem attenuata eſt, vbi tranſpoſitis terminis diminuitur quantitas, vniuerſali ſigno in particulare conuerſo: vt, Omnis æquitas eſt virtus, ergo aliqua virtus eſt æquitas, non hic ex æquali æquale, ſed ex vniuerſali colligitur particularis. Ad hunc modum poteſt vtraque vniuerſalis conuerti. Sed quoniam

vniuersalis negatiua simpliciter conuertitur, hoc est, vi negationis ex vniuersali vniuersalem colligit: vt. Nullus homo est quadrupes, ergo nulla quadrupes est homo, ideo magis peculiaris est hæc species vniuersali affirmatiuæ. Necessariò enim sequitur particularitas vbi vniuersalitas colligitur. Alij per accidens conuerti dicunt, vbi quantitas attenuatur. Solent quidam ad excitanda, vt opinor, puerorum ingenia, quasdam propositiones excogitare & eis proponere, quales sunt. Nulla vestis facit Monachum, nullus homo est fœmina. Nullus puer fuit Episcopus, quas sic solent vertere. Nihil faciens monachum est vestis, nulla fœmina est homo masculus, nullus episcopus existens episcopus, fuit puer. Particularis negatiua non propriè conuertitur, quòd generaliter non tenet eius sequela, nam non sequitur, aliquod animal non est homo: ergo aliquis homo non est animal. Tertiam speciē versionis (quā vocat contra propositionē) prætereo, cui⁹ apud eruditos nulla est mentio: A, vniuersalē affirmatiuā: E, vniuersalē negatiuā: I, particularē & indefinitā affirmatiuam: O, particularem negatiuam denotat.

E, I, simpliciter vertendo signa manebunt.
Ast, A, si vertas, signa minora cape.
O, quoties vertis vertito simpliciter.

Si conuersa sit vera: conuertens quoque vera erit non è contrario sequitur. Logici priorem propositionem conuersam, posteriorem conuertentem dicunt. Mala est conuersio, vbi non seruatur eadem qualitas, non debet enim affirmatiua in negatiuam, aut vera in falsam, aut denique necessaria in contingentem conuerti, sed affirmatiua in affirmatiuam, negatiua in negatiuam, vera in veram, & ita de cæteris.

De conuersione.

Conuersio triplex: { Terminorum. / Relatiuorum. / Propositionum.

arter.

Con-

Conuersio terminorum quid.

Conuersio terminorum est quoties prædicatũ & subiectum sunt voces cõuertibiles, idq; in casu nominandi cõuertuntur.

Termini conuertibiles.

- Proprium & species.
- Definitio & definitum.
- Descriptio & descriptum.
- Differentia constitutiua & species.
- Genus & membra diuidentia simul sumpta.

Conuersio relatiuorum quid?

Conuersio relatiuorum est quoties termini sunt conuertibiles, sed in casibus obliquis conuertuntur.

Conuersio propositionum quid?

Conuersio propositionum est apta extremorum commutatio. Apta extremorum commutatio est, quando fit conuersio iuxta regulas à Setono descriptas.

Conuersio propositionum:
- Simplex.
- Attenuata.
- Per contrapositionem.

Conuersio contrapositionũ, est quoties termini finiti in terminos infinitos conuertuntur, eadẽ remanente quantitate & qualitate propositionum: Ad hunc modum conuertuntur vniuersalis affirmatiua & particularis negatiua: vt, Omne bonum est iustũ, ergo, Omne non bonum est non iustum. Aliquod iustum non est bonum, ergo, Aliquod non bonum non est non iustum.

Conuersio per contrapositionem non meretur nomen conuersionis, quia eadem extrema non remanent, sed termini finitie conuertuntur in terminos infinitos.

Regula attenuatæ conuersionis.

Hæc species vertendi peculiaris est vniuersalis affirmatiuæ. Dicitur peculiaris, non quia vtraque vniuersalis non potest hoc modo conuerti, sed quia vniuersalis negatiua conuertitur simpliciter, ideoq; dicitur esse peculiaris vniuersali affirmatiuæ.

Præterea

Præterea in conuertendis propositionibus, &c. Nulla est vera conuersio propositionum, vbi eadem qualitas non seruatur: nam si conuersa propositio erit affirmatiua, & conuertens erit affirmatiua.

Regula.

Prior propositio dicitur conuersa, posterior conuertens. Si conuersa fuerit vera, conuertens quoque erit vera.

Expositio versiculorum.

E, I, simpliciter vertendo signa manebunt.

Id est, vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua simpliciter conuertuntur.

Ast, A, cùm vertas signa minora capè.

Id est, vniuersalis affirmatiua attenuatè conuertitur.

De Modalibus.

Seton. DIalectici vocant propositionem modalem quum hæc vocabula adduntur, necesse, impossibile, contingens, possibile: vt, Necesse est, quæ ortum habent, & finem habere. Impossibile est, omne metallum liquescere. Contingit vel possibile est, quasdā arbores esse infrugiferas. Necesse, signi vniuersalis affirmatiui, impossibile vniuersalis negatiui: contingens vel possibile, particularis affirmatiui: contingens non, particularis negatiui vim obtinet.

Addūt alij plures modos, sed possunt omnes facilè sub his quatuor complecti. Reperitur geminus sensus in modalibus, diuisus & compositus, vt Possibile est sedentem ambulare: hæc in sensu diuiso vera est: in sensu cōposito falsa. Similiter per omnia opponūtur, æquipollent, &

& conuertuntur, vt puræ: nisi quod plerunq; in conuersione, modi ipsi manent ijdem. Verùm quòd modalium natura facilè ex his prædictis pueris deprehendi potest, illas de industria leuiter perstringo.

NOn desunt, qui propositionẽ diuidunt in puras, & in modales: puras vocant barbari de inesse, quòd prædicata subiectis insunt: modales, quibus modi opponũtur: Modi puraru:n naturam & sensu:n prorsus mutant. Modi sunt, necesse, impossibile, possibile, cõtingens, quib⁹ cognoscitur modalium quantitas, non aliter quam ex signis deprehenditur quantitas purarum. Necesse, quasi signũ vniuersale affirmatiuũ. Impossibile, vniuersale negativum reputatur, vt in textu habetur. Addunt alij plures modos, vtile, honestum, verum, certum, iucundum, facile, consueũ, &c. cum eorũ appositis, falsum, difficile, incertũ inutile, &c. quæ omnia ad prædictos quatuor possunt reduci.

In his duplex est quandoq; sensus diuisus, & compositus: vt, Possibile est tacentem loqui: hæc propositio in sensu diuiso vera est, duo tempora denotans, nempe significat eum qui iam tacet posse alias loqui: falsa verò est in composito sensu, vnum tantũ importans tempus, significatque, possibile esse tacentem dum tacet, posse loqui, & ita in reliquis. Natura autem modalium facilè ex prædictis puris deprehenditur. Similiter enim per omnia opponuntur, æquipollent, conuertunturque, nisi quòd plerunque modi ipsi manent ijdem in conuersione: vt, Necesse est omnem patientiam esse virtutem: ergo, Aliquem virtutẽ esse patientiam est necesse. Contingens est aliquem medicum esse diuitem, ergo aliquẽ diuitem esse medicum contingit. Impossibile est omne animal esse hominem, ergo aliquem hominem esse animal est possibile. Vbi aduertendum est impossibile commutari impossibile. Aestimanda est modalium quantitas ex

modis

modis (vt dixi) nam potest particularis dici, quoad dictum, vt vocant, hoc est, quoad subiectum, quæ iuxta modum, est vniuersalis: vt necesse est aliquam stellam minorem esse sole. Contrà, quæ iuxta modum particularis est, secundum subiectum sæpe est vniuersalis: vt Possibile est mulierem linguam refrænare: Verum hæc ego, quarum admodum rarus est apud authores vsus, sicco pede prætereo, etiam si minimè nesciam, quot hinc subtilitates inter sophistas oriantur, & argumentationum gryphi inexplicabiles.

De Modalibus Propositionibus.

Carter. *Modalis porpositio est categorica impura, in qua accessit contingens, possibile, vel impossibile ponitur: vt, Necesse est hominem esse animal.*

Regula.

1 *Quantitas & qualitas modalium propositionum dependent ex signis, vt si necesse præponatur toti propositioni, erit vniuersalis affirmatiua, &c.*

2 *Eadem est vis copulæ in categoricis propositionibus puris, quæ est modi in modalibus, nimirum, quemadmodum dicitur categorica propositio affirmatiua vel negatiua, quando verbum affirmatur vel negatur, sic dicitur propositio modalis affirmatiua vel negatiua, quando modus affirmatur vel negatur, alioquin sequeretur contradicentes propositiones simul esse veras, vt docet Aristot.*

Negatio præponenda est modo, non verbo, in modalibus propositionibus.

Sensus modalium duplex: { Diuisus. / Compositus.

Sensus diuisus importat duo tempora: compositus, vnum tantùm tempus.

Modales propositiones opponuntur, æquipollent & conuertuntur, vt categoricæ puræ opponuntur, vt necesse & impossibile contrario modo: necesse & contingens non contradict. modo, &c.

In

In conuersione modalium propositionum, modi ipsi manent idem, nisi quando impossibile conuertitur, propositio enim cõuertens erit possibile: vt, Contingit hominem esse doctũ: propositio conuertens est. Doctũ esse hominem, est cõtingens, &c. Impossibile est omnem plantam esse Fraxinum, propositio conuertens. Aliquando Fraxinum esse plantam, est possibile.

Obiectio.

Impossibile est esse, est affirmatio, vt inquit Aristoteles: ergo, Impossibile non, non obtinet vim negationis.

Respons.

Impossibile est esse, est affirmatio secundum modũ & secũdum verbũ, nam negatio priuans non est negatio re vera, sed affirmatio, tamẽ impossibile admittitur pro negatione à dialecticis, nõ quòd verũ sit, sed tantùm docendi gratiâ. Faber.

Contingens triplex: { Necessarium. / Non necessarium. / Possibile.

Necessarium. { 1. Quod aliter non potest se habere. / 2. Quod vim infert. / 3. Sine quo non potest diu existere. / 4. Sine quo non potest bene esse.

Possibile duplex: { Actu. / Potentia.

Impossibile duplex: { Simpliciter. / Secundum quid.

Diuisio partium modalis propositionis.

Partes modalis duæ.

Modus dictus. { Necesse, possibile, &c. / Omne id quod est in modali propositione, præter modum.

De æquipollentia modalium propositionum.

AEquipol-

Aequipollent.
pur. Non possibile est nõ esse
pu. Nõ contingẽs est nõ esse
re. Impossibile est non esse
a. Necesse est esse.

Contra.
I. Non possibile est esse.
Li. Nõ cõtingẽs est esse
A. Impossibile est esse
ce. Necesse non esse.

Subalterna.

Contra dictoriæ.

Contra dictoriæ.

Aequipollent.
A. Possibile est esse.
Mi. Contingens est esse.
Bi. Nõ impossib. est esse.
mus. Nõ necess. est nõ esse.

Subcontra.
E. Possibile est non esse.
Den. Contingẽs est nõ esse.
Tu. Nõ impossib est nõ esse.
Li. Non necesse est esse.

E, verbum negat, I, quæ modum, nihil A, sed V, totum.

Expositio.

A. Omninò vniuersalem affirmatiuam.
E. Negatiuam de dicto.
I. Negatiuam de modo.
V. Totam negatiuam, & secundum modum, & secundum dictum.

} Significa

De Prædicatione.

Seton. PRædicatio est vera prædicabilis de suo subijcibili affirmatio.

Duplex est prædicatio: { Essentialis: / Accidentalis.

Præ

Prædicatio essentialis, est prædicatio, cuius alterum extremorum est de essentia alterius, vt Vitis est arbor.

Accidentalis est prædicatio, cuius neutrum extremum ad alterius essentiam attinet, vt Nero est tyrannus.

Propria prædicatio est recta, vbi superius de suo inferiori (recto loquendi ordine seruato) enunciatur: vt Sol est astrum.

Impropria verò est innaturalis, vbi inferius de superiori suo, aut æquale de æquali enunciatur. Hæc ad vsum Dialecticorum parum attinet, qui tantùm quæ propria sunt, recipiunt.

NVnc prædicationem (vt vocant) leuiter oportet perstringere. Quidam duplicem cõstituunt, vnam quinque prædicabilibus, alteram quatuor prædicatis propriam, de qua vide Aristotelem in topicis. Nos hic priorem tantùm attingimus, quæ ex Isagoge Porphirij colligitur, quæ nihil est aliud, quàm veræ & affirmatiuę propositionis species, vt ex eius finitione constat. Est enim vera affirmatio vniuersalis de subijcibili suo: vt Terentius est Comicus. Hanc in essentialem & accidentalem diuiduut. Essentialis est vbi genus aut differentia de specie, siue indiuiduo, vel species de indiuiduo, enunciatur: vt, Clementia est virtus: Animal est sensibile: Bucephalus est equus. Accidentalis verò est, vbi proprium aut accidens de subijcibili enunciatur: vt, Vulpes est gannibilis: Tigris est velox. Propria est prædicatio, vbi de suo inferiori superius aut de absoluto concretum infertur: vt, Camelus est animal: Nix est alba: mare est vastum: hæc, quòd naturam sequitur, meritò naturalis, & recta appellatur.

Aduerte

Aduerte quod diximus in contextu, propriam esse pr dicationem, quoties superius de inferiori infertur, esse intelligendum, scilicet superius ad significationem vel ad prædicationem: vt, Animal est hinnibile, pr pria est, quia hinnibile, licet significatione animali ferius, tamen quoad prædicationem superius est, q propriè de animali enunciatur. Animal autem de impropriè, id est contra loquendi rectum ordin Impropria dicitur vbi inferius de superiori, aut æqu de æquo, aut absolutum de concreto infertur, vt Me lum est aurum, animal est animal, vastus est mons quia ordinem naturæ inuertit, merito à logicis re tur. Denique tres sunt prædicationis interrogatio quæ, qualis & cuius, quibus, sicuti propositionis na exigit, respondemus: Vt percontanti, quæ, quali cuius sit hæc prædicatio. Fortitudo est virtus: resp demus, essentialem, propriam, & generalem de spe & ita de reliquis.

De Prædicatione.

Prædicatio duplex: { Prædicati. / Prædicabilis.

Regula.

Carter. 1 *Omnis propositio ducitur ab aliquo quatuor prædic rum, id est vel à definitione, genere, proprio, vel ab accide quod quidem verum est, si ordinatè si propriè, & affirma ducatur. Alioquin omnis quæstio non ducitur ab aliquo pr dicatorum.*

2 *Propositiones negatiuæ non dicuntur à prædicatis.*

3 *Omnia referuntur ad prædicatum definitionis refelle do, non confirmando. Nam quæ loca refellunt genus, pr prium, & accidens, eadem ipsa definitionem refellunt.*

Prædicatio quid?

Prædicatio est vera affirmatio alicuius prædicabilis de liquo subiecto.

Prædica

Prædicatio est duplex: { Essentialis. / Accidentalis.

Essentialis prædicatio est, quando genus prædicatur de specie, species de individuo, differentia de specie.

Accidentalis prædicatio est, quando prædicatum est vel proprium, vel accidens.

Prædicatio propria quid.

Propria prædicatio est, quando superius vel significatione, vel prædicatione, prædicatur de suo inferiore: vt propriũ superius est genere, prædicatione: licet significatione sit inferius.

AEqualis prædicatio duplex: { Significatione. / Voce.

AEqualis prædicatio voce, impropria est: vt homo est homo.

AEqualis prædicatio significatione est propria: vt, homo est risibilis.

Tres sunt interrogationes propositionis. { Quæ? / Qualis? / Cuius?

Quæ quærit vtrum propositio sit essentialis, vel accidentalis: Qualis, vtrum sit propria, vel impropria: Cuius, quæris vtrum sit generis de speciei de individuo, &c.

Si sit impropria prædicatio, neque est accidentalis, neque essentialis. Nam hæc postrema diuisio prædicationis, nominũ diuisio est, non rei.

De definitione.

HIc attexendæ sunt definitio, & diuisio: quibus ob affinitatem, descriptionem & partitionem adiungam. Seton.

Definitio igitur est, qua quid sit res explicatur, vt homo est animal rationale.

Constat propriè ex duabus partibus, genere & differentia.

Genus ſemper in eodem reperitur prædica-
mento cum definito. Quòd ſi differentiæ inue-
niri nequeant, earum vices proprium aut acci-
dens ſupplebunt. Vnde nonnihil ad definien-
dum conducit prædicabilium & prædica-
mentorum cognitio.

Obtinendum eſt, vt definitio cum definito
conuertatur: & idem prorſus ſonet, vt aperte
ſit, & vt quid ſit res, explicet.

Germana & eſſentialis dicitur definitio, quã-
do vera exprimitur differentia: Reliquæ rectiꝰ
deſcriptiones vocantur. Nam Etymologia in-
terpretatio, notatio, periphraſis, & huiuſmo-
non merentur definitionis nomen, licet ta-
magna ex parte referant.

Deſcriptio rẽ appoſitè explicat: vnde nõ abs-
accidẽtalis definitio à quibuſdã ſolet appellari.

DEfinitio & diuiſio, addito verbo, propoſitiones ſi-
unt, quo fit vt in hoc libro explicantur, verùm qui
meliùs intelligatur definitio, finienda priùs venit ety-
mologia, quam quidam nominis definitionem dicunt.
Etymologia eſt vera verbi ratio: vt, Sapientiæ amator,
pro philoſopho: quod viuum parit, pro viui paro. Ety-
mologiæ, ſimiles ſunt interpretatio, metaphora, expo-
ſitio, proportionalis explicatio, periphraſis, notatio,
& huius generis aliæ, quæ apud alios reperiuntur, quæ
omnia Rodolphus ſub nomine rei compræhẽdit. Nam
non ſunt definitiones, licet ita apud rhetores non rarò
dicantur. Interpretatio eſt dilucida aliqua nominis ex-
poſitio: vt, celeriter comedere pro tuburcinari: Meta-
phorica expoſitio eſt, vbi vox à genuina ſignificatione
ad non propriam transfertur: vt, Ver eſt anni pueritia.

Senectus

Senectus est vitæ occasus. Proportionalis, seu similitudinaria expositio fit ex mutua duorum anologia: vt scientia est in anima, quod oculus in corpore: vel mens in homine, quod Deus in mundo. Periphrasis est qualiscunque nominis circumlocutio, vt cùm eum ante quem portantur fasces dicimus, pro Consule. Notatio aliquem peculiari nomine exprimit: vt, Si dicas illum, qui se cubito emungit, pro tassamentario, qua de re consule Erasmum in copia sua. Etymologia vtimur cum in ipsa voce est controuersia. Primò enim excutienda est verbi vis, ne sermonis vitio obscuretur disputatio: vnde in initio constituendum, & velut pascis-cendum, qua significatione vobis velimus vti: ne de alijs rogati, de cæpis respondeamus, vt est in prouerbio. Nec solùm præstare debet dialecticus, vt diatriba vocibus æquiuocis, & ambiguis careat, sed etiam ne verborum obscuritas vllo modo concertantes disturbet. Ad quam rem conducunt imprimis cognitio phrasis & linguarum peritia, deinde, vt de nomine semel conuenit, statim (si opus sit) adhibenda est vt definitio. Volunt enim tum Plato, tum Cicero, vt omnis dissertio à definitionem sumat exordium, vt intelligatur quid sit de quo disputatur. Definitio igitur est qua, quid sit res, explicatur: vt, Homo est animal rationale: Animal est viuens sensibile, tales definitiones germanas & essentiales vocant. Nec aliud videtur, Definire, quàm rem intra fines naturæ suæ conclusam explicare. Vtilissimum ergo est, vt quicunque definire vellet aliquid, prius vniuersalem rei naturam & rationem interiùs & exteriùs lustratam habeat. Ad hanc rem nonnihil conducit exacta imprimis prædicabilium, & prædicamentorum cognitio. Nempe cùm omnis finitio propriè ex genere & differentia conficitur, primò omnium scire expedit, in quo prædicamẽto res illa reponitur, quæ definienda venit quã speciem vel definitũ vocamus: quo semel deprehẽso,

non erit difficile in eodem reperire genus definiti: repe-
to tandem genere, descendere oportet quasi per diuisio-
nem & ad eius differentias vtrinque (vt patet in superiori
libro) collocatas. Quarum altera cum genere adiuncta,
definiti naturam explicabit: vt si hominem definire vel-
les, facilè liquebit homine sis substantia continere; sub
eadem ergo erit & hominis genus, id animal est: anima-
lis autem differentiæ sunt, rationalis & irrationalis. Harũ
altera, nempe ea, que cum definito conuenit, cum genere
hominem complet, & definit: vt, Homo est animal ratio-
nale. Iam perfecta est germana definitio, cùm ex gene-
re & differentia constet. Quòd si quando veræ differen-
tiæ inueniri nequeant, earum in definiendo vice supple-
bunt proprium aut accidens: vt, Asinus est animal soli-
dis pedibus, auritum, fœcundum. Sunt autem in sum-
ma, secundum Agricolam tres rectè definiendi leges:
Prima, vt definitio neque plura, neque pauciora quàm
definitum complectatur, sed de quocunque vnum dici-
tur, dicatur & alterum: vt, Quicquid est homo, est ani-
mal rationale, & contra. Quicquid est animal rationale,
est homo: Altera vt quid sit res, hoc est, substantiam eius
explicet. Habent enim & accidentia, suam essentiã, id est,
substantiã. Tertia, vt aptè, hoc est, neq; ambiguis nomi-
nibus, neq; obscuris, aut ex longinquo deductis constet:
Adhibetur enim, vt ait Aristoteles sexto Topicorũ, cog-
noscendi gratia. Profuerit plurimùm ad hanc rem, notas
res atque explicatu faciles definire, quod si diligenter &
cum ratione fiat, paulatim & difficiliũ spes erit. Iuuabit
etiam crebras aliorum definitiones soluere, & rationem
singulorum verborum exigere, iudiciùmq; parare, & vsu
tractandæ rei viam nobis patefacere: vt, Ius est decretum
maioris potestatis, ad tuendum ciuitatis statum, ex æquo
& bono institutum. Ciuitas est multitudo collecta, ad
statum rerum tuendum per se sufficiens, quæ consensu
sit legum vitæq; coniuncta. Has definitiones ad vnguem
explicat

explicat Rodulphos, ego compendij causa relinquo, poterunt, qui volunt, ab eo petere. Descriptio est (vt idem Rodolphꝰ author est) quæ rem verbosiùs exprimit: nec in hoc adhibetur, vt, quid sit res indicet: sed vt, qualis sit, velut ob oculos inspiciendum ponat. Hæc crebrò poëtis nonnunquam oratoribus in vsu est: vt, eleganter apud Virgilium describitur fama: Fama malum, quo non aliud velocius vllam, &c. Et apud Ouidium, Solis regia: Regia Solis erat sublimibus alta columnis: Clara micante auro, flammaq́; imitante pyropo. Altera est descriptio, quam quidam accidentalem definitionem dicunt, propterea quod differentiam per proprium & accidens colligit: hæc appositè, hoc est, conuersim (vt loquuntur) rem explicat. Itaq́; non abs re sub definitione contineri solet.

De definitione.

Definitio est oratio, addita copula, quæ definiti substantiam explicat. Carter.

Regula.

Nulla definitio per se est oratio: sed dicitur oratio verbi, quod definitionem cum definito coniungit.

Definitio duplex est.

Rei. { Vera est & perfecta.
Nominis. { Tantùm nominis interpretatio est.

Quomodo definitio & descriptio conueniunt, & quomodo discrepant.

Definitio & descriptio præcipuè in hoc conueniunt, quod quemadmodũ definitio conuertitur cum definitio, sic descriptio cum descripto: Differunt, quod definitio explicat substantiam rei, descriptio qualitatem rei.

Conuenientiæ & discrepantiæ inter diuisionem & partitionem.

Diuisio & partitio conueniunt, quod tam diuisione quàm partitione vnum ducitur in multa. Differunt præcipuè in

hoc, quòd diuisum de suis speciebus verè enunciatur: totum integrale de suis partibus minimè.

Definitionis duæ sunt partes.

Genus, Differentia: } est { Prima pars definitionis. Posterior pars.

Genus est in eodem prædicamento cum specie.

Obiectio.

Scientia est in relatione, grammatica in qualitate, ergo. Genus & species non semper sunt in eodem prædicamento.

Respons.

Scientia quatenus refertur ad scibile, est in relatione, quatenus ad grammaticam, est in qualitate.

De legibus definitionis.

Tres definiendi leges: { Vt definitio & definitum conuertantur. Vt explicet substantiam rei. Vt breuis sit & aperta.

Etymologia, interpretatio, &c. possunt referri vel ad nomen rei, vel definitionem. Ad definitionem, quatenus vocem cuius est etymologia consideramus, &c. Ad nomen rei, quatenus subiectum consideramus.

Etymologia est vera verbi ratio: vt, ex humo factum, pro homine.

Interpretatio est dilucida nominis expositio: vt, Saxa frangere, pro molere.

Metaphore est translatio rerum verborumq; à genuina significatione ad non propriam: vt ætas, pro virile ætate.

Notatio est explicatio alicuius rei peculiari nomine, vt, qui se cubito emungit, pro salsamentario.

Periphrasis est circumlocutio nominis: vt, pro præceptore dicimus eum qui castigat pueros.

Diuisio descriptionis.

Descriptio duplex: { Poëtica. Dialectica.

In Poëtica descriptione maxima ex parte omittitur ge-

mus, si contrà fit in Dialectica descriptione.

Descriptio rem appositè explicat, id est. conuertitur cum descripto.

De diuisione.

POstquàm quid sit vnumquodque cognoscimus, proximum videtur, vt quotuplex sit, intelligamus. Diuisionis ergo locus, cuius est insignis vtilitas nos admonet, vt quid ipsa sit, paucis exequamur. Seton.

Diuisio est communioris in sua inferiora accommoda diductio.

Trifariam potest vnum in multa diduci, diuisione, partitione, & enumeratione, de quibus ordine dicam.

Quinque sunt diuisionis species.

Prima, quæ & perfectissima, est generis in species: vt, animal partim homo, partim brutum est.

Proxima, est generis in suas differentias: vt, Substantiarum hæc corporea, illa incorporea.

Tertia, subiecti in accidentia: vt, animalium, aliud sanum, aliud ægrum.

Quarta, accidentis in subiecta: vt, Feritas alia Leonis, alia Tigridis, alia cæterarũ beluarũ, &c.

Quinta denique, accidentis in accidentia: vt, Arborum quædam dulcia, quædam amara, quædam medium saporem tenent, &c.

Aliud, partim, hoc, & illud, & reliquæ sectionis notæ plerunque apud authores designant diuisionem.

Bona est diuisio, cùm omnia sua membra pariter diuisum æquant, & cùm diuisum non cum aliqua parte, sed cum omnibus simul captis conuertitur.

Obtinendum ne quid in hac desit, aut supersit: vt, definitione dictum est.

Postremò, debet vtràq; breuis esse, & aperta, vtpote quæ manifestationis gratiâ adhibentur.

Partitio est totius in partes discretio: vt, Cum ciuitatem in ædes, plateas, portas, mœnia, fossas, partiamur. Sit (inquit Fabius) diuisio rerum plurimum in singulas: partitio singularum in partes discretus ordo. Omnis diuisio finita est, & certa habet membra.

Partitio verò nonnunquam manca fit, & ex incertis, ne dicam infinitis partibus constans.

Diuisum de suis partibus veré enunciatur. Non autem partitio. Qui ergo hæc non distinguit, artem destruit.

Enumeratio est quoties multa, quæ vni alicui insunt, recensemus: vt, Cicero eloquens orator fuit, prudens senator, & grauis philosophus.

PRoxima est diuisio, cuius per necessaria est vtilitas, tum ad rei quæ diuiditur naturam demonstrandam, tum ad definiendum: quando definite nihil aliud est, quàm ex genere per differentias diuisio, in speciem descendere. Iuuat verò potissimùm diuidendi scientia, ad differendi orationisque copiam parandam. Eiusdem namque artificij est, vnum aliquod, quod multa ambitu suo complectitur, in partes spargere, & multa in vnum colligere,

colligere, ac quasi in angustum agere. Verùm trifariàm potest vnum in multa diduci, diuisione, partitione, & enumeratione. Diuisio est communioris in sua inferiora accommoda diductio: accommodã censeo, quando in omnes suas partes, & eas quidem certas fit sectio. Quinque sunt species diuisionis. Prima, quæ & perfectissima, est generis in suas species: vt Animal partim homo, partim brutum est: vel colorum, alius albus, alius niger, alius medius. Hic diuisum, genus est, scilicet animal: eius autem membra diuidentia, homo & brutum, species sunt animalis. Sic album & nigrum respectu coloris species sunt, licet alias ad substantiam collatæ, sint accidentia.

Proxima est generis in differentias suas, vt substantiatum, hæc corporea illa incorporea. Hìc extra diuisionem, membra ipsa sunt diuisiuæ differentiæ.

Tertia est subiecti in accidentia: vt, Animalium aliud sanum, aliud ægrum. Sanum & ægrum accidentia sunt, animal verò subiectum, vel susceptibile dicitur horum accidentium.

Quarta est accidentis in subiecta, vt, Astutia alia humana, alia lupina, &c. Hic è regione accidens in substantiam dirimitur. Nam astutia accidens est hominis, lupi, & vulpeculæ, &c.

Quinque denique accidentis in accidentia est sectio, vt febrium hæc acuta, illa lenta, hìc tum diuisum, tum membra sunt accidentia. Agricola censet omnem diuisionem esse generis in species, quod quidem negari non potest, cùm diuisum ad membra diuisionis refertur.

Nos tamen docendi gratia, simpliciter & citra mutuam inter se collationem ista tradidimus. Citius me assequuntur pueri, cum dico genus nunc in species, nunc in differentias, & accidentia diuidi, quàm si solùm dixero, in species diuidi posse. Boëtius, Faber, Melancthon, & non pauci alij putant nomen Polysemon admittere diuisionem: vt, Canum alius domesticus, alius marinus,

marinus, alius cœleſtis. At Rodolphus (cui ego aſſentior) negat id poſſe fieri. Sectionis notæ ſunt, hoc, aliud, partim, cùm geminantur: & apud Græcos, Men, & De: quæ crebrò apud authores deſignant diuiſionẽ, ſed non ſemper.

Bona eſt diuiſio, cùm omnia membra pariter æquant diuiſum: vt, prædictis diuiſionibus liquet, & non cum vna aliqua parte ſeorſum, ſed cum omnibus ſimul captis conuertitur. Intelligimus diuiſum in ipſis membris quũ opus fuerit: verùm ampliſsimus rixandi campus habetur, quando ſubiectum, aut accidens in accidentia ſectatur. Nam in huiuſmodi imperfectionibus diuiſionibus, videntur mẽbra eſſe latiora quàm diuiſum: vt, ſi dicam, Homo alius albus, alius niger, alius medio colore. Si dixeris, hic diuiſum addendum eſſe partibus, ſtatim clamitabunt Sophiſtę, mutatam eſſe faciem diuiſionis, cùm homo albus non ſit accidens. Hic ergo idem reſpondendum puto, quod in elegantijs Valla: nimirum poſſe aliquando aliquid intelligi, quod non licet exprimere. Nam in hoc Saluſtiano. Perijt fame, morte omniũ peſſima, ſubauditur mortium, quæ vox exprimi non debet. Et ita apud Ciceronem. Putabam te interrogaſſe Pompei, vnùmne eſſet cœlum, an innumerabilia. Intelligimus cœla, quod verbum abſurdum videbitur, ſi eloquaris. Obtinendum eſt, ne quid in diuiſione ſuperſit, ne quid deſit: vt, de definitione dictum iam eſt, poſtrema debet vtraque breuis, & aperta eſſe. Nam turpe eſt (vt ait Quintilianus) id obſcurum eſſe. quod in eum ſolum vſum adhibetur, ne ſint cætera obſcura.

Partitio eſt totius in partes diſcretio. Cicero propriè ſcripſit partitionem vocari, cùm totum quaſi in membra, non in ſpecies diſcerpitur, vt ſi corpus partiaris in caput, thoracem, ventrem, manus, pedes: aut Domum in fundamentum, parietes, & tecta. Sit, inquit Fabius, Diuiſio rerum plurium in ſingulas: Partitio verò ſingularum

rum in partes discretus ordo, & recta quædam collatio, prioribus sequentia connectens. Idem Latinè sonant Diuisio & Partitio. At qui hæc non distinguit, artem destruit, vt ait ille. Omnis deuisio finita est, & certa habet membra. Partitio fit nonnunquam manca, & ex incertis, ne dicam infinitis partibus constans, quo fit vt credam speciem in indiuidua non diuidi propriè, sed partiri potius: quanquam rhetores non admodum inter hæc distinguere solent.

Enumeratio, quoties multa quæ vni alicui insunt, recensem⁹, vt cum dico: Cicero fuit eloquens orator, prudens senator, & grauis philosophus: hæc inter dialecticos rarissimè habet locum. Nunc quoniam cùm Definitio, tum Diuisio ex omnibus penè locis ducuntur, necessum hîc habeo, locorum diuisionem, quæ apud Rodolphum habetur, subijcere, & quid quæq; sunt breuiter, & rudi Minerua aperire.

Locorum tractatio, vt ordo postulat, in alium locum dilatus, quartum librum constituet.

De diuisione.

POstquam quid sit vnumquodque cognoscimus, &c. Exordiũ sumendum est, à definitione, si res proposita obscura tantum sit: sin verò obsura & multiplex, à diuisione. Carter.

Ad quot vtilis est diuidendi ratio.

Ratio diuidendi vtilis ad tria: ad
- Cognoscendum diuisum.
- Aptè definiendum.
- Disserendi copiam.

Deuisio quid.

Diuisio est communioris, id est, omnis diuisio est generis in species, per differentias diuisiuas.

Diuisio duplex.

Nominis, Rei, vt,
- Hominum, alij sunt viuẽtes, alij mortui.
- Animalium, aliud homo, aliud brutum.

Regula:

Regula.

A diuiſione rei argumentum ſumitur affirmatiuè & negatiuè: A diuiſione verò nominis non ſumitur, quia alterum membrum eſt terminus diminuens.

Vnum diducitur in multa tribus modis.
- Diuiſione.
- Partitione.
- Enumeratione.

Quinque diuiſionis ſpecies.
- Generis in ſpecies.
- Generis in differentias.
- Subiecti in accidentia.
- Accidentis in ſubiecta.
- Accidentis in accidentia.

Regula.

1 *Si diuiſum intelligatur in ſuis membris diuidentibus, tum omnis diuiſio eſt generis in ſpecies. Sin autem conſiderantur abſque vlla collatione, tum ſunt diuiſionis ſpecies.*

2 *Quando diuiditur æquiuocum æquiuocans in æquiuoca æquiuocata, vt, Canum alius domeſticus, alius marinus, alius cæleſtis, eſt enumeratio tantùm.*

3 *Quando ima ſpecies diuiditur in ſua indiuidua, partim eſt partitio, partim diuiſio: partitio, quatenus non eſt aliquis certus numerus indiuiduorum alicuius ſpeciei: diuiſio, quatenus ſpecies, verè prædicatur de ſuis indiuiduis.*

De legibus diuiſionis.

Tres leges diuiſionis.
- Vt diuiſum cum omnibus membris diuidentibus conuertatur, & non cum vno aliquo.
- Nihil debet eſſe ſuperfluum, aut parum explicatum in definitione.
- Vt breuis ſit & aperta.

Diſcrepantiæ inter diuiſionem & partitionem.

1 *Diuiſio eſt generis in ſpecies: partitio eſt totius in partes.*

2 *Diuiſionis certæ ſunt ſpecies: partitionis ſunt infinita partes nobis, licet naturâ ſunt finitæ.*

3 *Diuiſum*

3 *Diuisum prædicatur de suis membris diuidentibus: totum integrale non prædicatur de suis partibus, vt virtus de morali virtute, & de intellectiua. Corpus, quod est totum integrale non prædicatur de capite, brachio, &c.*

Obiectio.

Totum similare prædicatur de suis partibus: vt, vnaquæq; pars aquæ est aqua.

Respons.

Nomen totius similaris prædicatur de parte: ipsum tamen totum non prædicatur: neque aqua prædicatur, vt genus, de parte aquæ.

Enumeratio est quoties multa vni alicui attribuuntur: vt, Hector vir fortis, in bello, consilio pollens, & Græcorum principum euersor.

Definitio per locos generales ducta. Seton.

HOmo est animal rationale. *A differẽtij*

Leo quadrupes est rugibilis. *A proprijs.*

Homo est, qui capite, humeris, pectore, ventre, manibus, pedibúsque constat. *A toto.*

Terra est pars mundi infima. *A partibus.*

Prudens est vir prudentiâ præditus, *A coniugat*

Sturnus auis est nigra, albis distincta maculis. *Ab adiacen tibus.*

Tyrannus est, qui vnus rerum potitur, & ius ex arbitrio suo dicit, *Ab actibus*

Timiditas est impotentia, ceruo, damæ, lepori, paucísque alijs naturalis. *A subiecto.*

Ceruisia est potus ex aqua, hordeo, lupulóq; factus. *A materia.*

Triangulus est figura habens tres angulos duobus rectis æquales. *A forma.*

Statua est imago sculptoris manu effecta. *Ab efficien*

f fine. Rhetorica est benè dicendi scientia.

b effectis. Ædificator est, qui domus, templa, ædificia potest erigere.

f destinato. Homo est animal, cuius vsui cætera omnia sunt animalia.

f loco. Triarij sunt milites in postrema acie collocati.

f tempore. Amigdalus arbor est, quæ primo omnium floret.

f connexis. Vxor est fœmina viro maritata.

b antecedentibus. Cædes est mors violenta, iurgium, odium, inuidiam, contumeliam, iniuriam plerunque sequens.

b adiunctis. Meretrix est, quæ cultui corporis voluptatique studet.

f consequentibus. Furere est, non cognoscere homines, non leges, non senatum, non ciuitates, & corpus suum cruentare.

f pronunciatis. Iustitia est virtus, quæ ex sententia Ciceronis, vnicuique sua tribuit.

f comparato. Lynx auis est columba minor, pedib⁹ vtrinque in binos digitos scissis.

f similitudine. Paterfamilias est, qui ita præest familiæ, vt præceptor discipulis.

f contrarijs. Virtus est vitium fugere.

f priuatiuis. Obliuio est scientiæ amissio.

f relatiuis. Pater est qui liberos habet.

f dissentaneis. Virtus est placitis abstinuisse bonis.

POtest quandoque definitio ex duobus aut pluribus locis duci, sed nomen ex eo habet, qui est manifestior.

ſtior. Hæc ex quatuor diuerſis locis eſt petita. Bubo auis eſt nocturna, à boum mugitu dicta: Vncunguis carnivora, aquilam magnitudine referens. Nonnulli fortaſsis quaſdam ex his, deſcriptiones, libentiùs quàm definitiones vocarent. Verum Agricola, quem in his rebus libentius imitabor, tales appellat definitiones: non tam fortaſſe quòd rei eſſentiam, quàm rem ipſam conuerſim explicant. Apud quem (quantum ad inuentionem attinet) definitio & deſcriptio vnum eundemque locũ conſtituunt, niſi poëtarum deſcriptionem intelligas cum qua nihil eſt nobis commercij. Definiendi munus magni & excellentis viri eſt, qui non ſolam vniuerſalem definiendæ rei naturam, ſed & alia plurima, quę eam circumſtant, percipit. Neque quicquam aliam æquè acrem à tardo, doctum ab indocto diſtinguit, atque definiendi peritia: quo magis conuenit, vt crebrò definitionibus tenelli animi exerceantur. Supereſt modò, vt diuiſio etiam per locos ducatur, atque hîc Rodolphi, viri eruditiſsimi, exempla adducam, quem nollem vlla pacto ſua fraudari laude.

Diuiſio per Locos.

AC quoniam perfectæ differentiæ origo ex forma eſt, inde ordiamur. Seton.

Corporum, aliud animatum, aliud expers animæ. *A forma.*

Arborum, aliæ ex ſemine ſunt, aliæ ſponte naſcuntur. *A materia.*

Feritas alia ſerpentis, alia auis, alia reliquarum belluarum eſt. *A ſubiecta.*

Animalium, aliud manſuetum, alium ferum. *Ab adiacentibus.*

Hominum, alius ſtudio, alius lucro, alius voluptati operam dat. *Ab actibus.*

Anima-

b efficientibus. Animalium, aliud parentis efficacia, aliud putrefactione gignitur.

b effectis. Animalia quædam fœtum, quædam ouum, quædam vermem pariunt.

destinatis. Rerum domesticarum, aliæ ad necessitatem, aliæ ad voluptatem, aliæ ad vsum pertinent.

fine. Opum parandarum gratia, alij iustam nauant operã, alij fœnerantur, alij vi rapiunt, alij fraude subducunt.

loco. Animalia hæc terrâ, illa vero mari degunt.

tempore. Flores aut Hyberni sunt, aut verni, aut æstiui, aut autumnales.

connexis. Homines, partim serui sunt, partim domini, partim neutrum.

contrariis. Musicorum, quidam literas sciunt, quidam ignorant.

pronunciatis. Quidam homines laudati sunt, quidam vituperati, quidam silentio latent.

comparatis. Populares, quidam infra regem sunt opibus, quidam pares, quidam superiores sunt.

similitudine. Aliorum vitæ propositum industria formicam imitatur, aliorũ segnities similis est muscis.

NOmen rei, oppositæ, & dissentaneæ, prorsus alienæ sunt à diuidendi ratione. Præterea absurdum esset, vt vna diuisio ex duobus locis ducatur, quod in definitione none est rarum. Nunc restat, vt exerceant se pueri multis, tum definitionum, tum diuisionum exemplis. Nulla enim ars citra vsum potest percipi: tantum abest vt exactè definire, & rectè diuidere quis possit, nisi prius eius rei sibi vsum fecerit. Ex his, definitionq

tione & diuisione dico, omnis ferè nascitur disputatio, & argumenta tanquam ex fonte deriuantur. Atque hæc de Categoricis dicta sufficiant.

Definitio ducta per locos generales.

OMnis definitio ducitur ab eo loco, à quo id quod supplet locum differentiæ ducitur. Carter.

Nulla definitio ducitur à genere, quia nulla constat ex genere solùm.

Dialectica est differendi ars.

Lineæ est longitudo, latitudine & profunditate carens.

De Hypothetica propositione.

HYpothetica propositio est, quæ duas categoricas cum nota hypothetica in se complectitur: vt, Temperantia est virtus, & intemperantia est vitium. Seton.

Diuidi potest (vt simplex) in veram & falsam: deinde in affirmatiuam & negatiuam.

Quinque numerantur hypotheticæ species.

- Conditionalis.
- Copulatiua.
- Disiunctiua.
- Causalis.
- Temporalis.

Conditionalis est, vbi geminæ Categoricæ conditionali nota iunguntur.

Copulatiua, vbi nota copulationis categoricas coniungit: atque ita finiendæ sunt reliquæ species.

Conditionalis vera est, vbi antecedens probat consequens, aliás falsa.

Copulatiua est vera, cuius vtraq; pars est vera, vt iustitia est virtus, & fraus est scelus.

Falsa, si altera pars sit falsa: vt, Homo est rationalis, & homo est immortalis.

Disiunctiua è regione est vera, si altera pars sit vera: vt, Terra minor est sole, aut mentiuntur philosophi.

Falsa, vbi vtraque pars sit falsa: vt, Argentum præstat auto, vel literæ virtuti sunt præponendæ.

Causalis similis est conditionali, Nam vera est tantùm, quando pars posterior per priorem probatur: vt, Quia homo est capax rationis, est risibilis, Denique quod ad veritatem spectat, idem de temporali est sentiendum.

Hæ etenim sunt veræ, Dum quis currit, mouetur: Dum sis probus, es amandus.

Non autem hæ, Dum bibis, peccas: Dum scribis, ludis. Quoniam prior pars non probat secundum. Nullũ agnoscunt hypotheticæ cõuersionem, nec oppositionem præter contradictiõẽ, præposita negatione toti propositioni.

Copulatiua vniuersalitatem, disiunctiua particularitatem quandam præ se fert, quo fit, vt inuicem contradicant, vbi partes sunt oppositæ. Bifariam sumi potest, interdum, tum copulationis, tum disiunctionis nota: illa complexim aut sigillatim, hæc disiunctiuè aut copulatim.

Omit-

Omittitur nonnunquam nodus venustatis gratia, qui tamen, licet non exprimatur, intelligi debet.

TAndem ad hypotheticam enuntiationem ventum est, quam multò compendiosius, quàm alteram absoluemus. Nam de hypotheticis facilè iudicabit is, qui categoricorum naturam probè norit. Nam aliud non est hypothetica enunciatio, quàm duæ confusæ categoricæ. Diuiditur hæc vt simplex in veram & falsam, iterum in affirmatiuam & negatiuam: quæ omnia non in verbum, sed quatenus sunt hypotheticæ in connexionem, hoc est, in notam hypotheticam incumbũt. Notas voco omnes coniunctiones (quas dynameis grammatici dicunt) & aduerbia temporis, loci, similitudinis, comparationis, & similia, vt, si, &, nec, el, aut, quia, dum, tam, quando, æquè, &c. Pro diuersiate harum, distinguuntur species hypotheticarum: sed ipse breuitatis causa, eas tantùm quæ præcipuæ habentur explicabo. Hæ quinque sunt, conditionalis, copulatiua, disiunctiua, causalis, temporalis. Quanquam duæ vltimæ argumentationum formæ, magis quàm species censendæ sunt. Ad has reduci possunt, quæ reliquæ sunt. In conditionali respicere oportet conditionem. Nam vera non est, nisi prima propositio secundam probet, hoc est, ex necessitate inferat: vt, Si præcepta Dei seruaueris, saluus eris: Si parentes oderis, es improbus. Hæ falsæ sunt. Si non es monachus non es pius: Si vxor sit formosa, est honesta, licet fortasse partes sunt veræ. Et hæc vera est, quãuis falsæ sint partes. Si equus volabit, erit alatus. Copulatiua non est vera nisi vtraque pars pariter sit vera: vt, Hortensius fuit vir eloquens, & singulari memoria præditus. Falsa, vbi vna pars est falsa: vt, Alexander fuit potentissimus, & sobrius: hanc, quia nullam habet in se conditionem, quidam ab hypotheticis reijciunt. Disiunctiua è

contrario vero eſt, cuius vna pars eſt vera: vt, Fraus eſt licita, vel mercatores delinquunt. Falſa non eſt, niſi vbi vtraque pars ſimul falſa fuerit: vt, Scurrarum vita eſt honeſta, vel nemo auaro fœlicior: Cauſalis & temporalis, conditionalis naturam imitantur. Falſę enim ſunt niſi prior propoſitio alteram neceſſariò probauerit. Prioris exemplum: Dies eſt, quia ſol eſt in noſtro Horizonte. Poſterioris exemplum: Dum quis viuit, ſpirat: dum quis cernit, oculos habet. Nec refert vtra pars in his præponatur: vt, Nox eſt nobis, dum ſol eſt in altero hemiſphærio. Sunt hæc omnia de hypotheticis affirmatiuis intelligenda. Non conuertuntur hypotheticæ, nec oppoſitionem habent, niſi contradictionem, quum toti propoſitioni præponitur negatio, vel auertitur præpoſita: vt, Si vis ad vitam ingredi, ſeruanda ſunt mandata. Contradictio eſt, Non ſi vis ad vitam ingredi, ſeruanda ſunt mandata. Non dum apud Antipodes eſt ſol, nobis nox eſt. Contradictio, Dum apud Antipodes eſt ſol, nox bis nox eſt: qui modus faciendi contradictionem generalis eſt etiam in categoricis: vt, Omnis auaris eſt miſer. Nemo odit ſeipſum, non nemo odit ſeipſum: & ita de reliquis. Omittitur interdum nota, venuſtatis cauſâ: vt, Liberali ingenio prodeſt lenitas, prauo nocet. Pauperi deſunt multa, auaro omnia. Præſente præceptore, auſcultant diſcipuli. Optare potes quæ velis, conſequi quæ velis non potes. Omnis copulatiua participare videtur vniuerſalitatem, & omnis diſiunctiua particularitatem. Itaque ſunt qui tradunt copulatiuam contradicere diſiũctiuæ, vbi partes ſunt oppoſitæ: vt, Scipio Hannibalem vicit, deleuitq; Carthaginem. Non vicit Hannibalem Scipio, vel Carthaginem non deleuit: rurſum. Nullus poëta doctior eſt Homero, vel nullus antiquior. Eſt, aliquis poëta doctior, & antiquior Homero. Eſt porrò attendendum, nodum copulatiuum poſſe bifariàm accipi aliquando, aut complexim, aut ſigillatim: vt, Omnis noſtra

ſtra vis in animo & corpore ſita eſt. Si (Et) capiatur complexim, vera & categorica eſt. Si ſigillatim, eſt copulatiua falſa, ſignificat enim omnem vim in animo eſſe, & itidem omnem eſſe in corpore: vtrunq; eſt falſum. Huius generis ſunt. Lac & piſcis ſunt venenum. Duo & tria ſunt quinque: Anima & caro vnus eſt homo: Argumentatio eſt antecedens, & conſequens & alia ſimilia. Diſiunctionis etiam nodus nunc diſiunctiuè, nunc copulatim capitur: vt, Omne animal aut homo eſt, aut brutum. Si ſumatur (aut) diſiunctiuè, eſt falſa propoſitio. Nempe deſignat omne animal eſſe hominem tantùm, vel omne animal eſſe brutum. Si nota copulatim accipiatur, deſignat hominem & brutum pariter inter ſe, omne animal complecti. Multæ ſunt huius generis propoſitiones: quas hîc repetere magis eſſet longum quàm neceſſarium.

De definitione hypotheticæ propoſitionis dictum eſt priùs.

Secundi libri finis.

LIBER TERTIVS.

De Argumentatione.

SVmmus huius artis copus, ad quem omnia diriguntur, eſt argumentatio. Cui explicandæ tertium librum deſtinauimus.

Primùm ergo quid argumentatio, deinde quotuplex ſit, poſtremò quæ ei affinia ſunt demonſtrandũ eſt: qui ordo ſuprà á nobis eſt ſeruatus.

Argumentatio est propositionum ad illatiuam notam connexio: vt Chremes fuit ebrius, ergo futilis.

Tria sunt in argumentatione notanda: Antecedens, nota, & consequens.

Antecedens est prior pars argumentationis, notam præcedens.

Consequens verò posterior, eandem subsequens.

Nota denique velut nodus quidam est, ipsas res connectens: vt Catilina fuit proditor patriæ: ergo meritò Roma expulsus.

Hîc antecedens, Catilina fuit proditor patriæ: ergo, nota: meritò Roma expulsus, consequens.

Antecedens quandoque in duas secatur partes. Priorem vocant maiorem, alteram minorem, de quibus suo loco dicemus.

Argumentū est probabile, inuentū ad faciendam fidem de re aliqua: alii mediū vocant.

Argumentatio in bonam & malam consumitur.

Bona est cuius antecedens necessariò infert consequens: vt cernit, ergo oculos habet.

Mala est, cuius antecedens, aut non omnino, aut non ex necessitate probat consequens: vt, Attalus fuit diues, ergo liberalis.

QVoniam in primo libro terminum in complexum, ac in secnndo propositionem explicuimus, postu-

lat

lat ordo, vt in hoc tertio libello illustretur argumentatio, qua nihil in tota dialectica spatiosius, amplius aut maius. Quemadmodum enim ab exiguis fontibus orta flumina augescunt spatio, & in immensum crescunt, ita & omnis scientia à paruis principijs initium faciens, latius inde emanat, & progressu ad maiora euagatur tandemque in amplissimam immensitatem expatiatur. Argumentatio est propositionum ad illatiuam notam connexio: vel, vt alijs placet. Oratio qua quis rei, de qua dicit, fidem facere conatur: vt, Nero fuit tyrannus, ergo indignus imperio. Hæc non aliter ex pronũciatis, quàm ex terminis pronunciatũ componitur. Et vt in hoc subiectum, copula, & prædicatum, sic tria quoque notanda sunt in omni argumentatione, antecedens, nota, & consequens. Antecedens est, quicquid notam antecedit. Consequens, quod notam sequitur: Nota, vtriusque nodus est. Vt Lucretia seipsam interfecit: ergo fuit homicidij rea. Antecedens est, Lucretia seipsam interfecit: ergo, nota: fuit homicidij rea, consequens. Antecedentis, quandòque duæ sunt partes, maior & minor: de quibus suo loco plura dicemus. Antecedens, ratio, propositumque dicitur. Consequens, intentio, conclusio, illatio, complexio, connexio, sequens, & thema appellatur.

Notæ sunt, ergo, ideo, igitur, proinde, itaque, & si quę sunt huiusmodi. Totam autem vtriusque connexionem, argumentationem, ratiocinium, sequelam, consequutionem, vulgò consequentiam: Cicero conclusionem dicit. Argumentum vocant alij medium, alius minùs rectè, antecedens. Consequentiarum hæc bona, illa mala. Bona est, cuius antecedens non potest esse verum, nisi etiam consequens vnà sit verum: vt nullum regnum scelere partum, est diuturnum: ergo nec Philippi Macedonis regnum est diuturnum. Mala est, cuius Antecedens potest esse verum, consequenti

existente falso : vt, Pulegium est medicamentum : ergo non est nutrimentum. Non defuêre qui bonam in geminam speciem diuiserunt, alteram à materia, alteram à forma nominantes : & rursum, quam materialem vocant, in aliquot species, quas hîc repetere longiùs esset, opinor, quàm vtile.

ANNOTATIONES P. CARTERI in tertium Librum Dialecticæ Ioannis Setoni.

arter. *Liber tertius inscribitur de argumentatione, quia argumentari est finis totius Dialectices.*

Discrimen inter Argumentationem & Argumentum.

ARgumentatio & argumentum in hoc differunt, quòd argumentatio est argumenti per orationem explicatio. Nam argumentatio complectitur argumentum, probans cũ conclusione quam probat.

Argumentatio quid.

Argumentatio est ratio concludendi vnam propositionem per alteram, per aliquam coniunctionem illatiuam : vt, Iustitia est virtus, ergo est laudabilis.

Argumentum est ratio, quæ rei dubiæ facit fidem. Argumentũ dicitur medium, quia tota vis argumentationis pendet ex medio.

Fidem facimus dupliciter.

Per notiora naturæ, } *Syllogismo.*
Per notiora nobis, } *Inductione.*

Antecedens in syllogismo tantùm, in duas secatur partes, quæ Maior & minor dicuntur.

Argumentatio bona bifariàm dicitur. { *Ex forma.* / *Ex materia.*

Argumentatio bona ex forma dicitur, & non ex materia, quando

quando ſit recta diſpoſitio terminorum, licet propoſitiones ipſe ſunt falſæ.

Argumentatio bona ex materia dicitur, quando propoſitiones vitæ ſunt ex quibus fit argumentatio, tamen diſpoſitio illarum mala eſt.

Argumentationum aliæ bonæ, aliæ malæ.

Hæc Setoni diuiſio eſt nominis diuiſio, non rei.

Quatuor ſunt argumentationis formæ.

Syllogiſmus.
Inductio.
Enthymema.
& exemplum.

Enthymema ad ſyllogiſmum, Exemplum ad inductionem referunt: Ariſtoteles illud rhetoricum ſyllogiſmum, hoc rhetoricam inductionem nominat.

Syllogiſmus eſt oratio, in qua ex duabus præmiſſis conceſſis, neceſſario per conceſſas infertur concluſio: vt,

Omnis ars alit artificem,
Pictura eſt ars: ergo,
Alit artificem.
} Ars.

Tres ſunt in omni ſyllogiſmo enuntiationes: maior & minor propoſitio nodum præcedentes, ac eundem ſequens concluſio.

Tres ſunt etiam ſimplices voces in ſyllogiſmis, maior, minor, & media: doctis extrema nominantur.

Maius

Maius extremum, eſt quod in maiori propoſitione ſumitur cum medio.

Minus extremum, quod in minore propoſitione cum medio ſumitur.

Medium verò dicitur, quod in vtraque præmiſſa capitur.

Materia ſyllogiſmorum ipſa ſunt Axiomata.

Forma eſt Axiomaton diſpoſitio.

Modus eſt pronunciatorum quantitatis & qualitatis ratio.

Figura eſt certa debitáque diſpoſitio medij.

Eu duo prima tibi numerat, totidémque ſecunda:
Vltima quæ reſtat, retinet ſex verba, figura.

Medij diſpoſitio.

Præcedit copulam prima, medium ſequiturq̃:
Aſt bis præcedit terna, ſequitúrque ſecunda.
Præmiſſæ medium maiorq̃, minorq̃ capeſſunt:
Hoc tamen vt Scillam ſemper concluſio vitat.

Argumentatio bona quatuor ſub ſe ſpecies continet. Syllogiſmum, inductionem, enthymema & exemplum: Duæ priores perfectæ ſunt, & ſecundum philoſophum, dialecticis propriæ. Duæ reliquæ imperfectæ, captioſæ, & poëtis familiariores. Syllogiſmus eſt oratio, in qua conceſsis Maiore & minore, neceſſariò per cas ſequiter Concluſio: Syllogiſmus Ratiocinatio dicitur à Cicerone: ab alijs Collectio. Maior & minor propoſitio, quia præcedunt nodum, præmiſſæ appellantur. Concluſio ex præmiſsis inducitur. Quæ partes variè à varijs nominantur, vt hîc patet.

Syllo-

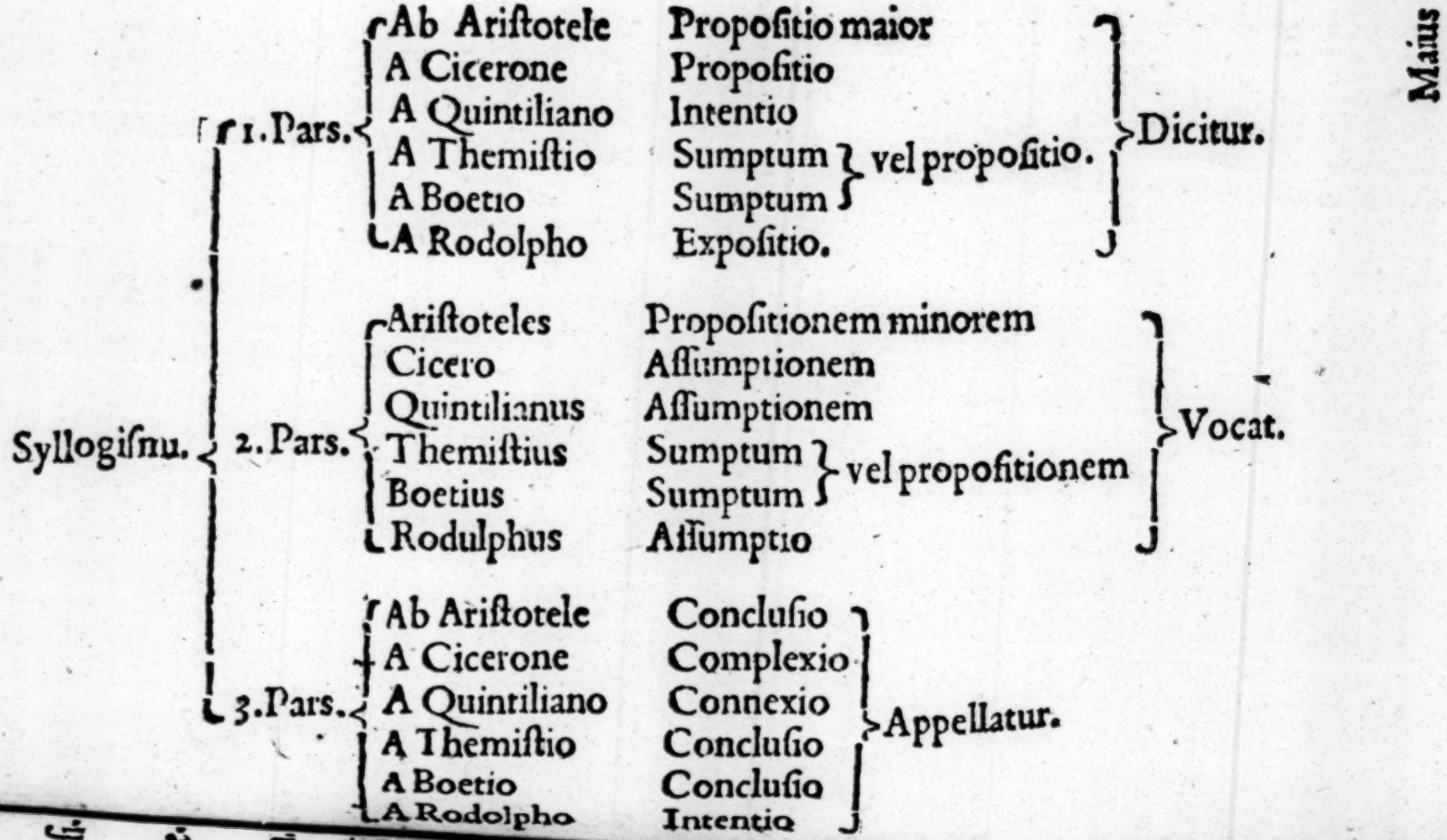
Maius
Syllogismu.
1. Pars.
Ab Aristotele
A Cicerone
A Quintiliano
A Themistio
A Boetio
A Rodolpho
Propositio maior
Propositio
Intentio
Sumptum
Sumptum
Expositio.
vel propositio.
Dicitur.
2. Pars.
Aristoteles
Cicero
Quintilianus
Themistius
Boetius
Rodulphus
Propositionem minorem
Assumptionem
Assumptionem
Sumptum
Sumptum
Assumptio
vel propositionem
Vocat.
3. Pars.
Ab Aristotele
A Cicerone
A Quintiliano
A Themistio
A Boetio
A Rodolpho
Conclusio
Complexio
Connexio
Conclusio
Conclusio
Intentio
Appellatur.

Maius, minus, & medium extremum, vulgò termini & extremitates nominantur. Maius extremum sumitur cum medio in maiore propositione: Minus in minore sumitur cum medio. Maior in conclusione prædicatur: Minus subijcitur: Medium in vtraque præmissa capitur, nec vnquam ingreditur conclusionem. Notandæ sunt in syllogismo, materia, & forma. Ad formam spectat modus, & figura. Modi sunt quatuordecim, & tres figuræ, vt docent versiculi.

Bis duo prima tibi numerat, &c.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio: integri habentur,
Ad quos ducuntur reliqui, cùm perficiuntur:
Cælare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti.
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

Addunt alij quinque alios modos primæ figuræ, quos vocant indirectos, quòd in conclusione maius extremum minori subijcitur, cùm contrà fit in reliquis. Varietas figurarum ex medio prouenit, quandoquidem medium, in prima figura est subiectum in maiore, & prædicatum in minore. In secunda bis prædicatur medium, in tertia verò medium bis subijcitur, id est, in vtraque præmissa, vt versus indicant.

Præcedit copulam, &c. Medium (vt distichon indicat) non ingreditur conclusionem. Præmissa medium, &c. Conclusio igitur ex maiore & minore extremis cōflatur, quæ directa vocatur, quoties maius extremum de minore prædicatur. Præterea Conclusio cogitatione est prima syllogismi pars. Maior, hoc est eius ratio, vel causa, secunda: & Minor, vltima. Verùm priusquam syllogismum absoluam, docendi sunt pueri, quo pacto sese inter argumentandum gerant.

De disputatione.

Disputatio est aliquorum de re controuersa argumentosa conflictatio: in hoc latens veritas diligenti examine discutitur. Quippe vt in arbore putanda segmenta reijcimus, ita in dissertione, concisis falsis & ambiguis,

biguis,ad vera & indubitata ſenſim peruenitur. In omni autem diſputatione debet eſſe, qui ratiocinia proponat, & qui ei ad illa reſpondeat: alter oppugnator, alter propugnator appellatur. Illi inuentio præcipuè, huic iudicium ſemper ob oculos eſt ponendum. Alter argumentis ſeu gladio proſcindere, ferire, penetrare conetur. Alter dialecticæ iudicio, velut clypeo quodam, ictus declinabit, vitabitque, petitionis impetum franget, irruenti reſiſtet,ſeſeque illæſum, & intactum tuebitur, hoc eſt, veritati, ſeu ſacræ anchoræ adhærebit. Non licet vni eidemq; incepta ſemel diſſertione, nunc opponentem, nunc reſpondentem agere,velut imperitigrammaticaſtri, qui ob imperitiam alternatim quæſtiones agitant.Imo dialecticorum eſt obnixè inuicem ratiocinandi formam ſeruare, ne diſputantium vices vllo modo confundantur.

Diſputantis officium.

Diſputantis officium eſt priùs meditari quod proponat, ſcopumque aliquem in animo præfixum habere,quo (ſi poſsit) denſo argumentationum agmine aduerſarium impellat. Huc rationes ſuas omnes dirigat nec vllam ſinat anſam arripere ad alia deflectendi, obſtruat viam aufugienti, & angulos quærentem reuocet, retrahatque,& quaſi vallo quodam vndiq; obſiſtat, ne quoquo pacto refugium inueniat, aut è caſsibus elabatur. Facilè autem tergiuerſabitur antagoniſta, ſeſeque è faucibus eripiet, ſi multa ſimul,& turbato ordine proponamus, aut ſi argumentationem abſq; forma & vinculis proferamus. Vrgeat ergo diſputator anguſtè, vt ad totam connexionem, aut ad eius partes reſpondeat, non perplexè,ſed clarè,& certa cum aſſeueratione. Reſponſum animo verſet, num conſonum & idoneum ſit, aut ſecus: deinde quale ſit, argumento aliquo impugnet. Si ſequela denegabitur, argumentationis, formam allegabimus. Sin propoſitum, aut eius pars negetur ab aduerſario, nouo medio confirmetur, donec tandem

tandem veniamus ad aliquid quod certum sit, taleque negare id aduersarius non possit. Si quid elargiatur, ex ipso aliud colligendum est, deinde ex iam collectio rursus aliud inferendum, & ex illo denique aliud, donec tandem ad primum illud perueniamus quod reliquarum argumentationũ serie conati sumus asserere: quod profecto arduum non erit, si in vtranque partem, hoc est ad confirmandum, infirmandumque accedamus instructi. Argumenta dabunt loci, quæ (vt præmoni) argumentationis speciem sunt colligenda, atque ita decenti ordine obijcienda, quoad voti compotes simus vel donec resoluendus sit aduersarius, & nostro arbitrio quasi è compedibus emittendus: id quod tum plerùmque fieri solet, cùm seu captiuus in laqueos ducitur, vt rationem missam facere, à digniore alique, qui disputationi præsidet, iubemur. Exemplum, vt, si quis neget sapientem esse diuitem: probabis hoc pacto: Sapiens nullis caret opibus, ergo est diues. Antecedens probabis ad hunc modum. Sapiens habet opes quas vult, ergo nullis caret vllis: & iterum antecedens sic suadebis. Sapiens nullas cupit, ergo habet quas vult: antecedens rursum. Sapiens non putat opes esse bonas, ergo nullas cupit.

Denique sic adhuc probabis antecedens. Sapiens solam virtutem in bonis esse iudicat, ergo diuitias non putat esse bonas, atque ita deinceps in infinitum, quicquid negatur, nouo medio stabilies.

Officium respondentes.

Respondentis est (qui diuersa tuetur, & pro vero pugnat) primúm in initio statim ratiocinium quo proponitur ordine repetere, deinde deliberare, & secum prius animo meditari, diligenterque apud se statuere, quid respondendum, cauereque ne ad redargutionem vt vocant, hoc est, palinodiam, nec ad falsum concedendum verúmue negandum, nec ad negationem, aut vllam absurdi-

ſurditatem aſſerendam impellatur. Cauendum in primis ne vlla rerum ſimilitudine decipiatur. Animaduerteret ſedulò, quibus inuoluitur nexibus ratiocinium, & quibus modis diſſolui oportet, quod confirmatum eſt. Reputet antea tacitè apud ſe, quò videatur argumentatio ſpectare, & quaſi è longinquo reſpiciat, num ſi hoc aut illud aſſerat, pacatum finem, veluti portum quendam, ſit habitura. Res pariter & connexio examinanda eſt, antequàm ſuam profferat in mediũ ſententiam. Nam nunc materia, nunc conſequentiæ artificium fallit.

Non eſt fas, vt reſponſor vlla diſputanti obijciat, aut quæſtiones proponat, ſuum agat negotium, id eſt, obiecta repetat, repellat, ſoluat. Tantùm ad interrogata reſpondeat, & quantum datur, in ſingulis ſatisfaciat oppoſitori. Repellitur argumentatio negatione, ſoluitur diſtinctione: nam eludere abſurdo, & obiecta retundere, non tam fortaſſe dialectici eſſe, quàm grammatici & rhetoris, quibuſdam videbitur. Duplici verò nomine repetimus quod proponitur, tum ne fortè vocum aliqua vicinitate decepti ab audiremus, tum ne ad excogitandã reſponſionem non ſatis daretur ſpatij, quando præceps & inconſultum reſponſum rarò vacat vitio, vt ait ille.

Repetita ergo, & quaſi ruminata aliquoties argumentatione, vel quæſtione, non ſolùm tota per ſe partium connexio, verùm etiam ſingulæ eius partes ſingulatim ponderandæ nobis veniunt, ad quas pro earundem qualitatis diuerſitate ſeparatim, peculiari ſuo partibus addito nomine, conuenit reſponſum dare. Præterea reſponſori ſumma opus eſt cautione, vbi quis Socratico more ſecum inijt diſputationem: hoc eſt, vbi nulla propoſita argumentatione, varias quæſtiones doloſè agitat, cuius in inductione exemplum dabimus. Aduerſarium quoque nos blanda voce demulcentem, laudantemmue, quod ei largimur, ſuſpectum habere debemus, nec minus

minus ducentem, quam trahentem vereri. Porrò quorsum tendum eius conatus, priùs imaginemur, quo citiùs scopum illum, ad quem nos velit adactos, velut scopulos vitemus, ac fugiamus, cane peius & angue, vt est in prouerbio. Nam caput est videre in altercatione, quid positum est in controuersia, ne in ipso portu impingas. Proximum, vt illorum naturam omnem, de quibus agitur probè perspectam habeas, ne Antabatarum more clausis oculis dimices, ne velut Labyrinthũ ingressus, quo eas interiùs, eò exitus sit incertior.

Propositio vera
Quæstio vera } *Sunt concedendæ.*
Argumentatio bona

Propositio falsa
Quæstio falsa } *Sunt negandæ.*
Argumentatio mala

Propositio multiplex
Quæstio multiplex } *Sunt distinguendæ.*
Argumentatio dubia

Decipit enim facilè multiplex, de quo non fuerit priùs præmissa distinctio. Nullum nobis negotium facessunt, quæ indubitatæ sunt fidei, aut prorsus à vero aliena: at probabilia rectè discernere, hoc opus, hic labor est. Ad hæc, quicquid denegabimus, seu id verum sit, seu falsum, conabitur illud disputator (si possit) ratione confirmare, & suffulcire, id quod citra nouam argumentationem nequit omnino fieri. Secunda igitur illa argumẽtatio, & quasi ex responso recens nata, qua negatum colligitur conficiturque non minùs quàm prior recitanda, & diligenter pensitanda venit, atq; ita porrò donec ad solutionem tandem ventum sit, quæ sanè nunquam aut perrarò absque distinctione (si do-

ctis

ctis credamus) inuenietur. Ac quoniam veritatis & eruditionis tantùm gratia decertandum est, non sunt falsa nimis pertinaciter defendenda. Satius est victori herbam porrigere, & infantiam confiteri, quàm a falso stare, & sophistarum more de verbis inaniter argutari. Absit procul rixandi desiderium, ab sit contumelia, faceſſant conuitia, quę bilioſis ingenium obfuscant, mentisaciem perstringunt, omne rationis penè lumen extinguunt. Mitte Scotistis omnem inanem loquacitatem, nullum est enim certius illiterati argumentum, quàm garrulitas muliebris, doctos decet modestia, & morum candor igenuus. Nec respondenti licet, recitato ratiocinio statim ad ipsam solutionem (tanquam respondendi munere graueratur, aut laqueas timeret) festinare. Longè enim est aliud verè respondere, aliud rectè & appositè, quare aut omnia pariter concedere, aut antecedens, aut sequelam, aut denique negare, vel distinguere oportet. Nam consequens inficiari nemo solet, nec debet. Hanc rem multò exercitamentis facilius, quàm regulis percipies. Nam si quis sic disputationem nobiscum institueret. Omnis mercator est improbus, ergo est puniendus. Non hîc sequela, sed propositum est negandum. Si hoc pacto probet. Omnis mercator vtitur fraude, ergo Omnis mercator est improbus: hîc etiam antecedens negabis. Quod si sic probet. Omnis mercator plures reuendit, quàm emit mercedes: Igitur vtitur fraude: Iam neganda est consecutio. Si alligabit enthymema, dicimus eius formam non semper esse efficacem ad probandum institutum.

Nunc ordine syllogismos colligamus.

Prima figura.

Bar- *Omne vitium est castigandum,*
ba- *Omne mendacium est vitium, ergo* } *Vitium.*
ra. *Omne mendacium est castigandum.*

M. *Celarent.*

Te- Nullus magistratus reddit honestum,
la- Omnis prætura est magistratus: ergo,
rent. Nulla prætura reddit honestum. } Magistratus.

Da- Quisque affectus est reprimendus,
ri- Ira est affectus: ergo,
j. Ira est reprimenda. } Affectus.

Fe- Nulli lasciui sunt legendi,
ri. Quidam poëtæ sunt lasciui: ergo,
o. Quidam poëtæ non sunt legendi. } Lasciuus.

Hi quatuor soli perfecti sunt, reliqui omnes imperfecti.

Prima figura est perfectorum tantùm. Perfectus est syllogismus, cuius partes, quasi naturæ ductum sequentes, non possunt in meliorem formam reduci, reliqui modi sunt imperfectorum. Itaque transmutatione & conuersione egent, priusquam ad perfectorum ordinem reducantur: quam rem mox planiorem faciam. Subiungam hic etiam quinque illos, qui vulgò adduntur, primæ figuræ modos. Etsi enim conclusionem, vt vocant, indirectam, hoc est, conuersam, inferunt, necessariò tamen sequitur absumpta. Nam si ad easdem præmissas in Barbara sequitur hæc conclusio. Omnis sobrietas est amplectenda, necessario per conuersionem attenuatam sequitur. Aliquod amplectendum est sobrietas: & ita in cæteris modis.

Ba- Omnis temperantia est amplectenda,
ra- Omnis sobrietas est tẽperantia: ergo.
lipton. Aliquod amplectendum est sobrietas. } Temperãtia.

Cæ- Nullum vitium est decens,
lan- Omnis audacia est vitium: ergo,
tes. Nullum decens est audacia. } Vitium.

Dabitis

Da- Quoduis crudele est odiosum,
bi- Aliquod bellum est crudele: ergo, } Crudele.
tis. Aliquod odiosum est bellum.

Fra- Omnis auarus est miser,
pes- Nullus probus est auarus: ergo, } Auarus.
mo. Aliquis miser non est probus.

Fri- Quædam modestia est laudabilis,
ces- Nullum conuitium est modestia: ergo, } Modestia.
morũ. Aliquod laudabile non est conuitium.

Fapesmo, & Fricesmorum dicuntur omnibus figuris ex æquo congruere, & communes esse, si medium ad debitam figurarum naturam rectè temperetur.

Secunda figura.

Ce- Nemo liberalis cupit aliena,
la- Omnis auarus cupit aliena: ergo, } Cupiens aliena.
re. Nullus auarus est liberalis.

Ca- Omnis prudens est temperans,
mes Nullus voluptuarius est temperãs: ergo, } Temperans.
tres. Nullus voluptuarius est prudens.

Fes Nullum scelus est excusabile,
ti- Aliqua culpa est excusabilis: ergo, } Excusabilis.
no. Aliqua culpa non est scelus.

Ba- Omnis fraus est prohibita,
ro- Quædã mercatura nõ est prohibita: ergo, } Prohibitã.
co. Quædam mercatura non est fraus.

Tertia figura.

Da- Omne periurium est flagitium,
rap- Omne periurium est mendacium: ergo, } Periurium.
ti. Aliquod mendacium est flagitium.

Fe- Nulla dialectica est venalis,
lap- Omnis dialectica est scientia : ergo } Dialectica.
ton. Aliqua scientia non est venalis.

Dif Castigatio est necessaria,
fa- Omnis castigatio est pœna : ergo, } Castigatio.
mis. Pœna est necessaria.

Da- Omnis studiosus est adiuuandus,
ti Quidam studiosus est pauper : ergo, } Studiosus.
si. Quidam pauper est adiuuandus.

Bo- Aliqua podagra non est medicabilis,
car- Omnis podagra est morbus : ergo, } Podagra.
do. Aliquis morbus non est medicabilis.

Fe- Nulla seueritas placet puero,
ri- Aliqua seueritas est perutilis : ergo, } Seueritas.
son. Aliquod perutile non placet puero.

Quatuor sunt species bonæ argumentationis. { Syllogismus. Enthymema. Inductio, Exemplum.

rter.

Regula.

Syllogismus & inductio ad dialecticos præcipuè pertinent.

Syllogismus est oratio composita, in qua maiore & minore concessis, necessariò per concessas infertur conclusio.

Regula.

Conclusio diuersum quiddam est à præmissis, quatenus ad formam syllogismorum, non quatenus ad materiam.

De syllogismo.

Diuisio syllogismi.

Duplex est syllogismus. { Categoricus. { Communis. Singularis. Hypotheticus. }

Syllogismus categoricus est, cuius præmissæ & conclusio categoricæ propositiones sunt.

Hypo-

Hypotheticus syllogismus est, cuius præmissæ vel conclusio hypothetica est.

Categoricus syllogismus.

Directè concludens, { *Est syllogismus concludens maiorem extremitatem de minore.*

Indirectè, { *Est syllogismus cõcludens minorem extremitatem de maiore.*

Subdiuisio categor. Syllog.

Catego. Syllogismus. {
- *Perfectus, qui nullius alterius indiget: vt, conclusio demonstretur esse necessaria.*
- *Imperfectus, qui indigit, vel ostensiua reductione, vel reductione per impossibile, vt conclusio sit perfecta.*

Quatuor modi primæ figuræ tantùm perfecti, reliqui omnes imperfecti.

Syllogismorum diuisio.

Syllogis. {
- *Demonstratiui.*
- *Dialectici.*
- *Sophistici.*
- *Obratiocinationes.*

Demonstratiuus syllogismus constat ex necessarijs principijs, & immediatis alicuius artis.

Dialecticus ex probabilibus constat.

Sophisticus ex apparentibus viris.

Obratiocinatio dicitur, quando ipsa argumentatio peccas in propriis principijs, malè quidem intellectis, vel diminutè sumptis.

Diuisio sophistici syllog.

Sophisticus syllog. triplex.

Materiâ tantùm,
Formâ tantùm, } *Peccans.*
Formâ, & materiâ.

Sophisticus syllogismus peccans materiâ tantùm dicendus est syllogismus: omnis enim argumentatio denominatur ex conclusione.

Tres sunt in omni syllogismo simplices dictiones: cetera supplementa dicuntur.

Materia syllogismorum sunt ipsæ propositiones ex quibus fit syllogisus.

Forma syllogismorum est propositionum dispositio.

Modus, est certa declaratio quantitatis & qualitatis propositionum.

Figura, est quæ docet quomodo medium disponitur in vnoquoque syllogismo.

Dispositio Medij.

Sub, præ, prima: bis præ, secunda: tertia, bis sub.

Expositio versiculi.

In prima figura medium est subiectum in maiore, & predicatum in minore.

In tertia figura medium est subiectum, & in maiore & in minore.

Regulæ Titelmanni de ratione inueniendi medium.

1 *Concludere volentibus vniuersalem affirmatiuam, sumendum est consequens subiecti, & antecedens prædicati.*

2 *Ad concludendum particularem affirmatiuam, antecedens ad vtrunque extremorum sumendum est.*

3 *Ad concludendum vniuersalem negatiuam, sumendum est consequens subiecti, & extraneum ad prædicatum: vel consequens prædicati, & extraneum subiecti.*

4 *Ad concludendum particularem negatiuam, sumendum est antecedens subiecti & extraneum prædicati.*

Expositio earundem.

Medium in Barbara, est superius subiecto conclusionis in toto: & inferius prædicato in toto.

Medium in Celarent, est superius subiecto in toto, & repugnans prædicato in toto.

Medium in Darij, est inferius prædicato in toto, & superius subiecto in toto, & aliquandò ex parte.

Medium

Medium in Ferio, est superius subiecto ex parte: repugnans prædicato in toto.

De ratione inueniendi medium in 2. figura.

Medium in Cæsare, est superius subiecto conclusionis in toto: & repugnans prædicato in toto.

Medium in Camestres, est superius prædicato conclusionis in toto, & eodem modo subiecto repugnans.

Medium in Festino est superius subiecto ex parte, & repugnans prædicato in toto.

Medium in Baroco, est superius prædicato in toto, & repugnans subiecto ex parte.

De ratione inueniendi medium in 3. figura.

Medium in Darapti, est inferius tam subiecto quàm prædicato in toto.

Medium in Felapton, est repugnans prædicato conclusionis: in toto subiecto inferius.

Medium in Disamis est inferius subiecto conclusionis in toto: & inferius prædicato ex parte.

Medium in Bocardo, est repugnans prædicato conclusionis ex parte, & inferius subiecto in toto.

Medium in Ferison, est repugnans prædicato conclusionis in toto, & inferius subiecto ex parte.

IN his vocabulis, quæ vocamus modos, significatiuæ sunt literæ quædam. Seton.

A Vniuersalem affirmatiuam,
E Vniuersalem negatiuam,
I Particularem affirmatiuam,
O Particularem negatiuam,
} Designat.

Reductio syllogismorum est quum secundæ & tertiæ figuræ syllogismi ad primæ figuræ ordinẽ disponuntur, cadẽ remanente materia.

ria. Imperfecti autem ad eos perfectos reducuntur, qui ab eisdem literis incipiunt.

In reductione est aduertendum quòd B, C, D, F, in imperfectorum principijs, eos modos ad illos quatuor perfectos debere reduci denotant, qui ab ijdem characteribus initium sumunt: vt, Baroco ad Barbara, Cæsare ad Celarent, & ita de alijs adhæc.

M. Mutationem præmissarum,
P. Attenuaram conuersionem,
S. Simplicem conuersionem,
} Repræsentat.

C, si alibi quàm in primo loco ponitur, per impossible conuersionem denotat.

Reductio imperfectorum.

1 Tres primi imperfecti in prima figura per conuersionem conclusionis reducuntur. Quartus præter conuersionem, etiam mutatione præmissarum eget. Quintus conuersas præmissas transponit.

2 In secunda figura primus & tertius modus, per conuersionem maioris, secundus mutata & conuersa minore: & quartus solum per impossibile reducitur.

3 In tertia figura, primus, secundus, quartus, & sextus modus, per conuersionem minoris. Tertius transponit præmissas, maiore & conclusione conuersis: denique quintus solùm per obliquum syllogismi ductum perficitur. Potest quisque modus per obliquum ductum probari: at Baroco & Bocardo nullam aliam reductionem agnoscunt. Reductio per impossibile est, cùm ex contradicentia conclusionis cum alter vtra præmissarum colligitur alterius præmissæ contradicentia: vt, Omnis fraus est prohibita, quædam mercatura non est prohibita: ergo, quædam mercatura non est fraus: sic reducatur: Omnis fraus est prohibita, Omnis mercatura est fraus: ergo, omnis mercatura est prohibita. Sic etiam Bocardo. Quædam podagra non est sanabilis, omnis

podagra

podagra est morbus: ergo quidam morbus non est sanabilis: Ita reducitur ad Barbara.

Omnis morbus est sanabilis, omnis podagra est morbus: ergo, omnis podagra est sanabilis. Seruat maiorem Baroco. Bocardo minorem: Ille à maiore, hic à conclusione incipit in reductione. De his satis.

Hunc tam concinnum syllogismorum ordinem, qui maximé in quatuor perfectis conspicitur, nos docuit ipsa natura: nobiscum enim simul nascuntur scientiarum principia.

Vtilissimum est, quando syllogismum colligis, figuras, & modos semper in mentem reuocare. Si vniuersale sit quod probatum iri cupis, vniuersali modo ad hoc inferendum cõueniẽti est vtendum, sin particulare, vtendum aliquo modo particulari. Nihil enim firmiter statuitur, nisi quod in conclusione per præmissas infertur. Quicquid autem negatur inter ratiocinandum, in noui syllogismi conclusione semper ponendũ est, donec voti compotes fuerimus. Categorici & simplices syllogismi in dialectica sunt vsitatiores.

Porrò, vt inuentio ex locis propriè petitur: ita iudicium altera dialecticæ pars, præcipuè ex syllogismi cognitione pendet, eóque plura nobis hîc de eo sunt dicenda.

Modi alij sunt vniuersales, alij particulares: & rursum alij affirmatiui, alij negatiui, quas nomenclaturas à conclusione habent. Tum enim vniuersales vel particulares dicuntur, cùm conclusio sit vniuersalis vel particularis: & ita de affirmatiuis & negatiuis est dicendum.

dum. Si vniuersale sit quod statuere vis (thematis enim quantitas inprimis est spectanda) Barbara aut alio vniuersali modo est vtendum. Sin particulare, tum Darij, Ferio, aut alij particulares modi conueniunt. Nam ponendum est semper in conclusione, quod cupimus persuasum iri, excogitandæ quæ sunt (inuento semel medio) præmissæ, vnde illud commodissimè sequi potest: quæ si fortè negentur, & ipsæ statim in conclusione alterius syllogismi ponantur, & per alias nouas præmissas probentur. Insuper dirimitur syllogismus in categoricum & hypotheticum. Categoricus est cùm & præmissæ & conclusio sunt Categoricæ enunciationes: Hypotheticus, quando harum aliqua sit hypothetica. Categoricus, in communem & singularem. Communis, in simplicem & compositum, quæ nomina ab extremis induuntur.

Communis dicitur, cuius extrema sunt communia, de singulari suo loco dicemus. Simplex est, cuius extrema sunt simplicia vocabula, quales sunt ferè syllogismi, quos hactenus collegimus. Compositus itidem est, cum extrema sunt composita. Minus apti sunt multùm composita, & idcirco à philosopho reijciuntur.

Literæ significatiuæ in modis.

Carter. *A, E, I, O, quantitatem & qualitatem propositionum designant.*

B, D, C, F, omnes modos imperfectos reduci ad modos perfectos ab eisdem literis incipientes.

M. Mutationem præmissarum significat.

P. Per accidens conuersionem.

S. Simplicem conuersionem denotat.

C. In primo loco non positum, reductionem per impossibile significat.

De syllogismorum reductione.

Reductio syllogismorum est, cùm modi secundæ & tertiæ figuræ

figuræ, & etiam modi indirectè concludentes: reducuntur ād modos primæ figuræ.

Diuisio reductionis syllog.

Reductio syllogismor. duplex.

- *Ostensiua, siue demonstratiua.*
- *Per impossibile.*

Ostensiua siue demonstratiua reductio dicitur, quando modi imperfecti reducantur ad modos perfectos per conuersionem terminorum, aut præmissarum mutationem, aut vtriusque, ab eisdem literis incipientes.

Per impossibile reductio est, cùm ex contradicentia conclusionis cum altera præmissarum, colligitur alterius præmissæ contradicentia, vel contrarium in Darapti & Felapton: in reliquis omnibus modis directè concludentibus, contradicentia.

Regulæ reductionis per impossibile.

Obtineat, trahit ad primos obliqua secundos,
Ad duo verba trahunt ternos, Certare tonanti.

Expositio carminum.

In vocabulo Obtineat, quatuor sunt vocales, quæ designant modos secundæ figuræ debere reduci ad modos primæ figuræ, quorum conclusiones eandem habent quantitatem & qualitatem cum ipsis vocalibus, vt Cæsare ad Ferio, quia O significat particularem negatiuam, cuiusmodi conclusio est in Ferio.

Certare tonanti. In his vocibus sex vocales continentur quæ designant modos tertiæ figuræ debere reduci ad modos primæ figuræ, quorum conclusiones sunt eiusdem quantitatis & qualitatis, cum ipsis vocalibus.

Seruat maiorem, variatq; secunda minorem.
Tertia maiorem variat, seruatq; minorem.

Expositio carminum.

In reductione modorum secundæ figuræ, incipiendum est à maiore propositione seruata, & pro minore accipienda est contradictio

contradictio conclusionis, concludendum est contradicentiam minoris : vt,

Fe- Nemo liberalis cupit aliena,
ri- Aliquis auarus est liberalis : ergo,
o. Aliquis auarus non cupit aliena.
} Liberalis.

In reductione modorum tertiæ figuræ, exordiendum est à contradicentia conclusionis pro maiore propositione, seruata minore propositione: concludendũ contrarium maioris in Derapti & Felapton, in reliquis modis contradicentiam : vt,

Ce- Nullum mendacium est flagitium,
la- Omne periuriũ est mendaciũ: ergo,
rent. Nullum periurium est flagitium.
} Mendaciũ.

De reductione modorum indirectè concludentium.

Nesciebatis.

In omnibus indirectè concludentibus modis incipiendum est à contradicentia conclusionis, præterquàm in Celantes, nã illi à minore, seruando maiorem, & concludendo contradicentiam, vel contrarium minoris.

De ostensiua reductione, omnium modorum.

Baralipton reducitur ad Barbara per attenuatam conuersionem conclusionis : vt,

Bar- Omnis temperantia est amplectenda,
ba- Omnis sobrietas est temperãtia: ergo,
ra. Omnis sobrietas est amplectenda.
} Temperantia.

Celantes reducitur ad Cælarent per simplicem conuersionem conclusionis : vt,

Ce- Nullum vitium est decens,
la. Omnis audacia est vitium : ergo,
rent. Nulla audacia est decens.
} Vitium.

Dabitis reducitur ad Darij per simplicem conuersionem conclusionis : vt,

Da- Quoduis crudele est odiosum,
ri. Aliquod bellum est crudele : ergo,
i. Aliquod bellum est odiosum.
} Crudele.

Fapesmo

Fapesmo reducitur ad Ferio per attenuatam conuersionem maioris & per simplicem conuersionem minoris, & per transpositionem præmissarum : vt,

Fe- Nullus auarus est probus,
ri- Aliquis miser est auarus : ergo, } Auarus.
o. Aliquis miser non est probus.

Frice somorum reducitur ad Ferio per simplicem conuersionem vtriusque præmissæ, & earundem mutationem

Fe- Nulla modestia est conuitium,
ri- Quoddam laudabile est modestia : ergo, } Modestia.
o. Quoddam laudabile non est conuitium.

De ostensiua reductione secundæ figuræ.

Cæsare reducitur ad Cælarent per simplicem conuersionem maioris : vt,

Ce- Nemo cupiens aliena est liberalis,
la- Omnis auarus est cupiens aliena: ergo, } Cupiens.
rent. Nullus auarus est liberalis.

Camestres reducitur ad Cælarent per simplicem conuersionem minoris & conclusionis, & vtriusq; præmissæ transpositionem : vt,

Ce- Nullus temperans est voluptuarius,
la- Omnis prudens est temperans : ergo, } Temperans.
rent. Nullus voluptuarius est prudens.

Festino reducitur ad Ferio per simplicem conuersionem.

Fe- Nullum excusabile est scelus,
ri- Aliqua culpa est excusabilis : ergo, } Excusabile.
o. Aliqua culpa non est scelus.

Baroco reducitur ad barbara, non ostensiuè, sed per impossibile, quod indicat. C. non collocatum in maiore propositione : vt,

Bar- Omnis fraus est prohibita,
ba- Omnis mercatura est fraus : ergo, } Fraus.
ra. Omnis mercatura est prohibita.

De

De ostensiua reductione tertiæ fig.

Darapti reducitur ad Darij per attenuatam conuersionem minoris: vt,

Da- Omne periurium est flagitium,
ri- Aliquod mendaciũ est periuriũ: ergo, } Periuriũ.
j. Aliquod mendacium est flagitium.

Felapton reducitur ad Ferio per attenuatam conuersionem minoris: vt,

Fe- Nulla dialectica est venalis,
ri- Omnis dialectica est scientia: ergo, } Dialectica.
o. Aliqua scientia non est venalis.

Disamis reducitur ad Darij per simplicem conuersionem maioris & conclusionis, & præmissarum mutationem: vt,

Da- Omnis castigatio est pœna,
ri- Aliquod necessariũ est castigatio: ergo, } Castigatio.
j. Aliquod necessarium est pœna.

Datisi reducitur ad Darij per simplicem conuersionem minoris: vt,

Da- Omnis studiosus est adiuuandus,
ri- Quidam studiosus est pauper: ergo, } Studiosus.
j. Quidam pauper est adiuuandus.

Bocardo reducitur ad Barbara nonostensiue: sed per impossibile: vt,

Bar- Omnis morbus est medicabilis,
ba- Omnis podagra est morbus: ergo, } Morbus.
ra. Omnis podagra est medicabilis.

Ferison reducitur ad Ferio per simplicem conuersionem minoris: vt,

Fe- Nulla seueritas placet puero,
ri- Aliquod perutile est seueritas: ergo, } Seueritas.
o. Aliquod perutile non placet puero.

De Syllogismo Regulæ.

Seton. 1 MAiori inest maxima vis syllogismi, quæ pene semper conclusionem intra se complectitur.

2 In maiori ergo cauſa concluſionis ponenda eſt, præſertim in prima figura.

Tum videndum ne ſubiectum minoris ſit extra cauſam, atque ita neceſſe eſt concluſionem ſequi.

3 In maiori collocanda ſunt plerunque gnome, lex, communis ſententia, locus communis, apophthegma.

4 Theſis etiam maiori,
Hypotheſis verò concluſioni, } Cõuenit.

5 Maior non poteſt eſſe particularis in prima aut ſecunda figura, ſi ſit directa.

6 Maior minus virium habet quàm minor in tertia figura.

7 Minoris ſubiectum in prima figura ſub ſubiecto maioris continetur.

8 Minor non poteſt eſſe negatiua in quatuor perfectis.

9 Minor in tertia figura ſemper eſt affirmatiua.

10 Minor ad inferendam intentionem minus habet virium quàm maior.

11 Ex præmiſſis veris rectèque conſtitutis infertur intentio ex neceſſitate vera.

12 Præmiſſæ probant, non probantur.

13 Concluſio probatur, nihil probat.

14 Concluſioni igitur minus quàm præmiſſis creditur.

15 Cõcluſio rarius ex conuertibilib⁹ conflatur.

16 Conclu-

16 Conclusio deteriorem sequitur partem.

17 Cõclusio enim negatur, quoties altera præmissarum est negatiua.

18 Conclusio etiam particularis est, vbi altera præmissarum est particularis.

19 Conclusio nec vniuersalis, nec particularis vnquam affirmatur, nisi vbi vtraq; præmissa sit alis.

20 Conclusio affirmatiua ad confirmandum, negatiua ad infirmandum est apta.

21 Conclusione falsa, necesse est alteruteram propositionem esse falsam.

22 Conclusio minus continet, quàm altera præmissarum.

23 Concedenda est conclusio in omni bono syllogismo.

24 Nulla est conclusio affirmatiua in secunda figura.

25 Nulla est conclusio vniuersalis in tertia figura.

26 In prima figura, ex causis effectus: in secunda, ex effectibus causæ colliguntur.

27 Maius extremum nunc iungitur, nunc disiungitur à medio.

28 Maius minori nunc superius: nunc inferius, nunquam aut rarò æquale.

29 Maius & minus extremum nunquam ante conclusionem iunguntur.

30 Medium est extremorum quasi mensura.

31 Me-

31 Medium in affirmatiuis, vtrique extremo congruit.

32 In negatiuis alteri iungitur, & remouetur ab altero.

33 Medium igitur in affirmatiuis primæ figuræ debet esse vox inter maius & minus extremum media: in negatiuis minore superior.

34 Medium in secunda figura debet esse vox superior eo, cui affirmatiuè iungitur.

35 Medium vbique in tertia inferius est minore, & maiore etiam quoties ab ea non disiungitur.

36 Medium non fit ex voce dissentanea vtrique extremo.

37 Medium sæpissimè superius est subiecto conclusionis.

38 Medium præsius non impedit consequutionem.

39 Medium ex locis omnibus petitur.

40 Medium est causa, quòd predicatum, conclusionis subiecto insit, vel non insit.

41 Ex medio pendet cuiusque argumentationis vis & energia.

42 Syllogismus affirmatiuus ad probandum, negatiuus ad infirmandum est aptior.

43 Bonus est syllogismus, ex cuius intentionis contradicentia cum altera præmissarum infertur alterius contradicentia.

16 Conclusio deteriorem sequitur partem.

17 Cõclusio enim negatur, quoties altera præmissarum est negatiua.

18 Conclusio etiam particularis est, vbi altera præmissarum est particularis.

19 Conclusio nec vniuersalis, nec particularis vnquam affirmatur, nisi vbi vtraq; præmissa sit alis.

20 Conclusio affirmatiua ad confirmandum, negatiua ad infirmandum est apta.

21 Conclusione falsa, necesse est alteruteram propositionem esse falsam.

22 Conclusio minus continet, quàm altera præmissarum.

23 Concedenda est conclusio in omni bono syllogismo.

24 Nulla est conclusio affirmatiua in secunda figura.

25 Nulla est conclusio vniuersalis in tertia figura.

26 In prima figura, ex causis effectus: in secunda, ex effectibus causæ colliguntur.

27 Maius extremum nunc iungitur, nunc disiungitur à medio.

28 Maius minori nunc superius: nunc inferius, nunquam aut rarò æquale.

29 Maius & minus extremum nunquam ante conclusionem iunguntur.

30 Medium est extremorum quasi mensura.

31 Me-

31 Medium in affirmatiuis, vtrique extremo congruit.

32 In negatiuis alteri iungitur, & remouetur ab altero.

33 Medium igitur in affirmatiuis primæ figuræ debet esse vox inter maius & minus extremum media: in negatiuis minore superior.

34 Medium in secunda figura debet esse vox superior eo, cui affirmatiuè iungitur.

35 Medium vbique in tertia inferius est minore, & maiore etiam quoties ab ea non disiungitur.

36 Medium non fit ex voce dissentanea vtrique extremo.

37 Medium sæpissimè superius est subiecto conclusionis.

38 Medium præsius non impedit consequutionem.

39 Medium ex locis omnibus petitur.

40 Medium est causa, quòd predicatum, conclusionis subiecto insit, vel non insit.

41 Ex medio pendet cuiusque argumentationis vis & energia.

42 Syllogismus affirmatiuus ad probandum, negatiuus ad infirmandum est aptior.

43 Bonus est syllogismus, ex cuius intentionis contradicentia cum altera præmissarum infertur alterius contradicentia.

44 Omnis ſyllogiſmus rectè diſpoſitus, firma eſt argumentatio.

45 Malus eſt ſyllogiſmus vbi fuerint quatuor aut plures termini.

46 Malus itidem, ſi plus ſit ſub ſubiecto minoris in prima figura: vt dictum eſt, quàm ſub ſubiecto maioris continebatur.

47 Denique malus eſt, vbi vox vlla homonymè capitur.

48 Amphibologia vbique, ſed in ſyllogiſmis maximè vitanda eſt.

49 Nullus eſt ſyllogiſmus ex ſolis negatiuis.

50 Nullus eſt omnino ex ſolis particularibus

51 Si tantùm in materia peccetur, non impedit ſyllogiſmi conſecutionem.

52 Vbi medij aut extremorum diſpoſitio non ſeruatur, vocatur paralogiſmus, ſiue obratiocinatio, cuius ſequelam inficiari licet.

Prædictarum regularum expoſitio.

MAior magis pollet, nam in ſe continet concluſionem: vt, Omnis virtus eſt laudabilis: Omnis iuſtitia eſt virtus: ergo, omnis iuſtitia eſt laudabilis.

2 Concluſio ſub maiore intelligitur. Itaq; maior cauſa eſt concluſionis, vt docet 2. regula.

3 Aptè conuenit lex Maiori: vt, Poteſt quiſque vim repellere, Milo occidit Clodium, vim vi pellendo, ergo iure fecit.

4 Theſis generalis & infinita eſt ſententia: Hypotheſis, finita, atq; aptior concluſioni, quòd ſyllogiſmus à communiori ad anguſtius deſcendit.

5 Maior vniuerſalis eſt in prima & ſecunda figura, vt ex modis liquet.

6 Maior

6 Maior minùs pollet in tertia figura, quantum ad quantitatem, quia particularis est, sed non ad inferendam conclusionem.

7 Subiectum minoris in prima figura, inferius est, ad subiectum maioris; vt, Iustitia ad virtutem, in superiori exemplo

8 Minor affirmatur in quatuor perfectis, est enim aut A, aut I.

9 Minor nunquam negatur in tertia figura, quæ regula multos soluit paralogismos.

10 Quamuis aliquando minor iuxta quantitatem æquat vel superat maiorem, minùs tamẽ propriè probat conclusionem.

11 Ad veras præmissas non potest sequi falsa conclusio.

12 Præmissæ probant conclusionem, non probantur, quatenus sunt præmissæ.

13 Conclusio contrà nihil infert, sed infertur.

14 Conclusioni propter premissas creditur minus, igitur, quam præmissæ ipsæ, meretur fidem.

15 Conclusio ab extremis conflatur, quæ ratiò æquantur.

16.17. Sequitur conclusio deteriorem partem, hoc est, potiùs negationem quàm affirmationem, & particularitatem quàm vniuersalitatem.

18.19. Nunquam vniuersalis est, nec affirmatiua, nisi vtraque præmissa sit talis.

20.21 Conclusio affirmatiua, ad confirmandũ, hoc est, ad asserendum aliquid: Negatiua ad infirmandum, hoc est, negatiuè concludendum, est aptior.

22 Conclusione falsa, falsa est altera præmissarum, quia syllogismus est quasi descensus, quod dictum est.

23 Concedenda est conclusio, quia syllogismus est argumentatio perfecta, necessariò inferens consequens. Pro. 24.25. consule modos. Omne leue ascendit, omnis ignis est leuis, ergo omnis ignis ascendit.

26 Ascendere effectus est leuitatis. Nullũ graue ascendit, omnis ignis ascẽdit, ergo nullus ignis est grauis;

27 Maius extremum nunc iungitur medio, hoc est, affirmatiuè nectitur, nunc disiungitur à medio, hoc est, negatiuè separatur.

28 Extrema ratiò sunt conuertibilia.

29 Nunquam inuicem occurrunt, nisi in consequente.

30 Per medium deprehenditur extremorum cognitio.

31 Nam in affirmatiuis vtrique extremo conuenit, & affirmatiuè iungitur.
In negatiuis semper disiungitur ab altero.

32 Medium igitur in affirmatiuis primæ figuræ debet esse nomen intra extrema medium.

33 In negatiuis minore superius, si syllogismus in eadem prædicamentali linea fiat: vt, Homo, animal, substantia. Non potest homo, nec substantia medium esse, si verus sit syllogysmus.

34 Medium in secunda figura (vbi nullus est modus affirmatiuus) vni tantùm extremo iungitur, & superior est eo: vt si ex his vocibus fieret syllogismus, Vitium, iustitia, virtus: nec iustitia nec vitium, sed virtus fieret medium.

35 Contrà, si in tertia ex jisdem fieret syllogismus non virtus, sed iustitia medium esset.

36 Medium nunquam disiungitur vtrique extremo.

37 Medium sæpe est superius minore.

38 Medium sæpius impedit conclusionem, quum largè, quàm cùm strictè sumitur.

43 Bonus est syllogismus, ex cuius contradicentia, conclusionis cum maiore sumitur minoris contradicentia, vel quando maioris contradicentia colligitur ex contradicentia conclusionis cum minore.

46 Malus est syllogismus, quando minus extremum sit maiori superius.

47 Æquiuocatio & Amphibologia reijciuntur à dialectica.

48 Sequi-

48 Sequitur consequentia, etiam si materia falsa sit: vt,
51 Omnis lapis crescit, ferrũ est lapis, ergo ferrũ crescit.
52 Contrà si forma syllogismi non seruetur, paralogismus fit, etiam si in materia nihil peccetur: vt, Rex est homo, Omnis rex induit diadema: ergo, Omnis homo induit diadema. Nihil est præterea in his regulis, quod magnopere expositione egeat. Quædam quæ per se satis manifesta sunt, prudens prætereo.

De regulis syllogismorum.

1 *Maxima vis est in maiore, quia continet in se ipsam conclusionem.* Carter.

2 *Extra causam, id est, vt subiectum minoris in prima figura contineatur sub subiecto maioris.*

3 *In maiore collocanda sunt Gnome, &c. quia syllogismus semper descendit ab vniuersalibus ad minùs vniuersalia.*

Gnome, est generalis sententia.

Lex est legis sententia: vt, licet vim vi pellere.

Locus communis loca topica sunt: vt, Quod efficit tale, id magis est tale.

4 *Thesis, est sententia generalis, & infinita:*
Hypothesis, particularis & finita.

Regula.

5 *Thesis cõuenit maiori, hypothesis conclusioni: quia maior propositio semper plura in se continet, quàm cõclusio.*

6 *Maior habet minùs virium in Disamis & Bocardo, quatenus ad quantitatem propositionum, non quatenus ad rationem inferendæ conclusionis.*

12 *Præmissæ probant & non probantur, à conclusione, quatenus sunt præmissæ.*

14 *Conclusioni minùs creditur, quàm præmissis: quia præmissis per se, conclusioni, gratia præmissarum creditur.*

15 *Conclusio rariùs ex cõuertibilibus cõflatur: quia maius extremũ sæpissime superius est minore extremo. Sed si constet ex maiore & minore extremo, quæ sunt termini*

cõuertibiles, nihil ferè aliud est nisi petitio principij: nam quicquid probatur, probatur ex prioribus & notioribus.

16 Conclusio sequitur deteriorem partem: quia si altera præmissarum sit negatiua, conclusio erit negatiua: si altera præmissarũ sit particularis, cõclusio erit particularis.

27 Maius extremum iungitur cum medio affirmatiue, disiungitur à medio disiunctiuè.

29 Maius & minus extremum, &c. quia conclusio constat ex maiore & minore, extremum cum extremo coniungitur, quando conclusio est affirmatiua: disiungitur, quando conclusio est negatiua.

30 Medium, est extremorũ quasi mensura, id est, cognitio extremorum dependet ex medio. Nam in affirmatiuis utriq; extremo congruit: in negatiuis disiungitur alteri, & coniungitur cum altero.

33 Mediũ in Barbara Darij superius est subiecto cõclusionis, & inferius prædicato. In Celarẽt & Ferio debet esse vox superior subiecto cõclusionis & repugnãs prædicato.

35 Mediũ in omnibus modis affirmatiuis tertiæ figuræ semper est inferius tã subiecto quã predicato cõclusionis.

36 Mediũ fit ex voce dissentanea utriq; extremo, quia nullus syllogismus secundum modũ fit ex solis negatiuis.

38 Mediũ pressius non impedit conclusionẽ, id est, medium sæpius impedit, cur conclusio recte sequatur, cum largius, quàm cum strictius sumatur.

39 Medium petitur ex omnibus locis, quia medium dicitur argumentum, omne autem argumentum petitur ex aliquo loco.

43 Bonus est syllogismus, &c. id est, reductio per impossibile est, cùm contradicentia cõclusionis cum altera præmissarum colligitur alterius præmissæ cõtradicentia, vel contrarium, de quo dictum est prius.

44 Omnis syllogismus, si rectè disponitur secundum modum & figuram firma est argumentatio.

45 Malus est syllogismus si fuerint quatuor termini, aut plures, quia tres solũmodo figuræ sunt, & tres termini,

ex

ex quibus omnis syllogismus constat tribus modis disponuntur.

47 *Malus est syllogismus, vbi aliqua vox sit æquiuoca:*

48 *Amphibologia est, vbi aliqua propositio diuersis modis sumi potest.*

Regula.

Aequiuocatio cernitur in vocibus: amphibologia in propositionibus.

49 *Syllogismus nullus potest constare ex solis negatiuis secundum modum, sed secundum figuram.*

51 *Si propositiones falsæ sint, non sequitur vt conclusio sit falsa. Nam Syllogismus denominatur ex forma, non ex materia, & ex falsis verum potest sequi.*

52 *Obratiocinatio est malus Syllogismus, peccans forma semper, non verò materia.*

RAtio consequutionis Syllogismorum est, quòd in præmissis duo extrema sic medio iunguntur, vt in conclusione eadem eodem modo inter se coniungi sit necesse: vt, Seton.

Bar- Quodque pulchrum est difficile,
ba- Quæque scientia est pulchra: ergo, } *Pulchrum.*
ra. Quæque scientia est difficilis.

Quęcunque enim in eodem tertio conueniunt, eadem inter se quoque conueniunt.

Similiter quum duo termini in medio disiunguntur, illi inter se conclusione disiunguntur: vt,

Ca- Omnis prudens est temperans,
me- Nullus voluptuarius est tẽperans: ergo, } *Tẽperans.*
stres. Nullus voluptuarius est prudens.

Difficile & scientia iunguntur affirmatiuè, in eo quod est esse pulchrum: iunguntur in conclusione etiam inter se affirmatiuè. Quæcunque enim eodem tertio conueniunt, eadem inter se quoque conueniunt.

Nam tertium, quod medium vocamus, illud est, quod duobus combinationem, & velut cognationem quandam addit: vt, si qui duo vnum aliquem habeant, quique sit conterraneus, illi ipsi inter se sunt conterranei: & quicunque eundem habent fratrem, illi fratres sunt inuicem, & ita in reliquis, vbi mutua & reciproca est nomenclatura, alioqui non sequetur. Nam ei qui mihi pater est, non sum ego illi pater, at frater sum illi qui est mihi frater, quia nomenclatura in talibus non est reciproca. Exemplum eorum quæ disiunguntur in conclusione quòd in medio non conueniunt: Nullum natiuũ est laudabile, Omnis virtus est laudabilis, ergo nulla virtus est natiua. Virtus & laudabile conueniunt, hoc est, affirmatiuè iunguntur: sed virtus & natiuum non congruunt, hoc est, disiunguntur negatiuè, ergo in conclusionẽ virtus & natiuum necessariò negatiuè disiunguntur. Præterea apud oratores & poetas nonnunquam inuertitur ordo, & dispositio syllogismi, illi enim conclusionem nunc primo, nunc secundo loco inferunt, ac propositiones quandoquè præpostero ordine pro arbitrio, & commoditate sua collocant, quam rem nemo citius dialectico prospiciet. Valla contendit hunc syllogismum rectè disponi.

Socrates est homo,
Omnis homo est animal: ergo, } *Homo.*
Socrates est animal.

Et hunc apud Senecam.

Omne peccatum est actio,
Omnis actio est voluntaria: ergo, } *Actio.*
Omne peccatum est voluntarium.

Hi syllogismi, transmutatis propositionibus, eam ipsam habent dispositionem, quam nobis commendat Aristoteles, quæ profectò ducem naturam magis sequitur.

De

De ratione consequutionis syllogismorum.

SI maius & minus extremum coniunguntur in medio, Carter.
coniunguntur in conclusione: sin disiunguntur in medio, disiunguntur in conclusione: vt,

Da- Omnis virtus est laudabilis,
ri- Iustitia est virtus: ergo,
j. Iustitia est laudabilis.

Quia iustitia & laudabilis iunguntur cum virtute, coniunguntur inter se in conclusione.

Regula.

Tertium dicitur argumentum, siue medium, quia tota vis argumentationis dependet ex medio: & quæcunque in eodem tertio conueniunt, id est, in eodem medio: conueniunt quoque in conclusione.

De duplici syllogismorum ductu.

SYllogismus duplicem habet ductum: rectum, vt cùm recto gradu procedit: & obliquum, cùm reflexo ordine ad scopum peruenitur. De priore satis disseruimus. Conquo vtimur, quum aliquod manifestè verum negatur, vt in hoc exemplo. Seton.

Bar- Omnis virtus ornat Philosophum,
ba- Omnis patientia est virtus: ergo,
ra. Omnis patientia ornat Philosophum.

In hoc syllogismo, si quis omnia præter intentionem asserat, sic per obliquum ductum insurgemus:

Bo- Quædam patientia non ornat Philosophum,
car- Omnis patientia est virtus: ergo,
do. Quædam virtus non ornat Philosophum.

Conclusio

Concluſio hęc eſt falſa, ergo altera pręmiſſarum vnde eſt inducta: at non minor, quæ antè eſt conceſſa ergo maior: nimirum: Quædam patientia non ornat Philoſophum: quare eius cõtradictio ex neceſſitate eſt vera, ſcilicet Omnis patiẽtia ornat Philoſophum. Hic vides quomodo antigoniſta ad palinodiam, vel inuitus impellitur. Hoc enim Axioma, Omnis patiẽtia ornat Philoſophum in priori ſyllogiſmo erat negatum, quod tamẽ ab eodem poſtea conceditur. Ex ijs quæ diximus colligere licet, ex veris falſum non poſſe induci.

Ex falſis falſũ, verùmq́; aliquãdo ſequetur.
Ex veris poſſit nil niſi vera ſequi.

SYllogiſmus, quemadmodum cetera ſpecies conſequentiæ, duplicem habet ductum, vnum directum, vt cum propoſitione aliqua, velut recta via colligimus id quod probare cupimus, vt videre eſt in ſyllogiſmis à nobis ſuperius adductis: alterum obliquum, cum non recto ſed retrogrado quodam ordine ad id quod cupimus, peruenimus. Illum vulgo ſyllogiſmũ oſtenſiuum, hunc ſyllogiſmum docentem ad impoſſibile appellant. In quo accipere oportet illius negati contradictionem pro vna pręmiſſarum ſyllogiſmi, deinde alteram aliquam propoſitionem priùs conceſſam, aut manifeſtè veram. Ex his præmiſſis (vt neceſſe eſt) ſequetur concluſio falſa, recurrendum ergo ad præmiſſas vnde inducta eſt concluſio, quarum altera neceſſariò erit falſa, non illa priùs conceſſa, aut manifeſtè vera. at altera igitur eius contradictio eſt vera, quæ in priori ſyllogiſmo fuit propoſitio negata, quam confirmare nitebamur. Sumus igitur iam voti compotes, habemúſq; quod conaba-

conabamur. Paratum est (inquit Agricola) quamlibet argumentationē vtrouis horum ductuum explicare. Verùm acrius & instantiùs vrgere videtur obliquus; alter paulò mitiùs, & leuiùs. Directus itaque monenti, obliquus exprobranti est similior. Prior aduersum securum & intrepidum aduersarium est aptior. Posterior contra solicitum & tergiuersantem, cui nihil non suspectum proponitur. Ille ad docendum dicendumq; magis accommodus, hic ad refellendum. Deniq; animaduertendum ex his quæ diximus, non posse fieri, vt ex veris falsum vllo modo vnquam sequatur, vt patet ex carmine.

DE *duplici syllogismorum ductu priùs dictum est.* Carter.

De *Rhetorico Syllogismo.*

RHetoricus Syllogismus nihil à prædicto syllogismo distat, nisi quia plures habet propositiones. Sumamus exemplū â Cicerone. Melius accūrantur, quæ consilio geruntur, quàm quæ sine consilio administrantur. Seton. *Propositio.*

Domus ea quæ ratione regetur omnibus instructior est rebus, quàm ea quæ temerè & nullo consilio administratur. Rursum, Nauis optimè cursum conficit ea, quæ scientissimo gubernatore vtitur: eadem est exercitus, & cæterorum ratio. *Ratio.*

Nihil autem omnium rerum melius consilio, quo omnis mundus administratur. *Assumptio.*

Nam & signorum ortus obitùsqne definitum quendā ordinē seruant, ac dierum noctiùmq;

ctiùmq; viciſſitudines immutatæ perſtãt, &c.
Concilio igitur mundus adminiſtratur.

RHetoricum ſyllogiſmum Cicero ratiocinium, Fabius epicherema vocat, Epicherematos (vt ait Quintilianus) & quatuor, & quinque, & ſex factæ ſunt partes à quibuſdam. Cicero maximè quinque deſcendit, vt ſit propoſitio, deinde ratio eius, tum aſſumptio & eius approbatio, quinta, complexio: quia verò interrim & propoſitio non eget ratione, & aſſumptio probatione, nonnunquam etiam cõplexione non ſit opus, quadripartitam, & bipartitam quoque fieri poſſe ratiocinationem. Mihi, & pluribus nihilominus authoribus tres ad ſummum videntur, hæc ille. Superius exemplum è Cicerone ad Herennium decerpitur, in quo loco Ariſtotelis, & Theophraſti authoritatem allegat, à quibus hunc ſyllogiſmum maximè frequentatum aſſerit. Vnde magis miror, Rodolphum ſequutũ Boetium & Quintilianum, tantùm tres partes numerare, rationẽ & approbationem, nouas argumentationes appellans. ſed quoniam de re conueniunt, de verbis minùs refert. Fatentur omnes quinque illa prædicta pronunciata plerunque poni ſolere in hoc ſyllogiſmo, quæ omnia pro partibus computant hi, qui quinque partium eſſe volunt. Qui verò epicherema in tres tantum partes diſtribuunt, pro prima, propoſitionem & ſuam rationem: aſſumptionem & eius approbationem pro ſecunda: denique complexionem pro tertia ſupputant.

De Syllogiſmo Rhetorico.

Carter. Rhetoricus Syllogiſ. ex quinque partibus conſtat.

Propoſitione,
Ratione,
Aſſumptione,
Aſſumptionis probatione,
Complexione.

Propo-

Propositio est, per quam breuiter locus ille exponitur, ex quo tota vis argumentationis dependet.

Ratio est, per quam id quod breuiter expositum est, rationibus affirmatum probabilius & apertius fit.

Assumptio est, per quam id assumitur, quod ex propositione ad ostendendum pertinet.

Assumptionis probatio est, per quam id quod assumptum est, rationibus confirmatur.

Complexio est, per quam id quod conficitur ex omni argumentatione, breuiter exponitur.

Sorites.

SOrites est consequentia, quæ ab vno consesso ad alia coniuncta assurgit. Philosophus eius formam expressit in prædicamentis hoc modo. Seton.

Homo est animal,
Animal est viuens,
Viuens est substantia: ergo,
Homo est substantia.

Huius quoque consequutionis ratio à communi sensu est petita. Quando enim alterum de altero prædicatur, vt de supiecto, quæcunque de prædicato dicuntur, ea omnia de subiecto primo dicuntur, vt apud eundem habetur. Redigitur in syllogismum, si prædicatum prædicato, & subiectum subiecto subijcias, in hunc modum.

Bar- Omne animal est viuens,
ba- Omnis homo est animal: ergo,
ra- Omnis homo est viuens.

SOritem gradationi similem, in syllogismum referunt eruditiores. Captiosũ est argumentationis genus,

nus, à Chrysippo Stoico inuentum, quod ab vno concesso ad alia coniuncta assurgit: vulgò dialectici, à primo ad vltimum appellant. Alij, vt vox sonat coacervationem sine acervalem argumentationem dicunt. Tantum animaduertendum est, vt illa omnia, quæ in coacervationem inducuntur, his necessariò cohæreant, quibus tribuuntur, ne transitus nos aliquando fallat: vt, qui dormit, non videt, qui non videt cæcus est: ergo qui dormit, cæcus est. Hactenus de syllogismo cõmuni.

DE SORITE.

Carter. *Sorites est argumentatio, quæ gradibus quibusdam ad conclusionem peruenitur: vt,*

Iustitia est virtus,
Virtus est habitus,
Habitus est qualitas: ergo,
Iustitia est qualitas.

Regula.

Redigitur in syllogismum, si prædicatum prædicato, & subiectum subiecto subijcias, mutata tamen propositione minore in locum maioris: vt,

Da- Omnis virtus est habitus,
ri- Iustitia est habitus: ergo,
j. Iustitia est virtus.

Cautiones duæ.

Sorites non sequitur, si procedat ab vno prædicamento in aliud prædicatũ: vel à rebus ad voces artium: vel effectus ex causis remotis & nõ proprijs collectus arguitur, vt

Quicunque labori est deditus is diuitijs abundat:
Qui diuitijs abundat, splendidè viuit:
Qui splendidè viuit, fit libidinosus: ergo,
Qui labori est deditus fit libidinosus.

Cautio 2.

Argumentum in Sorite non sequitur negatiuè sed affirmatiuè: vt,

Dialectica non est musica,
Musica non est disserendi facultas: ergo,
Dialectica non est disserendi facultas.

Syllogismus expositorius.

SYllogismum expositorium aiunt esse, cuius medium est singulare: talis autem tertiæ figuræ peculiaris dicitur, quòd medium bis subijcitur, & eius formã præcipué refert. Seton.

Exemplum affirmatiui.

Diogenes fuit pauper,
Diogenes fuit Philosophus: ergo,
Quidam Philosophus fuit pauper } Diogenes.

Ratio huius sequelæ hæc est, Quæcunque vni conueniunt, illa inter se quoq; coniuncta, conueniunt.

Exemplum negatiui.

Virgilius non est lasciuus,
Virgilius est poeta: ergo,
Aliquis poeta non est lasciuus. } Virgilius.

Huius ratio est, Quando aliquid remouetur ab aliquo, remouetur & ab his quæ illi sunt coniuncta.

REfert hic syllogismus aliqua ex parte tertiæ figuræ formam, non quod proprie in vllo modo cõflatur, sed quia huic, quàm alijs, est similior. In hoc est singularibus communis sententia aptè colligitur. Huiusmodi syllogismum ideo vocat Philosophus expositionem quòd communes propositiones frequenter explicat, & exponit: quandoquidem si quis dubitet, num liceat concionatoribus allegare ethnicos necne, sic probari potest,

Paul

Paulus licite allegabat ethnicos,
Paulus fuit concionator: ergo, } *Paulus.*
Concionatori licet allegare ethnicos.

Si conclusio hæc rectè ad præmissas sequitur, necesse est eandem ad communes sequi. Nam quum ad præmissas communes sequuntur singulares, quicquid ex singularibus rectè inferri potest, id à fortiori ex communibus rectè colligetur. Quicquid enim sequitur ad conclusionem bonæ consequentiæ, id ad antecedens etiam eiusdem non potest non sequi. Frequenter probantur communes syllogismi per expositiones & ad eos reducuntur, non tanquàm ad perfectiores, sed magis perspicuos, idque potissimùm in tertia figura, in hunc modum.

Di- *Castigatio est vtilis.*
ſa- *Omnis castigatio est supplicium: ergo,*
mis. *Quoddam supplicium est vtile.*

Maior si cui videatur esse incerta, probabitur per hanc singularem. Castigatio Catilinæ est vtilis. Minor etiam licet non satis exactè probetur, quum sit vniversalis, tamen per hanc subiectam singularem sit multo clarior & apertior, videlicet, Castigatio Catilinæ est supplicium: & prorsus eadem conclusio ex vtriusque syllogismi præmissis colligitur: nimirum, Quoddam supplicium est vtile, vt est videre.

Castigatio Catilinæ est vtilis,
Castigatio Catilinæ est supplicium: ergo, } *Castigatio.*
Quoddam supplicium est vtile.

Expositoria igitur ratiocinatio quasi prima argumentandi via habetur, rhetoribus multò frequentissima. Nam cùm omnis humana cognitio ex sensibus oriatur, sensus autē singularia, & non communia comprehendant, ex his noëns communes sententias, & rerum causas colliget: quæ licet sint percipientibus certiores, sunt tamen primò intuenti minus perspicuæ, quam singulares.

gulares. Postremò cauendum est in his syllogismis, ne minor propositio sit vnquam negatiua, id quod suprà de reliquis tertiæ figuræ admonuimus.

De expositorio syllogismo.

DIcitur *expositorius syllogismus, quia declarat vniuersales propositiões veras esse vel falsas, per singulares.* Carter.

Regula.

Argumenta sumuntur tam affirmatiuè quàm negatiuè ex syllogismo expositorio: vt,

Cicero fuit sapiens,
Cicero fuit diues: ergo,
Aliquis sapiens fuit diues.

Ratio huius consecutionis est hæc. Si maior & minor extremitates affirmatiuè conueniunt in medio, conueniunt quoque in conclusione, si verò negatiuè disiunguntur, disiunguntur in conclusione.

Vsus expositorij syllogismi frequens est, quia cognitio rerum vniuersalium oritur à singularibus.

De Inductione.

INductio est argumentatio à pluribus singularibus ad vniuersale: vel à partibus ad totum progressio. Seton.

Exemplum de speciebus.

Ebrietas puerum ducit in perniciem: Mendacium ducit puerum in perniciem: Furtum idem agit: periurium idem: similiter faciunt libido & otium, nec in cæteris est contrarium videre: ergo, Omne vitium ducit puerum in perniciem.

A partibus.

Plebs Romana optimè de Milone sentit, æ-

queſter ordo optimè ſentit, ſenatus optimè ſentit: ergo, Totus populus Romanus optimè de Milone ſentit.

Dicitur Inductio inuerſus ſyllogiſmus, quia ſicut in ſyllogiſmo ab vniuerſali deſcendit, ita è contrario in inductione à ſingulari inchoatur, & aſcendit argumentatio. Hanc viam docuit nos natura paulatim inductione ex multis ſingularibus vniuerſale colligendũ. In hac ſummopere notanda eſt ſingularium ſimilitudo, ſine qua nemo rectè valet inducere. Demùm in epagogis cauendũ eſt, ne diuerſum aliquid inter ſingularia quæ non exprimuntur, appareat: quãdo non rectè colliges.

Frugifera eſt ceraſus, nux, prunus, vitis, & ilex:

Ergo, facit fructus arboris omne genus.

Antecedens in epagoge eſt, quod ſingularium coaceruatione conſtat: conſequens verò, vniuerſale ex ſingularibus, vel totum ex partibus collectum. Per inductionem vtcunq; probari poſſunt ſcientiarum principia, quæ nullo modo demonſtrari queant.

INductio dicitur ab Agricola Enumeratio, quæ modus quidam eſt, quo vniuerſale conſtituitur cognoſciturqùe. Vniuerſale, notio quędam eſt in ſingularibus reperta: indeqúe in intellectu coaceruata, & retenta. Principia & cauſę cognoſcendi ſingularia, ſunt ipſi ſenſus, vniuerſale autem mentis opus eſt: ab ea enim effingitur, ſicu[illegible]ue: Mentis enim proprium eſt

est vnire, & cogere, quæ paulatim ex sensibus collegit. Animæ quoque acrimonia est: vt, etiam si genera, quæ accidunt sensibus, continenter labuntur & fluunt, tamen similitudines eorum accipere & memoria continere possit. Quare ad quendam modum, vniuersale sensu percipitur, non quidem seorsum à singulari, at obiter, subindeque, vt apud Themistium habetur. Ex his duobus cognoscendis, syllogismo, & inductione, non aliter, quàm ex locis inuentio constat, altera pars dialecticis, quam Græci *Criticen*, id est, iudicium dicunt.

Rectè Aristoteles syllogismum firmiorem esse dixit, sed inductionem magis obuiam: & in conspectu omnibus positam, quod sensus sequatur, hæc suadet apertissimè, ille vel volentes trahit, hæc indoctis, ille eruditis est aptior. Deniq; sine ijs nihil propriè condiscitur, si authoribus credamus. Inductio appellatur Socratica, propterea quòd ea Socrates crebrimè vsus est, idque ferè nunquam sine magna interrogationum congerie: vt An nõ pomum generosissimum, quod est optimum? An non & qui optimus equus, generosissimus erit? quid pisces? ager? pratum? an non similiter per omnia sese habent? quæ si fatearis, tandem ex prolixa inductione propositum suum tibi inexpectatissimum inferet, hoc modo: quid ni igitur optimus homo erit, & generosissimus? In his igitur labi, & decipi aliquando minor est culpa, quàm in cæteris ratiocinijs: quòd difficilius sit latentem scopum in nuda interrogatione deprehendere, quàm si integra proponeretur argumentatio. Nam subitò in inductione, & quasi ex insperato irretitur propugnator, nisi innumera simul animo verset ac prospiciat. Addunt Sophistæ in antecedente. Ita de reliquis, ne inter partes diuersum aliquid, & dissimile appareat, authores non tam exprimunt, quàm intelligunt. Rhetores rogant aduersarium, vt ille dicat si possit, vbi diuersum reperiatur, vt ex eius imperitia

conuincant. Possunt qui volunt, inductiones elegantiores ex Platone & Cicerone colligere.

De Inductione.

Carter. *Inductio,* { *Rhetorica, non ex necessitate,* / *Dialectica, ex necessitate.* } *Concludit.*

Exemplum Rhetoricæ inductionis.

Rhetorica inductio est, vt si in manu, brachio, pede, aliisq; corporis partibus acceptum insanabile vulnus rescinditur, ne pars syncera trahatur, ergo & in capite vulnus insanabile acceptum eodem modo curari debet.

Dialectica inductio quid.

Dialectica inductio est progressio à minùs communibus ad magis commune, tam affirmatiuè quàm negatiuè: vt, Iste ignis est calidus, & ille ignis est calidus, nec in cæteris est contrarium videre, ergo omnis ignis est calidus.

Officium vtentis inductione quid.

Si aliquibus singularibus enumeratis, respondens non concedat consecutionem, cùm adiecerimus, Nec in cæteris est contrarium videre: Petendum est à respondente, vt instantiam inferat, in quo singulare non est verum. Si non potest concedenda est conclusio.

Inductionis duæ partes. { *Antecedens.* / *Consequens.* }

Antecedens in inductione est coacernatio rerum singularium. Consequens est generalis propositio ex rebus singulis collecta.

Quando vtendum est inductione.

Vtendum est inductione, cùm argumentum siue medium non occurrit, quod aptè confici potest in aliqua syllogismo: & vtendum est inter indoctos potius, quàm doctos.

Quando

Quando inductio sequitur.

Similitudo singularium causa est cur sequatur, dissimilitudo verò cur non sequatur.

Principia scientiarum possunt aliquo modo probari, non autem demonstrari per inductionem: possunt probari, non autem per ea quæ sunt notiora natura, magis vniuersalia (nam nihil est notius primis principijs) sed per ea quæ sunt notiora nobis: vt, si probarem quòd omne genus prædicatur de pluribus speciebus, sic probatur: Animal prædicatur de pluribus speciebus: Nec in cæteris generibus est contrarium videre: ergo, omne genus prædicatur de pluribus speciebus.

Prima principia non possunt demonstrari, quia primis principijs nihil est prius. Omnis autem demonstratio proprij, est per priora & notiora naturâ.

Principia quot modis cognoscuntur.

Principia quatuor modis cognoscuntur.
- *Vsu.*
- *Experientia.*
- *Inductione.*
- *Intellectu.*

Enthymema.

ENthymema est imperfectus Syllogismus alteram tantùm præmissam conclusioni connectens. Vel est oratio, in qua, non omnibus propositis, festinata infertur conclusio, quandoque maiorem cum themate, quandoque minorem complectitur: vt, Temeritas est vitium, ergo Temeritas est fugienda. Deest maior, scilicet: Omne vitium est fugiendum. Seton.

Nulla scientia sine vsu paratur, igitur nec dialectica sine vsu paratur. Deest minor, Dialectica est scientia.

Si in antecedente & consequente idem sit subiectum, deest maior: sin prædicatum sit in vtroque idem, minor desideratur.

Prior enthymematis pars antecedens, posterior verò consequens appellatur.

Aristoteles ait esse ex probabilibus & signis, imperfectum syllogismum: signum interpretantur quidam, necessarium.

Necessarium est, quod aliter se habere nequit, vt si cui quid addas, totũ maius efficitur.

Probabile dicitur, quod omnibus, plurimis vel sapientibus: vel ijsdem omnibus, aut pluribus aut præcipuis videtur: vt, Omnis mater filium diligit.

Probabile est enthymema, quando vtraque eius pars est probabilis.

Enthymema autem, si quando validum & efficax sit, ex ipsa re magis, quàm ex sua forma fidem facit: vt, Nullam colis virtutem, ergo nec Iustitiam colis. Hæc Arbor fructum fert, ergo floruit.

IN Enthymemate vel maior vel minor tacetur: nec magni negotij res est, vtra desit perspicere, vt prædemonstratum est. Duplici autem nomine potissimum dissimulatur altera præmissarum, alias breuitatis studio, cùm aperta & omnibus obuia sit illa omittenda sententia, vt apud Ciceronem pro Milone. Omnis insidiator est iure occidendus, ergo Clodius est licitè interfectus: aliàs cùm infirma videtur præterita illa propositio, vt melius sit eam tacitè de industria præterire, quàm

quàm exprimere: vt, Quintus Fabius fuit cunctabundus, ergo bonus imperator. Catilina fuit temerarius, ergo parùm fortis. Omissæ maiores parùm sunt firmę, nimirum, Omnes cunctabundi sunt boni imperatores, & Temerarij quique sunt parùm strenui. Ita enthymematis vitium facilè se offert si statim in integrum syllogismum mutabitur, in quo facilius deprehenditur, si quod fuerit falsum axioma. Latiùs patet enthymematis nomen apud dialecticos, & omnis imperfectis syllogismis attribuitur, vt cùm à diuisis ad coniuncta proceditur: vt, Aristoteles est eruditus, & Aristoteles est philosophus, ergo Aristoteles est eruditus philosophus. A tertio adiecto (vt loquuntur) ad secundum adiectum: vt, Carbunculus est viridis, ergo Carbunculus est. Taurus est robustus, ergo taurus est. Ducuntur ex omnibus locis, verùm maximè perspicua sunt enthymemata, quæ ex pugnantibus ducuntur: vt, Quę alienum fidum inuenies, si tu tuis hostis fueris. Amici sunt diligendi, ergo non sunt odio habendi, Omnes nouis delectamur, ergo vetera minoris facimus. Virgilius.

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes, &c.

Hinc moti sunt forsitan veteres, vt solis talibus Enthymematis appellationem tribuerent. Tullius enim testatur, rhetores Enthymemata propriè appellasse rationes illas, quæ ex contrario ducuntur. Optimè admonet Melancthon, inuersum esse nonnunquam enthymematis ordinẽ apud oratores, & poetas, vt quum prior periodus consequens, posterior antecedens infert: vt, Improbus est, si crudelis. Sæpe etiam pluribus verbis amplificantur eius partes, vt ab imperitis agnosci nequeant nisi detracto ornatu, & contra aliquando tam implicitè, succinctè, & citra formam connectuntur, vt ea benè gnarus lector nisi animaduertat, non aspiciat: vt, Quid facerem cum ebrio? Hoccine est officium patris? qualia innumera vbiq; in omni oratione

ſparguntur, Enthymema ex ipſis aliquando vocibus nunquam ex forma ſua eſt efficax, quare quoties negetur illius conſequentia: in perfectam argumentationem eſt vertendum.

De Enthymemate.

Enthymema duplex: { *Rhetoricum.* / *Dialecticum.*

Enthymema Rhetoricum ſemper eſt ex contrarijs: vt, Nulla ſalus bello, igitur pacem te poſcimus omnes, Turn.

Enthymema quid.

Enthymema eſt imperfectus ſyllogiſmus, ex probabilibus & neceſſarijs propoſitionibus.

Regula.

Supprimitur alterum pronunciatorum in Enthymemate duplici de cauſa, ſcilicet breuitatis cauſa, & vitio argumentationis: nam ſi ambo exprimerentur, facilè argumentationis vitium deprehenditur.

Enthymema, dicitur feſtinata oratio, quia Enthymema nihil aliud eſt, quàm cogitatio: cogitatione autem nihil eſt velocius.

Neceſſarium duplex: { *Simpliciter.* / *Cum conditione.*

Neceſſarium ſimpliciter eſt, quod ſemper ita ſeſe habet: vt, Si æqualia ab æqualibus demantur, neceſſe eſt æqualia remanere.

Neceſſarium cum conditione eſt quod fit ſecundùm aliquod tempus, vel aliquam aliam circumſtantiam: vt, Dum homo currit, neceſſe eſt eum currere.

Probabile dicitur quod omnibus, plurimis, vel ſapientibus videtur, &c.

Videri duplex: { *Videri & eſſe.* / *Videri & non eſſe.*

Prior

Prior significatio huius distinctionis intelligitur in definitione probabilis.

Sapientes in definitione probabili sumuntur pro his qui in aliqua arte vel facultate excellunt.

Enthymema dicitur efficax, nõ est dispositione antecedentis cum consequente, sed ex materia illarũ propositionũ

Exemplum.

EXemplum est argumentatio, qua vnum particulare ex alio probatur, propter vtriusque similitudinem: vt, Gipsum, aut argilla dum est vda in quamuis imãginem facilè sequitur fingentis manum: ita rudes animi ad omnem disciplinam sunt idonei. *Seton.*

Hic inter argillam & animos, & inter vdum & rude simulitudo est.

Exemplum non est absimile enthymemati, nisi quòd exemplum aliquanto imbecillior est argumentatio, & magis infirmas habet propositiones: vt, *C*æsar non occidit Ciceronem inimicum suum: ergo, nec occidisset *C*atonem inimicum.

Nam in exemplis similitudo causa cõsequutionis existit: itaq; quoties in his bona est cõsequentia, ex materia & pronunciatorũ similitudine, potiùs quàm à sua propria forma robur habebit: vt, Apis per omnia circumuolitans, id quod est vtile domũ adducit: Ita ergo studiosus ex vnoquoq; quod ad mores cõfert excerpit, Satis erit si ea parte congruunt, cui adhibentur

adhibentur ſimilitudines. Diſſoluimus exemplum, oſtenſa partium diſſimilitudine. Nam hoc ratiocinium: Laterenſis fuit accuſandus, quia conſulatum affectauit: ergo Cicero fuit accuſandus, quia conſulatum affectauit. Non valet ob diſſimilitudinẽ: alter enim per ambitum, alter citra ambitum affectauit. In ſuadendo mirè conducunt, in vrgendo parùm habent momenti. Petitur non ſolùm à comparatione, vt pari, maiori, minori, ſed etiam è locis ſimilium & diſſimilium.

SYllogiſmum & inductionẽ prȩmonuimus eſſe perfectas formas argumentandi, in quibus tantùm & è poſſit Antecedens negari, at verò in Enthymemate & exemplo, tum antecedens tum conſequutionem licet inficiari. Ariſtoteles vocat enthymema, rhetoricum ſyllogiſmum: Exemplum, rhetoricam inductionem, nam ad perfectiores referuntur (vt diximus prius) imperfectiores, verùm omnia imperfecta. Inductio non eſt exemplum, nec contrà licet ſæpenumerò ita contingat. Exemplum eſt enthymemate minùs efficax, & infirmiorem habet ſæpe probationem: vt, Milo miſſus eſt in exilium, quòd Clodium occidit: ergo Cicero mittendus in exilium, quòd Lentulum occidit. Talia tam frigida ratiocinia appellat Cicero plumbeos pugiones. Itaque ob hoc inefficaciſſima forma eſt exemplum, quod rarò ſunt ſimilitudines adeò conſonæ, & per omnia conuenientes, vt non in aliquo appareat diſſimilitudo. His tamen imperfectis argumentandi ſpeciebus vti licet, quoties perfectioribus non eſt opus. Si quãdo negabitur illarum conſequutio, nec valemus ex ſua materia enthymema, nec ex ſimilitudine exemplum ſatis confirmare, tum ſtatim ad perfectiores, ſyl-

logiſmum

logiſmum & inductionem (quorum firma ſemper & efficax eſt conſequentia) confugiemus. Aiunt quidem exemplum eſſe comparationi ſpeciem, quod, quàm ſit verum, aliorum eſto iudicium. Ducitur exemplum à pari: vt, ſi fratrem domi alis, cur me eijcis: A maiori, Non potuit Romam capere Hannibal: ergo, nec Gothi. A minori, Patres veſtri libertatem ciuium Romanorum immunitam non tulerunt: vos vitam ereptam negligetis? A ſimili, Gagates aqua infuſa incenditur, oleo reſtinguitur: ita quidam quò magis rogas, eo magis frigeſcunt, ſi negliges, vltro cupiunt. A diſſimili, vt Hyſtrix non iaculatur ſpinas niſi prouocatus, at ſcurra vltro in quemuis ſua dicta torquet. A maiori confirmationi, à minori infirmationi apta ſunt argumenta. Huc etiam ſpectant prouerbia, ſententiæ, apologiquè & alia ſimilia, vt facilè inuenitur baculum, quo canem cedas: ergo potens facilè capiet cauſam nocendi pauperi. Diſtat tamen locus ab authoritate, & exemplum: nam in illo hominis iudicio in hoc ſimilitudine vtimur Qui inductione, vel exemplo ſæpe inter diſputandum vti velit, crebras apud authores ſimilitudines colligere debet, quarum ingens eſt copia in parabolis Eraſmi: Vt tandem finiam, vitandæ ſunt propugnatori falſæ, obſcuræ, & incertæ ſimilitudines, quæ (niſi diligenter proſpiciat) facilè eum deijcient. Sequuntur ex diuiſione dilemma, pſeudomenos, crocodelites & violentum quæ ad prædictas argumentationum ſpecies, adiecta concluſione, reduci poſſunt.

De exemplo.

EXemplum eſt quoties vnum particulare probatur per alterum, propter ſimile quod in vtroque conſpicitur: vt, ſi bonum eſt Græcos cum Troianis belligerare, bonum quoque eſt Romanos cum Carthaginenſibus armis concertare. Carter.

Regula.

Regula.

Exemplum ſpecies eſt comparationis. Eſt enim vel ſimile, vel quod maius, vel par, vel minus, quod ad imitandum vel fugiendumue ſumitur.

Quæſtio.

Exemplum eſt aliquando duorum in duobus, (vt in exemplo Setoni:) quomodo ergo eſt ſpecies comparationis? nam comparatio eſt duorum in vno.

Reſponſio.

Exemplum & comparatio aliquando ſunt duorum in duobus, ſcilicet in duobus proximis, vt in exemplo Setoni. Tamẽ ſemper eſt duorũ in vno tertio, aliquantulo remoto.

Regula.

Exemplum valet, ſi ſimilitudo in qua comparatur, eadem ſit ambobus. Si ſit aliqua diſſimilitudo, non ſequitur argumentatio.

Exemplum ducitur à maiore, minore & pari.

A maiore ad minus, negatiuè: vt, Græci non poterunt funditùs euertere Troiã: ergo, Nec Romani Carthaginẽ.

A minore ad maius affirmatiuè ducitur argumentum: vt, Hector potuit interficere perfidum Achillem: ergo, Tota Troia potuit.

A pari argumentum ducitur affirmatiuè & negatiuè: vt, Si iuſtitia ſit virtus, & fortitudo erit virtus: Et ſi fortitudo non erit virtus. Nec iuſtitia erit virtus.

Dilemma.

DIlemma eſt oratio bicornis, vtrinque aduerſatium illaqueans: vt, Si duxeris vxorem formoſam, habebis communem: ſi deformem, habebis moleſtam: proinde nulla ducenda eſt.

Medium

Medium facilè dabit effugium, si poteris excogitare. Sed aptissima vitiosi dilemmatis dissolutio est Antistrophon, id est, conuersio, quæ vtrunque cornu in aduersarium retorquet. Valdé suadent, quæ nec habẽt medium, nec facilè reflectuntur.

Pseudomenos, & Crocodelites sunt in quibus quodcunque elegeris, carpseris. Prioris exemplũ: vt, An sit mentitus nec ne, qui tantũ dixit se mentiri? Si fatearis eum mentitum, non quadrat, quia dicta fides sequitur. Sin neges, itidem contrarium eueniet. Posterioris exemplum. Crocodilus matri raptum filium reposcenti ita respondit, reddam si verum mihi respondeas, quid ais ergo, reddam, an non? tum illa, non reddes (inquit) & ideo reddes, quia verum dixi. Cui ille: atqui si reddidero, non dixisti verum, & ideo non reddam. Postremò, violentum (quod Græci vocant *Biaion*) est quoties aduersarius sua ratione, quasi proprio gladio iugulatur: vt, nolo philosophiæ operam dare, quia sum filius regis. Responderi potest, imò hoc magis philosophiæ est tibi insudandũ, quòd sis regiæ proles.

ORiuntur ex diuisione, dilemma, pseudomenos, Crocodelites & violentum. Dilemma cornuta ratio est, vtrinque respondentem pungens: vt, Si vir bonus, cur vituperas: Sin malus, cur hactenus in amicis habuisti? Quædam retorqueri possunt: vt, Si duxero formosam,

formosam, erit iucunda: sin deformem, non erit communis. Potest & idem exemplum per medium dissolui: vt, Non omnis fœmina formosa, vel deformis est, talem ergo mihi deligam, cuius nec deformitas odium, nec forma zelotipiam parere queat. Efficacissima sunt, quæ nec inuertuntur, nec medium habent. Mentietur in aculeo, qui cruciatus ferre poterit: mentietur itidem qui ferre non poterit, ergo tormenta non exquirunt verum. Pseudomenos, mentiens Latinè interpretatur, in quo siue hoc seu illud fatearis absurdum sequeter. Hæc vulgo insoltibilia & sese falsificantia appellantur, nec quicquam aliud dici potest, nisi talem his esse hypothesin, vt quodcunque respondeas, contrarium eueniet. Huic admodum similis, est crocodelites à Crocodilo quodam tyranno nomen retinens, qui matrem ereptum filium reposcentem, hoc interrogationis genere illusit. Poterat hic dixisse mulier, tyrannum in manu fuisse efficere, vt verè aut falsè responderet, quemadmodum in Apologis de Phœbo legimus. Addijt quidem Apollinem, periculum facturus num omnia præsciret, passerem ferens in manu à tergo posita, dic (inquit) Phœbe, animatum an inanimatum in manu proferam, si inanimatum dixisset, viuum produxisset passerem: sin animatum, passerem mortuum digitorum compressu necatum ostendisset. Phœbus præscius, vitauit vtrunque hoc modo. Penes te est (inquit) ô inepte: viuum ne an mortuum velis producere. Violenti frequentissimus est vsus apud oratores & concionatores. Facilè autem in hoc genere elabitur, qui quod prius dixit vel noua ratione corroborare, vel quod contra eum affertur, retorquere valet: vt, Improbus es ô Cato, quod quadragies in ius sis vocatus. Imò hoc maior est, inquit, mea integritas, qui toties iudicij sententijs sum liberatus. Imò tantò es flagitiosior, qui non semel iudices pecunia corrupisti: & ita vterque insurgat & instet quoad eius fieri potest. Talia argu-

ad perturbandum magis, quàm ad veritatem inuestigandam sunt excogitata. Postremo in casu, vt vocant, vbi non tam quid sit, quàm quid esse possit, spectatur, hic seruabitur ordo. Postulauit oppugnator, concedi sibi, quod verum non sit, quod positum vocari solet: quo semel concesso, seu secus, vsque cauendum est, ne vel huic repugnans fateamur, vel annexum, & consequens negemus. Ad aliena, quæ nec repugnant, nec sequuntur, iuxta illorum qualitates est respondendum, hoc est, vera concedenda, falsa neganda, & dubia distinguenda.

De dilemmate.

Dilemma est oratio bicornis, ex vtraque parte aduersarium illaqueans: vt, Carter.

Quod non perdidisti, illud habes,
At cornua non perdidisti: ergo,
Cornua habes. *vel,*

Qui totus deditus est contemplationi: inutilis est reipub. Et qui literas non cognoscit, is quoq; inutilis est ergo, Omnis homo est inutilis reipublicæ.

Dilemmatis duplex ratio.

Quædam habent,
Quædam non habent. } *Medium.*

Regula.

Si Dilemma habet medium, est vitiosa argumentatio, & dissoluitur per conuersionem, retorquendo vtramq; partem argumentationis in eum qui proponit.

Pseudomenos quid.

Pseudomenos dicitur Mentiens, quia contrarium infertur à proponente, ei quod à respondẽte statuitur: vt, Gorgias sophista dixit, Omnes sophistas mẽdaces esse: Est ne

igitur

igitur ei credendum? Si neges, ad hunc modum confir
tur. Omnis Sophista mendax est. ergo, Ei credendum es
quia verum dixit. Sin affirmes, sic refellitur. Menda
non est credendum: ergo, Nec Gorgiæ Sophistæ.

Exemplum Crocodelitis.

An prolaturus sum carmen legitimum? Si aliquis af
met, proferam carmen falsum: Sin neget, contrario m
do faciam.

Biaion, *siue violentum, est argumentandi forma, u*
refellendum aptior, quàm ad probandum, in qua ex o
tione aduersarij, non quod ipse vult, sed quod nostra
partes confirmat, sequi demonstratur: vt, Nolo equ
iure viuere cum socijs meis, quia me fortuna honorib
auget. Imò tantò magis æquo iure tibi viuendum est,
quia eadem ipsa fortuna, inconstans, fragilis, perfid
lubrica est. Nec quos clarificat, perpetuò fouet: nec quo
deseruit, perpetuò premit: vt inquit Maro.

LIBER

LIBER QVARTVS.

De Inuentione, altera parte Dialectices.

POstquàm de Iudicio, quæ videbantur instituto nostro congruentia, diximus: sequitur, vt de Inuentione, altera Dialectices parte, paucis disseramus.

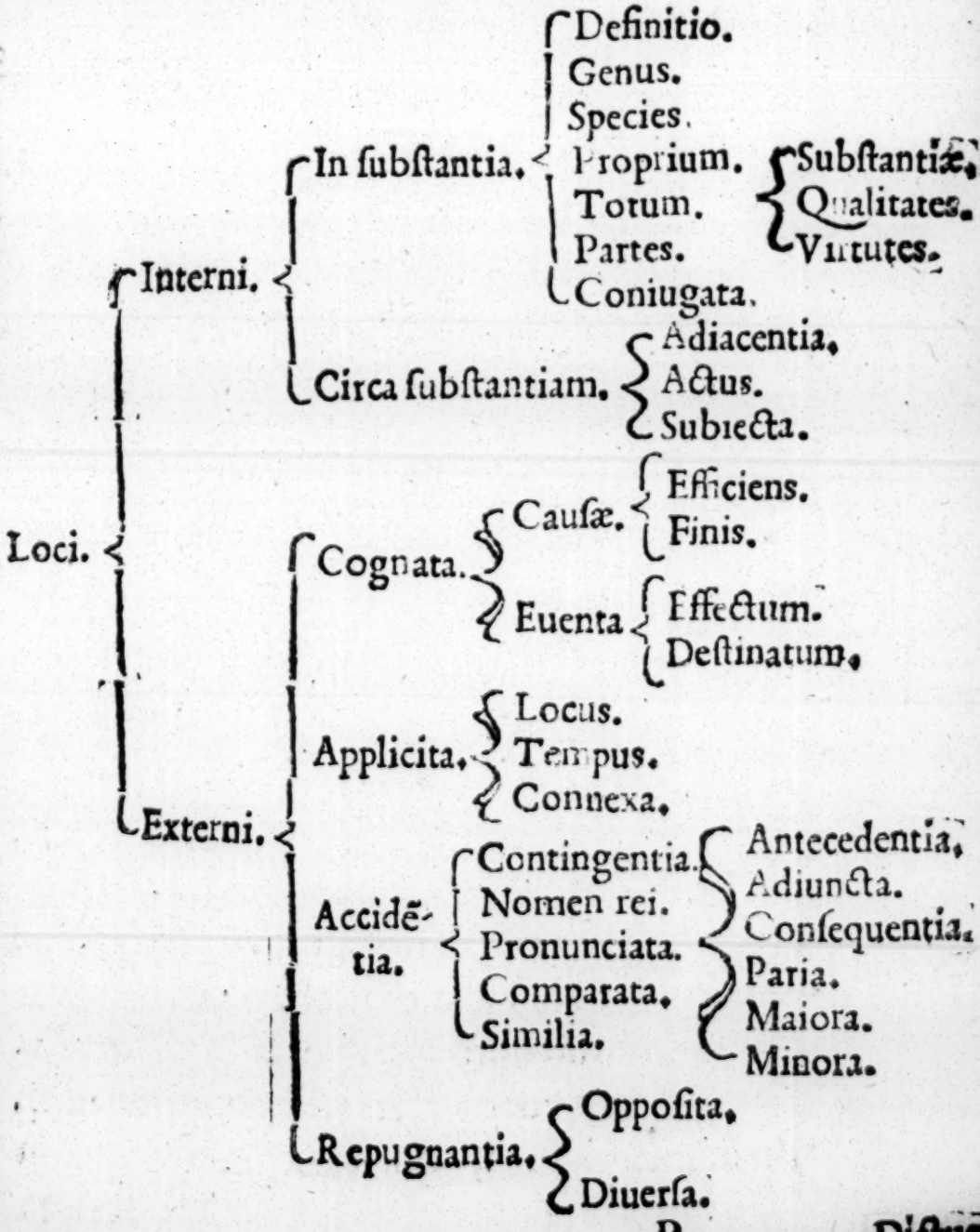

Seton. Dictum est quid sit definitio, genus, species & proprium : reliqua solito compendio perstringam.

Totum est, quod in varias sui partes discerpitur: vt, Domus in fundamentum, parietes, & tectum.

Pars, totius quasi membrum, ipsi toto adnexum: vt, Corpori caput.

Coniugata sunt, quæ sub eodem cadunt iugo: vt, Sapiens, sapientia, sapienter.

Adiacens est modus rei inexistens, quo aliquid aliud quàm secundũ substantiæ suæ denominationẽ appellatur: vt, Homini prudẽtia.

Actus est id, quodcunque aliquo modo exercere afficíque dicitur: vt, dolore.

De subiecto antè diximus.

Causa est ad quam aliquid sequitur.

Efficiens, ex qua } Aliquid fit.
Finis, cuius gratiâ }

Euentum est, quod ex causa sequitur.

Effectum, quod ex efficienti, } Producitur.
Destinatum, quod ex fine, }

Tempus & locus, hîc pro prædicamentis Quando & vbi, accipiuntur.

Connexa licet sunt extra rem: eam tamen denominant: vt, Vxor marito.

Contingentia, sunt accidentia quæ contingẽter circa rem eueniũt, vt pallor ægrotationi.

Pronunciata sunt, quæcunque quisquam

scripto

scripto vel dicto significauit.

Nomen rei, est vox ad rem significandam consensu hominum destinata.

Comparatio est, quando duo in vno conferuntur: vt, Furtum est capitale: ergo & mendacium.

Similitudo est, vbi duo in duobus referuntur: vt, In nassam facilis est introitus, egressus difficilis: ita in vitia procliue est iter, exitus verò non perinde peruius.

Repugnantia continent opposita & differentia, de quibus satis altero libro est dictum.

PRima locorum diuisio est in internos & externos. Interni iterum partim sunt in substantia, partim circa substantiam. In substantia sunt septem, definitio, genus, species, proprium, de quibus altero libro egimus, sub proprium comprehenduntur, passio & differentia. Idem interdum & pars & totum potest esse ad diuersa relatum, vt manus pars corporis, totum ad pollicem & digitos. Totum & pars & coniugata non egent explicatione. Circa substantiam sunt adiacens, actus & subiectum. Adiacens est modus qui inest subiecto, & id denominat, vt iustitia homini. Actus & actionem & passionem (quas supra finiuimus) continet. De subiecto etiam antè dictum est. Locus externus diuiditur in cognata, applicita, accidentia, & repugnantia. Cognata, causas & euenta continent. Causa est, ad quam aliquid sequitur.

Materia ex qua
Forma per quam
Efficiens à qua
Finis cuius gratia
} *Aliquid fit.*

Materiam & formam inter partes suppuţat Agricola.

Euentum vocat, quod ad causam sequitur: alij effectum dicunt: is tamen id solùm Effectum dici contendit, quod ex efficiente producitur, & destinatum quod ex fine. Applicita dicuntur, locus, tempus, & connexa. Tempus & locus nihil sunt hic aliud, quàm prædicamenta Quando & Vbi, de quibus in suis locis prius egimus. Solent oratores tum in accusatione, tum in defensione, tempus & locum in primis diligenter obseruare, & inde ducere argumenta. Connexa dicuntur, quæ cùm extra rem sunt, eam tamen denominant: vt, regnum regi. Accidens quinque habet species, contingentia, pronunciata, nomen rei, comparata & similia. Contingentia sunt accidentia, quæ circa rem contingunt, ea conditione, vt sine eis res, & illa sine re existere possint: vt Pallor ante ægrotationum, & iurgium ante eadem: potest enim quis pallere, vt non ægrotet: & ægrotare, vt non palluerit. Pronunciata sunt dicta, & scripta authorum, & quorumcunque de rebus significationes, quidam à testibus philosophi in artificialem hunc locum dicunt. Nomen rei, vox est ad rem significandam consensu hominum instituta. Inter comparationem & similitudinem hoc interest, quòd in comparatione, iuxta Rodolphum, duo in vno, in similitudine verò duo in duobus conferuntur: exemplum prioris: Catoni licuit sequi bellum ciuile, ergo & Ciceroni licet sequi bellum ciuile. Similitudinis exemplum est: vt, equum non reddunt meliorem phalleræ, ita nec hominem fortunæ ornamenta. Repugnantia denique complectuntur opposita & dissentanea, quæ in primo libro exposita sunt. Si cui videbuntur hæc nimium succinctè præcipi, Agricolam consulat, qui eadem fusiùs explicat. Plurimum certè iuuaret inuentionem, si quis præter locos illos generales in superiore tabula depictos, singulas etiam illorum species (vt in Ecclesiaste admonet Erasmus) ordine, numero, eas animo complecteretur. Multò enim faciliùs loca ipsa separatim per omnia sua mem-

bra

bra ducta, quàm generaliter explicata, argumenta scribenti subministrabunt. Huius rei gratiâ quandam de inuentione tabulam conscripsimus, quæ si pateretur diuisionum multitudo, insereretur hoc loco.

Tabula de inuentione, in calcem huius operis reiecta est.

ANNOTATIONES P. CARTERI in quartum librum Dialecticæ *Ioannis Setoni.*

De locis.

Locus est communis rei nota, cuius admonitu quid in quaque re probabile sit, facilè inueniri potest: vel locus est sedes argumenti. Carter.

Diuisio loci.

Locorum alij sunt: { Interni. / Externi. / Medij.

Locus internus est, quando argumentum sumitur ex locis, qui sunt de substantia rei, de qua quæritur.

Medij loci qui sunt.

Medij loci, sunt loci circa substantiam qui neque omninò extra substantiam rei sunt, neq; ita infixi, vt loci interni.

Loci externi qui sunt.

Externi loci sunt, qui rem quidem attingunt, sed infixè tamen non sunt, neque adhærentes, vt loci medij.

Diuisio locorum externorum.

Locus externus diuiditur in { Cognata. / Applicita. / Accidentia. / Repugnantia.

Cognata quæ sunt.

Cognata sunt, quæ licet extra rem sunt, necessario tamen quodam vinculo coniuncta sunt rei, vt efficiens gignit effectum, finis destinatum.

Diuisio cognatorum.

Cognatorum alia sunt { Causæ. / Euenta.

Causa est, cuius vi aliquid fit.

Euentum est, quod ex causis oritur.

Quæ sunt applicita.

Applicita sunt, quæ dant rebus habitudinem & nomen. Eorum aliud rem ipsam cõplectitur, vt, Locus: aliud actus ipsius metitur, vt tempus: aliud quodam modo cum re cohærct, vt connexa.

Accidentia quæ sunt.

Accidentia sunt, quæ cùm extra substantiam rei sint, nulla necessitate cum re cohærent, siue ipsa eueniant, siue non eueniant, res nihilominus esse vel non esse possit.

Repugnantia quæ sunt.

Repugnantia est dissidens per se rerum habitudo, qua fit vt alterum, ipsum quod alterum est, nullo modo dici possit.

Repugnantia. { Opposita. / Diuersa.

Opposita sunt quæ repugnant, vt vnum vni, vna ratione.

Diuersa sunt quæ repugnant vt vnum pluribus, vel plura vni.

De definitione.

Definitio est oratio, qua quid sit res explicatur.

Regula.

Nulla vera est differentia in definitione, propter intellectus nostri imbecillitatem: sed pro veris sumuntur quæcunq; veris sunt proximæ.

Locus communis definitionis.

Cui tribuitur vel adimitur definitio, eidẽ attribuitur vel adimitur

admitur definitum: Item, cui definitum admitur vel attribuitur, eidem etiam & definitio: vt liberalitas est virtus, ergo est mediocritas duorum vitiorum.

De genere secundum inuentionem.

Genus est prædicabile de pluribus, siue specie differentibus, siue numero, in quæstione qua quid sit, dicitur.

Regula.

Individuum à specie, nec species à genere secernuntur secundum inuentionem, si cum individuo conferatur.

Loci communes.

1 *Sublato genere tollitur species: posito genere, non continuò ponitur species.*

2 *Quod attribuitur vel admitur vniuerso generi, id tribuitur vel detrahitur cuilibet eius speciei: vt, Sensibile prædicatur de animali: ergo de homine & bruto prædicabitur.*

De specie.

Loci communes.

1 *A specie ad genus argumenta ducuntur affirmatiuè: vt Scipio consul est: ergo, Magistratus.*

2 *A genere ad singulas species argumenta ducuntur negatiuè: ad omnes verò species ducuntur affirmatiuè.*

3 *Cui species conuenit, ei conuenit & genus.*

Cautio.

Nulla est argumentatio à termino diminuente: vt, est mortuus homo: ergo, est homo: Imò non est, sed cadauer.

De proprio.

Proprium est prædicabile, quod conuenit omni, soli, & semper: vt, posse loqui, hominis proprium.

Regulæ.

1 *Proprium sub se complectitur differentiam.*

2 *Inter propriũ & differentiam re ipsa nihil interest, sed sola comparatione differunt, nam proprium dicitur quatenus ad suam speciem refertur, quatenus verò ad alienam speciem vel genus refertur, differentiæ nomen obtinet: vt, rationale homini*

homini comparatum, est proprium, animali verò vel bruto, est differentia.

Locus communis.

Posito proprio vel differentia, ponitur & species: & sublato proprio vel differẽtia, tollitur species: vt dialecticus est ergo probabiliter disputare potest, & è contrario modo: vt, Non potest probabiliter differere: ergo, dialecticus non est.

De toto.

Totum est, quod ex partibus est constitutum.

Totum duplex: { *Vniuersale.* / *Integrale.*

Loci communes.

1 *Posito toto partes inferuntur. vt dialecticus est: ergo, tenet a teminuendi & iudicando.*

2 *Sublato toto, non continuò partes auferuntur: vt Domus non est: ergo, Parietes absunt, non sequitur.*

3 *Argumenta sequuntur affirmatiuè à toto ad partem principalem: vt corpus est, ergo est caput. Negatiuè non sequitur a parte minus principali.*

4 *A parte principali ad totum, argumentum sequitur negatiuè: vt Radix non est: ergo, ne arbor est.*

5 *A toto ad partes, & ab omnibus partibus ad totum, argumenta ducuntur & affirmatiuè & negatiuè.*

De partibus.

Partes totius sunt membra.

Diuisio partium.

Partium aliæ sunt, { *Substantiæ.* / *Quantitatis.* / *Qualitatis, siue virtutis.*

Duisio partium substantiæ.

Partium substantiæ aliæ sunt, { *Constituendæ.* / *Constitutæ.*

Partes rei constituendæ sunt, quarum si qua desit, & rem & nomẽ rei deesse necesse est: vt Materia & forma rei naturalis,

turalis, veluti corpus, & anima, hominis partes: lignum & vita arboris.

Partes rei constitutae sunt partes integrales, quae collata rem integram absoluunt: vt, Pectus, venter, &c. constituunt corpus.

Pars substantialis quid.

Pars substantialis est, cuius totum substantia est, & partes eius substantiae sunt. vt Manus & corpus.

Partes quantitatis quae sunt.

Partes quantitatis sunt, cuius totum quantitas est, & partes eius quantitatis sunt: vt, Pedale, bipedale, b.narius, ternarius.

Partes virtutis sunt, quando species ipsae inter se comparantur secundum qualitates: vt plus roboris Achilli, quam Aiaci: Plus luminis Solis, quàm Lunae.

Diuisio partium integralium.

Partium integralium, aliae sunt, { Similares. Dissimilares.

Partes similares sunt, quarum idem est nomen totius & partium: vt Pars aquae, est aqua.

Dissimilares partes, quarum idem nomen non est totius, & partis: vt, Lignum nec vita arbor est.

Partium dissimilarium, { Praecipuae, quae sine rei pernicie abesse non possunt, vt, caput. Minus praecipuae, sine quibus totum constare potest, tamen mancum, vt manus, &c.

Locus communis.

Sublatis partibus praecipuis, totum tollitur, & ipsis positis infertur & totum: vt Dialecticus non est, quia non cognoscit modum inueniendi & iudicandi.

De coniugatis.

Coniugata sunt, quae ab vno orta variè commutantur. Haec definitio non conuenit omnibus coniugatis.

Coniugata.

1 Nomine tantùm, 2 Re tantùm, 3 Nomine & re, } vt { Vinum, vinolentus. Somnus, dormiens. Iustitia, iustus, iustè.

Abstracta propriè dicuntur ipsa coniugata : concreta verò & aduerbia, casus.

Communis locus.

Tributo vel remoto vno coniugatorum, tribuitur vel remouetur & alterum, modò sint coniugata re tantùm, vel nomine & re : vt, temperans est, ergo, temperans se gerit.

De adiacentibus.

Adiacens est, ex quo subiectum aliud quiddam, quod ex substantia sua nomen ducit : vt, Cicero à substantia dicitur homo : Ab adiacente verò dicitur iustus pater, &c.

Regula.

Pertinent adiacentia, quantitates, qualitates, atque relata, modò ad subiecta referantur.

Loci communes.

1 *Posito subiecto, ponuntur adiacentia : et subiecto sublato, tolluntur adiacentia : vt, Aurum grauissimum est, quia ei plurimum inest terræ : grauitas autem hîc adiacens est.*

2 *Si adiacentium vnum fuerit in subiecto, videtur et alterum inesse : vt, Cato vir laude dignus, quia prudens est.*

De actibus.

Actus est ex quo res proposita exercere afficiq; dicitur : vt, Dolere, Moneri.

Regula.

1 *Actus cõtinet sub se prædicamentũ actionis et passionis.*

2 *Oriuntur actus ab adiacentibus pro varietate eorum : vt, A timore oritur timere, &c.*

3 *Quædam, actus nomine sunt, reuera tamen adiacentia & è contrario modo : vt scire, et albere, nomine actus, reuera adiacentia sunt, quia significant album et scientem esse. Sic pugna, nomine adiacens : significatione tamẽ actus quia non intelligitur sine agitatione & motu corporis.*

Diuisio

Diuisio actus.

Actus primi.
- A natiuis adiacentibus oriuntur.
- Ex illis adiacentibus quæ vsu & consuetudine firmantur.
- Ex subitis & momentaneis animi & corporis affectionibus.

Locus communis.

Si actuum vnus extiterit in subiecto, videtur & alter existere in subiecto, vt, spiritum ducit, ergo viuit.

De subiecto.

Subiectum est cui accidentia inhærent.

Regula.

Subiectum non est locus circa substantiam per se, sed gratia actuum & adiacentium: quia hæc sine subiecto non possunt intelligi.

Loci communes.

1 *Sublato subiecto, tolluntur tum adiacentia, tum actus: vt, Animus non est, ergo nec recordatio est.*

2 *Posito subiecto, ponuntur adiacentia & actus tam natiua, quàm quæ necessitate conueniunt: vt, Ignis est, ergo, Calidus est.*

3 *Laudato vel vituperato subiecto, laudantur & vituperantur adiacentia & actus, vt Hector immortalis est: ergo, præclara eius facinora immortalia sunt.*

De causa efficiente.

Efficiens est quæ rei faciendæ præbet operam: vt, Vestiarius efficiens causa vestis.

Efficientia quædam agunt necessitate, vt Ignis vrit.

Consilio. Homines, & bruta quædam impropriè agunt.

Loci communes.

1 *Posita efficiente causa naturali non impedita, sequitur ex necessitate effectus: vt, si aqua sit non potest non frigefacere.*

2 *Posita causa voluntaria, potest sequi effectus, vt si faber est, potest domus ædificari.*

De fine.

Finis est, cuius gratiâ aliquid fit.

Finis, { *Medius, siue destinatus.* / *Summus.*

Finis destinatus est, qui ad supremum consequendum est comparatus.

Finis vltimus est status cuiusque in suo genere perfectissimus: vt ignis maximè calidus est.

Regula.

Quod primum est in actione, postremum est in contemplatione, & è contrà.

Locus communis.

Cuius rei finis bonus est vel malus, ipsa quoque res bona vel mala: vt, Pax bona est: ergo bellum gerere bonũ est.

De effecto & destinato.

Effecta & destinata vno nomine euenta vocantur, quia ex causis eueniunt: sed effecta efficienti, destinata fini respondent.

Loci communes.

1 *Posito effectu necesse est causam efficientem præcessisse vel adesse: Vt clauis est: ergo, Faber ferrarius fuit.*

2 *Sublato effectu, necessariò tollitur efficiens: vt, Felicitas non est: ergo nec virtus.*

De destinato.

Destinata sunt, quæ certo alicui fini & vsui sunt addicta: vt, Domus habitationi.

Locus communis.

Qui quid destinato tribuitur vel adimitur, idem & fini tribuendum vel adimendum est: vt, gladium portare licet, ergo vim vi propulsare licebit.

De loco.

Locus est, quo res quæque continetur: vel locus est, qui

rem

rem ipsam metitur ex ratione loci: vt, est locus, Hesperiam Graij cognomine dicunt.

Locus communis.

A loco res laudantur, vel vituperantur: vt, Cantabriga studuit, ergo Nullius liberalis artis est expers.

A loco dependet facti coniectura: vt in collegio est eorum, qui probi sunt: ergo, ipse quoque probus est.

Qualitas loci, causa est mutationis facti: vt, rem e loco sacro eripe e sacrilegium est: ergo qui eandem rem à loco prophano surripuit furtum commisit.

De tempore.

Tempus est, quod metitur ipsam rem ex temporis ratione.

Diuisio temporis.

Tempus aliud.

Ex substantia ipsius, vt, nunc nuper &c.
Ex his quæ natura ei accidũt, vt, estas, hyems.
Ab hominibus, vt, adolescentia, pueritia.

Locus communis.

A tempore, res, facta, vel personæ laudantur, vel vituperantur: vt, Ciuis externæ indolis est, qui callum tatem reipub. non luget.

De connexis.

Connexa sunt, quæ non circumstant quidem rem, vt locus & tempus, mutuam tamen capiunt inde denominationem: vt, Priamus à substantia dicitur homo, à connexis dues.

Discrimen inter connexa & adiacentia.

Differunt connexa ab adiacentibus, quia adiacentia inhærent in subiecto, & sine eo esse non possunt: vt, Sapienti extincto tollitur sapientia. Vt connexorum alterum potest esse sine altero, vt Mortua vxore, quanquam nomen tollatur, ipse tamen remanere potest.

Locus communis.

Connexa sese mutuò inferunt & tollunt, vt Præceptor non est, ergo discipulum non habet.

De

De contingentibus.

Contingentia nomen rei, pronunciata, comparata, & familia, vno nomine prædicamentalia accidentia vocantur. Contingentia sunt, quæ contingenter circa rem eueniunt.

Contingentia alia.

Antecedunt rem.	vt	Iurgium ante cædem.
Adiuncta sunt rebus.	vt	Clamor in cæde.
Consequuntur,	vt	Fuga post cædem.

Loci communes.

Ab antecedentibus: vt, Milites imperatoris iussui parent: ergo, Fortiter pro repub. sunt dimicaturi.

Ab adiunctis: vt, Vir pallidus est: ergo, Morbo afficitur.

A cõsequẽtibus: vt, In pedes se coiecit: ergo, facti est rei.

De nomine rei.

Nomen rei, est vox ad rem significandum consensu hominum destinata.

Regula.

Nomen rei, siue interpretatio nominis, est locus internus, & ad definitionem refertur, si respiciamus nomen, cuius est interpretatio: sin autem respiciamus rem, vel subiectum, est locus externus, & accidit rei.

Loci communes.

1 *Argumenta à nomine rei tribus modis sumuntur. Primo modo, à nomine vel interpretatione nominis. A nomine: vt, Cato philosophus est: ergo, Sapientiam studiosè colit. Ab interpretatione nominis: vt, Sapientiæ studiosus est: ergo, est philosophus.*

2 *Secundo modo, ab homonymo, siue ex agnitione: vt, venerabile est nomen regis: ergo, subditi eum colere debent.*

3 *Tertio modo ex translatione, cum nomen aliquod per metaphoram, à genuina sua significatione ad non propriam transfertur: vt, Dido vulnus alit venis, & cæco carpitur igni: ergo, Amore est incensa. Ignis hic sumitur pro amore.*

De

De pronunciatis.

Pronunciata sunt testimonia ab authoritate profecta, vt sententia clarorum virorum, leges, &c.

Pronunciatorum alia, { Diuina, vt Oracula, Vatum, prædictiones. / Humana, vt, leges, dicta sapientum, opinio vulgi.

Subdiuisio.

Pronunciatorum alia.

Antecedens rem, Coniuncta sunt rebus, Consequuntur, } vt { Vatum predictiones. / Præsentium laus. / Sermo de præteritis.

Locus communis.

1 *Fides in quauis arte peritissimis est adhibenda: vt, vates promittunt victoriam: Bellum igitur est suscipiendum.*

2 *A pronunciatis argumentum præcipuè sumitur affirmatiuè, aliquando tamen negatiuè, vt in diuinis, & in alijs multis, vt, Oraculum vetat pacem componere: Pax igitur non est consentiendum.*

De comparatis.

Cõparata sunt quæ cõferuntur in vno tertio, quod est ambobus cõmune: vt licuit Achilli ducẽ esse, ergo licuit Hectori

Regula.

Comparatiua ea dicuntur, quæ maiora ex minoribus, vel minora ex maioribus, vel paria ex paribus probant.

Loci communes.

1 *A maiori ad minus argumentum sumitur negatiuè tantùm: vt, Hector non potuit Græcos vincere: ergo, Nec Memnon potuit.*

2 *A minore ad maius argumentũ sumitur affirmatiuè: vt Paris potuit interficere perfidũ Vlyssẽ: ergo, Troilus potuit.*

3 *A pari argumentum sumitur tam affirmatiuè, quàm negatiuè: vt, licuit Paridi tergum dari hostibus: ergo, Polydamæ licuit.*

Corrolarium.

1 Quod in re maiore non valet, nec valebit in minore.
2 Quod in re minori valet, valebit etiam in maiore.
3 Quod valet in vno partium, valebit in altero.

De similitudine.

Similitudo est rerum diuersarum inter se collatarum similis quædam affectio.

Discrimen inter comparationem & similitudinem.

Similitudo differt à comparatione, quòd similitudo posita est in qualitate: Comparatio verò in quantitate. Et similitudo est duorum in duobus: Comparatio, duorum in vno tertio: vt arbor excisa pullulat, vulsa non refruticat, ita malum si penitùs tollatur, non renascitur.

Locus communis.

Quod in vno simili valet, valebit in altero: & dissimilium dissimilis est ratio.

De repugnantibus.

Repugnantia est rerum per se dissidens habitudo, qua fit vt alterum id ipsum quod alterũ est, nullo modo dici possit.

Repugnantium diuisio.

Repugnantium duæ sunt species. { *Opposita.* / *Diuersa.*

Opposita sunt, quæ repugnant, vt vnum vni.

Diuersa, quæ repugnant, vt plura vni. De his dictum est in primo libro.

Locus communis.

Vno repugnantium concesso rei inesse, alterum tollitur ineße: vt, Est dominus, ergo non est seruus.

Locus communis Relatiuorum.

A relatiuis argumentum sumitur affirmatiuè & negatiuè: vt, Rex est: ergo, Regnum habet, & è contrà.

A priuatiuis argumentamur negatiuè & affirmatiuè: vt Cæcus est: ergo, Visum non habet.

Contrariorum contraria est consequentia: vt, virtus est expetenda, ergo, Vitium est fugiendum.

Cautio.

Contrariorum eadem ratio est, quando vnum prædicatum duobus contrarijs subiectis est commune: vt, Iustitia est habitus, ergo & iniustitia est habitus.

Contrariorum contraria est ratio, quando duo contraria prædicata de duobus subiectis contrarijs conueniunt.

Locus cõmunis a contradicentibus est: vt altera pars vera dicatur de omni re: vt virtus est nõ homo, ergo nõ est homo.

FINIS.

AD LECTOREM.

QVi reliquum quærit, logicam quod perficit artem,
Sedulus insignem voluat Aristotelem.
Omnia non possum docuisse, nec expedit, imò
Prudens atqae sciens plurima prætereo.
Conabar pueris glaciem præscindere tantùm,
Hoc vbi nactus ero, nil moror vlterius.

HOc erat in votis perstringere, summus apperto
Flumine quod fundens pandit Aristoteles.
Si potui præstare, iuuat, nec præmia facti
Vlla peto, tantùm laudat lingua tacet.
Si quid Aristoteles, quod non perstrinximus, addit:
Hoc lectus nostra lector habebit ope.

IN DIALECTICAM
Setoni.

GVLIELMVS CARTHERVS.

OBscura de re succinctè & scribere apertè,
Fœlicis rara est ingenij bonitas.
Hoc tamen hic præstat noster Setonus vtrunque,
Qui tenebrosa aperit codice multa breui.

THOMAS WATSONVS.

MAgnum est exactè nouisse elementa loquendi,
Et planè sensus discutere ambiguos.
In primisque stili concinnum fertur acumen,
Et rebus prudens ponere iudicium.
A veris pulchrum est certò distinguere falsa,
Artibus ingenuis excolere ingenium.
Pro summa rerum naturas scire putatur,
Sermonem multis perpetuare modis.
Quid non quantumuis clarum sapientia vincit?
Vrbes quæ vastas, quæ fera bruta regit.
Lis aptum concinnat iter dialectica cunctis.
Os, animum, linguam format & ingenium.
Huius præsidio fines ars quæque tuetur,
Præ reliquis claro nomine digna ducis.
Sordibus, aut tenebris, antehac oppleta iacebat,
Nunc quantum admota luce nitoris habet?
Hanc operam rudibus præbet Setonus alumnis,
Ornanda hæc ætas arte tenella venit.
Est breuis, est clarus, palmam meritò feret, vt qui
Muscuerit lumen cum breuitate pari.
Si fructum ex studijs vllum speraueris, istum
Quin emptum paruo contemnis ære librum.

ALBANVS LANGDALVS.

MArmore structa domus, postes auro radiantes,
Gloria, luxus, opes, tempore victa cadunt.
Hoc florebit opus cornicum secula, dignum
Perpetuò docili posteritate coli.

THOMAS VAVISORVS.

TEmpore vis paruo logicam paruo ære parare?
En paruum magnæ sedulitatis opus.
Hic breuiter discas vero discernere falsum, &
Themate de quouis cum ratione loqui.

FINIS.

ARITHMETICA MEMORATIVA, SIVE COMPENDIARIA ARITHMETICÆ tractatio, non ſolùm tyronibus, ſed etiam veteranis & bene exercitatis in ea arte viris, memoriæ iuuandæ gratia admodum neceſſaria.

AVTHORE GVLIELMO BVclæo Cantabrigienſi.

LIBELLVS AD LECTOREM.

Quiſquis Arithmeticam memori vis mente tenere,
Me lege, ſum paruus, commoda magna fero.
In numeras numeret Buclæus munere grates,
Ex numeris numeros qui meminiſſe dedit.

LECTORI BENEVOLO.

ABstrusam esse, & difficilem Arithmeticæ, vt ceterarum artium præceptionem, perceptæ, nisi vsus & diligentia adhibeantur, difficillimam retentionem, vetus quærela est Quam cum veram esse, Guil. Buclæus (homo Matheseos cognitione instructissimus) expertus fuisset: primùm vt pristinam industria sua aboleret, quæ iam inoleuerat, quærelam, deinde, vt familiariorem sibi faceret Arithmeticæ vsum, quem ignorare nullo modo voluit: postremò, vt rem literariam promoueret, cuius amplificandæ dignitati plurimum semper inseruiebat, Arithmeticam totam versibus mandauit. In quibus licet expolitionem & ornatum, quem materia ipsa repudiauit, non sit affectate sequutus, id tamen est valdè sanè verisimiliter consequutus, vt magna legentium voluptate, fructu verò maximo, typis propagari possit. Nam quæ aliorum libri, prolixitate sua studiosos sæpiusculè deterrentes, polliceri solent, ea & breuiter & satis dilucidè complexus est, ac memoriæ tam præclarè consulit: vt circumscripta hac, & numerosa oratione, eam non solùm adiuuasse, sed confirmasse etiam visus sit Tu, lector, istis fruere, & humanitate tua effice, vt, Buclæo aliquot abhinc annis defuncto, fœtus iste ingenij sui immortalis esse possit. Erat autem Buclæus (ne nescias) patriâ Lichfeldensis, studio Cantabrigiensis, in Collegio Regio: vnde decursis scientiarum, & honorum Academicorum curriculis, amicorum non iniquis sanè pollicitationibus in aulam euocatus est. Hîc verò cum aliquantisper constitisset, tam carus Eduardo sexto, fœlicis memoriæ regi, proceribusque miraculum illum naturæ propter admirabilem Mathematicarum disciplinarum peritiam appellantibus, esse cœpit, vt fatis approperantibus, magnum sui desiderium mortuus reliquerit

ARITHMETICÆ MEMORA-
tiuæ Guil. Buclæi Cantabrigienſis,
Prima pars.

SCIENTIA NVMERANDI.

TRadit Arithmeticæ numerorum cognitionem,
Cuius ſunt partes ſeptem, rectè numerare,
Addere, ſubtrahere, & bene multiplicare, ſecare,
Progredi, & appoſita radices extrahere arte.

Canones.

In numeris ſedet prior eſt quæ proxima dextra,
Poſterior verò manui quæ proxima leuæ eſt.
Eſt nnmerus primus qui ſede priore notatur,
Circulus extrema nunquam regione locatur.

De numeratione.

Quantum quiſque valet numerus numeratio monſtrat,
Deſcribitq; ſuis numerum quemcunque figuris:
Quod rectè vt facias, numerorum ſigna locisq;
Sunt diſcenda tibi. Numerorum ſigna decem ſunt,
Quorum ſignificant aliquid per ſe omnia, præter
Poſtremum, nihili quæ dicitur eſſe figura:
Circulus hæc aliàs, aliàs quoque cyphra vocatur,
Quæ ſupplere locum nata eſt, non ſignificare,
Hi characteres prima ſi ſede locentur,
Significant ſe ſimpliciter, poſitiq; ſecundâ,
Significant decies ſe: quod ſi tertius illis
Obtigerit locus, ad centum ſe porrigit vſque.
Summa, locus quartus ſolus tibi milia ſundit,
Et quartum quintus dicit complectitur, hunc q;
Tantundem ſextus ſuperas: quid multa? ſequens cùm
Quiſq; locus ſoleat decies augere priorem.

Ratio numerorum tum ſcribendi, tum exprimendi.

Scripturus numerum à dextris fac incipias, hinc
In læuam tendens, donec conſcripſeris omnes.

Post, signa minimis loca quaternaria punctis.
Punctaque quot fuerint, totidem tibi millia monstrant.
A læua verò numerorum expressio fiat.

Numerorum diuisio.

Triplex est numerus Digitus, vel Articulus, vel
Compositus: Digitusque dicem semper minor est, vt
Quinque, duo, quatuor, tria, sex, septem, octo, nouemque,
Articulusque decem partes qui suscipit æquas,
Vt, quinquaginta, sexcenta, triginta, decemque,
Et numerus cui unque cyphra præfixa figura est.
Compositus numerus qui ex his conflatus vtrisque est,
Quales sunt omnes, quorum non vltima cyphra est.

Canones.

Additio, Subtractio, Multiplicatio, dextrâ
Fiunt: Diuisio, & Radicum extractio læuâ.

De Additione.

Additio plures numeros coniungit in vnum.
Addendos primùm numeros hoc ordine scribe,
Primum sub primo numerum ponendo, secundum
Subque secundo, tertium item sub tertio, & isto
Pone modo reliquas fuerint quotcunque, figuras,
Sub quibus inferius ducatur linea recta:
Quo facto, numeros, qui sunt primi ordinis, omnes
Collige. Si Digitus prouenerit, inferiùs mox
Scribatur recte. Articulus sin proueniat, tunc
Circulus inferiùs ponatur: cumque sequenti
Articulus serie iungatur Compositus si
Exierit, digitum subscribas: articulumque,
Vt prius, ad seriem numerorum iunge sequentem.
Hocque modo primis serieque, locoque peractis,
Quæ sequitur series, tibi protinus aggredienda,
Vt priore loco fecisti, prorsus agendum est,
Donec si plures, series collegeris omnes.
Subscriptus numerus quæsitam dat tibi summam.

Examen.

Tolle nouem addendis numeris quoties potes, atque

Quod

Quod ſupereſt aduertere, nouem quoque tollito ſumma.
Si videas reliquum reliquo par eſſe priori:
Inditio eſt, errore tuum caruiſſe laborem.

De Subtractione.

Æquali ex numero æqualem Subtractio demis,
Aut ex maiori tollit, minuitq; minorem.
Scribe ſuprà numerum, de quo ſubtractio fiet:
Inferius ſubducendum ſubſcribito recte,
Primum ſub primo, veluti fit in Additione,
Et poſitis numeris mox linea recta trahatur.
Tum numerum primum primi ordinis inferioris.
A ſuprapoſito numero ſubducito, quicquid
Reſtiterit ſubſcribendo, ſimili ratione
Ordinibus reliquis facies, ſummamque relictam
Subſcriptus numerus, ſi recte opereris, habebit.
Si ſubducendi numeri fuerit numerus quis
Maior eo, qui ſuprà ponitur: articulus tunc
A ſerie, quæ conſequitur, dematur, & ille
Iungendus numero eſt, quo tandem ſit ſatis, vnde
Inferior numerus tolli queat: atque ſequenti
Semper reſtituas vnum numero inferiori.

Examen.

Tollendum numerum cum ſumma iunge relicta,
Si prior exierit numerus, Subtractio iuſta eſt.
Sin minus, errorem te commiſiſſe putabis.

De Multiplicatione.

Eſt numerum in numerum diducere, multiplicare,
Ex cuius ductu numerus producitur, in ſe
Contineat toties numerum qui multiplicatum,
Multiplicans quoties in ſe complectitur vnum,
Scribatur primò numerus, qui multiplicari
Debeat, & recte ſub eodem multiplicantem
Ponito, ducatur ſolito mox linea more.
Et numerum primum ſeriei multiplicantis,
Multiplica in iunctos ſeriei multiplicandæ,
Inferius ſcribens quicquid producitur, atque

Si plures fuerint numeri tibi multiplicantes,
Omnes in numerum deducito multiplicandum,
Semper subscribens quicquid producitur, idq;
Recte sub numero scribatur multiplicante.
Et quia quot fuerint numeri tibi multiplicantes.
Productos totidem numeros quoque adesse necesse est:
Idcirco hos omnes coniunge per Additionem.
Subscriptus numerus, productus iure vocetur,
Nam, quam quærebas, solet hic producere summam.

Examen.

Diuide productum numerum per multiplicantem.
Si nihil erasti, prodibit multiplicandus.

De diuisione.

Ostendit numeri qua suis diuisio partes:
Ponatur numerus supremæ parte secundus,
Lineolasq; duas illi supponito rectas,
Diuisor sub eis ponatur parte sinistra.
Deinde vide quoties diuisor contineatur
In superaposito numero, quotiensq; locetur
In spatio, mox & diuisorem per eundem
Multiplica, totumq; quod hinc proucnerit, aufer
Supremo ex numero, suprà ponendo relictum,
Transfigens numerum de quo subtractio facta est.
Si plures numeros contingat adesse secandos,
Diuisor dextram versus tibi promoueatur.
Vnam per seriem. Rursus quoque quærere oportet
Diuisor quoties in eo, qui diuiditur, sit:
Et Quotientem intra spatium deponere vt antè.
Si reliqua absolutas prorsus quæcunque supersunt.
Nec labor hic quicquam datur, variatue priori:
Sin, qui diuiditur, fuerit minor inferiori,
Supremo intacto, diuisor progrediatur,
Et medio in spatio ponatur cyphra, modoq;
Hoc facies, donec summam diuiseris omnem.

Modus scribendi residuum.

Si quid restiterit postquam diuisio facta est,

Id ſupra ſcribi diuiſorem ſolet omne.
Inter & hos numeros eſt linea parua trahenda,
Quæ fractum numerum, non integrum notet eſſe.

Res totius breuis comprehenſio.

Diuide, multiplica, ſubduc, transferq; ſecantem.

Examen.

Per diuiſorem, Quotientem multiplicabis.
Producto reliquum, ſi quod fuit, adde: priori;
Exibit, numerus, niſi te deceperit error.

De progreſſione arithmetica.

Si plures numeri ſc æqualiter exuperarint,
Hos facilè inuentam rediget progreſſio ſummam.
Poſtremo primum numerum ſuperaddito, totum,
In numerum, ſeries monſtrantem, multiplicabis,
Productum medies, exibit ſumma petita.

De progreſſione Geometrica.

Cum per inæquales exceſſus progrediantur
Propoſiti numeri, proportio ſit tamen vna,
Illa Geometriæ progreſſio dicitur eſſe.
Poſtremum numerum ducas in multiplicantem,
Qui docet vnde ſuum ducat proportio nomen,
Producto demas primum, partire relictum,
Per numerum, numero qui tantùm ſit minor vno,
Quàm fuerant quocum reliqui ſunt multiplicati.
Quæſitam q; volet Quotiens oſtendere ſummam.

Examen vtriuſque progreſſionis.

Propoſitas ſeries à tota ſubtrahe ſumma.
Si nihil erraſti, nihil hic reſtare videbis.

De extractione radicis quadratæ.

Quadrare eſt numerum ſemel in ſe multiplicare,
Quærere radicem, numerum eſt exquirere, qui in ſe
Ductus, propoſitam poterit producere ſummam.
Cuius radicem numeri vis quærere, ſcribe.
Deſcripti alternas punctis, ſignato figuras,
Lineolaſq; duas illi ſupponito rectas.
Et quia preſenti ſimilis diuiſio parti eſt,

A puncto versus leuam incipies operari,
Quærendo sub eo digitum, qui multiplicatus
In se, vel totum, vel magnam tollere partem
Signati puncto numeri possit, Digitusque
Sub puncto in medio spatio scribatur, & indè
In se ducatur, productum tolle supremo
Ex numero, reliquum scribens, vt quando secares
Duplctur Quotiens, producti prima figura,
Si binæ fuerint, versus dextram statuatur
Sub numero punctum cui non supereminet vllum,
Et reliqui numeri ponantur parte sinistra.
Sic nouus emergit Diuisor, qui quotics sit,
In suprapositio numero, quæras: Quotientem
Inuentum in spatio sub puncto pone sequenti.
Hunc primum in se, mox diuisorem per eundem
Multiplica, producta duo summam simul vnam
Efficiant, numero quæ subducenda, supremo est,
Et reliquum solito debes ascribere more.
Dupletur rursus quicquid tibi linea duplex
Suggerit, & duplum diuisor erit nouus hunc que
Diuide per numerum suprema parte relictum
Cæteraque expedias quadrando, multiplicando.
Hinc subducendo, supra ponendo relictum.
Quod facies donec numeros percurreris omnes.
Si semel in reliquo duplum non possit haberi,
Pone cyphram in spatio, diuisoremque nouato.

Examen.

Quadra radicem: quadrato iunge relictum,
Si modo quid fuerit numerus si prodeat idem
Cum primo, recte est, si non, opus est iterandum.

Modus colligendi minutias ex residuo.

Duplo radicis numerus superadditur vnus,
Producto numerum mox supra scribe relictum,
Lineola adiecta numeros quæ separet ambos.

Primæ partis Arithmeticæ memoratiuæ finis.

ARITHMETICÆ MEMORA-
tiuæ Guil. Buclæi Cantabrigiensis Regij,
Pars secunda.

De Fractionibus:

HActenus integros numeros absoluimus, horum
Tradere nunc partes, ordóque, locúsque requirit.

Modus scribendi, atque exprimendi fract.

1 *Quælibet est numeris pars describenda duobus,*
Denominatorem, numeratorémque notamus.
Hic semper supra, reliquus describitur infra,
Quos inter poni consueuit linea parua.
Fiat & vt recto, mos est, expressio casu,
Integri partes ostendit denominator.
Ex his, sumendæ quot sint, monstrat numerator.
His cum sunt similes, integrum significatur,
Si summus minor est, minor integro quoque pars est,
Si summus maior, plus integro adesse necesse est.

De minutiarum minutijs.

2 *Si pars particulas habet, prius has ad eandem*
Duc speciem, quicquam quàm progrediaris, & hoc fit
Denominatores inse se multiplicando,
Et numeratores itidem, productáque eorum
Illud habent numeri quod continuêre priores.

Modos reducendi integra in fractiones.

3 *Integra multiplices numerum per denominantem,*
Producto numerum debes subscribere eundem,
Si quæ sint partes, producto has adde, priusquam
Coneris numerum subscribere denominantem.

Modus colligendi integra ex fractis.

4 *Diuide suprem̃ numerum per denominantem,*
Integra monstrabit Quotiens, subscribe relicto
Denominatorem, si quid superabit, eundem.

Reductio ad minimos terminos.

5 *Si fieri poterit, numerum mediabis vtrunque,*

Aut

Aut minimum inuenias numerum, qui diuidat ambos,
Quem sic exquires: maiori tolle minorem,
Donec sint similes, qui sit diuisor vtrisque,
Et producta duo minimos numeros tibi monstrant.
In subducendo si perueniatur ad vnum,
Exquiri primis ne credas posse minores,
Contrà se primos quos appellare solemus.

Valorem fractionis elicere:

6 *Summum per partes integri ducito notas,*
Productum numerum partire per inferiorem,
Et Quotiens, quantum valeant fragmenta, docebit.

Reductio ad eandem Denominationem.

7 *Multiplices inse numeros primùm inferiores,*
Et tibi prodibit communis Denominator.
Hinc numeratorem primum per posteriorem
Denominatorem ducas, & denominantem
In numeratorem diducito posteriorem,
Et numeratores fient, quos ponere oportet,
Supra Denominatorem, qui scruit vtrique.

Canon obseruandus in Additione, & Subtractione.

8 *Diuersi generis cùm sint fragmenta, priusquàm*
Addas, aut minuas, transformes in genus vnum.

Can. Multipli. & Diuisionis,

9 *Integra si fractis fuerint admista, reducas*
Hæc in particulas, tum demum multiplicare,
Partiriq; potes, veluti si fracta fuissent.

10 *Integra per partes si debent multiplicari,*
Aut scindi, integris vnum supponito, tanquam
Pars sit, per canones reliquumq; absolue sequentes.

Additio in fractis.

Efficiant summam Numeratores simul vnam:
Et subscribetur communis Denominator.
Si plures fuerint series, absoluto primas,
Productæ, seriei iungatur tertia, summa.

Subtractio.

Hic Numeratori, maiori tolle minorem,
Et reliquo debet ſubſcribi Denominator.
Si ſit ab integris pars ſubducenda, reſoluas
Vnum integrorum in partes quas Denominator
Continet: & poſitas mox hinc ſubducito partes.

Multiplicatio.

In ſummum ſummus ducatur, & imus in imum.

Diuiſio.

Fac tranſponatur primùm Diuiſor vterque,
Cæteraq; exequas veluti cùm multiplicares.

Propoſitis aliquot fractionibus, quæ earum maior ſit cognoſcere.

Poſteaquàm partes nomen redigantur in vnum,
Cuius erit ſummi proportio maior ad imum,
Illius & meritò dicenda eſt fractio maior.

Radicis quadratæ extractio in fractis.

Sicut in integris, radices erue fractis,
Si modò quadrati numeri ſint facta, alioquin
Fruſtrà radices veras, quærendo labores.

Radices veris proximas in fractis elicere.

Multiplica Numeratorem per denominantem,
Producti radix Numerator erit nouus, illi
Denominatorem recta ſubſcribe priorem.

Idem exactiùs tam in fractis, quàm in integris præſtare.

Quadrando numero, ſenas præfigito cyphras,
Productum quadra, radix per mille ſecetur:
Integra dat Quotiens, & pars ita recta manebit,
Radici vt veræ, ne pars mileſſima deſit.

Modus formandi numeros ad aureã regulam.

Eſt primo res empta loco, pretiumq; ſecundo,
Poſtremo numerus de quo fit quæſtio habetur,
Qui ſolet eiuſdem cum primo nominis eſſe.

Fraxis regulæ.

Tertius in medium numerus tibi multiplicetur,
Productum numerum, per primum diuide, quicquid
Exeat, ignotam credas ostendere summam.

Examen.

Ex primi in quartum ductu, producitur idem,
Quem medij facient numeri, in se multiplicati.

Regula trium euersa.

Vt suprà, sic hic numeros disponito. Deinde
Duc primum in medium, Diuisor tertius esto.

Examen.

Tertius in quartum ductus producit eundem,
Quem simul efficiunt ducti prior, atque secundus.

Regula combinationis.

Quot fuerint numeri, quos combinare velimus,
Tot sunt & series, quibus est proportio dupla,
Quarum principio ducatur semper ab vno.
Omnes has series coniunge per Additionem
Producto, numeros quot combinatio constat,
Aufer, quod supereſt, numerum citat: vnde patebit
Quot faciant numeros distinctos, vndiq; si quis
Propositos numeros velit in se multiplicare.
Si nihil à summa prædicta surripiatur,
Restabunt partes aliquotæ, quæ numerabunt
Illum, qui numeros est inter maximus omnes,
Ex ductu in sese numerorum prouenientem.

Regula societatis.

Omnium sortes simul in priori
Sint loco, lucrum sequitur secundo,
Singulas sortes habet explicatas
Tertius ordo.

Hoc modo cùm sint numeri locati,
Aurei leges Canonis sequaris,
Qui tibi summas facili petitas
Proferet arte.

Regula falsi.

Pone aliquem numerum, quo cum procede, quoúsque
Venéris ad notum numerum. Si ir epſerit error,
Ad latus hunc ſcribas, cum ſigno pluſue, minúſue.
Ponito mox alium, ſimili quoque pergito forma,
Errorem, ſi quis fuerit, ſignúmque notando
Duc poſitum primum errorem, per poſteriorem,
Atque ſecundum itidem primus multiplicet error,
Signáque ſi fuerint eadem, tollatur opo tet
Productum minus à maiori, errore minori
Maiorem tollas etiam, ſcindáſque relictum
Productorum, per numerum ex errore relictum:
Protinus inuenies numerum in quotiente petitum.
Signum, ſi ſigno variet, producta duo addas,
Erro eſque ambos in eandem collige formam.
Quæ productorum ſummam diſpeſcere debet,
Quæſitus numerus mox in quotiente patebit.

Regula Alligationis.

Ordine compoſito numeros diſpone ligandos,
Illis præſcribens ad quam collatio fiet,
Omnes tum minimum ſemel huic conferto, minorem
Exceſſum adſcribens maioribus, & vice verſa
Maiorum exceſſus adſcribe minoribus, inde
Omnes exceſſus in certam collige ſummam,
Quæ tibi ſit primus numerus, poſitúſque ſeorſim
Quilibet exceſſus numerus tibi tertius eſto.
Commiſcendarum rerum numerus ſtatuatur,
In medio, aut alius quem res quæſita miniſtret,
Diſpoſitis numeris hoc ordine, quod ſuperabit:
Aurea ad optatum perducit Regula finem.

FINIS.

EPITAPHIVM
Guli. Buclæi.

ABdita Buclæus cupiens myſteria cœli
Pandere, quę potuit pandere nemo ſatis:
Exoptat ſurſum ferri, cœlóqúe locari,
Et ſanctum immenſi limen adire Dei.
Audijt Omnipotens, nec durus vota repellit,
Buclæum terra tollit, in aſtra vehit.
Ille loci miro captus ſplendore, Deiqúe,
In terram renuit iam reuocare pedem.
Nec veram cœli faciem, nec gaudia curat
Pingere, nec ſolita conficit arte globos.
Scilicet ambroſiam paſcit, fruiturqúe beata
Pace, nec, hic mundus quæ putat ampla, probat.
Eſt fœlix, Buclæe, tuæ mutatio ſortis,
Conueniens animi dotibus illa tui.

G. B. T. H. P.